

Unjárgga gieldda Nesseby kommune

Møteinnkalling

Utvalg: Ovdagoddi/Formannskapet
Møtested: Kommunestyresalen, Nesseby rådhus
Dato: 23.08.2016
Tid: 08:30

Forfall meldes snarest til Servicekontoret på tlf 40 44 05 00 eller e-post sentralbord@nesseby.kommune.no

Varamedlemmer møter kun ved spesiell innkalling.

Innkalling er sendt til:

Navn	Funksjon	Representerer
Knut Store	Leder	A
Oddvar Betten	Nestleder	SV
Hanne Iversen	Medlem	A
Marit Kjerstad	Medlem	H/TVP
Bjarne Store-Jakobsen	Medlem	SÁB/SFP
Jan Hansen	Varamedlem	A
Ina Kristine Store	Varamedlem	A
Inga Pettersen Lindi	Varamedlem	A
Ole Petter Skoglund	Varamedlem	SV
Kjell-Harald Erichsen	Varamedlem	H/TVP
Iver Per Smuk	Varamedlem	H/TVP
Anja Pedersen Noste	Varamedlem	SÁB/SFP
Liv Solfrid Mathisen	Varamedlem	SÁB/SFP

Varangerbotn, 16. august 2016

Knut Inge Store
Ordfører

Saksnr	Innhold
PS 52/16	Godkjenning av innkalling og saksliste
PS 53/16	Referater
RS 11/16	Inndeling av veterinærvaktdistrikter i Finnmark.
PS 54/16	Klagebehandling - punktfeste for gamle i Stohkemuorluobbal
PS 55/16	Klagebehandling - punktfeste for hytte i Rasjokdalen
PS 56/16	Endre betegnelse på kommunens øverste administrative leder.
PS 57/16	Deltakelse i prosjekt SápmiAgri - søknad om kommunal egenandel
PS 58/16	Kommunal planstrategi 2016-2019
PS 59/16	Høringsuttalelse- tospråklighetsmidler til kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk
PS 60/16	Flyktingtjenesten - Betalingssatser for transport
PS 61/16	Budsjettregulering 1 Drift 2016
PS 62/16	Budsjettregulering 1 Investering 2016
PS 63/16	Driftsresultat 2016 K3

PS 52/16 Godkjenning av innkalling og saksliste

PS 53/16 Referater

RS 11/16 Inndeling av veterinærvaktdistrikter i Finnmark.

**Unjárgga gielda/
Nesseby kommune**
Plan,- Utvikling- og Stab

RS 11/16

Áššedieđut/Saksframlegg

Beaivi/Dato 29.07.2016
Čuj./Referanse 2016/536-2 /
V50

Terese Nyborg
46400261
terese.nyborg@tana.kommune.
no

Lávdegoddi/Utvalg
Ovdagoddi/Formannskapet

Čoahkkináššer/Møtesaksnr

Čoahkkinbeaivi/Møtedato

Inndeling av veterinærvaktdistrikter i Finnmark

Rådmannens innstilling

Saken tas til orientering.

Varangerbotn 12.08.2016

Marit Helene Pedersen
Rådmann

Bakgrunn for saken

Fylkesmannen i Finnmark sendte ut en høring om inndeling av veterinærvaktdistrikter med kort frist. Administrasjonen har etter dialog med deltakende veterinærer sendt følgende uttalelse vedrørende inndeling av veterinærvaktdistrikt i Finnmark.

Fylkesmannens innspill til landbruksdirektoratet om inndeling av vakt-distriktene i Finnmark legges også til orientering. Det anbefales ikke endring av veterinær-vaktdistrikt *Tana og Varanger*.

Tana og Varanger veterinær-vaktdistrikt - Inndeling av veterinær-vaktdistrikter i Finnmark

Viser til deres brev datert 24.05.2016 om inndeling av veterinær-vaktdistrikter i Finnmark. Der dere ønsker tilbakemelding på: *Hvordan veterinær-vaktordningen i kommunen fungerer i dag; Fordeler og ulemper med hvordan veterinær-vaktdistriktene er inndelt i dag, Forslag til eventuell ny inndeling av distrikt, og hvilke positive og negative konsekvenser dette får for kommunen.*

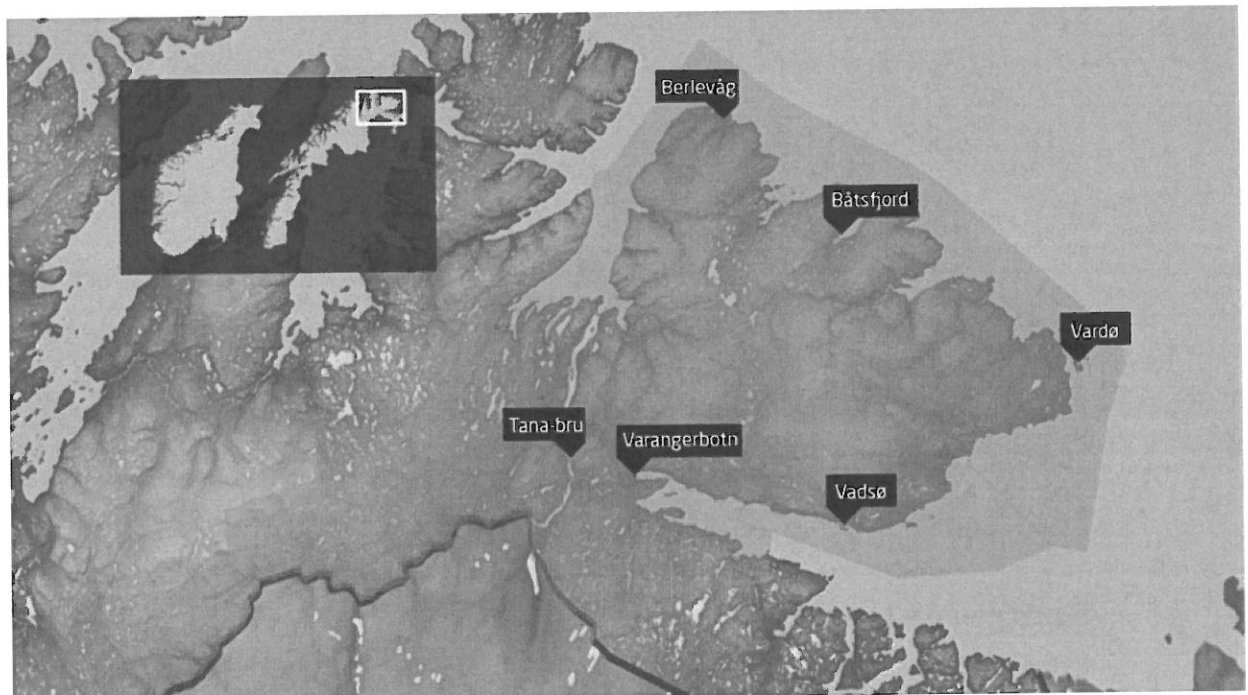
Tana kommune har det administrative ansvaret for den kliniske veterinær-vakten for vakt-distrikt *Tana og Varanger* med kommunene Tana, Nesseby, Vadsø, Vardø, Berlevåg og Båtsfjord. Svar på denne henvendelsen gjelder for alle kommuner i veterinær-vaktdistriktet.

- **Hvordan veterinær-vaktordningen i kommunen fungerer i dag.**

Veterinær-vaktdistriktet dekkes av 4 praktiserende veterinærer. Der tre er lokalisert i Tana og en i Vadsø. Etter kontakt med veterinærene og noen brukere ser det ut til at dagens oppdeling i vaktområder og fordeling av vakter fungerer tilfredsstillende. Det er utfordrende å ha en heldøgns vakttjeneste på kun 4 deltakere, men det er ikke inntjening nok i distriktet for at flere veterinærer kan etablere seg her.

- **Fordeler og ulemper med hvordan veterinær-vaktdistriktene er inndelt i dag.**

Distriktet er preget av meget store avstander og vanskelige ferdselsforhold vinterstid. I distriktet er det ikke mulig med «rundkjøring». Tana kommune deles av en lang elv med kun en bru, og de andre kommunene ligger ute ved kysten. Det gir et «stjerne»-formet kjøremønster med store avstander hver vei i vakt-distriktet. Har veterinæren sykebesøk i forskjellige retninger i området, så blir responstiden derfor veldig lang. Veterinærene har gitt tilbakemelding om at det ikke er forsvarlig med et større distrikt.

Figur 1. Geografisk avgrensing av veterinær-vaktområde Tana og Varanger.

- **Forslag til eventuell ny inndeling av distrikt, og hvilke positive og negative konsekvenser dette får for kommunen.**

Vårt distrikt er meget stort og at det ville ikke vært unaturlig om distriktet var delt i to. Vi mener allikevel at det av praktiske årsaker, og på grunn av lavt dyretall, er naturlig å beholde distriktet med dagens inndeling. Endringer av distriktet får ikke konsekvenser for kommunen, men for brukerne og for veterinærene.

Vurderinger

Høringsuttalelse om inndeling av veterinærvaktdistrikter i Finnmark tas til orientering.

Vedlegg

1 Inndeling av veterinærvaktdistrikter i Finnmark

1556

FYLKESMANNEN I FINNMARK
Landbruksavdelingen

FINNMÁRKKU FYLKKAMÁNNI
Eanandoalloossodat

Landbruksdirektoratet
Postboks 8140 Dep
0033 Oslo

Deres ref
16/17584-1

Deres dato
14.03.2016

Vår ref
Sak 2016/1171
Ark 544

Vår dato
14.06.2016

Saksbehandler/direkte telefon: Anne Guttormsen - 78 95 05 90

Inndeling av veterinærvaktdistrikter i Finnmark

Vi viser til deres brev av 14. mars 2016, der dere ber om en tilbakemelding på behovet for å vurdere endringer i vaktstruktur for den kommunale veterinærtjenesten.

Fylkesmannen i Finnmark har bedt om tilbakemelding fra kommunene. Finnmark bondelag har også gjort oss kjent med sitt høringsinnspill i saken. I tillegg har kommunenes rapportering i forbindelse med tilskudd til kommunale veterinærtjenester og vår erfaring ved behandling av tilskudd til veterinærreiser dannet bakgrunn for vår vurdering av behovet for endring i vaktstruktur.

Vurdering av behov for endring i vaktstruktur

Generelt er veterinærvaktdistriktene i Finnmark store i areal, samtidig som dyretettheten er lav. Dette fører til at det er vanskelig å endre vaktstrukturen uten at dette får konsekvenser for tilgangen til dyrehelsepersonell, særlig i utkanten av vaktdistriktene. I Øst-Finnmark er det ikke rom for å justere strukturen, mens i Vest-Finnmark kan endring av strukturen vurderes.

Hasvik kommune har hatt saken oppe som drøftingssak i formannskapet, og har bedt om at kommunen flyttes over i vaktdistrikt sammen med Alta og Loppa. Hasvik kommune begrunner dette slik:

«Hasvik kommune mener dagens ordning hvor Hasvik inngår i vaktdistrikt sammen med Hammerfest, Kvalsund og Måsøy ikke fungerer godt. Grunnen til dette er mest sannsynlig at mulighetene for å reise fra Hammerfest til Hasvik er svært begrenset. Dette gjelder særlig i helgene.»

Veterinærkontoret i dette vaktområdet er lokalisert i Hammerfest. Ettersom kommunikasjonsmulighetene er bedre mellom Hasvik/Alta enn Hasvik/Hammerfest, mener også Fylkesmannen at det ville være mer naturlig at Hasvik kommune inngår i Alta og Loppa vaktområdet.

Når det ellers gjelder Hammerfest vaktområdet, er det få husdyrforetak i dette området. Det er i tillegg en del hester, hunder og katter. Finnmark bondelag har foreslått å oppløse hele vaktområdet. Finnmark bondelag mener at området bør fordeles mellom Alta/Loppa og Porsanger/Nordkapp. Finnmark bondelag påpeker at bøndene som holder til på øyene i Hammerfest kommune (deler av Seiland og deler av Sørøya) ikke benytter seg av den veterinære vakttjenesten da dette ikke lønner seg økonomisk. Dette er også noe Fylkesmannen har inntrykk av, da vi til dags dato ikke har fått inn noen søknader om tilskudd til veterinærreiser fra veterinærene i Hammerfest.

Fylkesmannen har ikke fått tilbakemelding fra Hammerfest eller Måsøy kommune, men Kvalsund kommune skriver i brev til Fylkesmannen at de fortsatt ønsker å være i vaktområdet med Hammerfest som vertskommune.

Porsanger kommune mener på sin side at vaktområdet ikke vil fungere tilfredsstillende dersom vaktområdet blir større enn det er i dag. Blant annet skriver Porsanger kommune i sin uttalelse:

«Porsanger kommune har fått e-poster i saken og signaler i fra de samarbeidskommunene i vaktområdet som tilsier at veterinærvaktordningen i vaktområdet fungerer tilfredsstillende og at en ikke ser noen bedre måte å organisere denne tjenesten på en den en har i dag. (...) Det ønskes imidlertid og pointeres at veterinærvaktområdet bestående av kommunene Porsanger, Nordkapp, Lebesby og Gamvik er ett av landets aller største distrikter, og vil ikke kunne fungere særlig tilfredsstillende dersom det skulle bli enda større.»

Utfordringene med å innlemme kommunene Hammerfest, Kvalsund og Måsøy i Alta/Loppa eller Porsanger/Nordkapp vaktområdet er de lange avstandene, og det er usikkert hvordan virkningen blir med tanke på tilgangen til dyrehelsepersonell i vaktområdets utkanter. Dette bør derfor utredes grundig før man eventuelt gjør endringer i vaktstrukturen for kommunene Hammerfest, Kvalsund og Måsøy.

Videre har Finnmark bondelag foreslått å oppløse Karasjok/Kautokeino vaktområdet. Finnmark bondelag mener Karasjok bør inngå i Porsanger/Nordkapp vaktområdet og at Kautokeino bør inngå i Alta/Loppa vaktområdet. Karasjok/Kautokeino vaktområdet består av de to største kommunene i Norge, totalt 15 160 km². Fylkesmannen er kjent med at veterinær fra Alta

betjener bøndene i Kautokeino i kontortiden på hverdager. Det er omtrent like langt mellom Karasjok og Kautokeino som mellom Alta og Kautokeino. Vi har også sett eksempler på at bønder i Karasjok betjenes av veterinær fra Lakselv i Porsanger kommune. Faktisk er avstanden mellom Lakselv og Karasjok kortere enn avstanden mellom Karasjok og Kautokeino. Dersom Karasjok inngår i Porsanger/Nordkapp vakt-distrikt, og Kautokeino inngår i Alta/Loppa, vil disse nye vakt-distriktene bli veldig store. Konsekvensene av dette bør utredes grundig før man gjør en slik endring.

En eventuell oppløsning av henholdsvis Hammerfest og Karasjok/Kautokeino vakt-distrikt må sees i sammenheng, da dette vil føre til at både Alta/Loppa og Porsanger/Nordkapp vakt-distrikt blir betydelig større enn i dag. Fylkesmannen mener derfor at både Hammerfest og Karasjok/Kautokeino vakt-distrikt bør bestå inntil videre, og at det bør gjennomføres en grundig utredning av konsekvensene av endringer i disse distriktene.

Fylkesmannens anbefaling

- Hasvik kommune bør inngå i vakt-distrikt sammen med Alta og Loppa.
- Kommunene Hammerfest, Kvalsund og Måsøy består som eget vakt-distrikt inntil videre.
- Kommunene Karasjok og Kautokeino består som eget vakt-distrikt inntil videre.
- Det bør gjennomføres en grundig utredning frem mot neste rullering, for å vurdere hva som er beste fremtidige vakt-struktur for kommunene Karasjok og Kautokeino, Hammerfest, Kvalsund og Måsøy.
- De øvrige vakt-distriktene i Finnmark videreføres som i dag.

Med hilsen

Torhild Gjølme
landbruksdirektør

Anne Guttormsen
fylkesagronom

Dette dokumentet er godkjent elektronisk og derfor uten underskrift.

Kopi til:
Kommunene i Finnmark

Unjárgga gielda/

Nesseby kommune

Plan,- Utvikling- og Stab

Áššedieđut/Saksframlegg

Beaivi/Dato 03.03.2016
Čuj./Referanse 2012/1169-0 /
L40

Oddleif Nilsen
40 44 05 22
oddleif.nilsen@nesseby.kommu
ne.no

	Čoahkkinaššer/Møtesaksnr	Čoahkkinbeaivi/Møtedato
Lávdegoddi/Utvalg		
Ovdagoddi/Formannskapet	54/16	23.08.2016

Klagebehandling - punktbeste for gamle i Stohkemuorluobbal

Rådmannens innstilling:

1. Nesseby kommune dispenserer fra bestemmelsene i kommuneplanens arealdel, og innvilger punktbeste for John Georg Dikkanens utmarksbygg/gamme i Stohkemuorluobbal, jfr. pbl. § 20-1, punkt m.
2. Bygningsmasse skal ikke overstige 15 m2, utedo på inntil 2 m2 kan tillates og bygget skal stå ulåst.
3. Søknader om dispensasjon etter motorferdselsloven til utmarksbygg/gammer skal behandles etter § 6.

Begrunnelse:

Fordelene med å gi dispensasjon er samlet sett klart større enn ulempene, jmf PBL § 19-2:

1. Familien Dikkanen har siden 1966 hatt gamle på tomta, og denne trengte restaurering. Søker har forhørt seg med kommunen og fått muntlig tilsagn om at han kunne bygge en ny gamle til erstatning for den gamle som er i ferd med å falle sammen.
2. Formannskapet vektlegger innbyggernes tradisjonelle rett til å benytte utmarka. Slike bygg har vært i bruk i Finnmark i flere århundrer i forbindelse med friluftsliv, fiske, fangst og bærplukking.
3. Gammeerklæringer har ingen forankring i plan- og bygningsloven. Å erstatte en gamleerklæring med et festekontrakt for gamle/utmarksbygg vil formalisere et eksisterende forhold og ikke føre til endret bruk av utmark. Det vil og være et bidrag til kommunens planarbeid og forvaltning av området.
4. Tiltaket fører ikke til endringer i gjeldende arealplan.

Varangerbotn, 12.08.16

Marit Helene Pedersen
rådmann

Oddleif Nilsen
virksomhetsleder teknisk

Bakgrunn for saken

John Georg Dikkanen fikk i -91 en gammeerklæring med Statskog for eksisterende gamme i Stohkemuoluobbal. I - 2011/12 bygde Dikkanen en ny gamme ved siden av den gamle og søkte, etter råd fra Fefo, om punkt feste for gammen.

Kommunen behandlet søknaden som punkt feste for et fritidsbygg da det i plan og bygningsloven ikke finnes definisjonen «gamme». Søknaden ble, av rådmannen, foreslått avslått da tiltaket var i strid med kommunens arealplan. (LNF- områder der det ikke tillates oppføring av fritidsbebyggelse).

Formannskapet vedtok at gammeerklæringen for gammen kunne brukes for den nye, under forutsetning av at den gamle gammen rives.

Dette ble begrunnet med at familien Dikkanen siden 1966 hadde hatt gamme på tomta og at denne trengte restaurering. De viste også til Finnmarkskommisjonens rapport av 13.02.13 om befolkningens rett til å ha enkle bygg i utmarka.

Vedtaket ble påklaget av Fefo som mente at kommunen ikke hadde kompetanse (jfr. Plan og bygningsloven) til å bestemme at gammeerklæringen skulle gjelde for det nye bygget.

For å finne en løsning på saken, ble det 28.10.13 avholdt et møte mellom Fefo og den politiske og administrative ledelse i kommunen. På bakgrunn av drøftingene på dette møtet søkte Fefo om punkt feste for gammen. I søknaden skriver de bl.a.:

Fefo ønsker å ha ryddige avtalerettslige forhold for permanente bygg i utmark. Dette innebærer at tomta tildeles et eget matrikelnummer samt at matrikelbrevet og festekontrakten tinglyses.

Søker vil da få den nødvendig forutsigbarhet for sine investeringer og for bruken av bygget i fremtiden gjennom det rettsvern som en tinglyst festekontrakt gir.

Fefo har vurdert saken etter Finnmarksloven og sametingets retningslinjer for endret bruk av utmark. Tiltaket vurderes ikke å være endret bruk av utmark, da det over lang tid har stått byggverk på arealet.

Det påpekes i søknaden at det kun er eksisterende bygg det søkes om tillatelse for.

Dersom kommunen vedtar å dispensere fra arealplanen, har Fefo i brev av 08.11.13 anført at de vil stille følgende vilkår i festekontrakten:

- *Tillatelse gjelder eksisterende bygning*
- *Bygningsmasse skal ikke overstige 15 m², utedo på inntil 2 m² kan tillates.*
- *Enhver utvidelse/bygningmessig tiltak krever Fefos samtykke.*

Fefo opplyser også at det i festekontrakten skal stå at bygget ikke kan pantsettes/stilles som sikkerhet for lån.

Søknaden ble behandlet i Formannskapet den 26.11.2014. Følgende vurdering ble lagt til grunn:

Saken er av prinsipiell betydning, og vedtaket kommunen gjør i denne saken vil skape presedens for senere lignende saker.

Forslaget fra Fefo betyr i praksis at gamleerklæringer fases ut og erstattes med punktfecte. Festekontrakten skal inneholde begrensninger i forhold til bygningsstørrelse og skal registreres med en egen kode - som skog og utmarkskoie/gamme i matrikkelen – ikke fritidshytter.

I utgangspunktet vil det ikke ha noen praktisk betydning for kommunen om eier av gamle har gamleerklæring eller punktfecte. Det som vil ha betydning er hvilken utforming koia/gammen har og om det vil bli endret bruk at utmark.

Da den første søknaden var til høring, vurderte reindriftsforvaltningen det slik at punktfecte for fritidsbygg ville medføre økt trafikk/aktivitet i området og at dette ville medføre at rein trekker seg bort fra beiteområder.

Fylkesmannen var skeptisk til lokalisering av nye private fritidshytter langt fra veg fordi dette svært ofte etterfølger av krav om større bygningsmasse og tilrettelegging til motorferdsel.

Slik en ser det, vil en endring til punktfecte for gammen ikke medføre endret eller økt bruk av utmark. Dette forutsetter at det settes bygningsmessige og andre begrensninger.

I den opprinnelige gamleerklæringen er det bl.a. satt følgende generelle bestemmelser:

- *Gamma skal stå ulåst og brukes slik gammetradisjonen tilsier*
- *Til vedlikeholdet brukes materialer som finnes på stedet – torv og stein- slik som opprinnelig brukt.*
- *Det skal holdes ryddig og pent rundt gamma.*
- *Såfrem gamma forfaller slik at den ikke lenger kan brukes, opphører rettighetene til å ha gamle, og den kan da fjernes og tomta ryddes, uten varsel.*
- *Største høyde må ikke overstige 2,5 m*

Ved en eventuell dispensasjon til punktfecte kan kommunen stille betingelser i tillatelsen. Hvilke betingelser kommunen vil stille må vurderes av formannskapet.

Fra rådmannens side vil en foreslå at det gis tillatelse til punktfecte for gammen. En vil videre foreslå følgende begrensninger:

- *Tillatelse gjelder eksisterende bygning.*
- *Bygningen skal ikke overstige 15 m², - utedo på inntil 2 m² kan tillates.*
- *Bygget skal stå ulåst.*

Formannskapet gjorde følgende enstemmige vedtak:

Nesseby kommune dispenserer fra bestemmelsene i kommuneplanens arealdel, og innvilger punktfecte for John Georg Dikkanens utmarksbygg/gamme i Stohkemuorluobbal jmf. PLB§ 20-1

Begrunnelse:

Fordelene med å gi dispensasjon er samlet sett klart større enn ulempene, jmf PBL § 19-2:

Familien Dikkanen har siden 1966 hatt gamle på tomta, og denne trengte restaurering. Søker har forhørt seg med kommunen og fått muntlig tilsagn om at han kunne bygge en ny gamle til erstatning for den gamle som er i ferd med å falle sammen.

Søker har allerede gamleerklæring for bygget fra 1979 og dermed en rett til å ha et bygg på tomta.

Tiltaket fører ikke til endringer i gjeldende arealplan.

Fylkesmannen har i brev av 28.01.15 påklagd og bedt om at vedtaket omgjøres. Det henvises bl.a. til at Reindriftsforvaltningen går imot at det gis feste og at de er bekymret for at en eventuell tillatelse vil føre til utbygging av flere fritidsboliger og dermed økt trafikk.

Fylkesmannen skriver videre:

FeFo skriver i søknaden at tiltaket ikke vil føre til endret bruk av området siden det over lang tid har stått byggverk på arealet. De påpeker likevel ovenfor kommunen at saken gjelder punktfeste for nytt fritidsbygg. Videre skriver de at opprettelse av punktfeste ikke vil endre på de faktiske forhold, men sikre de privatrettslige avtaleforhold gjennom en festekontrakt. Kommunen begrunner også sitt vedtak i sak 82/14 med at tiltaket ikke fører til endringer i gjeldende arealplan.

I kommuneplanens arealdel er omsøkt område avsatt til LNFR-område uten bestemmelser om spredt fritidsbebyggelse. Omsøkt punktfeste for nytt bygg ligger ca. 8 km fra bilveg og uten tilknytning til åpen barmark- eller snøskuterløype. Det ligger noen få bygg ca. 2 km unna. På bakgrunn av dette må området anses som lite berørt av inngrep.

Kommunen og FeFo mener at tiltaket ikke fører til endret bruk siden det over lang tid har stått en gamle i området. Fylkesmannen deler ikke denne vurderingen. Bakgrunnen for det er at det ikke foreligger samme eksklusive bruksrett til gammer som det gjør til fritidsbebyggelse. For eksempel skal søknader om motorferdsel til gammer behandles etter § 6 i nasjonal forskrift. Nasjonal forskrift § 6 åpner blant annet ikke for transport av ordinært utstyr.

Søknader om motorferdsel til fritidsbebyggelse skal behandles etter § 5 første ledd bokstav c i samme forskrift. Denne paragrafen åpner for at kommunestyret kan gi tillatelse til transport av bagasje og utstyr mellom bilveg og fritidsbebyggelse som ligger minst 2,5 kilometer fra brøytet bilveg. Forskjellen mellom gamleerklæring og punktfeste tydeliggjøres også av FeFo når de skriver at et punktfeste vil sikre Dikkanen den nødvendige forutsigbarhet for sine investeringer og for bruken av bygget i framtiden gjennom det rettsvern en tinglyst festekontrakt gir.

Slik vi vurderer saken er tildelingen av punktfeste i direkte strid med kommunens vedtatte arealformål. Bakgrunnen for vår vurdering er at kommuneplanens arealdel ikke åpner for fritidsbebyggelse i omsøkt område.

Fylkesmannen viser også til nasjonale føringer og veileder til plan- og bygningsloven der det understrekes viktigheten av at etablering av fritidsbebyggelse avklares gjennom kommunens planarbeid. De gjør også oppmerksom på at kommunen i sin behandling av saken ikke har vurdert de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven § 8 til 12, herunder bl.a. føre var prinsippet, presedensvirkning og samlet belastning.

Fylkesmannens brev vedlegges.

Finnmarkseiendommen har i brev av 10.02.15 kommentert Fylkesmannens klage. Det vises til at Fefos festekontrakt for utmarksbygg skiller seg fra ordinære festekontrakter ved at den begrenser festers rådighet. Kontrakten vil gi rett til det eksisterende bygg, men ikke til utvidelser eller oppføring av flere bygg. Videre vil det ikke være anledning til å pantsette festeretten. Endelig vil det være mulig å sette inn særvilkår i tråd med de vilkår kommunen stiller i sin tillatelse, herunder at bygget skal stå åpent.

Det vises til at gammeerklæringer ikke har noe rettslig grunnlag i plan og bygningsloven og at festekontrakten for utmarksbygg vil erstatte gammeerklæringene og kun være en formalisering av et allerede eksisterende forhold. Når det gjelder Fylkesmannens henvisning til motorferdsel mener Fefo dette ikke er relevant da det er behandling av motorferdselsdispensasjoner som vil medføre en endring i bruken og ikke en punktfestekontrakt i seg selv.

Vurderinger

Det gjøres oppmerksom på at kommunens behandling av denne saken vil være retningsgivende for lignende saker. Saken vil altså ha prinsipiell betydning.

Fakta i saken er at en eksisterende gamle er erstattet med en annen og at Fefo ønsker å erstatte gammeerklæringen med en festekontrakt for utmarksbygg.

Fylkesmannen baserer sin klage på at saken gjelder punktfeste for etablering av ny fritidsbebyggelse. Fylkesmannen viser og til at tiltaket medfører endret bruk, bl.a. økt motorferdsel og viser til miljørettslige prinsipper i naturmangfoldsloven.

Utmarksbygg/gammer som har fått festepunkt er fremdeles gammer og kan, etter rådmannens syn, ikke regnes som ordinær fritidsbebyggelse. En viser til at slike fester vil bli registrert med en egen kode (172) i matrikkelen «skog- og utmarkskoie/gamme».

Dispensasjoner i hht. motorferdselsloven må derfor behandles og praktiseres på samme måte som tidligere, dvs. etter § 6 i motorferdselsloven. En vil derfor foreslå dette som et eget punkt i vedtaket. Vedtaket vil da være et prinsippvedtak for fremtidig behandling av slike saker.

Å erstatte en gammeerklæring med et festepunkt dermed ikke føre til endret bruk eller økt motorferdsel/aktivitet i området.

Fylkesmannen påpeker, riktig nok, at en gammeerklæring ikke gir grunnlag for et nybygg. Dette er også grunnen til at det er søkt om dispensasjon fra arealplanen til å opprette feste for «nygammen».

Noe som bør vektlegges i denne saken, er lokalbefolkningens tradisjonelle rett til å benytte utmarka. Slike bygg har vært i bruk i Finnmark i flere århundrer i forbindelse med friluftsliv, fiske, fangst og bærplukking. Gammeerklæringer har ingen forankring i plan- og bygningsloven. Å tildele et festepunkt vil for gammer vil formalisere et eksisterende forhold og ikke føre til endret bruk av utmark.

Det vil og være et bidrag til kommunens planarbeid og forvaltning av området.

Etter rådmannens mening vil fordelene ved å tildele punktfeste til gammen være klart større enn ulempene.

Fylkesmannens klage tas ikke til følge. Rådmannen vil anbefale at formannskapetets vedtak av 26.11.14 opprettholdes med visse endringer.

Mulige alternative løsninger og konsekvenser

Som nevnt ovenfor vil et vedtak i saken ha prinsipiell betydning. Dersom formannskapet ikke ønsker å dispensere fra bestemmelsene i kommuneplanens arealdel, kan formannskapet ta Fylkesmannens klage til følge. Dette betyr at Dikkanen kan beholde sin gamle gamme med tilhørende gammeerklæring og bli pålagt å rive den nybygde gammen.

1. Formannskapet tar Fylkesmannens klage til følge og tillater ikke punktfeste for gamme i Stohkemuorluobbal.
2. I hht. plan- og bygningslovens kap. 32 vil saken bli fulgt opp som ulovlighetsoppfølging og «nygammen» vil bli krevet fjernet.

Vedlegg til f.sak 54/16

Klagebehandling, punktfeste for gamle i Stohkemuorluobbal

FYLKESMANNEN I FINNMARK

FINNMÁRKKU FYLKKÁMANNI

Unjárgga gielda/Nesseby kommune

9840 Varangerbotn

Deres ref
2012/1169-0/L40

Deres dato
26.11.2014

Vår ref
Sak 2013/864
Ark 421.3

Vår dato
28.01.2015

Saksbehandler/direkte telefon: Margareth Wegner Sundfør - 78 95 03 71

Klage på kommunens vedtak i sak 82/14 - tillatelse til punktfeste for nytt fritidsbygg i Stohkemuorluobbal

Vi viser til kommunens vedtak i sak 82/14. Fylkesmannen har fått oversendt saksprotokoll fra møtet i formannskapet den 26. november 2014. Følgende vedtak ble fattet i formannskapet:

Nesseby kommune dispenserer fra bestemmelsene i kommuneplanens arealdel, og innvilger punktfeste for John Georg Dikkanens utmarksbygg/gamme i Stohkemuorluobbal jmf. PLB§ 20-1

Kommunens vedtak er begrunnet med følgende:

Fordelene med å gi dispensasjon er samlet sett klart større enn ulempene, jmf PBL § 19-2:

- 1: Familien Dikkanen har siden 1966 hatt gamle på tomta, og denne trengte restaurering. Søker har forhørt seg med kommunen og fått muntlig tilsagn om at han kunne bygge en ny gamle til erstatning for den gamle som er i ferd med å falle sammen.*
- 2: Søker har allerede gammeerklæring for bygget fra 1979 og dermed en rett til å ha et bygg på tomta.*
- 3: Tiltaket fører ikke til endringer i gjeldende arealplan.*

Fylkesmannen mottok vedtaket i midten av desember 2014. Vi har fått utsatt klagefristen til 2. februar 2015.

Oppsummering av saken

John Georg Dikkanen kontaktet kommunen i 2010 i forbindelse med behov for restaurering av gamle på gammeerklæring 3-1-9001. Gammen ble bygget i 1973¹ og er en erstatningsgamme for gamle bygd i 1966, som igjen var en erstatningsgamme for gamle oppført på 50-tallet². Kommunen vurderte ut fra bygningstype og størrelse at restaureringen ikke var søknadspliktig.

¹ I Nesseby kommune sine dokumenter står det at gammen ble oppført i 1979. FeFo skriver at gammen ble oppført i 1973. Vi har i klagen valgt å vise til årstallet FeFo mener gammen er oppført.

² Opplysning fra FeFo i brev til kommunen datert 8. november 2013.

Dikkanen satte i 2010 opp ett nytt bygg rundt 7 meter³ fra gammen fra 1973. Nytt bygg skulle erstatte gammel gamle. Det er fra Finnmarkseiendommen (FeFo) oppgitt at nytt byggverk har «noe større omfang⁴» enn gammen fra 1973.

Den 4. desember 2012 søkte FeFo kommunen om punktfeste for ny fritidsbebyggelse. FeFo viste til sak om restaurering av gamle på gammeerklæring 3-1-9001. De viste videre til at det var oppført ett nytt byggverk rundt 7 meter fra gammen som ble bygget i 1973. FeFo bad kommunen følge opp saken etter plan- og bygningsloven.

Kommunen avslo søknad om punktfeste den 10. desember 2012. Avslaget ble begrunnet med at kommuneplanens arealdel 2011-2021 ikke gir hjemmel for etablering av fritidsbebyggelse, samt at det ikke er søkt om dispensasjon fra kommuneplanens arealdel. Kommunen anmodet om at det ulovlig oppførte bygget snarest blir fjernet eller søkt om etter plan- og bygningsloven.

Tiltakshaver søkte deretter den 24. januar 2013 om dispensasjon og byggetillatelse for nytt bygg. Som begrunnelse for søknaden ble det oppgitt at gammen fra 1973 var plassert på en fuktig plass. Dette har ført til mugg og råteproblemer som igjen gir et dårlig innemiljø i gammen. Av den grunn hadde tiltakshaver valgt å plassere nytt bygg på det stedet gammen fra 1966 opprinnelig sto. Videre opplyste han om at gammen fra 1973 skulle rives.

Kommunen behandlet søknaden etter kapittel 19 og 20 i plan- og bygningsloven. Fylkesmannen gikk i brev datert 14. mars 2013 i mot omsøkt tiltak. Også Reindriftsforvaltningen Øst-Finnmark gikk i mot omsøkt tiltak i brev datert 8. april 2013.

Søknaden om punktfeste for nytt bygg ble avslått av formannskapet i sak 43/13 den 31. mai 2013. Avslaget ble begrunnet med at kommuneplanens arealdel 2011-2021 ikke gir hjemmel for etablering av fritidsbebyggelse, samt at det ikke er søkt om dispensasjon fra kommuneplanens arealdel.

Dikkanen klaget i brev datert 29. juni 2013 på kommunens vedtak.

Kommunen behandlet klagesaken og vedtok i sak 75/13 den 5. september 2013 at gammeerklæringen for gammen i Stohkemuorluobbal kan brukes for det nye bygget, under forutsetning av at den gamle gammen rives. Kommunen gir ikke punktfeste, men en gammeerklæring for tiltaket. Vedtaket ble blant annet begrunnet med at søker allerede har en gammeerklæring for gammen fra 1973 og at han dermed har en rett til å ha et bygg på tomta. Kommunen skriver også at søknaden ikke gjelder ny bebyggelse, og at tiltaket ikke fører til endringer i gjeldende arealplan.

På bakgrunn av kommunens vedtak i sak 75/13 sendte FeFo et brev til kommunen datert 25. september 2013. I brevet skriver FeFo blant annet at kommunen ikke har kompetanse i henhold til plan- og bygningsloven til å bestemme at gammeerklæring 3-1-9001 skal gjelde for det nye bygget. Videre skriver FeFo at kommunen i sitt vedtak skriver at det ikke er snakk om et nybygg. FeFo påpeker at dette ikke er riktig. De viser til at Dikkanen selv skriver i sin klage at bygget er flyttet 6,9 meter for å få en bedre tomt siden den opprinnelige tomta er myrlendt og har dårlig byggegrunn.

FeFo skriver også at Dikkanen ikke har noen gyldig privatrettslig avtale om tomt med grunneier for nybygget. FeFo ber, som grunneier, om at kommunen behandler søknaden om etablering av punktfeste for nybygget i henhold til plan- og bygningsloven som omsøkt.

³ Kommunen skriver at ny gamle er oppført rundt 10 meter fra gammen fra 1973. FeFo skriver rundt 7 meter. Vi har i klagen forholdt oss til at avstanden er rundt 7 meter.

⁴ Størrelsen på nytt byggverk er ca. 15 m 2. Størrelsen på gammen fra 1973 er ikke oppgitt.

Videre skriver FeFo i brevet at de ønsker å ha ryddige avtalerettslige forhold for permanente bygg. Dette innebærer at tomte tildeles et eget matrikkelnummer samt at matrikkelbrevet og festekontrakten tinglyses. Dikkanen vil da få den nødvendige forutsigbarhet for sine investeringer og for bruken av bygget i framtiden gjennom det rettsvern som en tinglyst festekontrakt gir.

For å finne en løsning i saken var det den 28. oktober 2013 et møte mellom FeFo og Nesseby kommune. På bakgrunn av drøftingene på møtet søkte FeFo den 8. november 2013 på ny om opprettelse av punktbeste for nytt fritidsbygg ved Stohkemuorluobbal.

Kommunen behandler søknaden og gir i sak 28/14 den 26. november 2014 tillatelse til punktbeste som omsøkt. Kommunens vedtak er gjengitt innledningsvis i denne klagen.

Bakgrunn for klagen

Ved kommunens høring av omsøkt tiltak gikk Fylkesmannen i mot tildeling av punktbeste. Begrunnelsen var blant annet at vi av erfaring vet at lokalisering av fritidsbebyggelse langt fra vei ofte etterfølges av forventninger om økt tilrettelegging for blant annet motorferdsel. Videre var vi også bekymret for presedensvirkningen en eventuell tillatelse vil kunne få siden Nesseby kommune har flere kontraktløse byggverk i utmark. Blant annet vil store deler av kommunens utmarksområder kunne miste sin uberørte karakter.

Også Reindriftsforvaltningen gikk i mot omsøkt tiltak. Reindriftsforvaltningen var bekymret for at en eventuell tillatelse vil kunne føre til utbygging av flere fritidsboliger og dermed økt trafikk og menneskelig aktivitet i området. Omsøkt tiltak ligger innenfor reinbeitedistrikt 6. Videre skrev Reindriftsforvaltningen at en eventuell tillatelse vil sannsynligvis føre til store ulemper for siidaen ved at reinen trekker seg bort fra beiteområdet. Siden Reindriftsforvaltningen Øst-Finnmark nå er organisert under Fylkesmannen er deres synspunkter også ivaretatt i denne klagen.

FeFo skriver i søknaden at tiltaket ikke vil føre til endret bruk av området siden det over lang tid har stått byggverk på arealet. De påpeker likevel ovenfor kommunen at saken gjelder punktbeste for nytt fritidsbygg. Videre skriver de at opprettelse av punktbeste ikke vil endre på de faktiske forhold, men sikre de privatrettslige avtaleforhold gjennom en festekontrakt. Kommunen begrunner også sitt vedtak i sak 82/14 med at tiltaket ikke fører til endringer i gjeldende arealplan.

I kommuneplanens arealdel er omsøkt område avsatt til LNFR-område uten bestemmelser om spredt fritidsbebyggelse. Omsøkt punktbeste for nytt bygg ligger ca. 8 km fra bilveg og uten tilknytning til åpen barmark- eller snøskuterløype. Det ligger noen få bygg ca. 2 km unna. På bakgrunn av dette må området anses som lite berørt av inngrep.

Kommunen og FeFo mener at tiltaket ikke fører til endret bruk siden det over lang tid har stått en gamme i området. Fylkesmannen deler ikke denne vurderingen. Bakgrunnen for det er at det ikke foreligger samme eksklusive bruksrett til gammer som det gjør til fritidsbebyggelse. For eksempel skal søknader om motorferdsel til gammer behandles etter § 6 i nasjonal forskrift. Nasjonal forskrift § 6 åpner blant annet ikke for transport av ordinært utstyr.

Søknader om motorferdsel til fritidsbebyggelse skal behandles etter § 5 første ledd bokstav c i samme forskrift. Denne paragrafen åpner for at kommunestyret kan tillatelse til transport av bagasje og utstyr mellom bilveg og fritidsbebyggelse som ligger minst 2,5 kilometer fra brøytet bilveg. Forskjellen mellom gammeerklæring og punktbeste tydeliggjøres også av FeFo når de skriver at et punktbeste vil sikre Dikkanen den nødvendige forutsigbarhet for sine investeringer og for bruken av bygget i framtiden gjennom det rettsvern en tinglyst festekontrakt gir.

Slik vi vurderer saken er tildelingen av punktfeste i direkte strid med kommunens vedtatte arealformål. Bakgrunnen for vår vurdering er at kommuneplanens arealdel ikke åpner for fritidsbebyggelse i omsøkt område.

Fylkesmannen har forståelse for at FeFo ønsker å ha ryddige avtalerettslige forhold for permanente bygg i utmark. Videre konstaterer vi at kommunen ønsker å etablere fritidsbebyggelse i området. Løsningen er etter vår oppfatning ikke å tildele ulovlig oppførte byggverk punktfester gjennom enkeltstående dispensasjoner. Lokalisering av fritidsbebyggelse bør skje gjennom avklaringer i kommuneplan og utarbeidelse av reguleringsplaner for de områdene hvor det er aktuelt å åpne for fritidsbebyggelse.

Nesseby kommune har flere spredtliggende kontraktløse byggverk langt fra veg, herunder mange gammer som står åpne for allmenn bruk. Dersom det åpnes for tildeling av punktfeste for nytt byggverk som omsøkt, har Fylkesmannen vanskelig for å se hvordan avslag på tilsvarende søknader og søknader om punktfeste for eksisterende gammer, skal kunne avslås i fremtiden. Fylkesmannen er svært betenkt over å få en utvikling hvor det åpnes for innføring av punktfester for eksisterende gammer.

Etablering av fritidsbebyggelse langt fra etablert infrastruktur er ikke i tråd med nasjonale føringer på området. I blant annet St. meld. Nr. 21 (2004-2005) og veileder T-1450 til plan- og bygningsloven understrekes viktigheten av at etablering av fritidsbebyggelse avklares gjennom kommunens planarbeid og at utbygging ikke skjer i store sammenhengende områder uten større tekniske inngrep. De samme føringene fremgår også av Fylkesplan for Finnmark 2006-2009⁵.

Konklusjon

Nesseby kommune har begrunnet sitt vedtak om tildeling av punktfeste med at familien har hatt gamle på tomten siden 1966, og at denne trengte restaurering. Dette er etter Fylkesmannens vurdering ikke relevant i dispensasjonsvurderingen. Saken gjelder ikke vedlikehold eller restaurering av en eksisterende gamle, men tildeling av punktfeste for ny fritidsbebyggelse. Dette har også FeFo påpekt i sin søknad til kommunen.

At søker har fått mangelfull veiledning av kommunen er etter Fylkesmannen sitt syn heller ikke relevant i vurderingen av om dispensasjonen skal gis.

Kommunens argument om at Dikkanen allerede har en gamleerklæring for gammen fra 1973 og at han dermed har en rett til å ha et bygg der er ikke riktig. En gamleerklæring gir ikke grunnlag for et nybygg. Dette har også FeFo i brev, datert 29. september 2013, understreket ved at de skriver at Dikkanen ikke har noen gyldig privatrettslig avtale om tomt med grunneier for nybygget.

Fylkesmannen deler heller ikke kommunens vurdering om at tiltaket ikke fører til endret bruk. Etter vårt syn er tildelingen av punktfeste i strid med kommunens gjeldende arealplan. Kommuneplanens arealdel åpner ikke for fritidsbebyggelse i omsøkt område, slik det er søkt om. På bakgrunn av dette mener Fylkesmannen at hensynene bak bestemmelsen det er dispensert fra er vesentlig tilsidesatt. Vi kan heller ikke se at det foreligger noen relevante fordeler for å gi dispensasjon til omsøkt tiltak.

Vi gjør oppmerksom på at kommunen i sin behandling av saken ikke har vurdert de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8 til 12, herunder blant annet føre-var-prinsippet, presedensvirkning og samlet belastning.

⁵ Kapittel 4 i Fylkesplanen for Finnmark 2006-2009 (11) er forlenget i FT-sak 12. Kapittelet i planen gjelder inntil det foreligger en vedtatt regional plan for arealutvikling.

Fylkesmannen påklager med dette kommunens vedtak. Vi ber om at kommunen omgjør sitt vedtak fattet 26.november 2014 i sak 82/14.

Fylkesmannen ber om å bli orientert om kommunens videre behandling av denne saken.

Med hilsen

Gunnar Kjønnøy

Bente Christiansen
fylkesmiljøvernsjef

Dette dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke underskrift.

Unjárgga gielda/

Nesseby kommune

Plan,- Utvikling- og Stab

Áššedieđut/Saksframlegg

Beaivi/Dato 15.08.2016
Čuj./Referanse 2014/863-0 /
L33

Oddleif Nilsen
40 44 05 22
oddleif.nilsen@nesseby.kommu
ne.no

	Čoahkkinaššer/Møtesaksnr	Čoahkkinbeaivi/Møtedato
Lávdegoddi/Utvalg		
Ovdagoddi/Formannskapet	55/16	23.08.2016

Klagebehandling - punktbeste for hytte i Rasjokdalen

Rådmannens innstilling

Fylkesmannens klage tas til følge.

Søknaden om punktbeste må behandles i hht. Plan- og bygningslovens § 19-2.

Begrunnelse:

Det fremkommer av dokumentasjonen at hytta kun har vært i sporadisk bruk mellom 2000-tallet og 2013. Hytta var sterkt forfallent og var på søknadstidspunkt ikke egnet til fritidshytte. Det innvilges derfor ikke fradeling til punktbeste etter den ulovsfestede læren om uendret bruk.

Varangerbotn, 16.08.16

Marit Helene Pedersen
rådmann

Oddleif Nilsen
saksbehandler

Bakgrunn for saken

Følgende saksfremlegg ble behandlet av formannskapet i møte den 12.04.16.

Merknader:

Saken omhandler en hytte som i -68 ble satt opp i Rasjokdalen. Finnmark Jordsalgskontor og Direktoratet Statens Skoger gjorde flere rivningsvedtak, det seneste i -92, men dette ble ikke etterkommet.

I -99 søkte Terje Arild Nilssen om punktfeste for næringshytte/sauegjeterhytte. Søknaden ble sendt ut på høring, men ble ikke sluttbehandlet i kommunen og i 2008 ble søknaden trukket tilbake.

I-2009 søkte Terje Arild Nilssen om punktfeste for næringshytte/gjeterhytte i Alleveidalen (makebytte mot hytta i Rasjokdalen). Nesseby kommune behandlet dette som en selvstendig søknad om næringshytte, altså ikke makebytte. Punktfeste for hytte i Alleveidalen ble i første omgang avslått av Nesseby kommune, men etter klagebehandling innvilget av Fylkesmannen i 2011.

I 2011, på vegne av Terje Arild Nilssen, Egil Nilssen og Mari-Ann Nilssen, søkte Fefo på nytt om punktfeste for hytta i Rasjokdalen, denne gang til fritidsformål. Kommunen vedtok å behandle saken som en dispensasjon fra arealplanen med bakgrunn i at tomte lå i LNF-område.

I januar 2013 ble søknaden avslått og deretter påklaget av søkerne som mente saken skulle behandles etter prinsippet om «fradeling til uendret bruk». Kommunen opprettholdt vedtaket om at dette var en dispensasjonssak. Fylkesmannen stadfestet kommunens vedtak.

Søkerne sendte saken til Sivilombudsmannen som konkluderte med at søknaden måtte behandles som søknad om fradeling til uendret bruk, og ikke som en dispensasjonssøknad. Som følge av dette omgjorde Fylkesmannen sitt eget, - og kommunens vedtak.

Kommunen behandlet søknaden i mars-2013 og vedtok at prinsippet om uendret bruk ikke kunne benyttes i dette tilfellet, dvs. at søknaden måtte behandles som en dispensasjon fra arealplanen.

I april-2015 ble vedtaket påklaget av søkerne og klagen ble fremmet for behandling den 02.02.16. Formannskapet vedtok å sende saken tilbake til administrasjonen til ny behandling.

For å få en vurdering av lovanvendelse og rettspraksis har administrasjonen engasjert ekstern advokat til å gjennomgå sakskomplekset. Advokaten er blitt tilsendt tilgjengelige dokumenter og bilder tilhørende saken.

Advokaten skriver bl.a. følgende:

I de tilfeller hvor fradeling er i strid med gjeldende reguleringsplan, skal søknaden behandles etter læren om fradeling til uendret bruk. Dette oppstiller to rettslige problemstillinger:

1. *Om bruken var lovlig etablert?*

2. *Om fradelingen vil medføre endret bruk? Dette innebærer en sammenligning av bruken forut for den fastsatte arealdisponeringen, sammenholdt med den bruk fradelingen hadde til formål å gjennomføre.*

Var Rasjokhytta lovlig etablert?

Her er det sentralt at det må skilles mellom privat og offentligrettslig myndighet. Hvordan grunneier Jordsalgskontoret/Statskog/FeFo stilte seg til søknad om festetomt vil ikke være av betydning her. Den sentrale problemstilling er om oppføringen og bruken av hytta var underlagt søknadsplikt i 1968, eller om det ikke forelå noen søknadsplikt. At det tidligere ikke forelå samtykke fra grunneier ift. feste, hadde betydning for om grunneier ved privatrettslige virkemidler kunne kreve hytta fjernet.

Spørsmålet er om det forelå søknadsplikt for en slik hytte i 1968.

Advokaten er enig med kommunens tolking av bestemmelsene om at om at siden kommunen fattet vedtekter flere år etter at hytta var bygd, forelå det ingen søknadsplikt etter bygningsloven av 1965.

Det konkluderes med at i forholdet til kommunen er hytta lovlig etablert.

Vil fradelingen medføre til endret bruk?

Advokaten skriver følgende:

Det faktum at det foreligger bilder av hyttas tilstand i 2013 og i 2014, samt flere redegjørelser for bruken, tilsier at saken er godt nok opplyst. Det vises til at saken har pågått i mange år, og festerne har vært representert ved advokat. Det tilsier at den private part har hatt et ansvar for å legge fram opplysninger som er i deres favør.

Vurderingstemaet er om punktfeste vil medføre at hytteeiendommen vil anvendes til samme formål som tidligere, og om bruken har vært opphørt.

I søknaden om punktfeste av 17.11.11 fra FeFo fremgår det «forholdet kan heller ikke regnes som endret bruk av utmark.»

Hytta ble oppført for ca. 48 år siden. Opprinnelig ble det søkt om vanlig hyttetomt av Arild Nilssen i 1968.

Deretter ble det søkt om reingjeterhytte på samme sted av Smuk samme år, det vil si en næringshytte. Det forelå en privatrettslig avtale om at Smuk eide hytta og brukte den som næringshytte, mens Nilssen hadde bruksrett til hytta.

Arild Nilssen argumenterer i sitt notat av 05.09.99 at hytta har vært brukt som næringshytte i forbindelse med jakt, bærplukking, salg av reveskinn, og som en gjeterhytte i forbindelse med sauehold. Det er også gjentatt i brev av 04.11.99 at hytta er svært viktig for at han som sauebonde kan ha nær kontakt med dyrene på beite. Dette taler for at hytte har vært satt opp og i starten anvendt som næringshytte.

I brev fra Mari-Ann Nilssen til FeFo av 22.09.11 (bilag 30) fremgår det at hytta har vært en familiehytte til jakt og bærplukking, og at den også var brukt av allmennheten. Dette peker i retning av at hytta var i bruk som fritidshytte.

Det fremgår vedleggene følgende:

- *Egil Nilssen skriver i 2014 at hytta er brukt i forbindelse med elgjakt i 92,94,00,01 og 02.*
- *Lars Helge Henriksen skriver i 2014 at hytta er brukt sist på 1990 tallet, og at de var innom å så til hytta i 2009.*
- *Bjørn Egil Nilssen skriver i en udatert bekreftelse at hytta har vært brukt til jakt og turer, og vedhogst. Siste elgjakt i 2002, og at han alltid går innom hytta ved tur og jakt.*
- *Ulike kopier av hyttedagbok som viser at det har vært folk innom hytta i 2009, brukt ved elgjakt i 2007, jakt den 31.10.01 og 17.04.02, rypejakt 30.11.00, samt diverse lapper som viser bruk i 2001-2003.*

Dokumentasjonen viser en sporadisk allmenn bruk av hytta, hvorav siste gang faktisk anvendt ved jakt i 2007. (I 2009 fremgår det at Henriksen så til hytta).

Overnevnte dokumentasjon tilsier at bruken av hytta har i utgangspunktet vært til næringsformål, men at faktisk bruk har sklidd over til fritidsformål samt til allmenn bruk ifm. jakt.

I det tilfellet at hytta kun hadde vært anvendt som gjeter og næringshytte, og det senere ble søkt om fradeling til fritidseiendom, så ville fradeling i så fall vært til endret bruk, og noe som ville falt utenfor læren om fradeling til uendret bruk. Dette synes ikke helt treffende i denne sak, da dokumentasjon som foreligger viser at hytta i lengre tider har vært brukt både som til næring og fritid av både familien, men også av allmennheten. Når det søkes om opprettelse av punkt feste, blir det avgjørende både om hytta egner seg til videre bruk, og om videre bruk vil bli forskjellig fra den tidligere bruk.

Festerne har ikke argumentert for at hytta kun skal anvendes til fritid for familien, men at eksisterende bruk av hytta, herunder både for familien og for allmennheten hva gjelder jakt, turer og bærplukking, skal fortsette. Dette taler for at bruken ikke blir endret.

Spørsmålet er om bruken har vært opphørt over lengre perioder.

I vurderingen om bruken er uendret er det sentralt om bruken har vært opphørt. Det foreligger ingen klar retts- eller forvaltningspraksis for hvor lenge en bruk må være opphørt for at det ikke tillates fradeling etter den ulovfestede læren, og avgjørelsen beror på en konkret vurdering.

I bilag 18 skriver daværende avdelingsingeniør Jarl E. Roska den 11.12.08 til Fefo «hytta står i dag som delvis nedfalt og har ikke vært i bruk de siste 15 år». Dette taler for at bruken har vært opphørt over flere år før fradelingssøknaden ble sendt kommunen.

I klage av 06.09.13 er følgende opplyst av Kero m.fl:

«I kommunens saksfremlegg står det at hytta har vært i bruk inntil -90-tallet. Det korrekte skal være 2000-tallet. Hytta står fremdeles, men vi har ikke kunnet vedlikeholde den fordi vi ikke har fått noe vedtak fra Nesseby kommune i løpet av årene saken har pågått. Vår opplevelse er at kommunen har trenert saken og fratatt oss retten til et hytteliv i Rásjok.»

Festerne opplyser at bruken har vært inntil 2000 tallet, og at hytta deretter ikke har vært vedlikeholdt. Dette peker i retning av at bruken har opphørt som familiehytte i løpet av 2000 tallet.

At bruken av hytta har vært opphørt støttes av uttalelsen fra reinbeitedistriktet fra 2013 hvor det anføres at hytta i lang tid har vært i en slik forfatning at den ikke kunne brukes. Ut fra de vedlagte bildene per 2013 synes hytta å være i svært dårlig stand (b.la. hull i tak) og ikke i bruk (b.la. dyr herjet med madrass). Synspunktet bekreftes etter at å ha sett bildene fra 2014.

Det faktum at bruken av hytta synes å vært opphørt som familiehytte flere år på 2000 tallet, og først i 2014 er satt i stand tilsier at hytta per søknadstidspunkt ikke var egnet til fritidshytte.

Advokaten viser til Planjuss 1/2012 artikkel om fradeling til uendret bruk (bilag 56)

«I de tilfeller der bygningen er brukt til annet formål eller bruken har vært avbrutt for en lengre periode, vil bruken etter en konkret vurdering kunne anses som opphørt. I slike tilfeller vil fradeling anses å ha som formål å endre bruken. Fradelingssøknaden har til hensikt at bygningen får fra ikke å være til bruk, til å gjenoppta tidligere fritidsbruk. Fradelingssøknad vil da være betinget av dispensasjon.»

I denne sak foreligger det dokumentasjon fra et reinbeitedistrikt at bruken sannsynligvis har vært opphørt i lengre perioder før bildene i 2013 ble tatt, samt vektlegging av redegjørelse i bilag 39 tilsier at vilkårene for fradeling etter den ulovfestede læren ikke er oppfylt.

Undertegnede kan således ikke anbefale at søknad om fradeling til punkt feste etter den ulovfestede læren innvilges.

Vurderinger:

Advokaten konkluderer med at hytta, i forholdet til kommunen er lovlig oppført. Imidlertid synes bruken av hytta å ha vært opphørt i flere år. Det fremkommer av dokumentasjonen at hytta kun har vært i sporadisk bruk mellom 2000-tallet og 2014 og på søknadstidspunkt ikke var egnet til fritidshytte. Det anbefales derfor ikke fradeling til punkt feste etter den ulovfestede læren om uendret bruk.

Rådmannen vil dermed anbefale at klagen ikke tas til følge og at søknaden skal behandles som en dispensasjonssak i hht. Plan- og Bygningslovens § 19-2.

Vedtaket sendes Fylkesmannen til behandling.

Søkerne har engasjert advokat Brynjar Mørkved til å fremme deres sak. Brev fra advokaten vedlegges.

Mulige alternative løsninger og konsekvenser

Selv om anbefalingen fra kommunens advokat er forholdsvis entydig, foreligger imidlertid ingen klar rettspraksis for hvor lenge bruken må ha vært opphørt for at det ikke kan tillates fradeling etter den ulovfestede læren om uendret bruk. En vil derfor også fremme et alternativt forslag til vedtak der en forslår å ta klagen til følge.

Alternativt forslag til vedtak:

Det innvilges punkt feste for Rasjokhytta.

Begrunnelse:

Hytta er lovlig oppført og har tidligere vært brukt som næringshytte/fritidshytte. Selv om bruken har vært opphørt i perioder, foreligger det ingen klar rettspraksis for hvor lenge bruken skal ha vært opphørt før den ulovsfestede læren om uendret bruk ikke kan benyttes.

Med bakgrunn i ovennevnte saksfremlegg og vurdering innstilte rådmannen på at klagen skulle avslås.

Begrunnelsen var som følger:

Det fremkommer av dokumentasjonen at hytta kun har vært i sporadisk bruk mellom 2000-tallet og 2014. Hytta var sterkt forfallent og var på søknadstidspunkt ikke egnet til fritidshytte. Det innvilges derfor ikke fradeling til punktbeste etter den ulovsfestede læren om uendret bruk.

Formannskapet's enstemmige (fellesforslag) vedtak var som følger:

«Formannskapet tar til følge klagen fra Mari-Ann Nilsen, Arild Wiltmann Kero og Egil Nilssen. Punktbeste innvilges for den angjeldende hytte i Rasjohtleahki, ref. søknad fr Fero om saken»

Begrunnelse:

Hytta ble lovlig oppført i 1968 og det var etablert en bruk gjennom 28 år da Nesseby kommunes arealplan ble vedtatt i 1996. Bruken er videreført etter planvedtaket. Grunneier, Finnmarkseiendommen, har søkt om punktbeste for hytte. En fradeling til uendret bruk kan tillates.

Vedtaket er påklaget at Fylkesmannen i Finnmark og Varjjat Siida (Reinbeitedistr.6).

Fylkesmannen skriver følgende bl.a. følgende i sin klage:

Fylkesmannen legger til grunn at hytta ble lovlig oppført i 1968. I perioden 1968 til 1999 ble hytta brukt både som nærings- og fritidshytte. Hytte har hele tiden stått åpen slik at allmennheten også kan bruke den. Fra rundt 1999 og fremover opphørte bruken av hytta. Dette går fram av klage fra Kero med flere av 6. september 2013 hvor det er opplyst om følgende:

«I kommunens saksfremlegg står det at hytta har vært i bruk inntil 90-tallet. Det korrekte skal være 2000-tallet. Hytta står fremdeles, men vi har ikke kunnet vedlikeholde den fordi vi ikke har fått noe vedtak fra Nesseby kommune i løpet av årene saken har pågått. Vår opplevelse er at kommunen har trenert saken og fratatt oss retten til hytteliv i Rasjok.»

Det rettslige utgangspunktet er at opprettelse av eiendom og endring av eiendom er søknadspliktige tiltak etter plan- og bygningsloven § 20-1 første ledd bokstav m. «Dersom opprettelse av eiendom, herunder opprettelse av nyt festegrunn, strider mot denne love forskrift eller plan... , kan fradeling og opprettelse av festegrunn kun gis ved dispensasjon etter plan. og bygningslovens kapittel 19, jf. plan- og bygningslovens § 26-1 første setning. Unntaket fra krav om dispensasjon fra plan er hvor den fradelte eiendommen

skal benyttes til samme formål som før området ble regulert, altså fradeling til fortsatt og uendret bruk.

Spørsmålet i denne saken er om fradeling og opprettelse av festetomt med påstående bygning til fritidsformål i LNF-område faller inn under prinsippet om fradeling til uendret bruk. Hovedtemaet er om fradelingen vil innebære en fortsatt og uendret bruk av hytta til fritidsbruk.

Gjeldende plan for området hvor hytta er oppført er kommuneplanens arealdel som ble vedtatt av Nesseby kommune 24. juni 2011. Området ble regulert til LNF-område og det tillates ikke oppføring av fritidsbebyggelse. Det avgjørende for om en søknad om fradeling til fortsatt og uendret bruk kan innvilges, er den faktiske bruk som har vært forut for vedtakelsen av gjeldende arealplan, forutsatt at denne bruken var lovlig og etablert jf. Sivilombudsmannens uttalelse i sak2010-108. For at fradeling av tomt med påstående hytte til fritidsbruk skal falle inn under prinsippet om fradeling til uendret bruk, er det altså et krav om at bygningen har vært brukt som fritidshytte forut for LNF-reguleringen i 2011, samt at fritidsbruken forut for reguleringen har vært lovlig og etablert.

Fylkesmannen viser til Planjuss nr. 1/2012 – redegjørelse fra Kommunal og moderniseringsdepartementet:

I de tilfeller der bruken anses som opphørt vil fradelingen anses å ha som formål å endre bruken. Fradelingssøknaden har da til hensikt at bygningen går fra ikke å være i bruk til å gjenoppta tidligere fritidsbruk. Fradelingen vil da være betinget av dispensasjon. Det er videre et krav om at bruken ikke må være opphørt. Videre bemerket departementet at det er vanskelig å gi noen klare retningslinjer for vurderingen av om det foreligger en etablert bruk som er videreført, eller om bruken har opphørt. Dette må bero på en konkret vurdering hvor momenter av betydning for vurderingen ifølge departementet er «bruken har pågått i mange år, regelmessighetene av oppholdene og hvordan bygningen er vedlikeholdt.

På bakgrunn av tilsendte dokumenter vurderer Fylkesmannens det som overveiende sannsynlig at det ikke har vært en slik etablert bruk av hytta til fritidsformål som kreves for at kommunen skal kunne anvende prinsippet om fradeling til uendret bruk.

Fylkesmannen peker også på at det i kommunens vedtak av 12. april 2016 kun er konstatert at vilkårene for uendret bruk er oppfylt. Det fremgår ikke av vedtaket hvilke vurderinger som ligger til grunn for konstateringene. Enkeltvedtak skal begrunnes, jfr. forvaltningslovens §§ 24 og 25. Dette innebærer at kommunens vurderinger av om vilkårene til fradeling til uendret bruk er oppfylt, må fremgå klart av vedtaket. Som følge av at kommunens vurderinger ikke går frem av vedtaket er vedtaket ugyldig. Jfr. forvaltningslovens § 41

Fylkesmannen konklusjon er som følger:

Fylkesmannen påklager med dette kommunens vedtak. Vi ber om at kommunen omgjør sitt vedtak fattet 12. april 2016 i sak 20/16.

Varjjat Siida/Reinbeitedistrikt 6 har innlevert følgende klage:

1. Den koia som har mange rivningsvedtak var en næringskoie (reindrift) som skulle tas vekk etter at gjerdebyggingen var ferdig på 1970- tallet. Den har også vært ubrukelig/nedfalt fra slutten av 1990 tallet og henimot 2010 tallet. Denne næringskoia kan ikke overdra andre enn reindriftsutøvere om den blir ansett for å være lovlig noe Siidaen er sterkt tvilende til. Se Reindriftloven § 21.

2. Siidaen viser til områdestyre sak 41/100 av 12.07.00 og slutter seg til den faglige begrunnelsen i vedtaket hvor områdestyret anbefaler avslag om hyttetomt. Området er viktig beiteland, trekk, flyttleier mv. I tillegg vil Siidaen vise til at området også brukes som beitehage i forbindelse med slakting/skilling og det fordrer ro i området.
3. Siidaen vil vise til arealplan-prosessene hvor kommunen og reindriften gjennom en forhandlingsprosess blir enige hvor evt. fritidsbebyggelse kan foregå. Dette område den angjeldende hytta skal oppføres har aldri vært med i arealplanene i Nesseby kommune.

I hht. ovennevnte ber Siidaen om at Nesseby kommune omgjør sitt vedtak

Nilssen/Kero, brukerne av hytta, har gitt et tilsvarende svar på klagen fra Fylkesmannen og Reinbeitedistriktet. Det vises bl.a. til bruken av hytta, men fremkommer opplysninger som ikke er kjent fra tidligere. De avviser Reinbeitedistriktets påstand om at hytta kun kan overdras til reindriftsutøvere. Hytta har heller ikke vært til sjenanse for reindriften da det ikke har vært klaget på bruken. Tilsvaret vedlegges.

Vurderinger

I Fylkesmannens anførsler framgår at hytta ikke var i bruk mellom 1999 og 2014. Det riktige er at hytta var i bruk fram til 2002. Etter den tid var det sporadisk bruk etablert fram til tidligst 2012. For øvrig sammenfaller Fylkesmannens vurderinger stort sett med kommuneadministrasjonens vurderinger og vurderingene gjort av kommunens advokat.

Det fremkommer ingen nye momenter av vesentlig betydning i Fylkesmannens klage som ikke framkommer i saksutredningen, men det anføres at: *Som følge av at kommunens vurderinger ikke går frem av vedtaket, er vedtaket ugyldig. Jfr. forvaltningslovens § 4.*

Fylkesmannen ber derfor om at vedtaket omgjøres.

Varjjat Siida viser bl.a. til at området ikke var tenkt avsatt til fritidsbebyggelse under planprosessen frem til ferdig arealplan i 2011. Dette er helt riktig. Arild Wiltmann Kero hadde søkt om punktfeste for næringshytte.

Med bakgrunn i ovennevnte anbefaler rådmannen å ta Fylkesmannens klage til følge.

Dersom Formannskapet ikke ønsker å ta klagen til følge og opprettholde sitt vedtak, må det klart fremgå hvilke vurderinger som ligger til grunn for vedtaket.

Mulige alternative løsninger og konsekvenser

Med bakgrunn i Fylkesmannens krav om formannskapets vurderinger vil en foreslå et alternativt vedtak:

Alternativt vedtak

Formannskapet tar ikke klagen fra Fylkesmannen og Varjjat Siida til følge.

Punktfeste innvilges for den angjeldende hytte i Rasjohtleahki, ref. søknad fra Fefo om saken»

Vurdering/begrunnelse:

Hytta ble lovlig oppført i 1968 og det var etablert en bruk gjennom 28 år da Nesseby kommunes arealplan ble vedtatt i 1996. Bruken er videreført etter planvedtaket. Brukerne

har skriftlig dokumentert en etablert bruk av hytta fram til 2003 og en allmenn sporadisk bruk mellom 2003 og 2013. Etter den tid har brukerne restaurert hytta.

Det må tas høyde for at all bruk ikke er skriftlig dokumentert av besøkende da hytta har vært åpen til allmenn bruk. Formannskapet vurderer det slik at selv om hytta i en periode ikke har vært vedlikeholdt, har bruken av hytta ikke har vært opphørt.

Grunneier, Finnmarkseiendommen, har søkt om punktfeste for hytte. En fradeling til punktfeste etter den ulovfestede læren om uendret bruk kan dermed tillates.

Vedlegg:

Fylkesmannen i Finnmark – Klage på vedtak -15.06.16

Varjjat Siida/RBD 6 – klage på vedtak – 14.06.16

Nilssen/Kero – tilsvar på klager – 10.07.16

Vedlegg til f.sak 55/16

Klagebehandling, punktfeste for hytte i Rasjokdalen

FYLKESMANNEN I FINNMARK
Miljøvern avdelingen

FINNMÁRKKU FYLKKAMÁNNI
Birasahttenossodat

Unjárgga gielda/Nesseby kommune

9840 Varangerbotn

Deres ref
2014/863-1877/2016/

Deres dato
26.04.2016

Vår ref
Sak 2013/2084
Ark 421.3

Vår dato
15.06.2016

Saksbehandler/direkte telefon: Margareth Wegner Sundfør - 78 95 03 71

Klage på kommunens vedtak om punktfeste til hytte i Rasjokdalen

Vi viser til kommunens vedtak i sak 20/16 om punktfeste til hytte i Rasjokdalen den 12. april 2016. Følgende vedtak ble fattet i formannskapet:

«Formannskapet tar til følge klagen fra Mari-Ann Nilssen, Arild Wiltmann Kero og Egil Nilssen. Punktfeste innvilges for den angjeldende hytte i Rásjohtleahki, ref. søknad fra FeFo om saken.»

Kommunens vedtak er begrunnet med følgende:

«Hytta ble lovlig oppført i 1968 og det var etablert en bruk gjennom 28 år da Nesseby kommunens arealplan ble vedtatt i 1996. Bruken er videreført etter planvedtaket. Grunneier, Finnmarkseiendommen, har søkt om punktfeste for hytte. En fradeling til uendret bruk kan tillates.»

Fylkesmannen ble orientert om vedtaket i brev datert 26. april 2016. I brev datert 13. mai har kommunen, etter søknad fra Fylkesmannen, utsatt fristen for å klage til 15. juni 2016.

Oppsummering av saken

Vi forutsetter at bakgrunnen for saken kjent, og gir derfor bare et kortfattet sammendrag av saken. Sammendraget bygger på det som fremkommer i brev fra søkerne, Sivilombudsmannen og det skriftlige materialet som vi har fått oversendt fra kommunen, nå sist i vedtaket i sak 20/16 datert 12. april 2016.

Vi legger til grunn at hytta ble lovlig oppført i 1968, jamfør informasjon gitt av kommunen og søkerne. Arild Wiltmann Kero, tidligere Terje Arild Nilssen, søkte i 1989 om feste for den aktuelle tomten hvor hytta er oppført. Finnmark Jordsalgskontor videresendte søknaden til Nesseby kommune som ba om at det måtte fremlegges en erklæring som viste at Kero var eier av hytta. Søknaden ble ikke innvilget. I 1999 søkte Kero Statskog om punktfeste for næringshytte i forbindelse med sauedrift. Nesseby kommune sendte søknaden ut på høring, men saken ble ikke ferdigbehandlet og et vedtak ble aldri truffet.

Mari-Ann Nilsen, Arild Wiltmann Kero og Egil Nilssen søkte 22. september 2011 Finnmarkseiendommen (FeFo) om punktfeste for deres eksisterende hytte i Rasjokdalen i Nesseby kommune. FeFo videresendte søknaden til Nesseby kommune i brev datert 17. november 2011. I brevet ba FeFo om at kommunen gjennomfører saksbehandling etter plan- og bygningsloven og matrikkelloven.

Søknaden ble av kommunen sendt ut på høring som en dispensasjonssøknad i brev datert 6. juni 2013. Det ble søkt om dispensasjon fra kommuneplanens arealdel til etablering av punktfeste for eksisterende fritidshytte. Innen høringsfristen 1. august 2013 var det kommet inn fem høringsuttalelser. En av uttalelsene var fra Fylkesmannen hvor vi blant annet gikk i mot søknaden på grunn av at omsøkt tiltak ligger langt fra veg og i ett inngrepsfritt område.

Kommunens formannskap behandlet dispensasjonssøknaden 5. september 2013 i sak 64/13. Det ble vedtatt å ikke gi dispensasjon. Vedtaket ble påklaget av de tre søkerne i klage datert 6. september 2013. Formannskapet behandlet klagen i sak 90/13 den 5. november 2013, og vedtok å opprettholde vedtaket av 5. september 2013. Klagesaken ble deretter oversendt Fylkesmannen i Finnmark for endelig behandling.

Fylkesmannen stadfestet 3. mars 2014 Nesseby kommune sitt vedtak av 5. september 2013 i sak 64/13. Mari-Ann Nilsen, Arild Wiltmann Kero og Egil Nilssen klaget 25. mars 2014 på Fylkesmannen sitt vedtak til Sivilombudsmannen. I brevet til Sivilombudsmannen påpekte søkerne at de aldri har søkt om dispensasjon. Søkerne mente at det ikke var nødvendig å søke om dispensasjon, men at saken faller inn under prinsippet om fradeling til uendret bruk.

Sivilombudsmannen bad på bakgrunn av dette, i brev datert 23. mai 2014, om en uttalelse fra Fylkesmannen til klagerens anførsler, samt om prinsippet om fradeling til uendret bruk er aktuelt i saken og hva som eventuelt blir konsekvensene av dette. Fylkesmannen uttalte seg i brev datert 12. juni 2014, med tilleggsopplysninger i brev datert 16. og 24. juli 2014.

Sivilombudsmannen avga sin uttalelse i brev datert 12. september 2014. Fylkesmannen er der bedt om å vurdere om vedtaket av 3. mars 2014 skal oppheves og saken sendes tilbake til kommunen for ny behandling. Begrunnelsen for dette er blant annet det som fremgår av oppsummeringen i uttalelsen:

Kommunen og Fylkesmannen behandlet søknaden om tillatelse til punktfeste som en sak om dispensasjon fra LNF-formålet i kommuneplanens arealdel. Ombudsmannen er kommet til at søknaden skulle vært behandlet som en søknad om opprettelse av punktfeste – ikke dispensasjon, og eventuelt avslått dersom bygningsmyndigheten kom til at dispensasjon var nødvendig.

Fylkesmannen omgjorde deretter, 26. september 2014, sitt eget vedtak og opphevet samtidig Nesseby kommune sitt vedtak. Saken ble oversendt til kommunen for ny behandling. Kommunen fattet 19. mars 2015 nytt vedtak om at søknad om punktfeste avslås og at søknaden må behandles som en dispensasjon etter kapittel 19 i plan- og bygningsloven. Søkerne klaget på dette vedtaket i april 2015 og klagen ble lagt frem for politisk behandling 2. februar 2016. Formannskapet vedtok å sende saken tilbake til administrasjonen for ny behandling. Kommunen engasjerte deretter en advokat for å få en vurdering av lovanvendelse og rettspraksis.

Den 12. april 2016 opphevet kommunen sitt vedtak av 19. mars 2015 i sak 14/15. Kommunen tar klagen fra søkerne til følge og innvilger punktfeste som omsøkt. Kommunen sitt vedtak begrunnelse er gjengitt i starten av dette brevet.

Bakgrunn for klagen

Fylkesmannen legger, som nevnt ovenfor, til grunn at hytta ble lovlig oppført i 1968. I perioden 1968 til 1999 ble hytta brukt både som nærings- og fritidshytte. Hytta har hele tiden stått åpen slik at allmennheten også kan bruke den. Fra rundt 1999 og fremover opphørte bruken av hytta. Dette går frem av klage fra Kero med flere 6. september 2013 hvor det er opplyst om følgende:

«I kommunens saksfremlegg står det at hytta har vært i bruk inntil 90-tallet. Det korrekte skal være 2000-tallet. Hytta står fremdeles, men vi har ikke kunnet vedlikeholde den fordi vi ikke har fått noe vedtak fra Nesseby kommune i løpet av årene saken har pågått. Vår opplevelse er at kommunen har trenert saken og fratatt oss retten til hytteliv i Rasjok.»

Det rettslige utgangspunktet er at opprettelse av eiendom og endring av eiendom er søknadsppliktige tiltak etter plan- og bygningsloven § 20-1 første ledd bokstav m). Dersom opprettelse av eiendom, herunder opprettelse av ny festegrund, strider mot "denne lov, forskrift eller plan (..)", kan fradeling og opprettelse av festegrund kun gis ved dispensasjon etter plan- og bygningsloven kapittel 19, jf. plan- og bygningsloven § 26-1 første setning. Unntaket fra krav om dispensasjon fra plan er hvor den fradelte eiendommen skal benyttes til samme formål som før området ble regulert, altså fradeling til fortsatt og uendret bruk.

Spørsmålet i denne saken er om fradeling og opprettelse av festetomt med påstående bygning til fritidsformål i LNF-område faller inn under prinsippet om fradeling til uendret bruk. Hovedtemaet er om fradelingen vil innebære en fortsatt og uendret bruk av hytta til fritidsbruk.

Gjeldende plan for området hvor hytta er oppført er kommuneplanens arealdel som ble vedtatt av Nesseby kommune 24. juni 2011. Området ble da regulert til LNF-område og det tillates ikke oppføring av fritidsbebyggelse. Det avgjørende for om en søknad om fradeling til fortsatt og uendret bruk kan innvilges, er den faktiske bruk som har vært forut for vedtakelsen av gjeldende arealplan, forutsatt at denne bruken er lovlig og etablert, jf. Sivilombudsmannens uttalelse i sak 2010-108. For at fradeling av tomt med påstående hytte til fritidsbruk skal falle inn under prinsippet om fradeling til uendret bruk, er det altså et krav om at bygningen har vært brukt som fritidshytte forut for LNF-reguleringen i 2011, samt at fritidsbruken forut for reguleringen både har vært lovlig og etablert.

I tidsskriftet Planjuss redegjorde Kommunal- og moderniseringsdepartementet (da Miljøverndepartementet) for fradeling til uendret bruk der eiendommen er avsatt til LNF-formål i kommuneplan. Redegjørelsen er tatt inn i Planjuss nr. 1/2012 på side 48. I de tilfeller der bruken anses opphørt vil fradelingen anses å ha som formål å endre bruken. Fradelingssøknaden har da til hensikt at bygningen går fra å ikke være i bruk til å gjenoppta tidligere fritidsbruk. Fradelingen vil da være betinget av dispensasjon.

For fritidsbebyggelse innebærer bruken ikke en kontinuerlig beboelse, men vil være preget av uregelmessige opphold i skiftende tidsrom. Det uttales der at hvorvidt en fradeling innebærer en uendret bruk beror på en konkret vurdering. Videre står det; "For det første må bruken både være etablert og lovlig før området ble avsatt til LNF-formål. Det er videre et krav om at bruken er videreført etter planvedtakelsen. I dette ligger at bruken ikke må være opphørt. Videre bemerket departementet at det er vanskelig å gi noen klare retningslinjer for vurderingen av om det foreligger en etablert bruk som er videreført, eller om bruken har opphørt. Dette må bero på en konkret vurdering hvor momenter av betydning for vurderingen ifølge departementet er om "bruken har pågått i mange år, regelmessighetene av oppholdene og hvordan bygningen er vedlikeholdt".

I denne saken legger Fylkesmannen til grunn at bruken av hytta til fritidsbruk ikke har vært etablert forut for LNF-reguleringen i 2011, og at det da følgelig heller ikke er tale om en etablert bruk som er videreført etter LNF-reguleringen. Som støtte for at det ikke har eksistert en etablert bruk av hytta til fritidsbruk forut for og ved planvedtakelsen, vises for det første til kommunens saksfremlegg i sak 6/13 datert 31.januar 2013. Under "bakgrunn for saken" hvor kommunens saksbehandler redegjør for saksgangen fremgår det følgende:

«I nov. 2008 ber FeFo Nesseby kommune avslutte saken og returnere tilsendte dokumenter. Kommunen beklager at saken ikke er fulgt opp og svarer at hytta ikke har vært i bruk de siste 15 år og står delvis nedfalt.»

For det andre viser vi til Reinbeitedistrikt 6 sitt brev datert 1. august 2013. Brevet er svar på kommunens høringsbrev i forbindelse med dispensasjon fra arealplanen til punkt feste. Dette brevet er adressert til fire hovedmottakere; Nesseby kommune, Fylkesmannen, FeFo og Reindriftsagronomen. Det fremgår av brevet at det ikke var ønskelig med en eventuell tildeling av punkt feste for denne hytta. Poenget i denne sammenheng er imidlertid det reinbeitedistriktet skriver i brevets tredje avsnitt:

«Grunnen til at distriktet ikke har presset på for at myndighetene, kommunen og staten skulle følge opp sine vedtak om riving, noe som er vedtatt mange ganger, er at hytta ikke har vært brukt. Den har i svært lang tid vært i en slik forfatning at den ikke har kunnet brukes. Hytta har rett og slett vært helsefarlig på grunn av råte- sopp- og muggvekst. Det har derfor ikke vært noen trafikk og aktivitet i området som har kunnet forstyrre rein. Derfor har vi dessverre ikke tatt dette opp da vi regnet med at hytta ville falle helt sammen og dermed være ute av verden.»

På bakgrunn av disse refererte dokumentene, samt uttalelsen fra Kero med flere i brev datert 6. september 2013 vurderer Fylkesmannen det som overveiende sannsynlig at det ikke har vært en slik etablert bruk av hytta til fritidsformål som kreves for at kommunen skal kunne anvende prinsippet om fradeling til uendret bruk. Både kommunen og Reinbeitedistrikt 6 har beskrevet hytta som svært medtatt siden den ikke har vært i bruk på mange år. Fotografiene som er vedlagt reinbeitedistriktets brev viser tydelig at bygningen er preget av mange års forfall både utvendig og innvendig.

Hytta er etter dette ikke vedlikeholdt og vi kan heller ikke si at bruken har vært regelmessig all den tid den så og si ikke har vært i bruk på rundt 14 år. Søkerne har i sin klage til kommunen, datert 6. september 2013, argumentert med at de ikke har ikke kunnet vedlikeholde den fordi de ikke har fått noe vedtak fra Nesseby kommune i løpet av årene saken har pågått. Manglende vedlikehold mens søknadsprosess har pågått er etter Fylkesmannen sin vurdering ikke relevant i denne saken siden søkerne ikke har vært forhindret i å bruke den, samtidig som hytta skal være åpen for alle. Hytta burde derfor vært vedlikeholdt, også i årene søknadsprosessen har foregått. I en artikkel i Sagat 17. juli 2014 går det frem at hytta to år tidligere fikk nytt tak, samt at søkerne i 2014 har beiset hytta.

Basert på den dokumentasjon som ovenfor er gjennomgått, konkluderer vi med at fradeling og opprettelse av festetomt, med bygning til fritidsformål i LNF-område, ikke faller inn under prinsippet om fradeling til uendret bruk i denne saken. Fylkesmannen har sett på mulighetene for å kunne komme frem til at saken kommer inn under prinsippet om fradeling til uendret bruk, til tross for at hytta ikke har vært i bruk eller vedlikeholdt i rundt 14 år, men det har vi ikke funnet grunnlag for.

Vi vil samtidig påpeke at det i kommunens vedtak av 12. april 2016 kun er konstatert at vilkårene om uendret bruk er oppfylt. Det fremgår ikke av vedtaket hvilke vurderinger som ligger til grunn for konstateringene. Enkeltvedtak skal begrunnes, jmfør forvaltningsloven §§

24 og 25. Dette innebærer at kommunens vurderinger av om vilkårene for fradeling til uendret bruk er oppfylt, må fremgå klart av vedtaket. Som følge av at kommunens vurderinger ikke går frem av vedtaket er vedtaket ugyldig, jmfør forvaltningsloven § 41.

Konklusjon

Fylkesmannen påklager med dette kommunens vedtak. Vi ber om at kommunen omgjør sitt vedtak fattet 12. april 2016 i sak 20/16.

Fylkesmannen ber om å bli orientert om kommunens videre behandling av denne saken.

Vi ber om at vår referanse oppgis ved henvendelse til oss.

Med hilsen

Ingvild Aleksandersen
assisterende fylkesmann

Margareth Wegner Sundfør
seksjonsleder

Dette dokumentet er godkjent elektronisk og derfor uten underskrift.

Kopi til:

Mari-Ann Nilssen		9840	VARANGERBOTN
Arild Wiltmann Kero	Lyngnes	9840	VARANGERBOTN
Egil Nilssen		9840	VARANGERBOTN
Finnmarkseiendommen	Postboks 133	9811	VADSØ

Varjjat Siida (RBD6)

Rasengveien 2

9840 Varangerbotn

Email.:varjjatd6@gmail.com

Nesseby Kommune

9840 Varangerbotn

Klage/krav -omgjøring av vedtak ang.hytte i Rasjokdalen med oppsettende virkning.

Det vises til formannsskapsak 20/16 Deres ref.: 2014/863-0/L33

1.Den koia som har mange rivningsvedtak var en nærings koie(reindrift) som skulle tas vekk etter at gjerde byggingen var ferdig på 1970 tallet. Den har også vært ubrukelig/nedfalt fra slutten av 1990 tallet og henimot 2010 tallet. **Denne næringskoia kan ikke overdras andre enn reindriftsutøvere om den blir ansett for å være lovlig noe Siidaen er sterkt tvilende til. Se reindriftslovens pgr 21.**

2.Siidaen viser til områdestyre sak 41/00 av 12.07.00 og slutter seg til den faglige begrunnelsen i vedtaket hvor områdestyret anbefaler avslag om hyttetomt .Området er viktig beiteland,trekk,flyttleier mv itillegg vil Siidaen vise til at området brukes også som beitehage i forbindelse med slaktning , skilling også det fordrer ro i området.

3.Siidaen vil vise til arealplan prosessene hvor kommunen og reindriften gjennom en forhandlingsprosess blir enige hvor evt.fritidsbebyggelse kan foregå. Dette område den angjeldende hytta skal oppføres har aldri vært med i arealplanene i Nesseby kommune.

Ihht ovennevnte ber Siidaen om at Nesseby kommune omgjør sitt vedtak .

Saken bes videre sendt som anke/klagesak til Fylkesmannen om Siidaens klage/omgjøring av vedtak ikke blir tatt følge.

V.botn 14062016

Asllat N Smuk`s

Frank I Sivertsen`s

Leif E Smuk`s

Iver Per Smuk`s

Leder

Nestleder

medlem

medlem

Vedlegg: Områdestyrets vedtak 41/00

Nesseby kommune
Rådhuset
9840 Varangerbotn

Kommentarer til fylkesmannens klage på kommunens vedtak i sak 20/16 om punkt feste til hytte i Rásjokdalen datert 15.06.2016, ref sak 2013/2084

Innledning

Fylkesmannen (FM) har klaget på kommunens vedtak av 12.04. 2016 i sak 20/16 fordi kommunens vurderinger angivelig ikke klart fremgår av vedtaket. FM ber kommunen omgjøre vedtaket.

Vi har fått innsyn i klagen, og har bedt om å få kommentere den slik vi har rett til i hht forvaltningsloven § 33 tredje ledd.

Klagen inneholder en rekke unøyaktigheter og faktafeil. Klagen bærer preg av mangel på oppdaterte kunnskaper om saken, og bygger på feilaktige opplysninger som tidligere er tilbakevist og ikke lenger er fakta i saken. FM har dermed ikke oppfylt sin plikt til å skaffe til veie oppdatert og korrekt informasjon i saken.

Faktafeil

Under klagers «Oppsummering av saken» er det flere faktafeil som må korrigeres:

På s 1 siste avsnitt står at Arild søkte om feste for tomte hytta står på i 1989. Det korrekte skal være 1968, jmf vedlegg 1. I 1989 prøvde Arild igjen å få tomtefeste, men kommunen behandlet ikke saken. FM sier søknaden ikke ble innvilget. Det kan mistolkes som den ble avslått, men den ble faktisk stilt i bero.

På s 2 annet avsnitt står: ...«*det ble søkt om dispensasjon fra kommuneplanens arealdel...*». Det er feil, vi har aldri søkt om dispensasjon fra arealplanen. FM er fullt klar over dette, for i fjerde avsnitt skriver FM: «*I brevet til Sivilombudsmannen påpekte søkerne at de aldri hadde søkt om dispensasjon*».

På s 2 femte avsnitt flg omtales Sivilombudsmannens (SOM) behandling av saken. Vi vil her bemerke at SOM ba om FMs vurdering om fradeling til uendret bruk, og fikk det i brev 12.06. 2014 med tillegg i brev 16. og 24.07. 2014. SOM var således godt kjent med FMs syn på fradeling til uendret bruk. Like fullt mente SOM saken skulle vært behandlet som en søknad om fradeling til uendret bruk. Dette tok FM til etterretning, og opphevet både sitt eget og kommunens vedtak som ugyldig. **Til tross for dette bruker FM nå de samme argumentene på nytt i sin klage på kommunens positive vedtak.**

Kommentarer til fylkesmannens anførsler under «Bakgrunn for klagen»

Det er korrekt at hytta ble lovlig oppført i 1968 og etter dette har vært kontinuerlig brukt som fritidshytte. Det er ikke korrekt, som feilaktig påstått av FM, at bruken opphørte rundt 1999.

FMs klage omhandler 3 hovedpunkter, som vi kommenterer i det følgende:

- 1) En klageanførsel der jeg (Mari-Ann) i brev av 06.09. 2013 skrev *2000-tallet*, se klagen side 3 annet avsnitt.

Kommentar:

Da jeg (Mari-Ann) skrev *2000-tallet*, mente jeg selvfølgelig ikke år 2000, men 2000-tallet som vi fortsatt er inne i. Dette er presisert i brevet av 11.4.2016 (s 7) fra vår advokat.

Vi har tidligere fremlagt dokumentasjon på kontinuerlig bruk av hytta. Arild skrev en kort redegjørelse til SOM 07.07. 2014 der han bekrefter bruk av området og hytta i nær 50 år, jmf vedlegg 2. Egils sønn, Bjørn Egil (45 år), har 10.02.2015 dokumentert at han har brukt hytta i «alle» år, jmf vedlegg 3. Enkelte besøkende har gjort små notater på lapper og i hefter.

Vi viser for øvrig til vårt brev av 20.12.13 til fylkesmannen der vi bl.a. sa dette:

«Hytta har fra 1968 vært kontinuerlig brukt av vår familie, og dessuten friluftsfolk, bygdefolk, jegere og reindriftsutøvere. Vi har alltid hatt et godt forhold til reindrifta, og har ikke mottatt noen klager på hytta fra næringen før nå. Vi har heller ikke hørt om konflikter mellom reindrifta og de tidligere brukere av Råsjoekdalen».

2) *Spørsmålet om fradeling og opprettelse av festetomt faller inn under prinsippet om fradeling til uendret bruk, se klagen s 3 fjerde avsnitt

*Området der hytta ligger ble regulert til LNF-område i 2011, se klagen s 3 femte avsnitt.

*Bruken av hytta til fritidsbruk var ikke etablert forut for LNF-reguleringen i 2011, se klagen s 4 første avsnitt.

Som støtte for sin vurdering har FM brukt kommunens saksfremlegg i sak 6/13 av 31.1.2013, og gjengir i klagen et sitat der det i 2008 uriktig anføres at *«hytta ikke har vært i bruk de siste 15 år og står delvis nedfalt»*, se klagens s 4 annet avsnitt.

Kommentar: Denne feilaktige opplysningen er dessverre blitt hengende ved saken. Vedlagte kopier av hyttebøker og bilder beviser at det her er gitt feil opplysninger, jmf vedlegg 4. Vedkommende som fremsatte uriktighetene, trakk seg senere som saksbehandler i saken, da han selv har gamle i området.

Kommunens første arealplan for området ble vedtatt 20.12.1996. Verken denne eller senere arealplaner kan gis rettsvirkning med tilbakevirkende kraft for eksisterende tiltak som var lovlig etablert før denne dato, jmf grunnlovens § 97.

I klagen påstås feilaktig at hytta ikke er vedlikeholdt og brukt på rundt 14 år. Dette til tross for FMs egne brev til SOM av 16. og 24.07. 2014, vedlagt artikler fra avisen Ságat 10., 12. og 17.07. 2014 som dokumenterer det motsatte, altså nettopp bruk og vedlikehold. Denne uriktige påstanden er altså fremsatt av klager mot bedre vitende.

FM gjentar i klagen sin egen anførsel til SOM 23.05. 2014 på forespørsel om FM hadde vurdert fradeling til uendret bruk. FM svarte at det ikke var etablert slik bruk av hytta til fritidsformål som kreves for at prinsippet om uendret bruk kan komme til anvendelse. Vi viste i vårt svar 07.07. 2014 til at området der hytta ligger ble avsatt til LNF-område allerede i 1996, og dette henviser SOM til på side 2 i brevet av 12.09. 2014. SOM viste også til forvaltningens utredningsplikt i hht forvaltningslovens § 17 første ledd første punktum.

SOM sier videre at avgjørende for om en fradeling til uendret bruk skal innvilges er bl.a. om den faktiske bruken opprinnelig ble lovlig etablert. Råsjoekhytta ble lovlig oppsatt i 1968, bruken var vel etablert gjennom 28 år da den første arealplanen ble vedtatt, og bruken ble videreført etter planvedtaket. Hytta er i alle år brukt til fritidsformål, og skal fortsatt brukes til samme formål. Her vises til søknaden av 1968, og søknaden om tillatelse etter pbl fra FeFo (17.11. 2013) som var begrunnet med at FeFo ønsker å formalisere forholdet til hytteeierne. FeFo vurderte saken etter finnmarksloven § 4 og konkluderte med at *«Forholdet kan ikke regnes som endret bruk av utmark»*.

Vi fastholder med bakgrunn i dette at vilkårene om fradeling til uendret bruk er oppfylt.

3) RBD-6 sin uttalelse 1.8. 2013, se klagen s 4 tredje avsnitt. Her siterer FM et avsnitt fra nevnte brev. Reindriften sier de ikke har presset på fordi de har ventet at myndighetene, kommunen og staten skulle følge opp sine vedtak om riving, noe som er vedtatt mange ganger.

Kommentar:

Det foreligger ikke noe rettskraftig vedtak om riving av hytta, verken fra Nesseby kommune eller annen offentlig myndighet. RBD-6 sier de har ventet at hytta skulle falle sammen og være ute av verden. Bildene deres er tatt etter at måren hadde herjet stygt inne i hytta, og det så ille ut der. Mårangrep er ikke noe ukjent fenomen, og vi har hatt flere oppryddinger etter slike angrep. Råteskadene i innvendig tak var reelle, men dette er reparert etter dette. Det vi synes er rart ved bildene er at ovnsringene ikke var på plass (dem fant vi utenfor hytta), en stol er plassert oppå sengebenken, og oppå stolen en støvel. Måren kan gjøre stor ugagn, men dette tror vi ikke den har klart. Bildene, som var tatt i 2013, viste ikke taket utvendig. Hadde de det, kunne man ha sett det nye yttertaket. I 2014 ble taket innvendig reparert, og hytta beiset utvendig. Bildene tatt i 2003, 2014 og 2016 viser hyttas faktiske tilstand, jmf vedlegg 5.

FM mener manglende vedlikehold mens søknadsprosessen foregikk, ikke er relevant, se s 4. fjerde avsnitt. FM har ikke tatt i betraktning at saken startet i kommunen i 1989 og ennå ikke er avsluttet etter 27 år. FM er videre klar over at hytta er utbedret, men velger likevel å se bort fra dette faktum.

FMs påstand om manglende vedlikehold og uregelmessig bruk på rundt 14 år baseres på tredjepersoners uriktige utsagn (en inhabil kommunal saksbehandler og klageparten RBD-6). Vi finner det påfallende at FM ikke har henvendt seg til oss og spurt om bruk og vedlikehold. Hvordan kan andre ha hatt full oversikt over vår bruk av egen hytte i Rásjok? Og hvem andre enn eieren kan vurdere om en hytte er brukbar til fritidsformål eller ikke?

Den lange saksbehandlingen har vært til hinder for et normalt hytteliv i Rásjok. Vi ønsket å ha tomtepapirene i orden før vi satte i gang utbedringsarbeid. Etter at vi høsten 2011 ble enige med hjemmelshaver FeFo om å opprette formell festeavtale, utførte vi de nevnte utbedringene. Bruken av hytta har imidlertid aldri opphørt.

Vi viser til regler om hevd og alders tids bruk. Fristen er hhv 20 og 50 år. Men dersom det foreligger en rettslig hindring, som i vårt tilfelle (foreløpig 27-årig saksbehandling), er det ingen tidsfrist for når en eventuell ubrukt rett faller bort, jamfør hevdslovens § 10.

Avslutning

Saken har vært til behandling hos SOM, som kom til at søknaden skulle vært behandlet som en søknad om opprettelse av punkt feste – ikke dispensasjon. Deretter opphevet FM ved brev av 26.09. 2014 både kommunens og FMs eget vedtak som ugyldig.

Da saken startet på nytt i 2015, og et flertall i formannskapet fattet et vedtak som var nesten likt det ugyldige vedtaket som FM opphevet, ba vi FM omgjøre vedtaket uten klagebehandling. Men FM avviste anmodningen med henvisning til det lokale selvstyret.

Når så kommunen den 12.04. 2016 bruker sitt lokale selvstyre og enstemmig innvilger punkt feste, så klager FM på det positive vedtaket. Etter dette er det vanskelig å forstå FMs rolle og opptreden i forhold til det kommunale selvstyret.

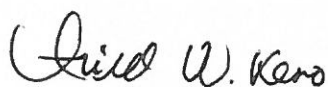
Klagen er basert på dokumenterbare vesentlige faktafeil, sviktende saksbehandling og uriktig rettsanvendelse og kan ikke føre frem.

Kommunen har gjennom formannskapet saklig begrunnede vedtak foretatt en konkret og korrekt vurdering basert på sakens realiteter og i tråd med gjeldende rettsregler.

Vi ble glade da formannskapet innvilget punktfeste for Rásjokhytta og trodde vi endelig ville få matrikulert tomt for hytta vi bygde da vi var helt unge. Nå har det snart gått 50 år, og vi tre søsken er pensjonister. Vi begynner å lure på om det er våre barn og barnebarn som må føre kampen videre. Det virker som det har gått prestisje i saken hos FM, og vår opplevelse er at uthalingen av saken fortsetter.

Varangerbotn, 8. juli 2016

Vennlig hilsen

Arild Wiltmann Kero

Egil Nilssen

Mari-Ann Nilssen

5 vedlegg

Nesseby kommune
Rådhuset

9840 Varangerbotn

KOMMENTERER TIL KLAGEN FRA RBD- 6

Klagen, som er datert 14.6. 2016, er satt opp i 3 punkter og hvert av punktene kommenteres som følger:

1. Arild Nilssen (nå Wiltmann Kero) var den som søkte tomt i 1968. Hytta ble bygd lenge før gjerdet mellom Varanger og Polmak sokn ble bygd. Hyttas tilstand er dokumentert i flere brev, sist i "Kommentarer til fylkesmannens klage" datert 8.7. 2016. Påstanden om at denne hytta ikke kan overdras til andre enn reindriftsutøvere faller på sin egen urimelighet. Se forøvrig sluttmerknad.
2. At hytta har vært til sjenanse for utøvelse av reindrift i 48 år uten at reindriften har klaget virker ikke troverdig. Vi kan ikke forstå annet enn at aktiviteten i forbindelse med elgjakta må skape mye større forstyrrelser enn hytta og vår beskjedne aktivitet. Det er 9 elgvald i reinens flyttelei og oppsamlingsområde. Elgjakta pågår fra 27. 9. – 31.10. hvert år, og det er i den tiden reinen kommer fra Varangerhalvøya. På hvert lag er det ca 5 mann og minst en hund, og motorisert kjøretøy brukes.
3. At reindriften og kommunen har hatt en forhandlingsprosess om kommuneplanens innhold er i seg selv ikke merkverdig. Det er bare slik at hytta ble oppført lenge før kommunen startet planarbeidet. Planer utarbeidet etter 1968 vil ikke berøre denne hytta.

Sluttmerknad.

Fylkesmannen har i sin klage lagt vekt på RBD- 6 sitt brev til bla kommunen og har sitert tredje avsnitt i brevet. Vi finner grunn til å ta med første setning i nevnte avsnitt:

«Grunnen til at distriktet ikke har presset på for at myndighetene, kommunen og staten skulle følge opp sine vedtak om riving...»

Sannheter er at ingen av de nevnte instanser noen gang har fattet vedtak om riving.

Det bemerkes også at hytta aldri er solgt til Per Anders Smuk slik det hevdes i vedlegget datert 12.7 2000 til DBD-6's klage.

Varangerbotn, 10.7. 2016

Arild Wiltmann Kero

Egil Nilssen

Mari-Ann Nilssen

L. søkn. Herred Nessby,
F. J. søkn. nr. 13/68.

Finnmark jordsalgskontor
Skjema A, nr. 1.
Søknadsskjemaet må fylles ut nøyaktig.

SØKNAD

om kjøp eller forpaktning av statsgrunn i Nessby, herred

Jordsalgssjefens
merknader

1. Søkerens navn: *Aild Nilsson*
 Født år *1946* dato *3. november,*
 Fødested: *Barum,*
 Søkerens yrke eller stilling tidligere og i dag *Handelsbetjent,*
 (helårsarbeid — sesongarbeid)
 Nasjonalitet: *Norge,*
 Hvor har søkeren bustaden sin nå? *Varangerbotn,*
 Er søkeren gift? *Nei,*
 Søkerens telefon nr. *2 Varangerbotn,*

2. Hvor ligger det omsøkte areal? *i Rasjøkdalen*

Tegn og vedlegg skisse med stedsangivelse og omtrentlig størrelse — støter arealet til privat eiendom eller bortforpaktet grunn? Oppgi nøyaktig navn på eiere eller brukere m/matr.nr. og forpaktning nr.

Jeg tror ikke arealet støter til privat eiendom eller bortforpaktet grunn,

Finnes det skog, brenntorv eller veggrus på det søkte areal?

*Det fins litt skog,
Ligger det ved sjø, vann, eller bekk?
Oppgi eventuell avstand.*

Det ligger ca 60 m fra bekk,

3. Søkes det om tomt til hus, hytte, gårdsbruk, tilleggsjord, forretningsgrunn, hjellgrunn eller annet?

Det søkes om tomt til hytte,

Ønskes kjøp eller forpaktning?

Jeg ønsker forpaktning,

*Satt
19/6.*

Oppgave over søkerens eiendommer og forpaktninger:

Matr. nr.	Løpe nr.	Forp. nr.	Parsellens navn	Areal i dekar		
				I alt	Dyrkbart	Dyrl

5. Følgende spørsmål besvares bare ved søknad om jord til jordbruksformål:

- Gi opplysninger om utdanning og praksis.
- Legg ved likningsattest eller kladdeliste for de seneste år.
- Hvilken parsell er bebygget (se ovenfor)?
- Gi opplysning om vånings- og uthus, disses størrelse og standard.

Varangerbotn, den 23. juli 1968.
postadresse

Arild Nilssen.
 Søkerens navn

Sendes lensmannen i Nesseby.
(Den kommune hvor arealet ligger)

(Utfylles så langt av søkeren).

Uttalelse fra lensmannen i Nesseby

- Er det flere søkere til arealet? **Nei**
- Har det tidligere vært nektet utmåling i området? **Nei**
- Kan det være noe å bemerke til de opplysninger søkeren har gitt om arealet? **Nei**
- Er grunnbokshjemmelen til de oppgitte eldre utmål i orden? **-**

5. Ligger arealet innenfor militært sikret område? **Nei**
6. Kan området bedre nyttes til andre formål, f. eks.: **Nei**
- a) beiteområde for reinsdyr
 - b) flytteveger, slakteplass, merkeplass og beitehage for reinsdyr
 - c) sommerbeite for husdyr
 - d) fiskebruk, hjellgrunn
 - e) grustak, byggetomt, torvtak, gruvedrift m. v.
 - f) eventuelle andre utnyttelser?
7. Er det andre forhold ved arealet som gjør at jordsalgslovens § 2 kan komme til anvendelse? **Nei**
8. Er det behov for særlige vilkår ved salget eller forpaktningen, f. eks. adkomstveg e. l.? **Nei**
9. Kan det være behov for offentlig grensegang eller jordskifte for å disponere gjenværende statsgrunn? **Nei**
10. Hvilke andre offentlige organer bør uttale seg i saken? **Ingen**
11. Rår lensmannen til salg eller forpaktning av arealet, og i tilfelle hvor meget? **Rår til forp. av tomt.**

Nesseby lensmannsdistrikt, den 29. juli 1968.

Stang P. Ruben
kst.

Sendes jordsalgssjefen i Finnmark, Vadsø.

Sendes til

Vedlegg 2

Varnaugeranta 7/8 - 2014

Jeg begynte å bruke Rasjok området på midten av 1960 tallet. I 1967 hadde vi elgvold den for første gang. Og i 1968 ble hytta bygd, jeg var da 21 år. Jeg har brukt Rasjok/Allexi område til elg-, rype- og kvekjøl, berplukking, vedtsig og ikke minst til rekreasjon. Har alltid hatt stor interesse til planter, fugler og dyr. Kulturminner som tidligere aktiviteter da det var et yrende liv i dette området har jeg stor interesse for. I 1995 hoppet jeg av som foretningmann og begynte som heltids sauebonde. Startet på null som nybrottsmann og har jobbet gården opp til å bli fylkets største sauebruk med ca 450 søyer om vinteren. Utmarksbeitet er mellom Allevielva og Meskelva, ca 50 km², jeg er alene sauebonde i dette store området. I 2000/2001 hadde jeg noen få sauer på Rasjok-siden - her er meget gode beiter, men rovdyrtapene ble for store, slik at jeg måtte slutte med å sette dyr over Allevielva. Men hvert år må jeg over for å kunne eller se om noen har gått over. På slike turer har Rasjok hytta vært god å ha. Som det fremgår av dette har jeg brukt området sammenhengende i snart 50 år.

(Arvid Willmann Karo (har byttet etternavn fra Nilsson til Willmann Karo))

Vedlegg 3

Bekreftelse

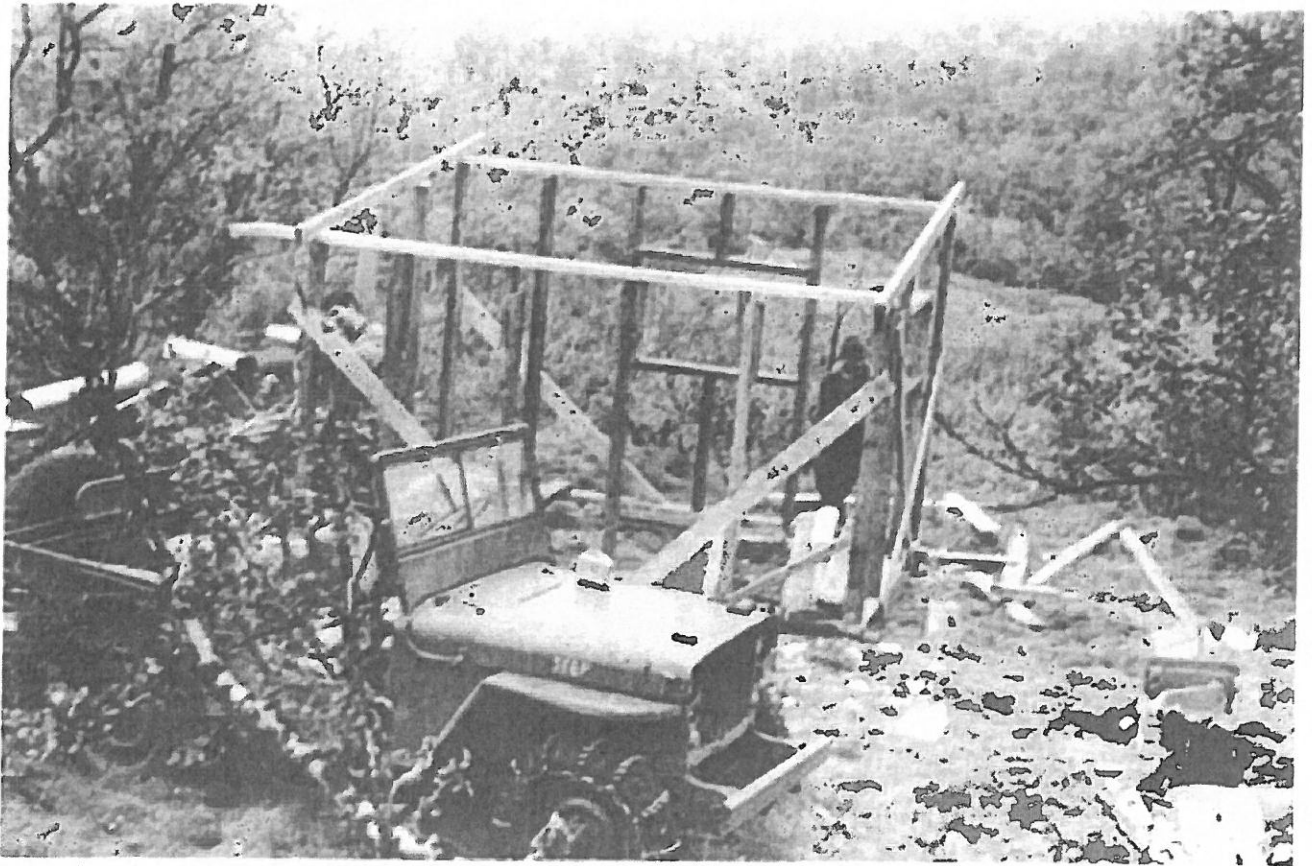
Jeg har brukt hytta fra 13-årsalderen (1983). Fra 1987 på småviltjakt, og tilfeldige turer om sommeren. Vedhogst fra begynnelsen av 1980-tallet til ut på 2000-tallet. Elgjakt 1997, - 98 og 2000 – 2002 (5 år). Jeg går ennå turer til Rásjok, både for å lufte hunden og jakte. Går alltid innom hytta.

Bjørn Egil Nilssen

Tilføyning: Dette er skrevet 10.2. 2015

Hytta bygges 1968

Vedlegg 4

Aild Nilsen

Ole Jørgensen

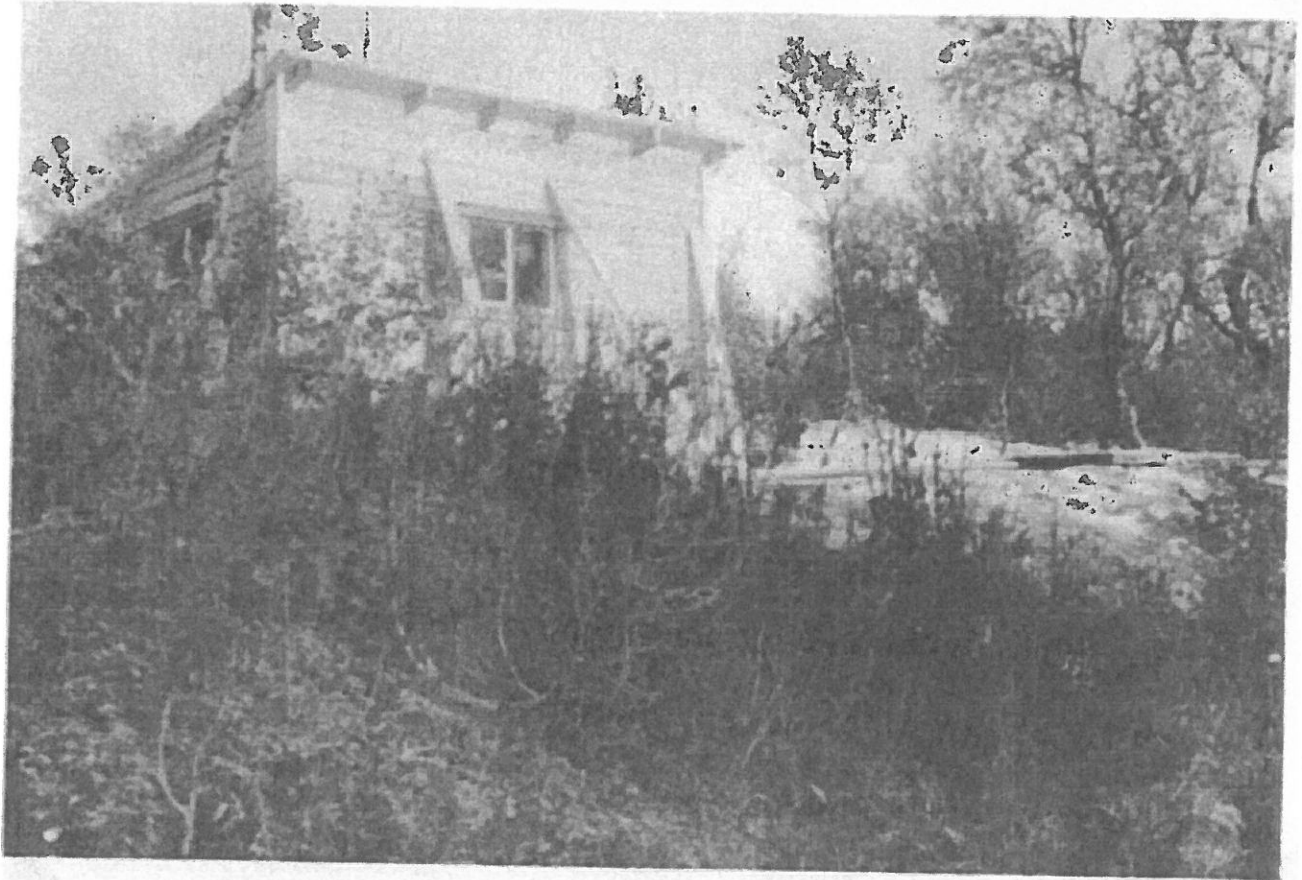
Bilder og kopier av hyttebøker + notater 1968 - 2014

60 sider (A-4)

1968 Aild og Ole Jørgensen i naturen ved byggingen av bygget

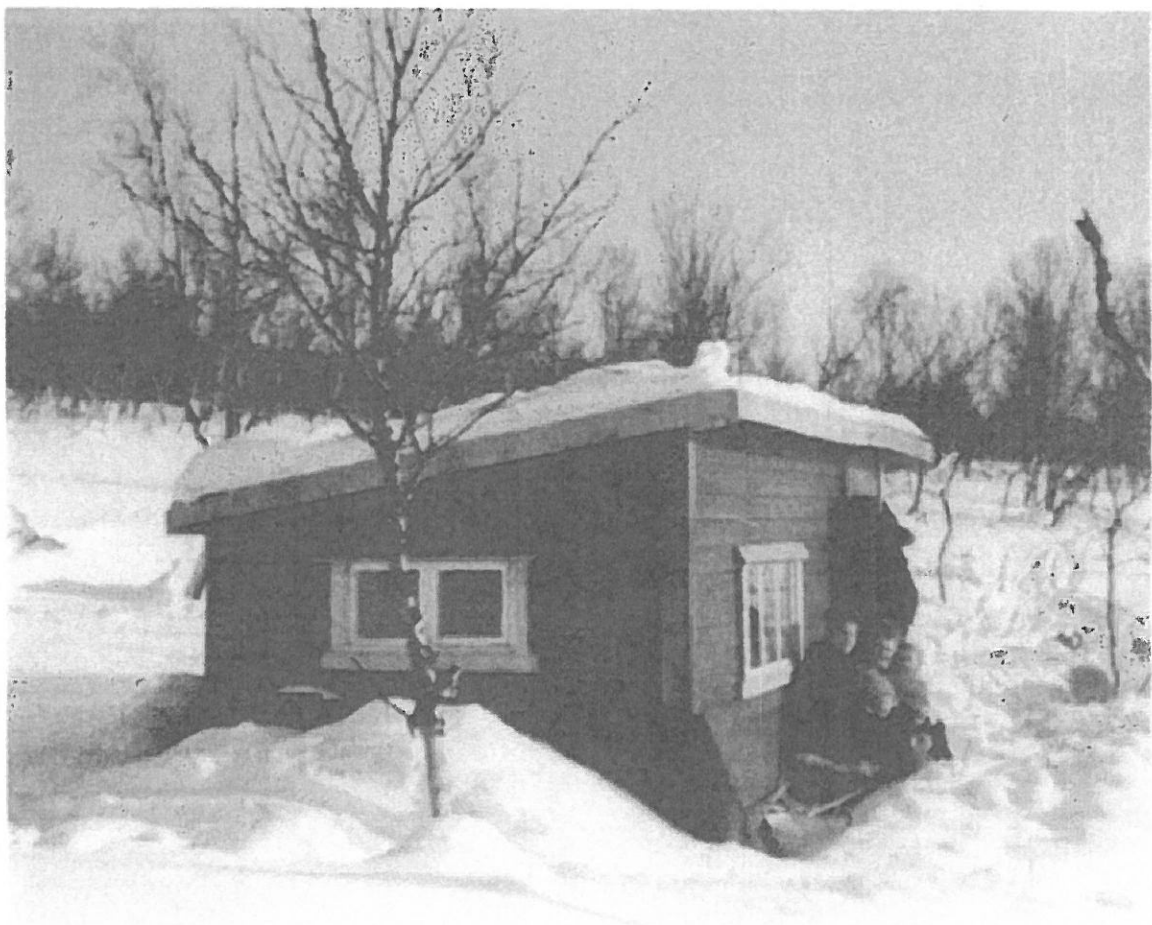

1968

Egil

1970

• APR 70

Geod

Faafleije Nihaan) haas i pulken i Tor og Saak ved Pavnestreet.

Fam Henriksen: Jeske, hais, TORG og Grelle ca 1975

Mari-Ann, Grelle, Jeske ca 1977

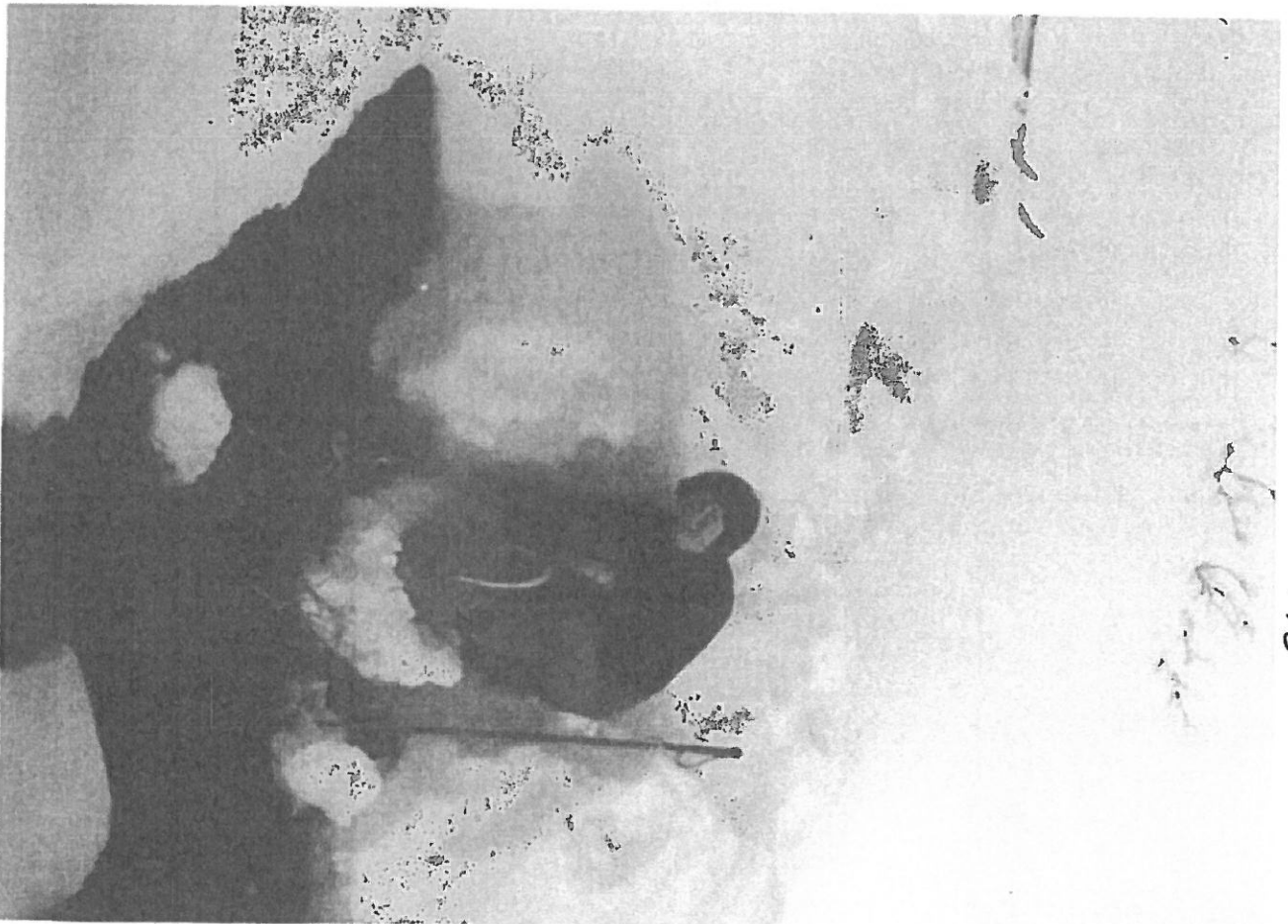
TG, MA og Bette ca 1974

Geir, Milvrid, Geir Atle 1977/78

1978

1. mai 1978

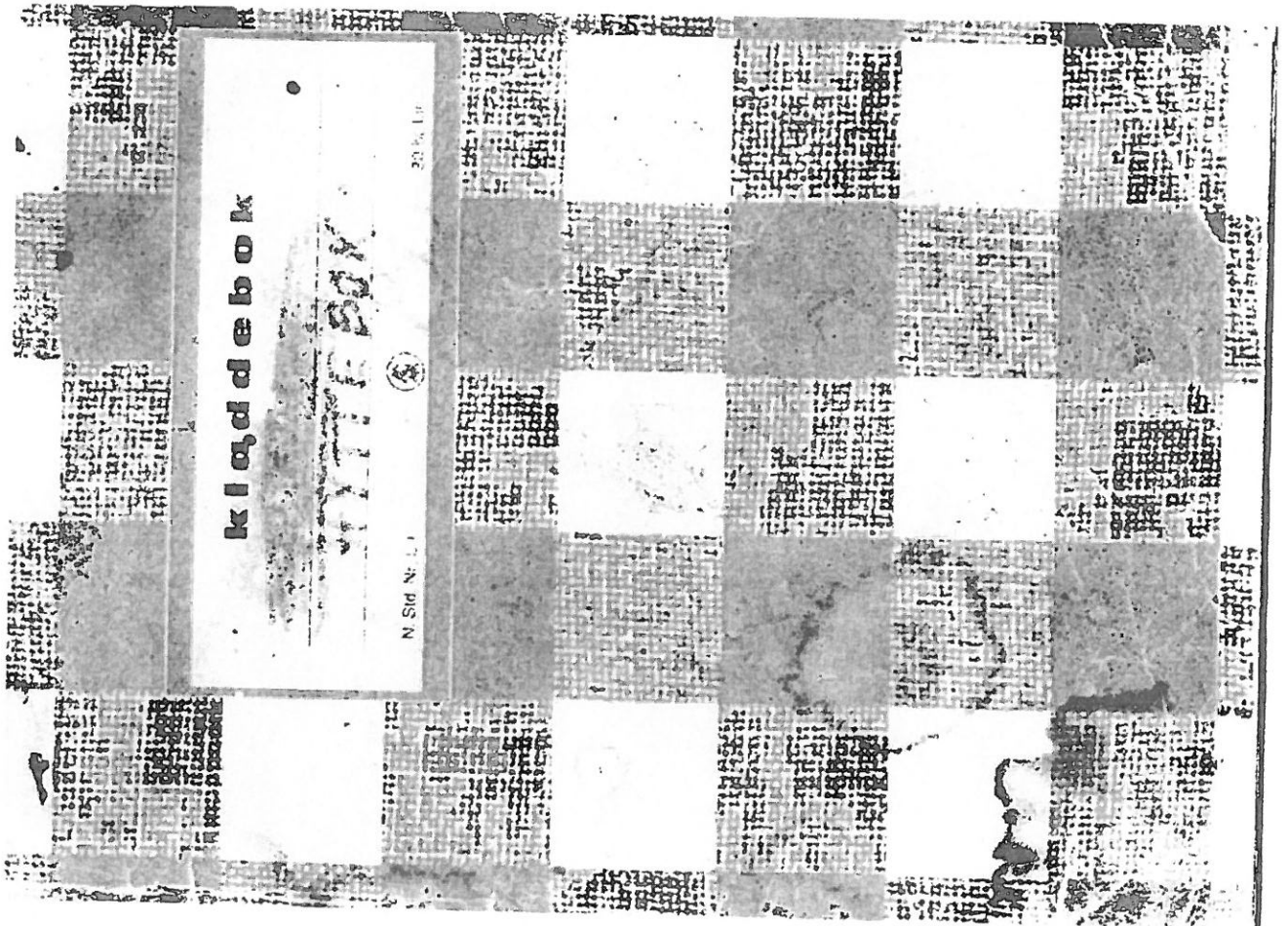
Solveig Riise og jeg på skitour.

Solveig henta vann i hilda.

På slutten til Pääside } helt først på
1980-tallet

Egil og Iris 1984

Egil og Iris 1984

17. 8. 84

Egde, Ina og jeg

opp i formidling for vrede og rykte.

Egde og Ina er her fornige bakk og merket litt. Ordet er my bakk bakk + nu net overlapp. Stakk

laga er my som kan also net for kan vakkete hele dagen. Skag

plakardene på innstillingen og i skapet kragt opp som gaderne og skag

avskilt i net m.m. i gha osv.

Det langes innheng hengsling her

Egde har angd vett - or nu or det fakkert i ganger.

- Det er fullmåne i kveld - vinkling for alenning her

Vi skulle kanskje

og de alle

skant og

lorte for

skate og

skate og

skate og

skate og

Ragnhild Andersen 1984

Egil

1984

18-3-84, Saturday 27th Nov
had first of snow
has been fog and rain. Skiff

farmers on 11th Nov - 11th Nov
was here then - 11th Nov

22.3.84

U.S.

at the of D. 1. 22 Nov

was on of
Was also of
John of

11th of
11th of
11th of

11th of
11th of
11th of

11th of
11th of
11th of

81

22 Nov

de gamle opprinn

og de gamle opprinn
Kjøper og selger, Kjøper og selger
Kjøper og selger, Kjøper og selger
Kjøper og selger, Kjøper og selger

Trakk mange bøtter og gjenstande

Så dykke dykker og selger, i den
den opprinn og selger, i den
den opprinn og selger, i den

den opprinn og selger, i den

den opprinn og selger, i den

den opprinn og selger, i den

den opprinn og selger, i den

den opprinn og selger, i den

den opprinn og selger, i den

Lørdag 4/8-84

Tok en tur ned på marked, for å se

På høyden. Det var fint å ligge hit.

Lette å komme over elven. Slappet en

stund før jeg kjørte ned.

Lars Helge

Det var kjempe fint ut i hel.

5-6/7-84

en opp søndag klokke ~~for~~ fem.

ble et tre og del av mandag

ier på tur ned. Vi har vært

ut i hel hel.

Lars

Helge

NU SIFTER HUND NERE, HUND HAR EN
BLIFER (LUND) SÅ SKAL OÅ NED JERN
NU MEN MUPRID OG MARIANDE
SKAL KANSKE SOVE HER MEN DET
ER IKKE SIKKERT.

DÅR VI GIKK OFF SÅ VI MANDAGT SPOR
REVERFOR, HÆRSTOR, CLASFOR, ØREST
2M.

TA HÆRTE OEHANSEN DA VI KOM CIT
EVA OG LENSER NODS NAFTE VI
ZYPA. ~~Hæret~~

Nå har vi opret ompe og redgot
med spote og hvilt os (Milthick
og jg), og vi er vi bliver til i gø

vi ved vi er for alle vi find
vi ved vi er langt mere blide og
mere det er ved tidlig på holden
Stærke chokolade for os, og vi ved
lygnerne er
Her det!

Min. A.
Tark for omg. Det nu bejgelyt.
Hilddid.

* Det var vel første spillet i hvide.

Raybold 8/11-85

Ja, vi har også kærlekken
Stærk, stærke dage og stærk vant
voksen hylte. Vi brøst
skinde og pølse og spirit og
lot, aktompingvort av. Jovos

14.4.85

Skilende skolearbeid i skolekassa

og med 0.

Skolearbeid og forberedelse til opp-

legg. Det er blitt et stort og viktig

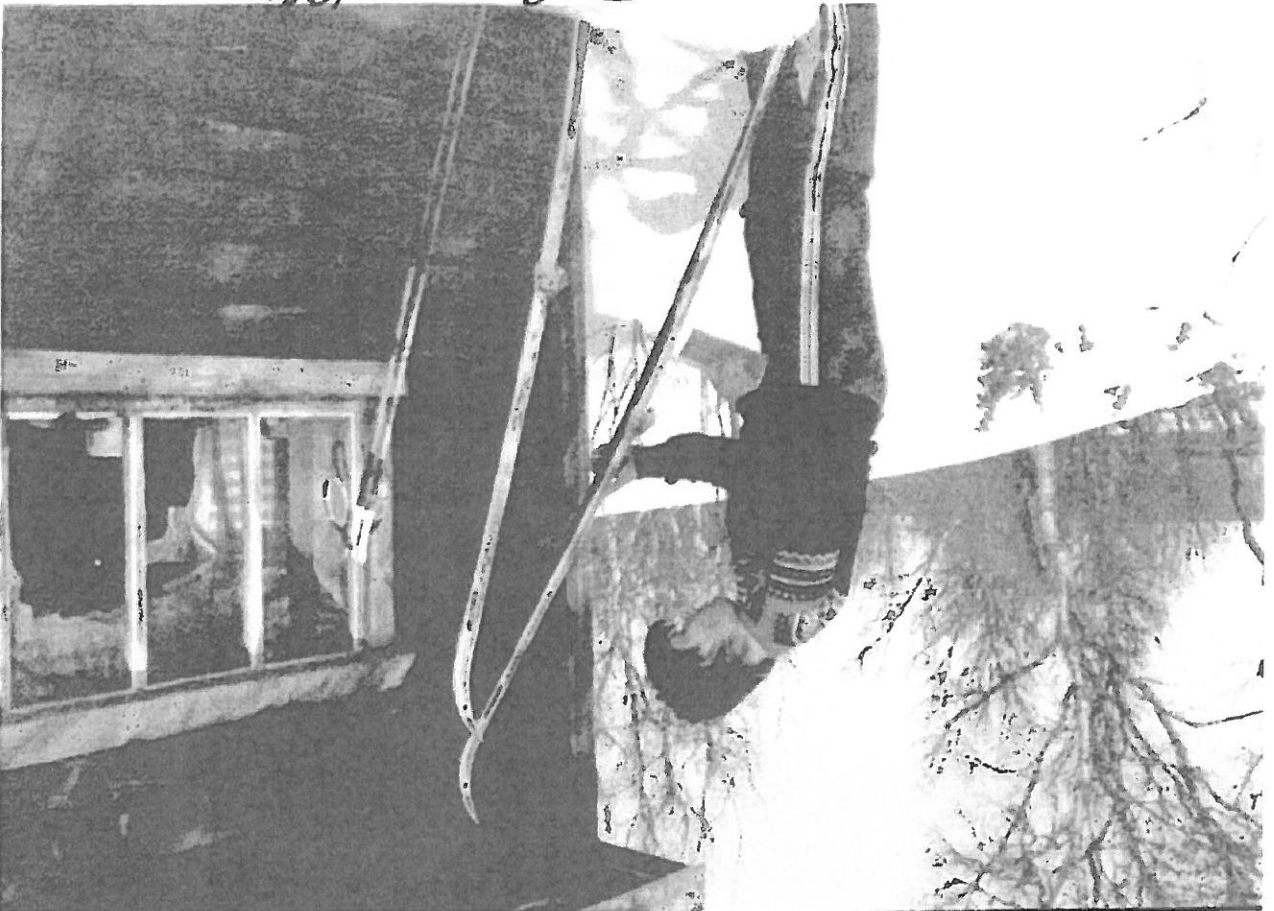
arbeid som har blitt gjort. Det er blitt et stort og viktig

arbeid som har blitt gjort. Det er blitt et stort og viktig

arbeid som har blitt gjort. Det er blitt et stort og viktig

Miljøarbeid

Tor Gunnar 1985

Mandag 22/8 - 84

Var en tur innom hytta og for meg en liten søyle

Østfjellsveien (reviser)

Tirsdag 23/8 - 84

År leif Linnar sitt her a - slappe av etter en tur gjennom bushen ifra Kroken.

St. Jøhanneskirken

Søndag 16/9 - 84

Østfjellsveien P. R. Rognar Østensen

Østfjellsveien

Østfjellsveien

Østfjellsveien

23/12 - 84

Enil og jeg var her med ...

Tor E. Hausviksen

1/1-85

Hank's advarsel om ...

Sopp og og drakke kaffe

Takk for turtur for hytta.

John G. Selnesen

12-13 jan - 85

En allan familie (Tangnes) på overnattingsstien. Tint var og godt skulptur. Tanga, Enil og Juvie

2010
 11/10/10
 12/10/10
 13/10/10
 14/10/10
 15/10/10
 16/10/10
 17/10/10
 18/10/10
 19/10/10
 20/10/10
 21/10/10
 22/10/10
 23/10/10
 24/10/10
 25/10/10
 26/10/10
 27/10/10
 28/10/10
 29/10/10
 30/10/10
 31/10/10
 1/11/10
 2/11/10
 3/11/10
 4/11/10
 5/11/10
 6/11/10
 7/11/10
 8/11/10
 9/11/10
 10/11/10
 11/11/10
 12/11/10
 13/11/10
 14/11/10
 15/11/10
 16/11/10
 17/11/10
 18/11/10
 19/11/10
 20/11/10
 21/11/10
 22/11/10
 23/11/10
 24/11/10
 25/11/10
 26/11/10
 27/11/10
 28/11/10
 29/11/10
 30/11/10
 1/12/10
 2/12/10
 3/12/10
 4/12/10
 5/12/10
 6/12/10
 7/12/10
 8/12/10
 9/12/10
 10/12/10
 11/12/10
 12/12/10
 13/12/10
 14/12/10
 15/12/10
 16/12/10
 17/12/10
 18/12/10
 19/12/10
 20/12/10
 21/12/10
 22/12/10
 23/12/10
 24/12/10
 25/12/10
 26/12/10
 27/12/10
 28/12/10
 29/12/10
 30/12/10
 31/12/10

(Nabucco)

20/4-86

Vi kommer fra spørregjorde
reparasjon så vi kunne ikke
vernere å stikke unna denne
nytt for å bruke litt. Det var
sannelig slett som et lyøret ^{med} forsøk
gjennom. Råsejokskanda men det
gikk jo som sagt bra.

Hilsen

(reinsier) ← Geir-O. Smuck
Nils Arneft Bølto

24/59. Ankom høyta mydelig
Den, kjilla oss fastsmåtte
gjerne vingen for å komme
oss opp. Vi fyra vi og
en velkontert reis. Leidvathelg

29/6- Via innom igjen på meften
da det ble litt regn. Vi var
opppe til elgmyra, men vi se
ingen ting. Vokte trokke og
gjilla kjill. Det smakte godt
Skatte med bl. 16⁰⁰
Tofte for oss. Tim. 19.00.

29/5.80 (London)

Hilf!

Vi har 100000 om hver
immens læve, elsker.
nat og elsker hver vi
Mær!! (Så vi har b.l.m.)

Hillem sykkels strek!

Tollef Hørsbu

Halestein Bronstjude

Sjåk brook

at vi gode syv

og mylla sammenne !!

nothe vandir.

05/5.86

For immer og tinner på vei

med. Her blir jeg oppvakt.

29/5.86

Kom over for Sudi og er på veien hjem.

Her ligger her en tur. Måling det og skrivne

Sare. Kogger

29/6.86 skjelag

Jeg og Tim er en tur her

oppe. De var vanskelig å komme

over elva, men det gikk. Måtte

dra Tim over, han er ikke

vant til vann enda kjempesure

uanset, og det er veldig stille i

skogen. For en tur lenger opp i da

oppsøk - Tim

2:00pm

William King ...

...

Said ...

...

...

...

4:00pm

...

...

...

...

(Rec'd)

5:00pm

...

...

Admin

Bill

16/11/85

...

...

...

...

...

...

...

...

...

11/8-85

in common beyond our site

of the [unclear] [unclear]

March 1986

now [unclear] but [unclear]

to [unclear] [unclear]

has [unclear] [unclear]

[unclear] [unclear]

[unclear] [unclear]

[unclear] [unclear]

10/10-85 forts

one [unclear] [unclear]

two [unclear] [unclear]

three [unclear] [unclear]

four [unclear] [unclear]

five [unclear] [unclear]

six [unclear] [unclear]

seven [unclear] [unclear]

eight [unclear] [unclear]

nine [unclear] [unclear]

ten [unclear] [unclear]

eleven [unclear] [unclear]

twelve [unclear] [unclear]

thirteen [unclear] [unclear]

fourteen [unclear] [unclear]

fifteen [unclear] [unclear]

sixteen [unclear] [unclear]

seventeen [unclear] [unclear]

eighteen [unclear] [unclear]

9/10/26

Vi have nu gennemført
afgørelsen og er nu
fuldstændigt red. Det var
gødt læse den på den.
Vi takker for det værdifulde
for læse og tryk.

Hilf Dem med!

Hilf Dem med!

Det er planen.

Lars Hansen.

9/10

Tag blot i mine hænder og
læse det var det bedste i
Min dengang er det var ikke
Så nye som jeg vil, det
Så det med ha det Arlige

JEGER

Det er ~~Sol~~ og stille

Års (Niveau)

13/10/26

Det er planen.

2. parturday, 20. 7. 87

Hei, mi sønn, her er jeg!

(Det var ikke to år)

En her åpne med noen ord:

Vakkert, kost, enge, en teppes-
pose som jeg har ordet, bare dyre-
tekte osv, og en "eng utendørs"

Der det med meg på et østet.

Det gikk ikke så fort, men da.

Eller hadde gått i utspore
mine. Ellers har ingen andre
gitt det opp.

Til den var det innledende
maner opp, og at vi kan
hva det var det mange.
Først en stor bilplan opp.

Min her, jeg har meg opp
Skal opp, kvitt litt, og
at to fete på begynnelsen,
Vend en hund i dag opp, men
det er litt hver uke.

Takk for meg!

Mamma

28/10-87

Jeg er på søppeljakt og
tar en prøve her i Hytta
det er derfor med opp
nå skal jeg by me å gjøre
det en bra mer litt av
nå merke, takk for meg

Barnet.

2. august 1987

Var innom i forbindelse med
geologisk berggrunnens kartlegging.

Her var litt fjell & fjorner.
Det er fint vær, bare for nordet
8-10°C.

Her var det på ca. opp. 2-10
kylninger. Nå det var ut til
alle den opplyst.

Tor. Ole S. B. Jon

12/7-88. Vi kom fra Lunkefjorden
og skval ned til Nyboig. Det
har vært en nydelig vær og
er det fortsatt. Utviklen fra

Balsvannet var fantastisk.

Nå skval vi til elva å sette
kaffe for vi går videre. Dette
var ei husselig ita nyttå. Vi
tok oss å stiene innom

stien Astad Punsis m/med
Ruth Kalliainen Olsen.

24. - 26/9 - 88

Det er havde jeg ikke troet! Frank og
hans sø elgjalt i Roslyn. - Tælling
har vi ikke set andet som spor.
Men så er det bare gamle dagen.
Hans H. Markon og jeg er her oppe.
John Thomas og er der med
Lille Bak's avis. Det ikke om
kommer hit for det er regnvar.
Skal ned i kveld. Dagen er i
slutt om, så vi håber på noget

Asbjörn Stacks

6/10-88

Var i skole og lærer, og har
et vel, så det vil vi endelig hit.
Eller så på Torsdag og jeg
har arbejdet. Det er det er
og skal starte på
kommer til land for
skole skilting der en anden

Tor 6.

P.S. har prøvet lidt til 201 9/10-88 W.1
John Tom og jeg kommer hit for
iH kald til lærer og lærer
drevet lærer. Skal på liges (H
I vil sin viden (hans
Heller med lidt for
for

11/12-87

Hei, vi er tilbake igjen vi fant
Ulike redningen til Egid.

Vi har seg opp litt av tenningen
heller vel. Vi hadde og vi hadde
en som sang som egentlig skulle
litt og opp for her og selve
som det er Ulike litt til det.

Men vi er den her, så vi kan
Egid og minner minner den part i
nå som stiller de hadde tenket.

Heller de stater vi vil
for G.

14-15/1-89

Vi er opp i det
faldet. papir er ut

henger Udo. Jeg skriver og for
liger i Røse seg i Sangen.

Vi tar skrive
F E G O G
F E G O G

11-3-90

Vi has vent her pen and
with some adaptive

Quil, Ann Etac nek
4 m to handle, Quil

63 J²⁹

Vease in overlight, man
also there is with some

is steel. Vlogie ogula det
-Vine reason for the lower plate

Volare for li. Velle det
-) again plate of brick

ladder det kossig
-) here det in Aistat. her

og vassling. her
-) med ga. Sene lirk. hysat

for vassling
-) vatten for vassling

Alvan

11/3-90

-30
Dr. Verth

for. M. L. pastor

... ..

V. Crist

hugge ~~liss~~ abcom hestk

Nelson

11-12-91

11-12-91

Gild på skil. Vi's van car

150€ og, ~~overhilt~~ Etter

17 per

11.12.91. Song . . . overhilt . . .

18.12.91. Song . . . overhilt . . .

19.12.91. Song . . . overhilt . . .

20.12.91. Song . . . overhilt . . .

1. januar

1991

2/3-91

For, det talle er 1 av for
jeg leire opp med reir
garden i svinging etc.

Her er endre skatline enno
høst gang! More jeg har
like fott gis' arimend

Wishon en for utvange til

cut jeg leire beagme a

brake - det i in kapper

utvange

Vant to first patten

man ble for vid i

cut RAPPI. Og her er

like ved

Vonitt utvange

epione for sig the part
in liquidation

But we can get the appar
of pines for private water
open the water line
back / by the place

I wish for someone going!

Phillips - (Am)

PS Verily a se at
water station
the trying me

Vi shall just with

DUENAD was - will last?

3/3-91
3/3-91

Hyman L de

They have vent by
But we can't get
on the we
They have vent
by the paper
of about 2000
temp 1000
well

More all
by the way
the

They will
of the
are did
has open

My beloved father passed away
on April 11th 1991
at the age of 71 years
old.

Sister ~~John~~ 11/10/1991

1/3-1991

For vest after

at the time of the

at the time of the

Crystal Wilson
and Gerald

to have

Angela Benson
Ann Beth Jackson

29.5.91

My love for you
will always be
the same.

2 1/2 3 + 1

date again - love and
care

St. Squire Lorraine
will find you
wherever

My love is with you
and I will be
with you
forever.

Love and
care

29.3.91 fots

have written in 1985. The
has a report of work of
with a report about a
man. Perhaps had a
been a promising. The
Wabbe did

have a of all the
open to be
the as a
in written

That a well
Monday

Wabbe

with the report
about the
the same

1/4-91

S. Schneider 7/4-91 + 2/11/91

2/4 - 91 ~~forts~~

He has seen [unclear] of [unclear]
[unclear] [unclear] [unclear] [unclear]

I will get [unclear] [unclear] for [unclear]
[unclear] [unclear] [unclear] [unclear]

By the [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
[unclear] [unclear] [unclear] [unclear]

[unclear] [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
[unclear] [unclear] [unclear] [unclear]

Small price [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
[unclear] [unclear] [unclear] [unclear]

[unclear] [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
[unclear] [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]

for, [unclear] [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]

Government in [unclear] [unclear] [unclear]
[unclear] [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
[unclear] [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
[unclear] [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
[unclear] [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]

He is [unclear] [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
[unclear] [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
[unclear] [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
[unclear] [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]
[unclear] [unclear] [unclear] [unclear] [unclear]

[unclear] [unclear] [unclear]

See calculation 2/1/01 %

Don't should not...
... ..

18/10/21

17/10-21

... ..

... ..

... ..
... ..

Bigal near ...

14/12-21

... ..

... ..

... ..

... ..

...

22/10

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

19/8-92

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

9/9

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

Handwritten notes, possibly a name or title.

12/10-92

Vi has not been seen since

pl. 1911. Common in shell

in the area (13 pages) as long

as the. Kelsey was in the left

side. In the area of harvest as

a full water level and

upstream. From here with the

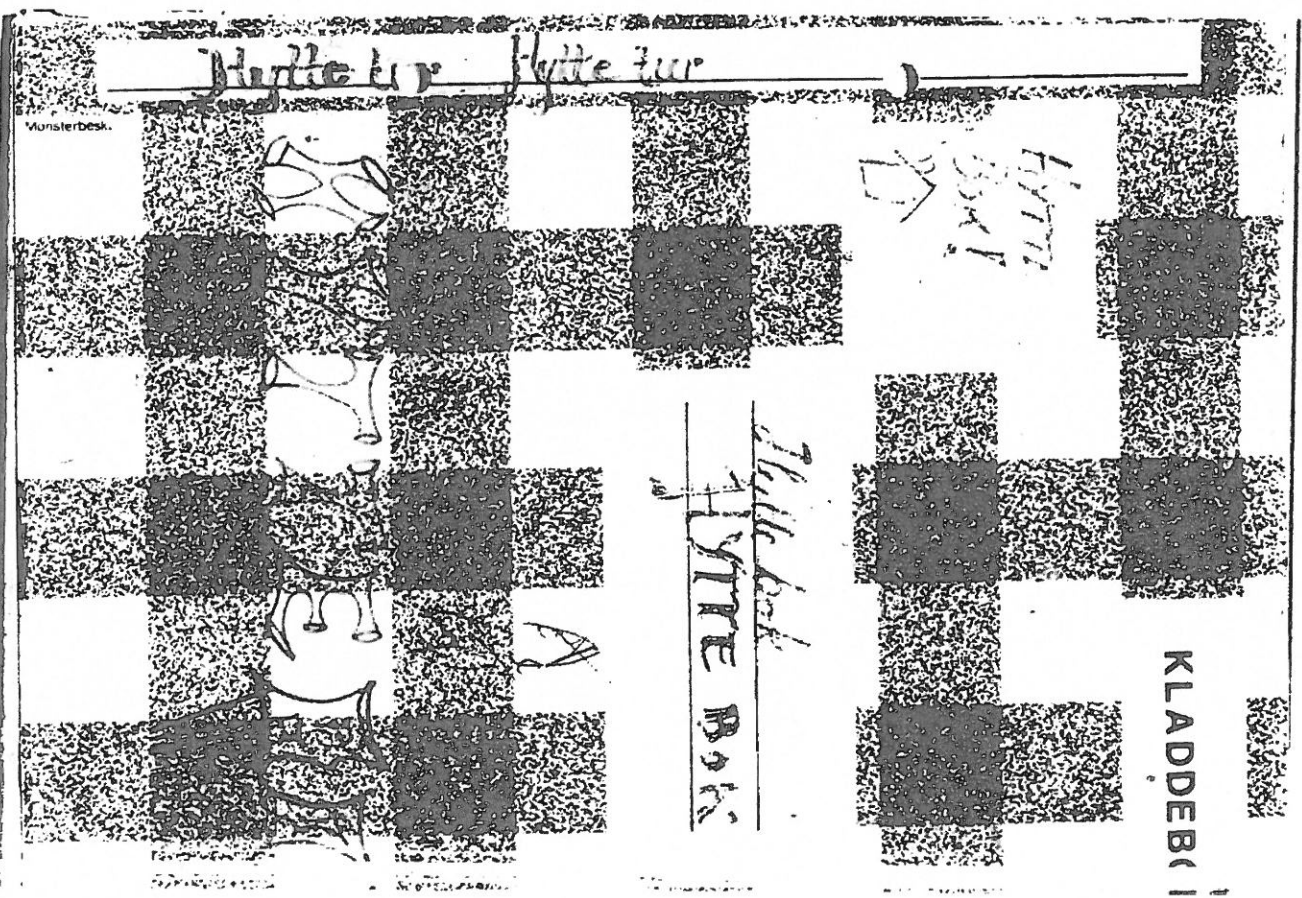
shale. Old has water full 10-11

Ta fis
luket.

Etter eller ant m
Batsfordrom de
~~scener~~
Papa var ai sku
Ringer i kveld. 1982

(02) 70 1655

12.11.-02. hel, 20.24

Egil på elgjakt i Røsjøle 1994

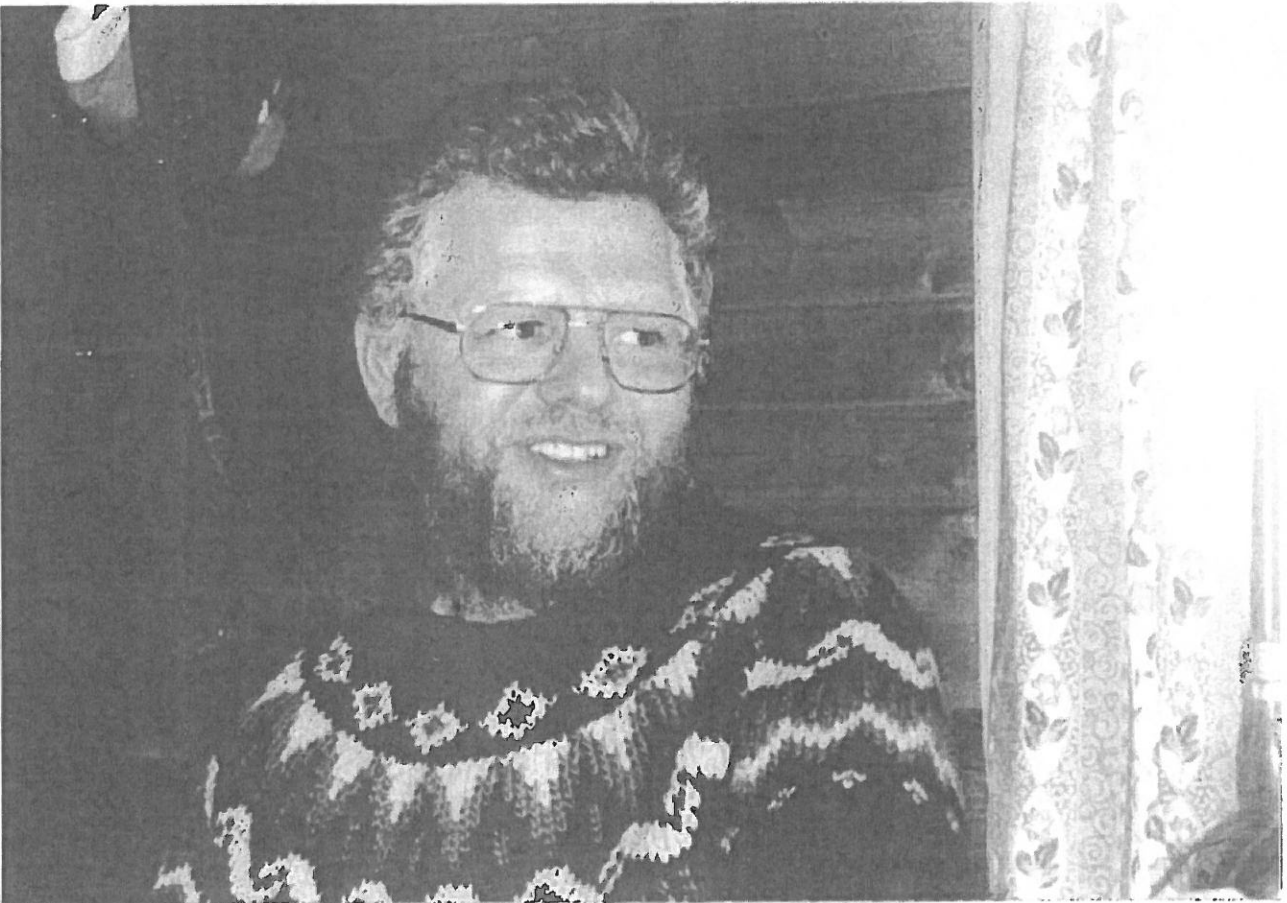

Egil, Trull

1996 Teri Kristoff +

Arild

Four children in winter clothing in a snowy forest. 7.4.1991

7.11.1996

Bredte 2 timer op. Fint var,

blir meget mere og dalinge for

Fant en duk og en lille red

Hanson. Der var lidt lill.

Der blev fundet en lille

kom til at blive.

Det var en af de mange

fant en lille duk.

helt nye fund i dag.

Der var den 18. og 19. op. De

kommer der en smule mere om

den lille duk.

Alle for en!

Mari-O

NOTATER

8.3.1998

Kom til bytte ved 12. turen

Fant var, men lidt (ca. 150g)

Hav bytte og det var

Nå skal jeg prøve lidt og arbejde

med den lille duk. Det er en

lille duk, og første gang

på tur var

hvert på hvor det er lidt en

bytte duk?

Tak for mig, fint a. Der var!

Mari-O

DET SPØRS

Hei Frank P

Vi kom til kl. 1300

Ve. emå 1430, Vidstanken
må til Nyberg. Vi har
køst kaffe og spritkøl.

Hilsen

Tor Holm.

7/10-86

22/11-86

SEPP DOT UT SOM I

SEPP DOT UT SOM I

SEPP DOT UT SOM I

SEPP DOT UT SOM I

SEPP DOT UT SOM I

Bibla og Torf.
(Linn) P

23.4. 2000 1. påskefredag

Sliken til Røsgade. Bruk brett

Bestillingsliste

før. Fint å komme hit, men det

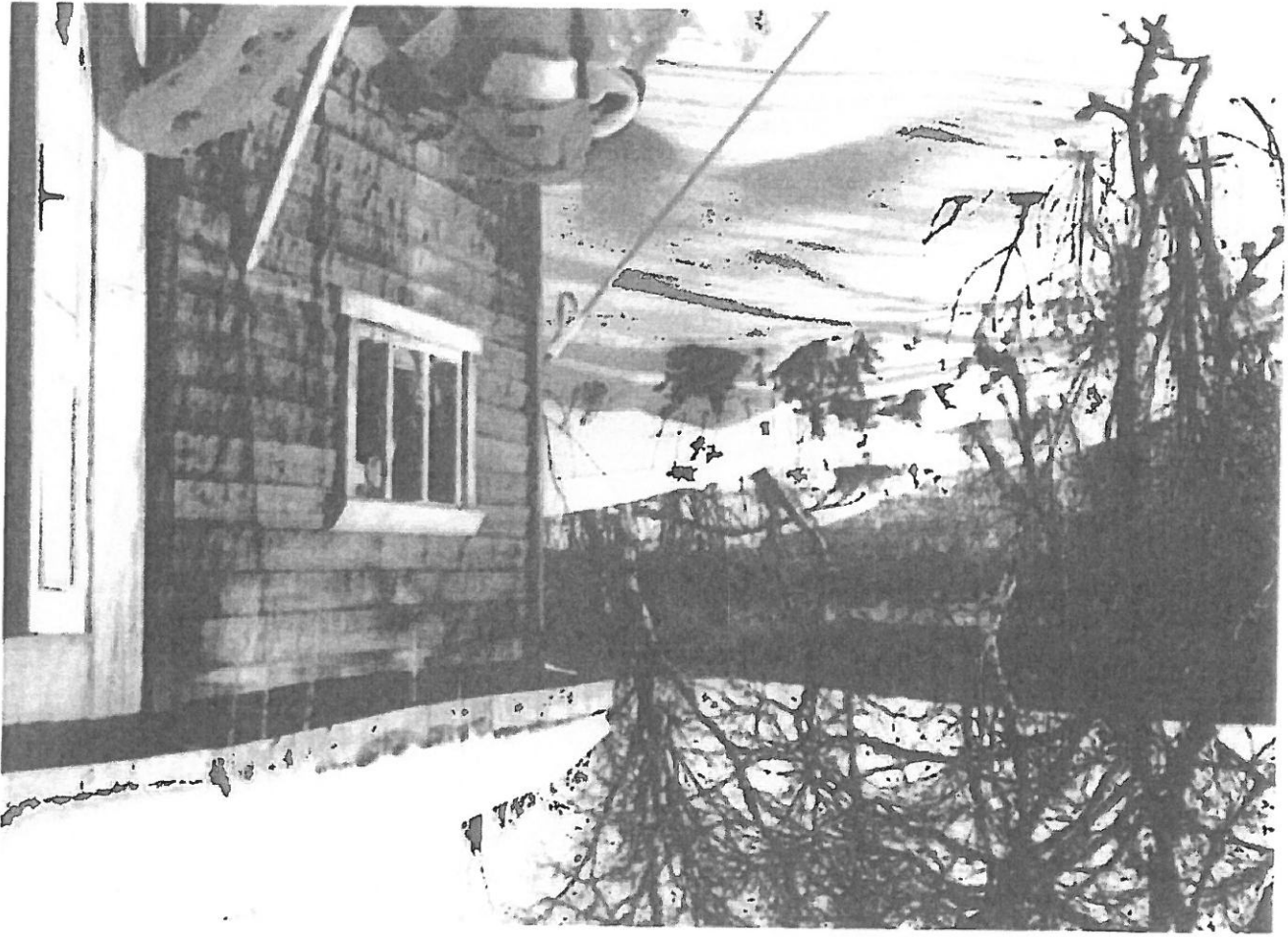
Antall	Varenr.	Varenavn
		ordret litt. Hadde vært fint å bygge ut litt slik at vi får bedre plass. Men først må vi få papirene i orden. Nå har Arild prøvd å få murkittfeste i mange av pæren kommuene som er. Har det stigen noe smert.
		Feg har best kjøpt og sprist. Takke for denne gang.
	M 01-01	Se tegning av utrdelle

Dersom du leverer utfylt bestillingsliste, sparer du tid.

Mari-Omm tidlig på 2000-tallet
ca. 1.4.01

1990-tallet

Fra Egil sin dagbøte 24.1.2009

2009

23

Tecas
 1000
 2009

2009

2009

1) K...
 2) F...
 3) ...

24

Øst lag
 2009

2009

2009

1) ...
 2) ...
 3) ...

25

Søndag
 2009

2009

⊗ Siden berømmen er nå dårlig skriver jeg her om atvæ:
 På sin Store Balæve-ørre og luytta i Raajde.
 Øren og elgapper ved luytta.
 Jernveger nedfor luytta.

Ar 1

/ forbindelse med elgjakt
har vi benyttet hytta i Rasiok
blandt annet i 1992-1994-2000
2001-2002

Varangerbohm 06.07.2014

Egil Nilssen

Vi har hatt elgvald i Rásjok sist på 1990-tallet, og siste gang i 2009.

I 2009 hadde vi leir et stykke fra hytta, men var innom og så til hytta.

Jeg er født samme år som hytta ble satt opp, og har vært med til Rásjokhytta helt fra 1-årsalderen. I ungdomstiden har jeg jaktet rype i området, og jakter der fremdeles. Hytta har vært god å ha i forbindelse med jaktturene.

Varangerbotn, 6. juli 2014

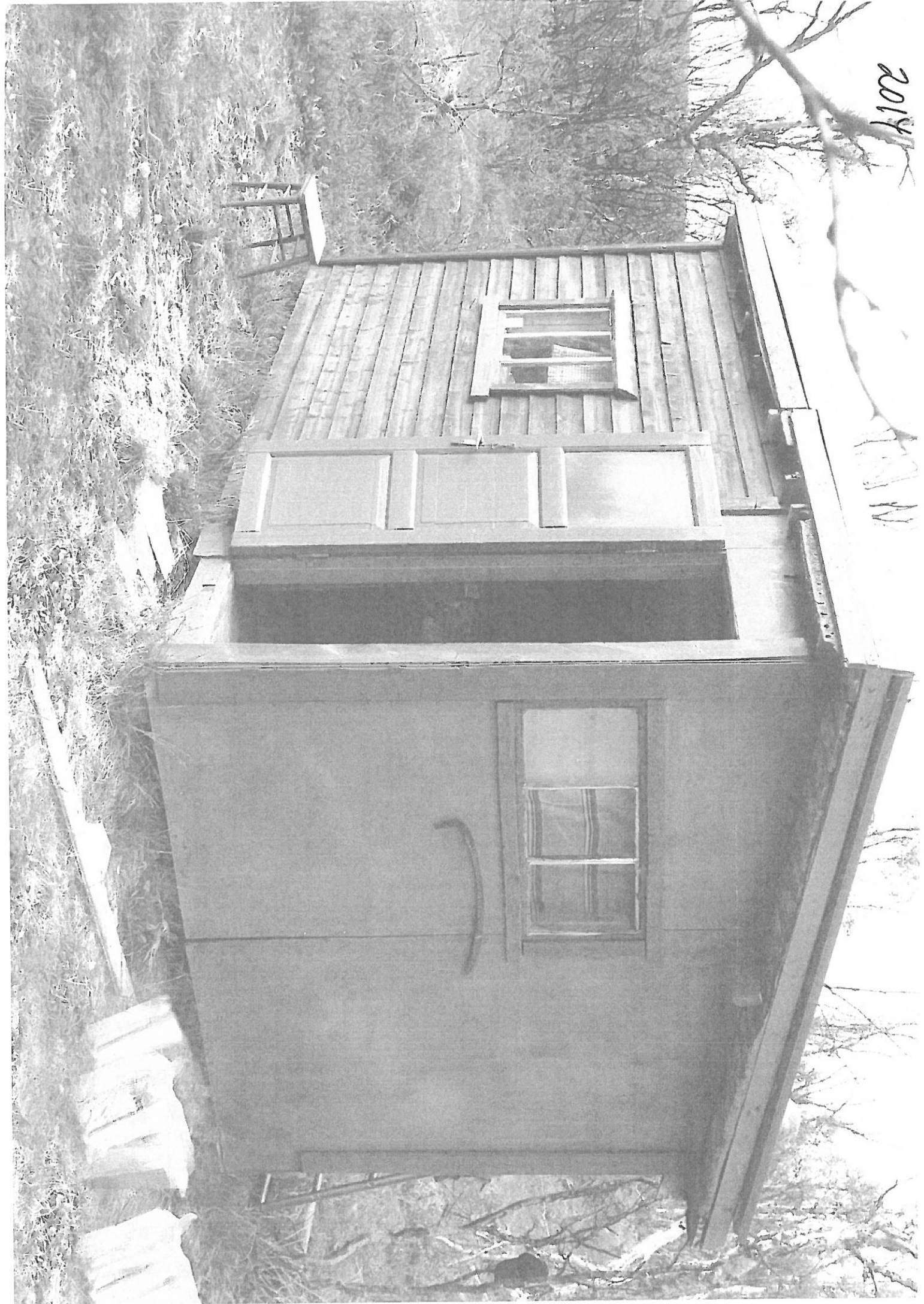
Lars H. Henningsen

Rajsh Lytta 2003

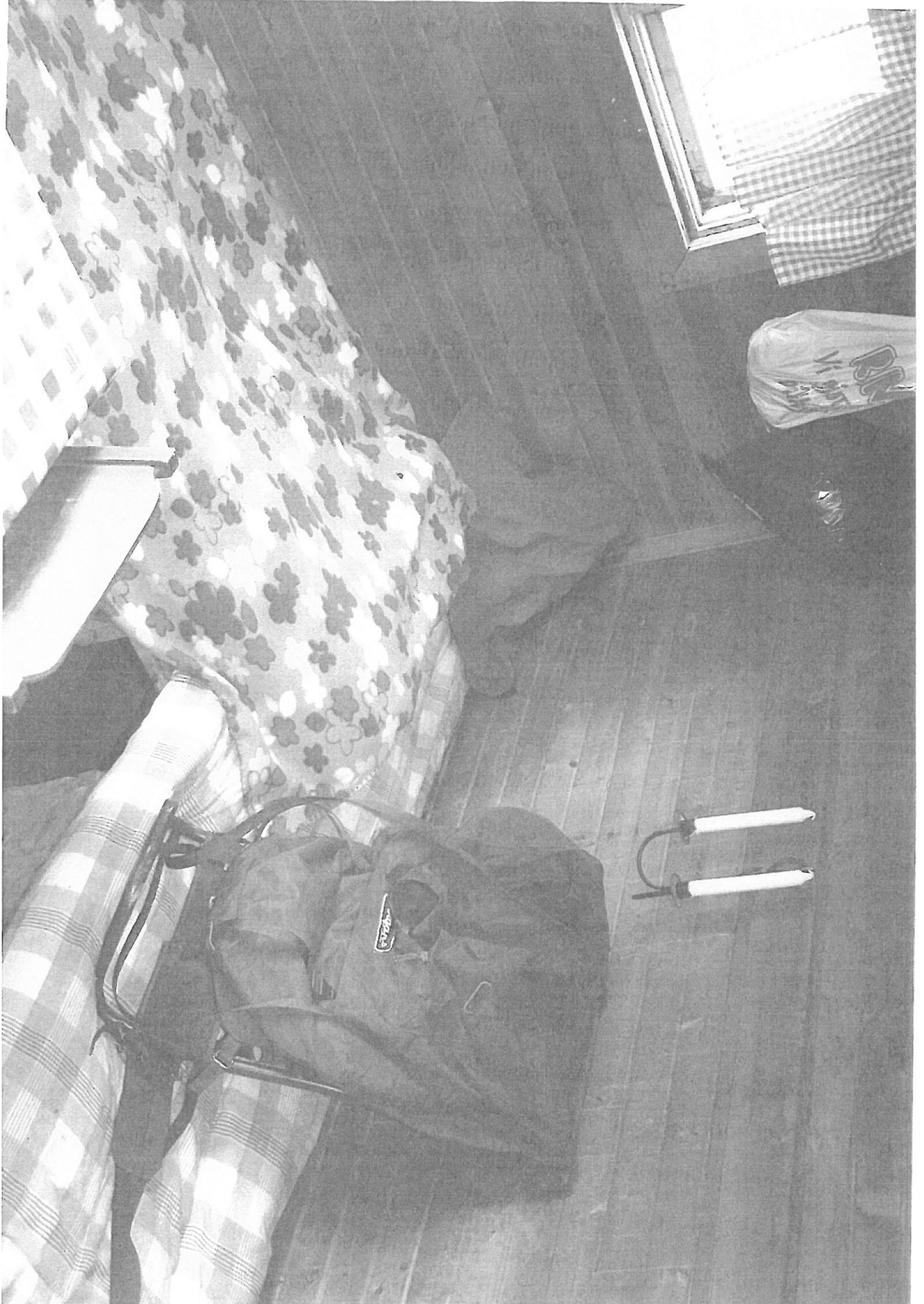
Vedbyg 5

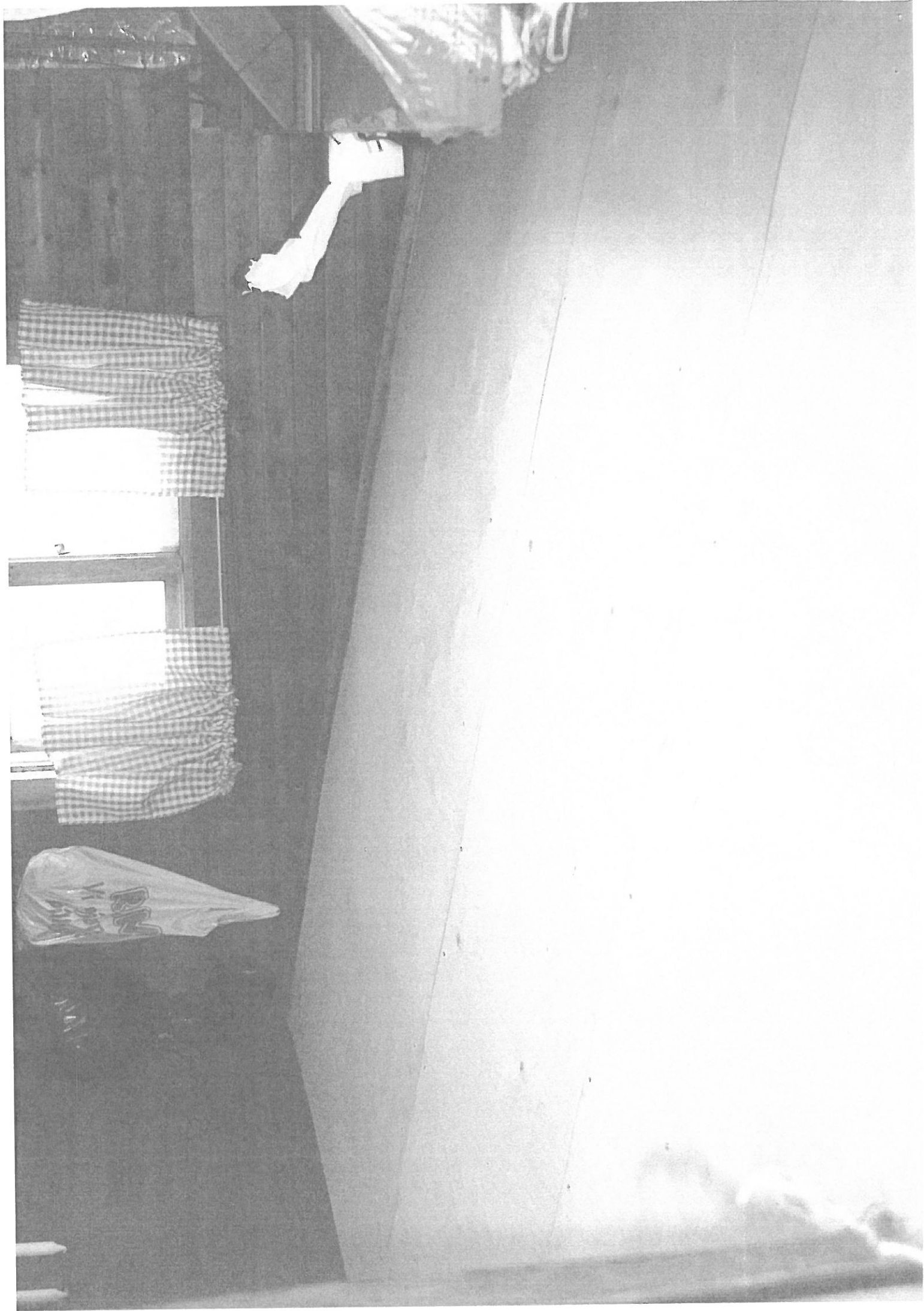

2014

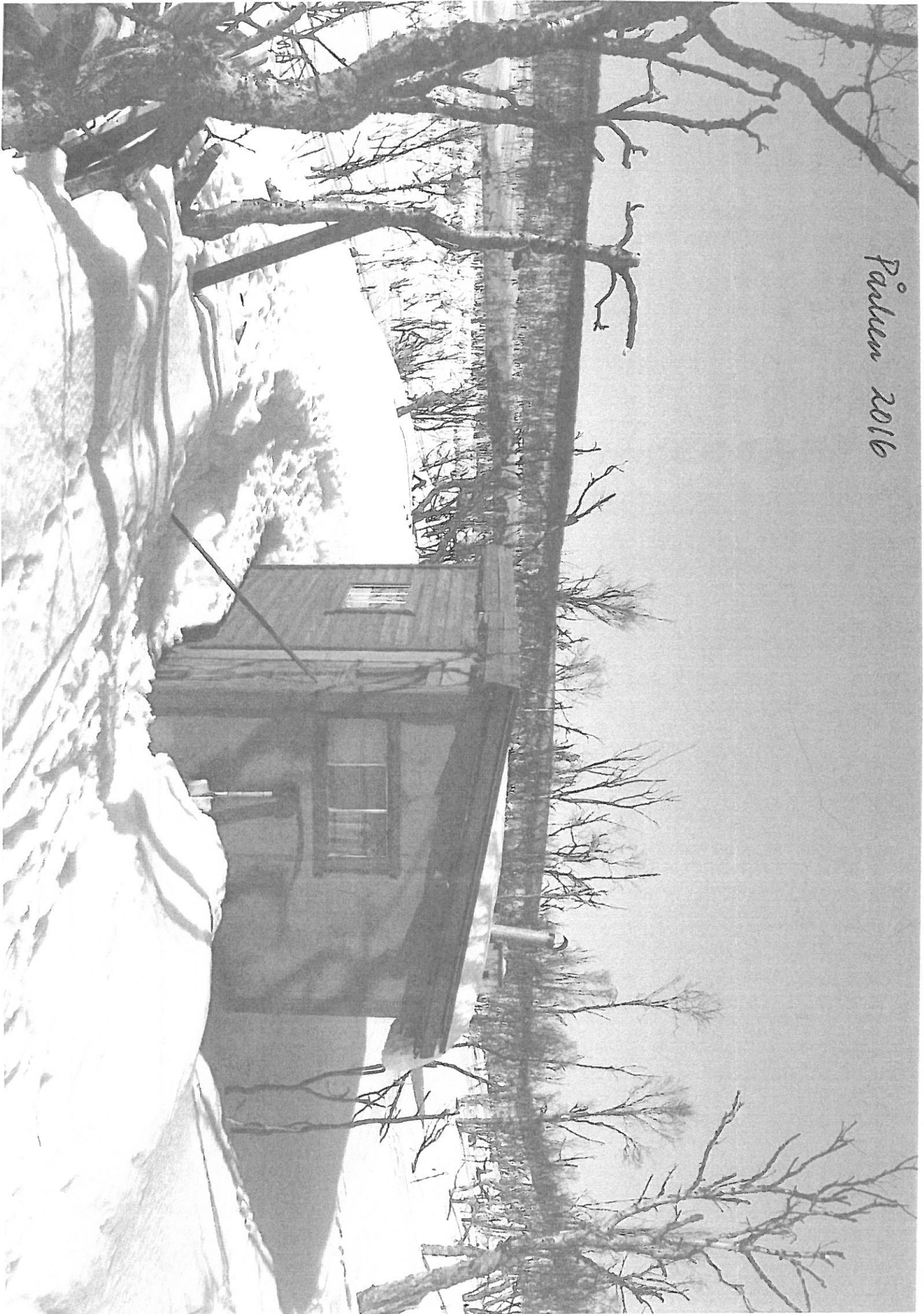
W. 101 N.

Pålsten 2016

Unjárgga gielda/

Nesseby kommune

Plan,- Utvikling- og Stab

Áššedieđut/Saksframlegg

Beaivi/Dato 11.08.2016
Čuj./Referanse 2016/278-0 /
030

Tom Ivar Haukland
40 44 05 03
tom.ivar.haukland@nesseby.ko
mmune.no

	Čoahkkináššenr/Møtesaksnr	Čoahkkinbeaivi/Møtedato
Lávdegoddi/Utvalg		
Ovdagoddi/Formannskapet	56/16	23.08.2016
Giælddastivra/Kommunestyret		20.09.2016

Endre betegnelse på kommunens øverste administrative leder.

Rådmannens innstilling

Nesseby kommunes øverste administrative leder skal ha tittel: «Kommunedirektør»

Varangerbotn 12.08.2016

Marit Helene Pedersen
rådmann

Bakgrunn for saken

I Nesseby kommune har leder for kommunens administrasjon tittelen: «rådmann.» Selv om det er en innarbeidet tittel i kommunal sektor er det hensiktsmessig å vurdere en mer kjønnsnøytral tittel. Folkevalgte i formannskapet har forespurt administrasjonen om å gå over til å bruke en kjønnsnøytral stillingsbetegnelse ved flere anledninger.

Tidligere kommunelovutvalg foreslo at man tok i bruk betegnelsen «kommunedirektør» da det var en kjønnsnøytral betegnelse. I utredninger om ny kommunelov NOU 2016:4 drøfter utvalget om tittelen på administrasjonssjefen i ny kommunelov skal lovfestes.

«I og med at administrasjonssjef er en tittel som relativt få kommuner har tatt i bruk om lederen av administrasjonen, har utvalget vurdert forslag om å lovfeste andre titler.»

Flertallet i utvalget foreslår at tittelen Kommunedirektør skal lovfestes:

«Flertallet mener at *kommunedirektør* er en god tittel som både ivaretar likestillingshensyn og de andre hensynene til en fast og tydelig kjønnsnøytral tittel som viser at dette dreier seg om den øverste lederen i kommunen. At tittelen, eller lignende tittel, i dag brukes på andre roller i kommuner, mener flertallet ikke kan få avgjørende betydning. Flertallet vil forøvrig vise til at gjeldende kommunelov ikke er til hinder for å ta i bruk den nye tittelen, og at kommunene derfor vil ha god tid til å tilpasse seg den nye navnebruken.»

Mindretallet i utvalget mener:

«Mindretallet mener at kommunene bør søke å bruke en kjønnsnøytral tittel, men at det bør være opp til den enkelte kommune å bestemme hva slags tittel som skal benyttes. Mindretallet foreslår at loven kun omtaler stillingen som *leder av kommunens administrasjon*, og så får det være opp til den enkelte kommune hva slags tittel de ønsker å benytte.»

Vurderinger

Nesseby kommune kan fritt velge hvilken betegnelse kommunen skal benytte på kommunens øverste administrative leder. Dersom formannskapet legger til grunn at regjeringsutvalget får flertall for tittelen «kommunedirektør» er det hensiktsmessig av Nesseby kommune å innføre «Kommunedirektør» som tittel fremfor å ta i bruk betegnelsen «Administrasjonssjef.»

Mulige alternative løsninger og konsekvenser

- 1: Nesseby kommune avventer å innføre en kjønnsnøytral stillingsbetegnelse
- 2: Nesseby kommune tar i bruk betegnelsen «administrasjonssjef»

Unjárgga gielda/

Nesseby kommune

Plan,- Utvikling- og Stab

Áššedieđut/Saksframlegg

Beaivi/Dato 11.08.2016
Čuj./Referanse 2016/425-0 /
223

Terese Nyborg
46400261
terese.nyborg@tana.kommune.
no

Lávdegoddi/Utvalg	Čoahkkináššer/Møtesaksnr	Čoahkkinbeaivi/Møtedato
Ovdagoddi/Formannskapet	57/16	23.08.2016

Deltakelse i prosjekt SápmiAgri - søknad om kommunal egenandel

Rådmannens innstilling

Nesseby kommune vedtar å delta i prosjekt SápmiAgri, og kr. 80 000,- per år innarbeides i budsjett og økonomiplan for 2017 – 2019.

Varangerbotn 12.08.2016

Marit Helene Pedersen
rådmann

Bakgrunn for saken

Landbruk i vekst i Ávjovárri 2013 - 2016

Porsanger, Karasjok og Kautokeino kommuner samt Fylkesmannen i Finnmark, Finnmark Fylkeskommune, Sametinget og Innovasjon Norge har samarbeidet om et utviklingsprosjekt for landbruket i de tre Ávjovárri-kommunene. Prosjektet «*Landbruk i vekst i Ávjovárri 2013 - 2016*» hadde hovedfokus på rekruttering, bruksutbygging, restaurering, driftsøkonomi og effektivitet.

Bakgrunn for prosjektet var en sterk nedgang i antall aktive gårdsbruk, få nyetableringer, liten aktivitet i bruksutbygging og kraftig nedgang i antall husdyr. Prosjektet har hatt gode effekter og man er godt i gang med snuoperasjon for landbruket i kommunene.

SápmiAgri

Prosjektet «*Landbruk i vekst i Ávjovárri 2013 - 2016*» planlegges nå å bli videreført i et nytt prosjekt **SápmiAgri** – *jordbruksutvikling i Kautokeino, Tana, Nesseby, Porsanger og Karasjok*. Prosjektområdet er foreslått å utvides med kommunene Tana og Nesseby. Prosjektområdet er valgt med bakgrunn i den nyopprettede *Sápmi næringshage*, som består av kommunene Karasjok, Tana, Nesseby, Porsanger og Kautokeino.

Prosjektet har som målsetting å skape en positiv utvikling i jordbruket i kommunene Porsanger, Kautokeino, Karasjok, Tana og Nesseby gjennom; økt bedriftsovertakelse og etablering, økt aktivitet innen nybygging, ombygging og renovering av landbruksbygg og bedre driftsøkonomi, mer kompetanse og skape bedre omdømme for landbruksnæringen. Planlagt oppstart for prosjektet er januar 2017.

Landbruket i Tana og Nesseby står sterkere enn i de tre andre kommunene (tabell 1), men det er flere utfordringer på landbrukssiden som er sammenfallende for kommunene. Noen felles utfordringer er bl a behovet for oppgradering av bygningsmasse og driftsapparat, tilgang til grovfôrarealer og tilgang på fagkompetanse.

Tabell 1. Landbrukets verdiskaping og sysselsetting for prosjektkommunene i Finnmark (2014)

Kommune	Verdiskaping (kr)	Verdiskaping (kr pr. innbygger)	Sysselsetting (årsverk)
Kautokeino	2 338 000	798	5
Porsanger	8 463 000	2 135	27
Karasjok	5 846 000	2 167	13
Tana	27 551 000	9 556	69
Nesseby	4 671 000	5 082	14

Kilde: NILF

Budsjett og finansiering

Prosjektet har et totalbudsjett på kr. 3 600 000,- fordelt over tre år og har 50 % ekstern finansiering. Nesseby kommunes egenandel er kr. 80 000,- pr. år i tre år, til sammen kr.240 000,-.

Finansiering	2017	2018	2019	Total
Fylkesmannen i Finnmark	150 000	150 000	150 000	450 000
Sametinget	150 000	150 000	150 000	450 000
Innovasjon Norge	150 000	150 000	150 000	450 000
Finnmark fylkeskommune	150 000	150 000	150 000	450 000
Kautokeino kommune	130 000	130 000	130 000	390 000
Karasjok kommune	130 000	130 000	130 000	390 000
Porsanger kommune	130 000	130 000	130 000	390 000
Tana kommune	130 000	130 000	130 000	390 000
Nesseby kommune	80 000	80 000	80 000	240 000
Total	1 200 000	1 200 000	1 200 000	3 600 000

For mer utfyllende beskrivelse av prosjektet se vedlagt prosjektbeskrivelse.

Vurderinger

Prosjektet SápmiAgri – *jordbruksutvikling i Kautokeino, Tana, Nesseby, Porsanger og Karasjok* vil arbeide for en positiv utvikling innen jordbruket i området. Prosjektet vil kunne fungere som en katalysator for tiltak på gårdene i området.

Veiledningsapparatet for gårdbrukere i Finnmark er blitt redusert over tid og prosjektet vil kunne utfylle det behovet.

Vedlegg

- 1 Referat ordførermøte prosjekt SápmiAgri 020516
- 2 Søknad om midler til prosjekt "SápmiAgri" - Jordbruksutvikling i Kautokeino, Tana, Nesseby, Porsanger og Karasjok

Notat

Vår ref
2015/1469

Deres ref:

Saksbehandler
Johan Borgenvik
92020934
johan.borgenvik@porsanger.kommune.no

Dato
06.05.2016

Til:

Referat fra møte om landbruksprosjektet SápmiAgri

Dato: 2.5.2016
Tid: 1400-1515
Sted: telefon

Deltakere:

Aina Borch
Frank M. Ingilæ
Knut Store
Johan Vasara
Bente Larssen
Ingrid Golten
Karianne Holm-Varsi
Johan Borgenvik

Ordfører Porsanger kommune
Ordfører Tana kommune
Ordfører Nesseby kommune
Ordfører Kautokeino kommune
Rådmann Porsanger kommune
Jordbrukssjef Porsanger kommune
Fylkesmannen i Finnmark, landbruksavdelingen
Prosjektleder Jordbruk og vekst i Ávjovárri

Meldt frafall:

Svein Atle Somby
Nils Aslak Boine

Ordfører Karasjok kommune
Jordbrukssjef Karasjok kommune

Møtet startet med introduksjon fra Aina Borch. Deretter informerte Johan Borgenvik om arbeidet i prosjektet Jordbruk og vekst i Ávjovárri samt arbeidet med videreføring av prosjektet. Utkast til prosjektbeskrivelse var sendt ut på forhånd og møtet dreide seg om bestemte diskusjonspunkter i planen.

Prosjektmål: Møtet var enig i prosjektmålene som var satt opp.

Prosjektnavn: Møtet var enig det foreslåtte prosjektnavnet.

Arbeidsområder: Frank M. Ingilæ påpeker at de oppsatte arbeidsområdene er viktige områder også i Tana kommune. Karianne Holm-Varsi sier at nettverk- og kompetansebygging er viktige arbeidsområder for prosjektet. Ordførerne ønsker at mer informasjon om prosjektet kommer ut til befolkningen.

Ansvarsfordeling: Prosjektkontoret skal fortsatt være lokalisert i Porsanger. Det ble påpekt at tilstedeværelse i alle prosjektkommunene vil være viktig. Samarbeid med kommunens landbruksrådgivning er en forutsetning for effektiv drift av prosjektet.

Budsjett: Finansieringsplanen endres slik at Nesseby kommunes årlige andel blir 80 000 kr. Dette pga et relativt sett lavere innbyggertall i kommunen. Resterende kostnader fordeles på de fire øvrige kommunene, deres egenandel blir nå på kr 130 000.

Karianne Holm-Varsi informerer om at fylkesmannen har jobbet for en felles forståelse i partnerskapet (bestående av blant annet Sametinget, Innovasjon Norge og Finnmark fylkeskommune) om at videreføring av Ávjovárri-prosjektet er viktig.

Ordførerne på møtet var positive til prosjektet. Det må nå jobbes med å få løftet prosjektet til politisk behandling. Prosjektleder bistår kommunal landbruksforvaltning i dette arbeidet. Nesseby ønsker et informasjonsmøte for næring og politikere før de eventuelt vedtar å støtte prosjektet.

Konklusjon

Prosjektdokumentet revideres i henhold til endringene som ordførermøtet ble enig om. Dette inkluderer endring i finansieringsplan, noen skrivefeil og en formulering rundt sammensetning av styringsgruppen.

Møtet var enig om at midler søkes fra kommunene, Innovasjon Norge, Sametinget, Finnmark Fylkekommune og Fylkesmannen i Finnmark med bakgrunn i det reviderte prosjektutkastet. Kommunenes deltakelse i prosjektet vil bero på en politisk godkjenning med avsetning av midler i budsjettet. En avgjørelse på dette kan drøye til høsten for enkelte av kommunene. Det legges opp til prosjektstart i januar 2017.

Unjárgga gielda/

Nesseby kommune

Rådmannen

Áššedieđut/Saksframlegg

Beaivi/Dato 11.08.2016
Čuj./Referanse 2016/266-0 /
140

Marit Helene Pedersen

marit.helene.pedersen@nesseby
.kommune.no

Lávdegoddi/Utvalg	Čoahkkináššennr/Møtesaksnr	Čoahkkinbeaivi/Møtedato
Ovdagoddi/Formannskapet	58/16	23.08.2016

Kommunal planstrategi 2016-2019

Rådmannens innstilling

1. I medhold av plan- og bygningsloven §10-1 vedtar formannskapet i Nesseby *Kommunal planstrategi 2016-2019*
2. Administrasjon bes sette i verk nødvendige tiltak for effektiv oppfølging av planen

Varangerbotn 11.8.2016

Marit Helene Pedersen
rådmann

Bakgrunn for saken

Formannskapet i Nesseby vedtok i sak 25/16 oppstart av arbeidet med kommunal planstrategi:

1. Formannskapet i Nesseby vedtar oppstart av arbeidet med kommunal planstrategi 2016-2019
2. Oppstart kunngjøres for offentligheten, nabokommuner, regionale myndigheter og eventuelle særskilte interessegrupper. Kommunale råd og utvalg inviteres til å medvirke.
3. Formannskapet er styringsgruppe for planprosessen
4. Kommunestyret behandler Kommunal planstrategi for Nesseby i ordinært møte 20.09.2016

Varsel om oppstart av kommunal planstrategi for Nesseby kommune er kunngjort i Dagbladet Finnmarken og på kommunens hjemmesider 26.4.2016. Forslaget til kommunal planstrategi 2016-2019 er lagt ut til offentlig ettersyn på kommunens nettsider 25.07.2016 og sendt Tana, Sør-Varanger og Vadsø kommuner samt fylkesmannen i Finnmark, Finnmark fylkeskommune, Sametinget i egne e-poster samme dag. Fristen til å sende innspill er satt til 23.8 og det skal etter loven være mulig å gi innspill helt fram til kommunestyrets behandling 20.09.2016.

Arbeidsprosessen med kommunal planstrategi er beskrevet i Plan- og bygningsloven:

§ 10-1 Kommunal planstrategi Kommunestyret skal minst én gang i hver valgperiode, og senest innen ett år etter konstituering, utarbeide og vedta en kommunal planstrategi. Planstrategien bør omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, herunder langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, sektorenes virksomhet og en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden.

Kommunen skal i arbeidet med kommunal planstrategi innhente synspunkter fra statlige og regionale organer og nabokommuner. Kommunen bør også legge opp til bred medvirkning og allmenn debatt som grunnlag for behandlingen. Forslag til vedtak i kommunestyret skal gjøres offentlig minst 30 dager før kommunestyrets behandling.

Vurderinger

Siden det ikke er utarbeidet kommunal planstrategi i Nesseby kommune tidligere er det viktig å få gjort det for denne valgperioden selv om tiden er knapp. Etter rådmannens oppfatning har ikke arbeidsprosessen blitt optimal med bred medvirkning denne første gangen planstrategien utarbeides på grunn av at arbeidet ikke ble igangsatt høsten 2015. Dette vil bli gjort for neste valgperiode.

**Unjárgga gielda/
Nesseby kommune**
RÅDMANNEN

Saksmappe: 2016/266/1532/2016
Arkiv: 140
Saksbehandler: Marit Helene Pedersen
Dato: 26.04.2016

Unjárgga gielda Nesseby kommune

**KOMMUNAL PLANSTRATEGI
2016 -19**

UTKAST

1. HVORFOR UTARBEIDE KOMMUNAL PLANSTRATEGI

Kommunens skal i den kommunale planstrategien drøfte strategiske valg i sitt totale planbehov. Dette er hjemlet i plan- og bygningslovens § 10 -1. En kommunal planstrategi bør omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, herunder langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, tjenesteproduksjon og gi en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden. Kommunen skal også ta stilling til om gjeldende kommuneplan - eller deler av denne - skal revideres eller oppheves.

Formålet med planstrategien er å få et overordnet politisk og administrativt styringsverktøy både på kort og lang sikt. Kommunal planstrategi er ikke en plantype, men et hjelpemiddel for kommunen til å fastlegge videre planarbeid.

Planstrategien setter et sterkt fokus på at planleggingen skal være behovsstyrt og ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig.

Kommunal planstrategi skal;

- Underbygge og bidra til en bedre samordning av de ulike planene
- Bidra til mer behovsstyrt planlegging
- Sikre en politisk prioritering av planoppgavene i perioden

Kommunal planstrategi er for øvrig en viktig arena for å drøfte og avklare behov for interkommunal planlegging. Dette kan gjelde både innenfor arealplanlegging og annen tjenesteyting. Kommunene er pålagt å se planstrategien i forhold til kommunereformprosessen.

Prosessen frem mot kommunal planstrategi for Nesseby kommune er beskrevet i en egen sak til formannskapet 12.04.2016 i sak 25/16. Det er ikke utarbeidet kommunal planstrategi for Nesseby tidligere.

Kommunestyret vedtok i saken følgende;

1. Kommunestyret i Nesseby vedtar oppstart av arbeidet med kommunal planstrategi 2016-2019
2. Oppstart kunngjøres for offentligheten, nabokommuner, regionale myndigheter og ev særskilte interessegrupper. Kommunale råd og utvalg inviteres til å medvirke.
3. Formannskapet er styringsgruppe for planprosessen.
4. Kommunestyret behandler Kommunal planstrategi for Nesseby 2016-2019 i ordinært møte 20.09.2016

Varsel om oppstart av kommunal planstrategi for Nesseby kommune er kunngjort i Dagbladet Finnmarken 26.4.2016 og på kommunens hjemmesider. Varslet er lovpålagt og skal informere statlige etater, nabokommuner, organisasjoner og interessegrupper om oppstart av planarbeidet. Forslag til vedtak i kommunestyret skal gjøres offentlig minst 30 dager før kommunestyrets behandling.

1.2 Nasjonale og regionale føringer

Regjeringen fremmer hvert år nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging.

Disse er:

- Gode og effektive planprosesser
- Bærekraftig areal- og samfunnsutvikling
- Attraktive og klimavennlige by- og tettsteder

Finnmark fylkeskommune har 8.juni 2016 vedtatt regional planstrategi 2016-2019 med satsingsområdene næring, kultur, folkehelse og miljø, samferdsel, tannhelse og areal.

Et overordnet prinsipp er at det skal være større sammenheng og samordning mellom statlige føringer, regionale planer og prosesser og den kommunale planleggingen innad og i samarbeid med nabokommuner.

Kommunelovens kapittel 8 regulerer arbeidet med økonomiplan, årsbudsjett, årsregnskap og rapportering i kommunene.

2. UTFORDRINGER OG PLANBEHOV I NESSEBY KOMMUNE

2.1 Kommuneplanen

Kommunens øverste plannivå er kommuneplanen bestående av en samfunnsdel og en arealdel. Samfunnsdelen omhandler kommunens visjon og overordnede mål for samfunnsutviklingen, og gir strategiske føringer for arbeidet innenfor de forskjellige tjenesteområdene og for kommuneplanens arealdel. Arealdelen gir igjen føringer for arealbruken i reguleringsplanene.

Nesseby kommunes *Kommuneplan 2011-2021 med strategidel og arealdel* er vedtatt 14.06.2011.

Det er ikke utarbeidet en helhetlig samfunnsdel, men *Kommuneplanens strategidel* med seks overordnede mål for samfunnsutvikling: *Befolkning, oppvekstvilkår, næringsutvikling, organisasjonen Nesseby kommune, språk og kultur og miljø- og beredskap* er godkjent som samfunnsdel.

2.2 Samfunnsdelen

Nesseby kommune har ikke en fullstendig samfunnsdel av kommuneplanen, men en strategidel som er godkjent. Det er i utgangspunktet ikke et stort behov for å ha en større samfunnsplan med bakgrunn i at det er gjort grundige analyser av Nessebysamfunnet i forbindelse med arbeidet med kommunereformen. Etter rådmannens syn er det viktigere å få på plass gode plandokumenter på oppvekst og helse-, pleie- og omsorgsdelen for å ha styringssignaler til de største tjenesteproduksjonsområdene. Det bør derfor utarbeides en helhetlig samfunnsdel i neste planperiode.

Planbehov

- Det utarbeides en helhetlig *samfunnsdel av kommuneplanen* i neste planperiode 2020-2023

2.3 Rullering av arealdelen

Kommuneplanens arealdel i Nesseby ble vedtatt av et enstemmig kommunestyre 14. juni 2011. Av hensyn til den omfattende planprosessen som ligger bak en revisjon av kommuneplanens arealdel, er det formålstjenlig at denne ikke gjentas for ofte. Dette også av hensyn til den forutsigbarhet i tid som kommuneplanen er ment å gi alle aktører i samfunnet, inkludert sektormyndigheter. Kommuneplanens arealdel 2011-2021 har fungert som et godt verktøy med tanke på kommunens langsiktige arealbruk. I den siste tiden har planen blitt utfordret på at flere vil bygge utenfor kommunens regulerte områder og det blir derfor behandling av mange dispensasjonssaker. Det vil være viktig å tydeliggjøre Nesseby kommunes holdning og strategi for langsiktig arealbruk. Viktige tema vil være forholdet til dyrka mark/jordvern, kystsonen og en gjennomgang av reguleringsplaner. Det er uttrykt ønske fra politisk nivå for å utarbeide ny reguleringsplan for Varangerbotn (sentrumsplan).

Planbehov

- Det er ikke behov for å rullere *kommuneplanens arealdel* i planperioden 2016-2019. Det vil være realistisk å utarbeide ny reguleringsplan for Varangerbotn i neste planperiode, 2020-2023. Planlegging av prosessen bør starte i slutten av 2019.
- Det settes i gang et felles kystsonearbeid for kommunene rundt Varanger-fjorden (Vardø, Vadsø, Nesseby, Sør-Varanger) gjennom Øst-Finnmark Regionråd. Sør-Varanger kommune skal ta det faglige ansvaret for arbeidet

3. Utviklingstrekk og utfordringer

3.1 Befolkningsutvikling og boligbygging

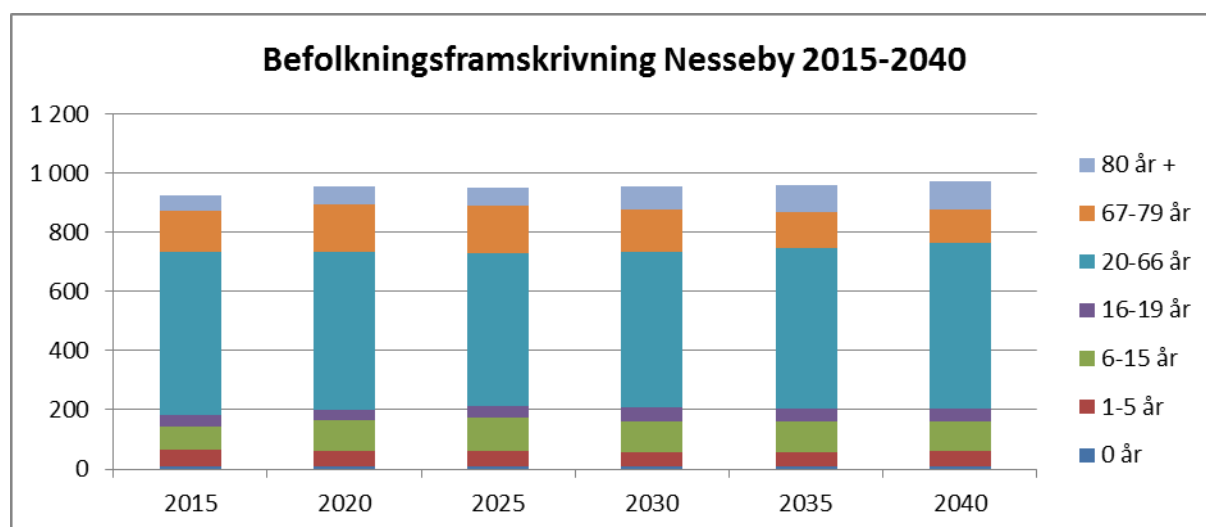
Folketallsutviklingen har de to siste årene vært svært positiv med 934 innbyggere 1.1.2015 og 959 innbyggere 1.1.2016. Dette betyr at folketallsveksten har vært på 2,7 % de siste tre år, noe som er den høyeste prosentvise veksten i Finnmark. Veksten ligger betydelig over framskrivningen av befolkningen i tabellen under der folketallet pr 1.1.16 allerede ligger over det beregnede folketallet for 2020 og er nesten på beregnet 2035-nivå.

Nesseby kommune har hatt en befolkningsvekst som viser seg å være større enn det Statistisk sentralbyrå har anslått. Hovedforklaringen for veksten de senere årene er gode fødselstall, og at kommunen har tatt i mot og vil ta i mot flyktninger de kommende årene. Nesseby kommune antar på den bakgrunn at befolkningsutviklingen vil være positiv de kommende årene. Kommunal tjenesteyting må tilpasses en eventuell videre folketallsvekst. Det

kan gi et behov for en styrking av barnehage- og skoletilbudet. Utviklingen kan også bety større behov for helse og omsorgstjenester som følge av vekst i antall innbyggere i alderen 67 år til 80+ år.

Nedenfor følger tabell og grafer for befolkningsframskrivning for Nesseby 2015-2040.

	2015	2020	2025	2030	2035	2040
0 år	9	10	9	8	10	10
1-5 år	57	50	50	48	47	50
6-15 år	78	104	113	105	104	102
16-19 år	39	38	42	48	44	44
20-66 år	550	533	514	523	542	557
67-79 år	138	157	162	144	121	114
80 år +	53	63	61	79	93	94
Totalt	924	955	951	955	961	971

Boligsituasjonen har vært anstrengt med mangel på boliger en tid. Man opplever en høy grad av nybygginger og rehabiliteringer for å møte etterspørselen.

Gratis kommunale boligtomter har vært et populært tiltak. En ønsket utvikling innen sentralisering av boligmassen er til en viss grad oppnådd, men alle kommunens bygder har hatt positiv utvikling på boligområdet. Det er også gitt noen dispensasjoner for spredt boligbygging utenfor de sentrale områder. Nesseby har mange fritidsboliger, og dette markedet kan betegnes som godt. Annonseringstiden for boliger så vel som fritidsboliger er kort, som oftest noen få uker. Kommunen opplever etterspørsel fra grunneiere som ønsker omdisponering av arealer til etablering av hyttetomter. Det oppleves også å være mangel på næringstomter. Kommunen står svært ofte i avveining mellom arealbruk til bebyggelsesformål og jordvern. Dette fordi områdene med lett tilgjengelig bebyggelsesareal i kommunen oftest er beiteområder.

3.2 Levekår og folkehelse

Nesseby kommune søker bevisst å skape positivitet rundt det å komme fra og å bo i Nesseby og ha en identitet bygd på det samiske og norske. Det legges stor vekt på at kommunen er flerkulturell med basis i samisk og norsk og at dette er en stor styrke for kommunen. Isak Saba-senteret og Varanger Samiske museum bidrar også i stor grad til den sjøsamiske identitetsskapingen i kommunen gjennom sine ulike arrangementer og tiltak. Nesseby kommune var på norgestoppen i en bolyst-undersøkelse gjort i 2015. Frivilligheten er stor i Nesseby, og et vell av idrettslag og interesseforeninger bidrar sterkt til å befeste Nessebys identitet og omdømme, som en god plass å være. Folkehelsen er etter nasjonale undersøkelser på linje med andre kommuner i Finnmark. Senter for samisk helseforskning (SSHF) ved Universitetet i Tromsø gjorde vinteren 2014 en særskilt *Helse og livsstilsundersøkelse, SAMINOR*. Resultatene skal legges fram i august 2016 og vil legge grunnlaget for planlegging og tiltak på dette området.

Det er gjennom andre undersøkelser kjent at Nesseby ligger høyt i rusproblematikk, og arbeidet med rus- og psykiatriplan er derfor satt i gang. Arbeidsledigheten er lav, rundt 2 % over flere år.

Friluftsliv er svært viktig for nessebyværingene og den tradisjonelle høstingskulturen med fiske, jakt og bærplukking er levende i folks dagligliv og fritid. Man har større grad av naturalhushold enn vanlig i dag og i matlaging er reinkjøtt, sjø- og innlandsfisk og bær viktig og gir en sunn basis i kostholdet.

Noen sentrale faktorer av betydning for folkehelse og velferd (kilde: Regjeringen.no)

3.3 Næringsliv og sysselsetting

Nesseby kommune har en næringsstruktur med sterke primærnæringer der reindrifta, jordbruk og fjordfiske/fiskeri er bærende næringer. Primærnæringsene har vokst, og det investeres jevnt. I Øst-Finnmark har Nesseby nest høyest verdiskapning pr. innbygger innen landbruket. Primærnæringsutøvere kombinerer i økende grad med sekundær- og tertiærnærings. Eksempler på dette er reindrift som kombineres med slakteri og merkevarebygging mot detaljmarkedet, og kystfiskere som kombinerer tradisjonell næring med guiding og turistfiske. Transport, bygg- og anlegg og service er viktige næringer. Nesseby kommune er bevisst sitt utviklingspotensial, og har gjort og gjør viktige investeringer i infrastruktur for å stimulere dette. Nesseby søker gjennom deltakelse i regionale/interkommunale utviklings- og næringssamarbeid å møte behovet for veiledning for etablerere og næringsutøvere. Nesseby kjøper landbruksadministrasjon fra Tana kommune, og er deltaker i Sápmi Næringshage som har ukentlige kontordager i Nesseby. Kommunen har lav arbeidsledighet og stor utpendling til Tana og Vadsø, men også betydelig innpendling.

3.4 Miljø, klima og samfunnsikkerhet

En bærekraftig utvikling er del av formålet med plan- og bygningsloven. Miljøperspektivet er derfor særlig nødvendig å inkludere i all kommunal planlegging. Naturmangfoldloven gjør seg gjeldende for all forvaltning som berører natur, og berører mye av kommunens planlegging og planer. I Nesseby kommune er det samlet mye tradisjonskunnskap om naturens mangfold over mange år, men kommunen har liten erfaring i å bruke naturmangfoldloven i forvaltningen. Dette gjelder spesielt i planlegging av motorferdsel i utmark. Kommunen har derfor behov for å styrke kunnskapen om stortingsmeldingen om naturmangfold, Meld. St. 14 (2015-2016) *Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold*

Klimautfordringer i form av stigende havnivå, økt skred- og flomfare og store nedbørsmengder er blant de største utfordringene vi står ovenfor på verdensbasis i dag. Et endret klima får konsekvenser for kommunens planlegging, og kunnskap om hvordan et endret klima vil påvirke miljø og samfunn i Nesseby kommune er derfor analysert. Risiko- og sårbarhetsanalyser er et viktig redskap for kommunens samfunns- og arealplanlegging. En helhetlig ROS-analyse og beredskapsplan har vært et prioritert planområde i 2016 sammen med beredskapsplanen som er ferdig september 2016.

3.5 Transport og infrastrukturbygging

På trafikk- og transportområdet har Nesseby ikke store utfordringer med forholdsvis god vegstandard på E6 og E 75 som går gjennom kommunen. Befolkningen benytter i stor grad privatbil og har lav kollektivandel i reise-mønstret. Trafikksikkerhetsplanen 2016-2019 tar opp viktigheten av å fortsette tilretteleggingen for gående og syklist. Både for å på sikt gi alternativer til tradisjonell bilbruk, men også for bolyst, folkehelse og miljø. Det har gjennom vekst i antall eldre og i flyktninger blitt et stort behov for økt kollektivtransport spesielt innad i kommunen men også til Tana og Vadsø.

Innenfor kommunal infrastruktur som vann og avløp er det tatt store løft de senere år der noen prosjekter fortsatt er under planlegging i arbeid. Fiskerihavna har for få liggeplasser for den lokale fiskeflåten og det er behov for å utvide flytebryggeanlegget. Kun de tre bygdene Nesseby, Varangerbotn og Nyborg har full fiberutbygging, og de mer spredte delene av kommunen mangler god nettilgang.

4. SENTRALE PLANOMRÅDER OG PRIORITERINGER 2016-2019

4.1 Kommunedelplaner:

I henhold til pbl. § 11-1 kan *kommunedelplan* brukes som betegnelse på en plan for bestemte områder, temaer eller virksomhetsområder (sektorer). Det kan utarbeides kommunedelplan for ethvert tema eller virksomhetsområde hvor dette er hensiktsmessig. Det er kommunestyret som avgjør om det skal settes i gang arbeid med en separat kommunedelplan. Paragrafen bestemmer videre at det for alle kommunedelplaner skal utarbeides planprogram jf. pbl. § 4-1. Videre skal kommunedelplaner ha en egen handlingsdel med anvisning på tiltak for gjennomføringen av planens målsettinger innenfor kommuneplanperioden på fire år. Videre forutsetter bestemmelsen en årlig rullering og eventuell revisjon i sammenheng med den årlige rulleringen av handlingsprogrammet og arbeidet med økonomiplanen.

4.2 Oppvekst og barn/unges trivsel

Kommuneplanens strategidel sier i målområde 2- Oppvekstvilkår at Nesseby kommune skal være et godt og trygt samfunn å vokse opp i. I målbeskrivelsen slås det fast at Nesseby kommune skal bidra til at barn og unge i alderen 0-20 år skal tilbys gode kommunale tjenester og trygge og stimulerende oppvekstvilkår.

Oppvekstsenterets slagord er: *Vi er Nessebys framtid.*

Nesseby oppvekstsenter gir et enhetlig tilbud med barnehage, skole og skolefritidsordning på samisk og norsk og er samlokalisert i Varangerbotn. Det er en stabil og kompetent lærerstab med jevnt gode grunnskolepoeng, gode nasjonale prøveresultater og god elevtrivsel som resultatindikatorer. Både barnehage og skole arbeider etter PALS- metodikk for å oppnå trivsel og gode verdier. Skolen er språkskole i et nasjonalt prosjekt.

Oppvekstsenteret ivaretar velkomstklasser for flyktninger og voksenopplæring bla for flyktingene. Elever i videregående skoler fra Nesseby har mindre frafall enn Finnmark for øvrig. Gjennom prosjektet *Tidlig intervensjon* arrangerer man kurset *How to hybel*. Nesseby har kulturskoletilbud og kommunal fritidsklubb for ungdom.

Utfordringer

Det er en utfordring i Nesseby å rekruttere nok samiskspråklige lærere og pedagoger/assistenter i barnehage og skolefritidsordning. Det samme gjelder flerkulturell kompetanse. I tillegg står vi foran et generasjonsskifte i lærerstaben som vil kreve en aktiv rekrutteringspolitikk fra Nesseby kommune. Selv om oppvekstsenteret er nybygd er det plassproblemer fordi barne- og elevtallet har vokst mer enn forventet og framskrevet. Ungdomsklubben har hatt ustabile lokaler som nå er løst ved at kommunen har kjøpt lokaler. Det er viktig å ha et sterkt fokus på forebyggende arbeid blant barn og unge for å gi en trygg og god oppvekst med gode verdier. Barn og unges medvirkning i planprosessen skal ivaretas iht plan- og bygningsloven.

Planbehov

- Kommunedelplan for oppvekst og barn/ungdoms trivsel må utarbeides i planperioden. Kulturskolens og fritidsklubbens aktivitet skal innarbeides.

4.3 Helse, pleie, omsorg og bistand

Tjenestene omfatter legetjeneste som er felles med Tana som er vertskommune, fysioterapi, hjemmebasert omsorg for flere grupper, omsorgsboliger og sykehjemstjenester, rus- og psykiatritjenester, PPT og flyktningetjenester. Barneverntjenesten blir felles med Tana fra 1.9.2016 der Nesseby er vertskommune.

Utfordringer

I plansammenheng er det gjort et løft på området ved at det er utarbeidet planer for boligsosialt område, rusmiddelpolitikk og for bosetting og integrering av flyktninger i 2016 slik:

- *Boligsosial handlingsplan 2016-2019* er utarbeidet og vedtatt i kommunestyret 22.6.2016
- *Rusmiddelpolitisk handlingsplan 2016-2019* er utarbeidet og vedtatt i kommunestyret 22.6.2016
- *Helhetlig plan for bosetting og integrering av flyktninger 2016-2019* er utarbeidet og vedtatt i kommunestyret 22.6.2016

Det som bør prioriteres høyt i perioden er en kommunedelplan for helse, pleie, omsorg og bistand der tjenestene blir beskrevet i kvalitet og dimensjonering og med beregning av personell. Det er ikke gjort en helhetlig beregning av status og behov for plasser i hjemmebasert omsorg, institusjonsbehov, tilbud for brukere med spesielle behov/rustjenesten de senere år. Hele området må derfor gjennomgås, beskrives og defineres ift lovpålagte tjenester og omfanget av mertjenester Nesseby kommune skal gi. På grunn av at det mangler planverk på området er det allerede satt i gang et arbeid som bygger på dette grunnlaget:

Overordnet pleie- og omsorgsplan for Nesseby kommune bør inneholde følgende:

- Beskrivelse av valgte prioriteringsområder – strategi – ut fra statlige føringer, befolkningsutvikling og registrerte/ fremtidige behov for tjenester.
- Ha særlig fokus på tjenester rettet mot demente, som beskriver kvalitet og kompetansebehov innen demensomsorgen (institusjonsplasser, demensteam, dagtilbud)
- En beskrivelse av status og utfordringer i pleie- og omsorgstjenestene
- En beskrivelse av samhandling og medisinsk oppfølging – samhandlingsavtaler med spesialisthelsetjenesten, Kommunale akuttplaner (KAD-senger)
- En gjennomgang av organisering av pleie og omsorgstjenestene, i forhold til lederstruktur, bruk av fagkompetanse på riktig sted og effektiv fleksibilitet og samhandling enhetene i mellom.
- Felles verdier og målsettinger for hjemmetjenesten og institusjonstjenesten
- Beskrivelse av behov for rekruttering og kompetansebygging
- Beskrivelse av ressursbehov/ økonomiske rammer i planperioden
- Vurdering av tjenestenivået – kapasitet og kvalitet

Hjemmebaserte tjenester:

Målsetting for pleie og omsorgstjenesten er å tilrettelegge tjenestene slik at brukeren kan bo hjemme lengst mulig. Basisnivået er hjemmebaserte tjenester. Det bør legges vekt på å bygge opp under brukerens egen omsorgsevne og støtte opp under familie- og nettverksomsorg.

Det stilles store krav til ansattes kompetanse og fleksibilitet for å møte brukernes behov på en faglig forsvarlig måte. Det vil kunne være stor variasjon i brukernes behov for tjenester og oppfølging.

Institusjon:

Pleie- og omsorgsplanen bør legger til grunn at sykehjem skal være for brukere med spesielle pleiebehov eller store medisinske oppfølgingsbehov. Egne kriterier for tildeling av tjenester og institusjonsplasser må utarbeides. Planen må se på muligheten for samspilleffekt mellom hjemmetjenesten og heldøgntilbudene.

Leon – prinsippet (laveste effektive omsorgsnivå) bør være styrende for tjenestetilbudet i pleie og omsorgstjenesten.

Planbehov

- Kommunedelplan for helse, pleie, omsorg og bistand må utarbeides i planperioden
- Rus- og psykiatriplan er under utarbeidelse og vil bli ferdigstilt desember 2016

4.4 Samisk språk

I *kommuneplanens strategidel* er det overordnede målet at samisk kultur og språk skal styrkes. Målbeskrivelsen sier at Nesseby kommune skal kjennetegnes som en aktiv bidragsyter i utvikling og formidling av samisk språk

og kultur med økning av antall barn som velger samisk i barnehage og skole og økning i samiskspråklige aktiviteter.

Samisk språkplan 2011-2014 er styringsverktøy for Nesseby kommune, men må rulleres. Målet med planen er å styrke samisk språkutvikling og gi kommunens innbyggere tjenester på begge språk i alle sammenhenger. Språkplan for barnehagen og skole er implementert i planen.

Planen omhandler samisk språk i dagens situasjon, lover og vedtekter, overordnede målsettinger og tiltak for å nå disse målene.

Nesseby kommune tilhører samisk forvaltningsområde og har derfor et særlig ansvar å utvikle og styrke det sjøsamiske språk (termer og dialekter), kultur og levesett.

Utfordringer

Unjárgga gielda/ Nesseby kommune hører inn under forvaltningsområdet for Samelovens språkregler. Språkplanen tar utgangspunkt i Samelovens språkregler som skal sikre den enkelte retten bl.a. til å

- Bruke samisk i kontakt med offentlig organ
- Møte samisk språk i offentlige sammenhenger
- Få opplæring i og på samisk

Sameloven §1-1 lyder: "*Lovens formål er å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.*"

Sameloven §1-5 lyder: "*Samisk og norsk er likeverdige språk. De skal være likestilte etter bestemmelsen i kapittel3 .*"

Samelovens § 3-8 *Rett til opplæring i samisk*

Enhver har rett til opplæring i samisk. Kongen kan gi nærmere regler om gjennomføringen av denne bestemmelsen. For opplæring i og på samisk gjelder i og i medhold av lov om grunnskolen og den videregående opplæringa(opplæringsloven).

Kommunestyret vedtok f.o.m. skoleåret 1992/93 å innføre samisk som obligatorisk undervisningsfag i hele grunnskolen. De kommunale barnehagene i Unjárgga gielda / Nesseby kommune skal bygge på samisk språk og kultur jf. "Lov om barnehager" § 2 og § 7, og de til enhver tid fastsatte forskrifter og retningslinjer, kommunale vedtak og planer for barnehagen.

Hovedmålene i planen er:

- Styrke og videreutvikle samisk språk, kultur og identitet i Nesseby kommune
- Alle ansatte i barnehage, grunnskole og kulturskole skal bli tospråklige; samisk – norsk
- Samisk skal også i framtiden være et levende språk som skal brukes i alle sammenhenger
- Samisk og norsk skal være likestilte språk i alle sammenhenger i den kommunale forvaltninga

Planbehov

- Samisk språkplan skal rulleres i planperioden 2016-2019

5. TEMAPLANER

5.1 Folkehelse og idrett

Fra 1. januar 2012 trådte ny lov om folkehelse i kraft. Med folkehelseloven og samhandlingsreformen får kommunene større ansvar for folkehelsearbeid og befolkningens helsetjenester. Folkehelseloven bygger opp under viktigheten av tverrsektoriell innsats og påpeker at ansvaret for å ivareta helse og forebygge helsearbeid ikke utelukkende angår helsesektoren, men alle kommunens sektorer – «Helse i alt vi gjør». Folkehelselovens § 5 pålegger kommunene å ha oversikt over folkehelseutfordringene i kommunen, og jf. § 6 skal denne oversikten legges til grunn i planstrategiarbeidet. Det er videre lagt opp til en strategi for å realisere folkehelsearbeidet gjennom at alle virksomhetene har med seg folkehelseperspektivet inn i sitt daglige arbeid, og folkehelse skal være et tema i alle kommunale planer som berører området

Utfordringer

Senter for samisk helseforskning (SSHF) ved Universitetet i Tromsø gjorde vinteren 2014 en særskilt *Helse og livsstilsundersøkelse, SAMINOR*. Resultatene skal legges fram i august 2016 og vil legge grunnlaget for planlegging og tiltak på dette området. Nesseby er en kommune der man må bruke bil mye, og snøskuter og firhjulinger er viktige framkomstmidler i arbeid og fritid. Nesseby støtter alle idrettslagene og aktivitetslagene i kommunen og satser på utbygging av flere gang- og sykkelstier for økt aktivitet som gir helsegevinster. Befolkningen er svært aktive i friluftsliv på alle måter. Kommunen har meldt seg inn i Finnmark friluftsråd i juni 2016. Idrettslagene har svært stor oppslutning i aktivitetsfremmende tiltak som *Til topps i Nesseby*.

Planbehov

- Idrettsanleggsplan er under utarbeidelse og vil bli behandlet i kommunestyret i desember 2016
- Grunnlagsdokument for status i folkehelse utarbeides i 2016 etter at samisk folkehelseundersøkelse foreligger
- Folkehelsearbeidet skal integreres i barnehage, skole, SFO, eldreomsorg og miljøarbeid. Det vil derfor ikke bli utarbeidet egen folkehelseplan.
- Kartlegging og verdsetting av friluftsområder utarbeides i planperioden.

5.2 Samfunns- og næringsutvikling

Utfordringer

Det er behov for en samlet næringspolitisk plan i Nesseby kommune for å gi tydeligere signaler for utviklingsbehov og retning for næringslivet. Dette ønsker kommunen å løfte opp til én *kommunedelplan for næringsutvikling* som skal favne alle aktuelle næringer; reindrift, fiskeri, landbruk, reiseliv, kulturnæringer, industri, handel osv. Dette for å utrede muligheter for hver næring og gi føringer fra kommunen overfor næringslivet og i forhold til satsingen fra kommunens to næringsfond.

Planbehov

- Kommunedelplan for næringsutvikling utarbeides i planperioden

5.3 Miljø og klima

Kommunal planlegging er viktig for å begrense energiforbruket og klimagassutslipp. Regjeringen har bestemt at klima- og energiplanlegging skal integreres i kommunenes planarbeid. Kommunene har også fått nye oppgaver innen vann-, avfalls- og rovviltforvaltning samt motorferdsel i utmark. Kommunene har likevel ikke ressursmessig blitt styrket som følge av ny lovgivning. Nesseby har ingen kommunale bygg med oppvarming fra ikke-fornybare kilder lengre og oppvekstsenteret som er nybygd har jordvarme som energikilde. Den største negative miljøpåvirkning i Nesseby er stor gjennomgangstrafikk med bil til/fra andre kommuner langs E6 og E75. Kommunen kan i svært liten grad påvirke denne. Kommunen har en del motorferdsel i utmark, men også svært store arealer.

Nesseby kommune har etablert eget fellingslag for rovvilt etter at staten avsluttet finansiering av interkommunale fellingslag.

I forbindelse med utbedring av avløpsanlegg foretas det samtidig en revidering av gjeldende avløpsplan for Nesseby kommune.

Kommunestyret har bevilget midler sammen med Finnmark Friluftsråd til å rydde hele strandlinjen på 10 mil i Nesseby kommune sommeren 2016. Gjennom sommerjobb for ungdom er tiltaket snart gjennomført.

Det har kommet fram i arbeidet med ny ROS-analyse at Nesseby er mindre utsatt for store klimaendringer på grunn av beliggenhet innerst i en fjord med få direkte farlige klimapåvirkninger.

Utfordringer

Ved kommunale nybygg framover vil det søkes å bruke lavenergiløsninger gjennom å benytte TEK10. Dette gjøres også i privat boligbygging. På grunn av svært spredt bebyggelse er det ikke mulig å benytte fjernvarmeløsninger.

Planbehov

- Avfallsplan for småbåthavner i Nesseby er utarbeidet i mai 2016
- Avløpsplan revideres 2016 og behandles desember 2016
- Helhetlig ROS-analyse og ny beredskapsplan er under utarbeidelse og vil bli vedtatt september 2016
- Nye forskrifter for snøskuterkjøring er under utarbeidelse og miljøhensyn vektlegges der.

5.4 Trafikksikkerhet og barns trygghet i trafikken

Stortinget har gjennom arbeidet med Nasjonal Transportplan (NTP) bedt regjeringen stimulere til at flere kommuner utarbeider handlingsplaner for trafikksikkerhet. Det er i Finnmark fylkeskommunes handlingsprogram for trafikksikkerhet satt en forutsetning om å utarbeide trafikksikkerhetsplaner i kommunene for å kunne søke om midler til trafikksikkerhetstiltak. Nesseby kommune har hatt trafikksikkerhetsplaner fra 1998, 2006-2009 og 2010-2013. Det ble i mars 2016 satt i gang rullering og kommunestyret vedtok 22.6.2016 *Trafikksikkerhetsplan 2016-2019, mål- og strategidel samt handlingsplan 2016- 2017.*

Utfordringer

Handlingsplanen er konsentrert om holdningsskapende arbeid og trafikkopplæring, bygging av gang- og sykkelvei Nyborg-Varangerbotn og *prosjektet Barnetråkk* for å sikre barn i trafikken. Det vurderes som krevende å gjennomføre hele handlingsplanen administrativt og økonomisk.

Planbehov

- Handlingsplan 2018-2019 må utarbeides i planperioden.
- Kommunal vegplan utarbeides i planperioden.

5.5 Samfunnssikkerhet og beredskap

Kommunen har en lovfestet beredskapsplikt, og skal utarbeide en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS) for alle samfunnsområder. Den overordnede målsetningen med kommunal beredskapsplikt er å ivareta befolkningens sikkerhet og trygghet. Kommunen skal gjennom ROS-arbeidet få en bedre oversikt over og øke bevisstheten om de viktigste risiko- og sårbarhetsområdene i kommunen. I tillegg skal kommunen utarbeide en helhetlig beredskapsplan som viser hvordan og av hvem risiko og sårbarhet skal håndteres for å styrke samfunnssikkerhetsarbeidet.

ROS-arbeidet skal:

- Identifisere uønskede hendelser som kan komme til å skje,
- Angi sannsynligheten for at hendelsen kan inntreffe,
- Angi ulike sårbarheter som kan påvirke sannsynlighet og konsekvenser,
- Beskrive hvilke konsekvenser hendelsen kan få,
- Beskrive tiltak som kan redusere sannsynligheten for uønskede hendelser og/eller redusere uønskede konsekvenser hvis uønskede hendelser inntreffer.

Utfordringer

Helhetlig ROS er en lovpålagt plan, og ble i Nesseby kommune sist gang revidert i 2011. Nye regler og tilsyn fra fylkesmannen i Finnmark i 2014 avdekket behov for å utarbeide ny ROS-analyse og oppdatere beredskapsplanen. Dette arbeidet ble satt i gang i april 2016 og skal sluttbehandles i kommunestyret 20.9.2016.

Planbehov

- Helhetlig ROS og beredskapsplan er oppdatert i 2016 og det er ikke behov for å oppdatere planen i perioden 2016-2019 hvis ikke lovverket endres.

6. SAMARBEIDSSOMRÅDER MED ANDRE KOMMUNER

Nesseby kommune har et utstrakt samarbeid med Tana kommune og det er behov for felles planarbeid på en rekke tjenestekområder. Dette har så langt ikke vært ivare tatt felles og må prioriteres framover for å forenkle og legge felles premisser for tjenestene. Lege- og legevaktsamarbeidet og felles barneverntjeneste er organisert som vertskommunesamarbeid etter Kommunelovens § 28, mens de andre tjenestene er basert på kjøp av tjenester. Tana er vertskommune for legesamarbeid og Nesseby er vertskommune for barnevern.

6.1 Felles kommunehelsetjeneste og legevaktsamarbeid med Tana

Planbehov

Planbehov i felles kommunehelsetjeneste inkludert smittevernplan tas opp med Tana kommune og nødvendig planarbeid iverksettes av Tana kommune som vertskommune.

6.2 Felles barnevernstjeneste med Tana

Planbehov

Internkontroll i felles barneverntjeneste utarbeides og nødvendig arbeid iverksettes av Nesseby kommune som vertskommune.

6.3 Felles IKT-drift med Tana

Planbehov

Planbehov i felles IT driftstjeneste tas opp med Tana kommune og nødvendig planarbeid iverksettes av Tana kommune i samarbeid med Nesseby kommune. Samarbeidsmodellen har til nå hatt stor fokus på drift og litt fokus på plansamarbeid. Utfordringen med IT er at hardware og software har en levetid som er svært mye kortere enn de 4-årige kommunale planene og at initiativene i kommunen kommer som følge av endringer ute på de forskjellige tjenesteområdene der hvor IT til nå kun har vært med i slutten av endringsprosessen.

6.4 Kjøp av landbrukstjenester og matrikkelføring

Planbehov

Landbruksforvaltningen i Nesseby kommune ivaretas gjennom et formelt samarbeid med utviklingsavdelingen i Tana kommune. I dette inngår også arbeidet med gårdskart og saksbehandling i forhold til jordloven. Landbruket i kommunen har hatt en positiv utvikling ved en dobling i antall sauebruk og dyrket areal siden 2001. Tap til rovdyr har vært et problem. Lite arealkonflikter med reindriftsnæringen. Kommunen har ingen egen landbruksplan men inngår i planen som utarbeides av Tana kommune for samarbeidskommunene. For tiden ser en ingen grunn til å utarbeide en egen landbruksplan for Nesseby kommune.

I 2014 inngikk Nesseby kommunen et formelt samarbeid om matrikkelføring og oppmålingstjenester med Tana kommune. Tjenesten har så langt fungert meget bra. Selv om det ennå er et etterslep på å rette feil i matrikkelen er mye gjort. Oppmålingstjenester tas fortløpende med kort ventetid. Matrikkelføring tas også fortløpende samtidig som det ryddes opp i feilregistreringer. Nesseby kommune ser samarbeidet med Tana som meget nyttig og effektivt. Det foreligger ingen planbehov.

7. FORSLAG TIL PLANPROGRAM 2016 – 2019, 2020-2023

Nye planer 2016-2019	Plantype	Opp start	Ferdig stilling	Ansvarlig	Planperiode 2020-2023
AREALPLANER					
Samfunnsplan	Kommune plan	2020	2022		
Arealplan	Kommune plan	2020	2022	Teknisk	
Kommuneplanens arealdel				Teknisk	
Reguleringsplan Varangerbotn		2019	2021	Teknisk	
KOMMUNEDELPLAN					
Plan for oppvekst og barn/unges trivsel	Kommune delplan	2016	2017	Oppvekst	
Helse, pleie, omsorg og bistandsplan	Kommune delplan	2016	2017	Pleie og omsorg, hjelpetjeneste	
Strategisk plan for	Kommune	2017	2017	Rådmann	

samisk språk og kultur	delplan				
Strategisk næringsplan	Kommune delplan	2016	2017	Stab og samfunn	
TEMAPLANER					
Trafikksikkerhetsplan 2016-2019	Temaplan	2016	2016	Rådmann	
Helhetlig plan for bosetting og integrering av flyktninger 2016-2019	Temaplan	2015	2016	Hjelpe tjenesten	
Boligsosial handlingsplan 2016-2019	Temaplan	2015	2016	Hjelpe tjenesten	
Rusmiddelpolitisk handlingsplan 2016-2019	Temaplan	2015	2016	Hjelpe tjenesten	
Idrettsanleggsplan	Temaplan	2016	2016	Stab og samfunn	
Kartlegging og verdsetting av friluftsområder	Temaplan	2016	2017	Stab og samfunn	
Helhetlig ROS og beredskapsplan	Temaplan	2016	2016	Teknisk	
Hovedplan for avløp, rullering	Temaplan	2016	2016	Teknisk	
Kommunal vegplan	Temaplan	2018	2018	Teknisk	
Oversikt over kommunens folkehelse	Grunnlags dokument	2016	2017	Kommun eoverlege	
Formannskapet er planutvalg som innstiller til kommunestyret i alle plansaker					

Unjárgga gielda/

Nesseby kommune

Rådmannen

Áššedieđut/Saksframlegg

Beaivi/Dato 16.08.2016
Čuj./Referanse 2016/515-0 /
233

Marit Helene Pedersen

marit.helene.pedersen@nesseby
.kommune.no

Lávdegoddi/Utvalg	Čoahkkináššer/Møtesaksnr	Čoahkkinbeaivi/Møtedato
Ovdagoddi/Formannskapet	59/16	23.08.2016

Høringsuttalelse - tospråklighetsmidler til kommuner i forvaltningsområdet som samisk språk

Rådmannens innstilling

Forslag til vedtak:

Nesseby kommune går inn for modell 1.

Alternativt forslag til vedtak:

Nesseby kommune går inn for modell 3.

Varangerbotn 12.08.2016

Marit Helene Pedersen
rådmann

Jane Juuso
saksbehandler

Bakgrunn

Sametinget har bedt om høringsuttalelse angående samarbeidsavtaler og tospråklighetstilskudd for kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk. Høringsfrist var satt til 17.8.2016 og ble forlenget til 1.9.2016. Høringsnotatet *Samarbeidsavtaler og tospråklighetstilskudd for kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk* er vedlagt.

Sametingets strategier for kommuner i samisk språkområde

Sametinget har siden 1993 forvaltet en tilskuddsordning for tospråklighetsmidler til kommuner og fylkeskommuner i det samiske forvaltningsområdet.

Formålet med tospråklighetstilskuddet er å bevare, styrke og fremme bruken av samisk språk i offentlig forvaltning i forvaltningsområdet for samisk språk. I 1993 var det 6 kommuner i forvaltningsområdet; Nesseby, Tana, Porsanger, Karasjok, Kautokeino og Kåfjord. I dag er det 10 kommuner. Retningslinjene for tildeling er endret flere ganger og sist i 2012.

Sametinget innførte i 2012 en ny tilskuddsmodell som fortsatt gjelder. Modellen innebærer at kommunene og Sametinget lager en samarbeidsavtale som gir grunnlag for kommunenes forpliktelser og tildeling av tilskudd. Det ble samtidig vedtatt at modellen skulle evalueres etter 3 år. Nordlandsforskning har foretatt evalueringen, som viser hvordan dagens ordning har fungert og peker på ulike forslag til forbedringer.

Samisk språkutvalg ble oppnevnt i 2014 ved kongelig resolusjon. Utvalget har følgende mandat: Mandat for offentlig utredning om lovverk, tiltak og ordninger for de samiske språkene i Norge.

Språkutvalget skal utrede og eventuelt fremme forslag om endringer i lovverket, bl.a. se på dagens ordning med forvaltningsområde for samisk språk. Språkutvalget leverte en delrapport forpliktelser og struktur knyttet til samiske språk i februar 2016 og skal levere sin endelige rapport i september 2016.

På bakgrunn av evalueringen og språkutvalgets delinnstilling har Sametinget utarbeidet et høringsnotat til kommunene som har fokus på 3 tilskuddsmodeller:

Modell 1: Dagens modell videreføres.

a) Tospråklighetstilskuddet fordeles prosentvis slik: basisdel 35%, betjeningsdel 40%, utviklingsdel 25%. Basisdel fordeles likt mellom kommunene og betjeningsdel utregnes etter dagens beregningsnøkkel (registrerte i samemanntallet, antall elever med opplæring i samisk). Utviklingsdel fordeles av sametingsrådet på bakgrunn av samarbeidsavtale, gjennomførte tiltak og innsendte aktivitetsplaner.

b) Samarbeidsavtalen om bruken av tospråklighetsmidler mellom Sametinget og kommunen revideres og skal inneholde:

- Avtale om bruk av basis, betjenings- og utviklingsdel gjennom konkrete mål og strategier.
- Avtale om jevnlig kartlegging av språkbruken i kommunen
- Avtale om partenes forpliktelser til oppfølging av samarbeidsavtalen.

c) Kommunen utarbeider aktivitetsplan med utgangspunkt i samarbeidsavtalen mellom Sametinget og kommunen.

Fordeler med modell 1:

Modellen begynner å bli kjent innad i kommunen. Nesseby kommune kan bruke modellen som en mulighet til å gi alle avdelinger i kommunen utviklingsmidler som gulrot, noe som gir avdelingene mulighet til fornying av praksis i forhold til samisk språk. Dette fører også til at det ikke bare er en avdeling som sitter med hele ansvaret for samisk språk. Språklovens regler endres slik at utviklingstiltak kommer inn under samelovens språkregler.

Rapporterings skjema og skjema for nye handlingsplaner er enkelt og oversiktlig.

Ulemper med modell 1:

Kommunen har mange små aktiviteter gjennom utviklingsmidlene (18 i 2016), som har hvert sitt lille regnskap (prosjektregnskap) i økonomisystemet for regnskapsrapportering til Sametinget. Dette gir betydelig merarbeid for økonomiavdelingen og for Isak Saba senteret. Det er også litt tilfeldig hvilke avdelinger i kommunen som søker om utviklingsmidler, og det er i stor grad personavhengig.

Modell 2: Dagens modell uten utviklingstilskudd og med 3 årige aktivitetsplaner

Modellen er som i modell 1, men uten utviklingstilskudd. Utviklingsdelen erstattes med søkerbasert ordning for utviklingstiltak.

- a) Tospråklighetstilskuddet fordeles på basis og betjeningsdel, hvor betjeningsdelen utregnes etter dagens beregningsnøkkel
- b) En søkerbasert ordning for utviklingstiltak
- c) Kommunen utarbeider langsiktig språkplan/handlingsplan for samisk språk integrert i kommunens plandokumenter. Dette legger grunnlag for utarbeidelse av samarbeidsavtale mellom Sametinget og kommune. Samarbeidsavtalen skal inneholde:
 - Avtale om bruk av basis, betjenings og utviklingsdel gjennom konkrete mål og strategier.
 - Avtale om jevnlig kartlegging av språkbruken i kommunen
 - Avtale om partenes forpliktelser til oppfølging av samarbeidsavtalen.

Fordeler med modellen:

3-årig plan gir langsiktighet

Ulemper med modellen:

Utviklingsmidlene tas vekk. Dette fører til at de som vil ha utviklingsmidler, må søke om prosjektmidler slik vi har gjort tidligere, noe som fører til færre utviklingsprosjekter fordi det tar mye tid å skrive søknader.

Modell 3: Tjenestetilbud-modellen

Modellen tar utgangspunkt i kommunens egne forutsetninger for samiskspråklig tjenesteyting. Beregningsnøkkel for de to forgående modeller har tatt utgangspunkt i antall innbyggere som er

innmeldt i Sametingets valgmannstall og antall elever som får opplæring i samisk språk i kommunen. Modell 3 tar utgangspunkt i hvor stor del av den kommunale forvaltningen og tjenesteytingen foregår på samisk. Dette innebærer blant annet antall kommunalt ansatte som behersker samisk språk muntlig og skriftlig.

Modellen legger også opp til at kommunene selv må ta et aktivt valg i forhold til tospråklighet. I

henhold til samelovens språkregler kan enhver kommune fatte vedtak på hvorvidt hele eller deler av den kommunale tjenesteytingen skal skje på to språk. Denne modellen legger opp til at ethvert kommunestyre må fatte vedtak om den tospråklige tjenesteytingen skal gjelde hele eller deler av de kommunale tjenestene. Kommunene søker deretter kategoritilhørighet ut ifra hvor stor del av den kommunale forvaltning som skjer på to språk. Sametinget avgjør kategoritilhørigheten for den enkelte kommune.

Modellen består av 4 kategorier, hvor kategori 1 vil være tospråklig tjenesteyting i hele den

kommunale forvaltningen, og kategori 4 vil være tospråklig tjenesteyting innenfor et minimum av forpliktelsene i samelovens språkregler. (For hver kategori følger ulike forpliktelser, og tospråkligheitsstilskuddet fordeles ulikt for hver kategori.) De kommuner som sorteres under kategori 1 vil få størst andel av potten, mens de som sorteres under kategori 4 vil få minst da de har minimalt med samiskspråklig tjenesteyting.

- a) Tospråkligheitsstilskudd til kommunene utgjør etter dagens rammer kr 35 000 000 som fordeles til kommunene ut i fra hvilken kategori de tilhører.
- b) Etter dagens rammer avsettes kr 8 000 000 til søkerbasert ordning for utviklingstiltak i kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk.
- c) Kommunene utarbeider langsiktige språkplaner/handlingsplaner for samisk språk som er integrert i kommunenes plandokumenter. Dette legger grunnlag for utarbeidelse av samarbeidsavtaler mellom Sametinget og kommunen. Samarbeidsavtalene skal inneholde:
 - Avtale om bruk av basis og betjeningsdel gjennom konkrete mål og strategier med utgangspunkt i kommunens egen handlingsplan for samisk språk
 - Avtale om jevnlig kartlegging av bruken av samisk språk i kommunen
 - Avtale om partenes forpliktelser og oppgaver i forhold til oppfølging av samarbeidsavtalen
- d) Kommunenes forpliktelser i forhold til de ulike kategoriene fastsettes på forhånd, og kategoritilhørighet avgjør slik forpliktelsene for hver kategori, dette erstatter aktivitetsplan.

Fordeler med modellen:
Langsiktighet i språkarbeid.

Ulemper med modellen:
Usikkerhet i forhold til kategoritilhørighet. Utviklingsmidlene tas vekk. Dette fører til at de som vil ha utviklingsmidler, må søke om prosjektmidler slik vi har gjort tidligere, noe som fører til færre utviklingsprosjekter fordi det tar mye tid å skrive søknader.

Vurdering

Modell 1 og 3 er de beste alternativene. Derfor vil modell 2 utelukkes i denne vurderingen. Når det gjelder modell 1, har vi gode erfaringer med slik det fungerer i dag. Modellen gir kommunen muligheter for utviklingsaktiviteter som er viktige for språkstyrkingen. En kan likevel si at det er bare der det er personer som har interesse og tid for å styrke språket som søker på midlene.

Modell 3 kan være med på å gi hele kommunen et løft i forhold til samisk språk, ved at samisk språk skal være integrert i kommunens plandokumenter. Det er ikke klart hvor mange kommunalt ansatte skal beherske samisk før kommunen kommer i kategori 1. Derfor vet vi heller ikke om denne modellen vil gi Nesseby kommune mer eller mindre tospråkligheitsmidler i årene fremover. Utviklingsmidlene tas vekk. Dette fører til at de som vil ha utviklingsmidler, må søke om prosjektmidler slik vi har gjort tidligere, noe som fører til færre utviklingsprosjekter fordi det tar mye tid å skrive søknader.

Forslag til vedtak:
Nesseby kommune går inn for modell 1.

Alternativt forslag til vedtak:

Nesseby kommune går inn for modell 3.

SAMARBEIDSAVTALE mellom Nesseby kommune og Sametinget om bruken av tospråklighetsmidlene 2012 – 2014

Artikkel 1: Mål for avtalen

Formålet med denne avtalen er å legge forholdene til rette for et varig fast samarbeid mellom Sametinget og Nesseby kommune i forvaltning av samelovens språkregler. Nesseby kommune skal legge forholdene til rette for at samene skal kunne bevare og utvikle sitt språk i Nesseby kommune, og alle har rett til å bli betjent på samisk når de henvender seg til offentlige etat. Grunnlaget for denne samarbeidsavtalen er Samelovens språkregler som skal sikre innbyggerne grunnleggende rettigheter vedrørende bruk og utvikling av samisk språk i Nesseby kommune. Denne avtalen setter ingen begrensinger i ansvaret etter Samelovens språkregler og reglene i Sameloven går foran denne avtalen. Avtalen skal heller ikke være til hinder for samarbeid som ikke er nevnt i denne avtalen.

Artikkel 2: Samarbeidets karakter

Sametinget har i 2011 endret beregningsgrunnlaget for fordeling av tospråklighetstilskuddet til kommunene og fylkeskommunene. Tospråklighetstilskuddet går fra å være kostnadsstyrt til å bli en målstyrt modell. Bakgrunnen til denne samarbeidsavtalen er Sametingets vedtak i sak 011/11 *Nye tildelingskriterier for tildeling av tospråklighetsmidlene*.

Artikkel 3: Beregningsregler for tospråklighetstilskuddet

Basistilskuddet utgjør 35 % av den totale tospråklighetsrammen til kommunene og fordeles likt mellom forvaltningskommunene. Betjeningsdelen utgjør 40 % av den totale tospråklighetsrammen til kommunene og fordeles til forvaltningskommunene basert på følgende måleenheter: Antall elever med samisk som førstespråk i grunnskolen (vektlegges 44 %), antall elever med samisk som andrespråk i grunnskolen (vektlegges 25 %) og antall innmeldte i Sametingets valgmannstall i kommunen (vektlegges 31 %). Utviklingsdelen utgjør 25 % av den totale tospråklighetsrammen til kommunene. Utviklingsdelen reguleres i henhold til aktivitet og gjennomførte tiltak fra år til år, og i henhold til samarbeidsavtaler mellom den enkelte kommune og Sametinget.

Artikkel 4: Basis- og betjeningsdelen

Pkt. 1: Kommunikasjon og informasjon.

I følge Samelovens språkregler § 3-2, skal informasjonen og annonseringen være på norsk og samisk.

- Skoleinformasjon og informasjon til skolene og kommunens lag og foreninger skal skje på samisk.
- Kommunens resepsjon og sentralbord skal betjenes på samisk og norsk.
- Mottagelse i alle etater skal betjenes på samisk og norsk.
- Nesseby kommune skal publisere sine nettsider på samisk.
- Dokumenter som møteinnkallinger, møtebøker for politiske møter, plandokumenter og strategier, årsmelding, etc. skal oversettes til samisk.
- Informasjon om kommunens virksomhet som pressemeldinger og stillingsannonser skal annonseres både på samisk og norsk.

Pkt. 2: Profilering og synliggjøring.

Samelovens § 1-5 slår fast at samisk og norsk er likeverdige språk, og at de skal være likestilte etter bestemmelsene i samelovens kapittel 3. Dette skal så langt det er mulig synliggjøres i alle kommunale virksomheter.

- Alle henvendelser til kommunen på samisk skal besvares på samisk.
- Det skal skiltes på samisk i alle kommunale bygg og kontorer.

- Det skal legges til rette for at de folkevalgte kan bruke samisk på møtene i kommunens regi. Kommunestyrerepresentantene skal kunne bruke samisk på møtene. Ordføreren skal lede kommunestyremøtene på samisk. Dette kan motivere andre til å bruke samisk som møtespråk.
- Administrasjonens forslag til vedtak skal oversettes til samisk, slik at det blir lettere for politikere å finne termer når de skal ta ordet.
- Folkevalgtes møter slik som kommunestyremøter og andre politiske møter skal tolkes til samisk og norsk.
- Alle kommunale saksdokumenter både papirversjonen og web-utgaver skal oversettes til samisk.
- Det skal legges til rette for at samiske navn, stedsnavn, adresser osv. registreres korrekt i kommunens arkiv- og postsystem, og i virksomhetene.
- Samisk skal synliggjøres på venterom, fellesarenaer, møterom og i resepsjonene i de kommunale virksomheter.

Pkt. 3: Kompetanseutvikling i samisk språk i Nesseby kommune.

Nesseby kommune er etter *Samelovens språkregler § 3-7 forpliktet til å legge forholdene til rette slik at ansatte får permisjon med lønn for å lære samisk.*

- Styrking av ansattes språkkompetanse i kommunen
- Nesseby kommune har tre ansatte med samisk språkkompetanse (muntlig og skriftlig) som har ansvaret for koordinering av samisk språk- og kulturtiltak internt i organisasjonen.
- Ansatte i Nesseby kommune skal få tilbud om samisk språkkurs.
- Kunnskaper i samisk språk, kultur og samfunnsliv skal vektlegges som en tilleggskvalifikasjon ved utlysning av ledige stillinger når kandidatene ellers står likt.
- Det skal rekrutteres samisktalende medarbeidere.
- Kommunen skal motivere og tilrettelegge situasjonen slik at samisk kan brukes i all kommunal virksomhet.
- Rekruttere tolker og etablere tolkepool. Dette betyr at man bruker lokale språkfolk som ressurs etter behov. Språkfolk skal delta på styrking av Nessebydialekten.
- Tolkeutdanning. Kurs i ulike tolkemetoder.
- Tilrettelegging av digitale programvarer for samiske arkiv og saksbehandlingen.
- Arrangering av møtespråkkurs.

Pkt. 4: Oversetting og tolking

- Publikasjoner på museet og biblioteket. Her snakker vi om publikasjoner som museet og biblioteket ønsket skal oversettes til samisk, slik som en webside. Oversette forelesninger og taler.
- Kommunen skal oversette for private foretak.
- Kommunen skal tilrettelegge for tolking av arrangementer
- Kommunen skal tilrettelegge for tolketjenester for brukere
- Kommunen skal tilrettelegge for tolketjenester for ansatte som ikke behersker samisk.
- Kommunen skal utvikle en automatisk tolketjeneste, som:
 - Tolkebase i samråd med andre både i kommunen og lokalt.
 - Gjennomføre en informasjonkampanje
 - Kommunen skal tilby tolketjenester gratis til kommunens lag og foreninger

Pkt.5 Individuelle kirkelige tjenester

Enhver har rett til individuelle kirkelige tjenester på samisk i Den norske kirkes menigheter i forvaltningsområdet.

Pkt. 6 Utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren

Den som ønsker å bruke samisk for å ivareta egne interesser overfor lokale og regionale offentlige helse- og sosialinstitusjoner i forvaltningsområdet, har rett til å bli betjent på samisk.

Artikkel 5: Utviklingsdel

Utviklingsdelen skal brukes til tiltak som vil styrke og utvikle samisk språk i Nesseby kommunen. Nesseby kommunen vil prioritere følgende strategier i avtaleperioden 2012 - 2014:

- Motivere folk til å snakke samisk i alle anledninger både i administrasjonen og i samfunnet.
- Motivering av foreldre til å velge samisk som førstespråk til sine barn, og informasjon om oppvekst i tospråklig miljø.
- Synliggjøre samisk språk og etablere flere arenaer for bruk av samisk språk.
- Språk- og kulturbasert formidling.
- Flere samiskspråklige pedagoger i barnehagen og på skolen. I forbindelse med fremtidige tilsetninger skal kommunen tilsette samisktalende pedagoger også i stillinger som nå innehas av norskspråklige pedagoger.
- Styrke samspill mellom språk, identitet og kultur og styrke positive holdninger til det samiske.
- Styrking av bruk av samisk språk blant barn og unge.
- Utvikling av kultur og identitetsskapende tiltak.
- Samisktalende skal bevisstgjøres som viktige språkbærere og bruke lokal språkkompetanse i arbeidet med styrking av samisk språk.

Ovenfor nevnte strategier skal konkretiseres i aktivitetsplan som skal knyttes opp mot denne samarbeidsavtalen.

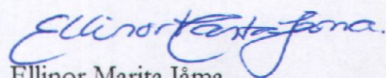
Artikkel 6: Oppfølging og rapportering

Nesseby kommune er forpliktet å utarbeide en aktivitetsplan og rapport til Sametinget i forhold til målene som er satt for basis-, betjenings- og utviklingsdelen i denne samarbeidsavtalen. Oppfølging og rapportering av denne samarbeidsavtalen skal gjøres i henhold til Sametingets gjeldende budsjett. Denne samarbeidsavtalen skal behandles årlig på politisk nivå. Temaet på disse møtene er rapportering, oppfølging og koordinering. Også oppfølging av denne samarbeidsavtalen skal drøftes. I tillegg skal partene møtes årlig på administrativt nivå og gjennomgå avtalens oppfølging og status.

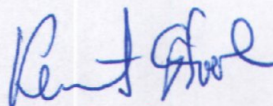
Artikkel 7: Gyldighet og endring

Denne avtalen ble inngått ved vedtak i sametingsrådet i sak 020/12 og, formannskapet i Nesseby kommune i sak 27/12. Endring av denne samarbeidsavtalen mellom Nesseby kommune og Sametinget kan bare foretas av partene, og da skal det være flertall for dette i både formannskapet og sametingsrådet. Sametinget og Nesseby kommune forplikter seg til å evaluere ordningen etter tre år.

Karasjok, 22.02.2012

Ellinor Marita Jáma
Sametingsrådet

Knut-Inge Store
Ordfører
Nesseby kommune

Følgende lover, retningslinjer og dokumenter danner grunnlaget for denne samarbeidsavtalen:

Samelovens språkregler

Sametingets vedtak i sak 011/11 Nye tildelingskriterier for tildeling av tospråklighetsmidlene.

Sametingets gjeldende budsjett

16/515

SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Unjárgga gieldda / Nesseby kommune
Ráđđevisti/Rådhuset
9840 VARANGERBOTN
Norway

ÁŠŠEMEANNUDEADDJI / SAKSBEHANDLER DIN ČUJ./DERES REF.
Kirsten Appfjell-Eira, +47 78 47 41 59
kirsten.appfjell.eira@samediggi.no
Unntatt offentlighetOpplysningar som er underlagde teieplikt

MIN ČUJ./VÁR REF. BEAIVI/DATO
15/593 - 26 08.06.2016
Almmut go válddát oktavuoda /Oppgis ved henvendelse

Sámediggi
Ávvoarjearádnu 50
9730 Karáidjohka

telefovdna: +47 78 47 40 00
www.samediggi.no
samediggi@samediggi.no

Ammingstidur:
Mandag - Fredag
09.00-15.00

Ovttasbargošiehtadusat ja guovttegielatvuodadoarjja buot hálddašanguovllu gielddaide ja fylkkagielddaide

Sámediggi lea čađahan evaluerema guovttegielatvuodadoarjja mat addojuvvojit sámegeiela hálddašanguovllu gielddaide ja fylkkagielddaide. Evalueren čadahuvvui 2015:s, ja fitnodat Nordlandsforskning almmuhii evaluerenraportta Sámedikki gielddasemináras cuonjumanu 2016. Sámediggeráđđi čuovvola evaluerema, ja sádde dáikko bokte gulaskuddannotáhta "Sámegiela hálddašanguovllu gielddaid ja fylkkagielddaid gaskasaš ovttasbargošiehtadusat ja guovttegielatvuodadoarjja **Gulaskuddanáigemearri lea borgemanu 17. b.** Sámediggeráđđi aigu dan manjel ovddidit ášši Sámedikki dievasčoahkkimii juovlamánus.

Samarbeidsavtaler og tospråklighetstilskudd til kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk

Sametinget har gjennomført en evaluering av tospråklighetsmidler til kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk. Evalueringen ble gjennomført i 2015, og under Sametingets kommuneseminar i april 2016 la Nordlandsforskning frem evalueringsrapporten. Sametingsrådet følger opp evalueringen og sender med dette høringsnotatet "Samarbeidsavtaler og tospråklighetstilskudd for kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk" til alle kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet. **Høringsfrist er 17. august.** Sametingsrådet vil deretter legge frem saken for plenum i desember 2016.

Dearvvuodaiguin/Med hilsen

Niklas Labba
fágajodiheadji/fagleder - giella/språk

Kirsten Appfjell-Eira
ráđđeaddi/rådgiver

Mielddus/Vedlegg

Høringsnotat - Samarbeidsavtaler og tospråklighetstilskudd for kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk
Gulaskuddannotáhta – Ovttasbargošiehtadusat ja guovttegielatvuodadoarjja

Notáhta • Notat

Geasa/Til: 15/593 - 27

Min čuj./Vår ref: 15/593 - 27

Beaivi/Dato: 06.06.2016

Unntatt offentlighet Opplysningar som er underlagde teieplikt

Gulaskuddannotáhta – Sámegiela hálddašanguovllu gielddaid ja fylkkagielddaid gaskasaš ovttasbargošiehtadusat ja guovttegielatvuodadoarjja.

Álggahus

Sámedikki váldobargun lea hábmet váikkuhangaskaomiid ja lámhit diliid nu ahte politihkalaš mihttomearit juksojuvvojit buoremus vuogi mielde. Sámelága giellanjuolggadusain boahtá ovdan makkár vuoigatvuodat ja geatnegasvuodat gielddain ja fylkkagielddain mat gullet sámegiela hálddašanguovlui leat. Sámediggi hálddaša dáid gielddaid ja fylkkagielddaid guovttegielatvuodadoarjaga. Doarjja lea oavvilduvvon váikkuhangaskaopmin gielddaide ja fylkkagielddaide vai dat nagodivčče ollašuttit sámelága giellanjuolggadusaid. Doarjja galgá váikkuhit dan ahte sámegiella suodjaluvvo, nannejuvvo ja ovddiduvvo almmolaš hálddašeamis. Bajimus mihttomearrin lea ahte gieldahálddašepmi ollásit šattašii guovttegielagin, vai sáme- ja dárogielagat oččošedje ovtaárvosaš gielddalaš bálválasaid. Guovttegielatvuodadoarjja galgá maiddáid addit gielddaide vejolašvuoda sihkkarastit ovttaskas olbmuid vuoigatvuodaid Sámelága giellanjuolggadusaid mielde.

Sámediggi geavahišgodii odda doarjamálla guovttegielatvuodarudaid várás 2012:s. Seammás mearriduvvui ahte málla galggai evaluerejuvvo golbma jagi maŋŋá. Guovttegielatvuodarudaid evaluerema gielddaide ja fylkkagielddaide sámegiela hálddašanguovllus lea dahkan Norlánddadutkan 2015/2016:s. Evalueremis oaidná movt dálá doarjamálla lea doaimman, ja čujuha iešgudege evttohusaid buorideapmái ja viidásetovddideapmái. Dán evaluerema vuodul lea Sámediggi ráhkadan dán gulaskuddannotáhta mas earret eará evttohus vejolaš boahpteáiggi doarjamálliid várás. Gulaskuddannotáhta sáddejuvvo buot gielddaide ja fylkkagielddaide mat gullet sámegiela hálddašanguovlui. Gulaskuddanvuoru maŋŋá áigu Sámediggeráđđi ovdan bidjat ášši dievasčoahkkimii juovlamánus 2016 - Sámedikki strategiijat daid gielddaid ja fylkkagielddaid várás mat gullet sámegiela hálddašanguovlui. Sámediggeráđđi doaima ahte oččošii buoriid ja konstruktiiivvaš rávvagiid gielddain ja fylkkagielddain.

Guovttegielatruđaid evalueren

Váldodovdomearkkat evalueremis čájehit midjiide ahte doarjamálla mii váldojuvvui atnui 2012:s leat heittotvuodat. Mihttomearrin málliin lei sirdit eret gollostivrenmálla ulbmilstivren doarjamálli. Dáinna leat dušše belohahkii lihkestuvvan, ja dálá ortnega sáhtá dušše belohahkii gohčodit ulbmilstivrenmálla. Sivvan dasa lea earret eará dat go ovttasbargošiehtadusat mat ráhkaduvvojedje ovttaskas gielddaide eai váldde vuhtii gielladili, dat leat menddo oppalačat ja hui ollu geardduhit mearrádasaid mat leat sámelága giellanjuolggadusain.

Evalueremis boahtá ovdan ahte buot gielddat eai leat leamaš duhtavačat ovddidandoarjaga

ásahemiin, mii váldojuvvui atnui 2012:s. Mii oaidnit ahte gielddat mat gieskat leat laktojuvvon hálddašanguvlu leat eanemus duhtavaččat ovddidanosiin. Ollu gielddat diedihit ahte Sámediggi dáinna ortnegiin “bágge” gielddaid álggahit doaibmabijuid ja prošeavttaid.

Vuoddodoarjja juogaduvvo dál luohitta gielddaid gaska vuoddooassin. Vuoddooassi juhkkujuvvo dan vuodul man ollugat leat diedihan Sámedikki jienastuslohkui ja man ollu oahppit leat vuoddoskuvllas geain lea oahpahuš sámegiela. Vuoddooassi iige bálvalusoassi ge dálá juogadančoavdaga mielde váldde olus dan vuhtii ahte gielddain leat sierralágan hástalusat, ja ahte dain leat hui sierralágan cavttut sámelága giellanjuolggadusaid mearrádusaid ollašuttimis. Muhtun gielddain bálvalit olbmuid ollásit sámegillii, gos fas eará gielddain eai leat nu ollu sápmelaččat ja leat maiddái unnán bálvalusat sámegillii.

Guovttegielatvuodarudaid evaluerema ferte geahččat maiddái giellalávdegotti bargguin fárrolaga. Sámi giellalávdegoddi (giellalávdegoddi) lea norgga almmolaš lávdegoddi maid Giella- ja odasmahttindepartemeanta ja Sámediggi leat nammadan. Lávdegoddi lea nammaduvvon gonagaslaš resolušuvnna bokte čakčamánu 19. b. 2014 ja dan bargun lea guorahallat láhkadahkosiid, doaibmabijuid ja ortnegiid mat leat sámegielaid várás Norggas. Lávdegoddi geigii oasseraportta gielddaid geatnegasvuodaid ja struktuvrra birra mat čatnasit sámegillii guovvamánu 2016, ja galgá geiget loahpalaš raporttas čakčamánu 2016. Oasseraporttas ovdan bohtet mánga čuoggá maid mii oaidnit guovttegielatvuodarudaid evalueremis. Oasseraporttas oaidnit ahte lea dárbu sihke geahčadit dáláš hálddašanmálla, nannoset ovttasbarggu Sámedikki ja gielddaid gaska ja dárbbu kártet gielladili iešgudege guovlluin.

Giellalávdegoddi čujuha dasa lassin ahte lea dárbu kategoriseret gielddaid sámi giellaguovllu siskkobealde, danne go gielddain leat sierralágan cavttut ja dárbu. Lávdegoddi evttoha ortnega mii lea heivehuvvon ovttaskas gieldda gielladillái. Sierralágan kategoriijaiguin ožžot gielddat gielalaš hástalusaid ceahkkálastojuvvon dadi mielde leago dárbu suodjalit vai ealáskahttit giela. Lávdegoddi evttoha giellakategoriijan; giellasuodjalangielddat, giellaealáskahttin gielddat ja stuorra gávpotgielddat main lea erenoamáš ovddasvástádus sámegiela.

Sámedikki strategijat sámi giellaguovllu gielddaide

Sámediggeráddái lea deatalaš ahte sámegiela hálddašanguovllu gielddain ja fylkkagielddain leat nu buorit go vejolaš rámmaeavttut sáhttit addit ássiide sámegiela bálvalusaid, maid olbmot sáhttet gáibidit lága mielde. Sámedikki mihttomearrin lea ahte sámegiella geavahuvvo almmolaš hálddašeamis, ja ahte sámi álbmot sáhtta geavahit sámegiela buot oktavuodain. Barggus juksan dihte dáid mihttomeriid leat sámediggerádis guokte váldohástalusa;

- Mainna lágiin sihkkarastit buori ovttasbarggu ja gulahallama Sámedikki ja gielddaid/fylkkagielddaid gaska?
- Mainna lágiin sihkkarastit doarjjamálliid mat vuhtii váldet dan go gielddain ja fylkkagielddain leat nu stuorra erohusat hástalusain?

Nugo ovdal namuhuvvon de geige Sámi giellalávdegoddi loahpalaš raporttas sámegiela birra čakčamánu 2016. Sámedikkis leat stuorra vuordamušat ja vuordá gielddolašvuodain maid lávdegoddi evttoha láhkarietdadussan ja doaibmabidjun. Vaikko giellalávdegoddi ovdan buktá ge vissa konkrehta evttohusa ja konkretisere hálddašanmálla ja gielddadási, de oaidná Sámediggi ahte lea dárbu dál juo álggahit odasmahttit dáláš doarjjaortnega ja ovttasbargošiehtadusaid. Vásihusaid vuodul diehtit ahte láhkarietdadusproseassat ádjánit, ja vejolaš láhkarietdadusat várra eai boade

fápmui ovdal go áramusat 2019:s. Vejolaš láhkarievdadusaid ja hálddašanmálla rievdadusaid mielde áigu Sámediggi árvvoštallat oddasis doarjjaortnega.

Ovttasbargu, gulahallan ja ovttasbargošiehtadusat

Buoret gulahallan ja lagaš ovttasbargu gielddaid/fylkkagielddaid ja Sámedikki gaskka lea hui deatalaš dasa movt lihkestuvvat sámegeiela suodjalan- ja nannenbarggus.

Guovttegielatvuodarudaid evalueremis oaidnit ahte lea dárbu nannet sihke politihkalaš ja hálddahuslaš gulahallama Sámedikki ja gielddaid/fylkkagielddaid gaskka. Čujuhuvvo ahte gielddat/fylkkagielddat vásihit eahpečielggasvuodaid sihke doarjjanjuolggadusain ja dáláš raporterenvuogádagas. Dasto čujuhuvvo ahte njuolggadusat eai leat leamaš nu čielgasat. Sámediggi váldá diehttevassii dáid dieduid, ja áigu ráhkadit buoret dagaldumiid ja čielgaset njuolggadusaid. Sámediggi áigu maiddái láhčit buoret ovttasbarggu ja buoret gulahallama. Sámedikkis ja gielddain/fylkkagielddain leat jahkásaččat politihkalaš ja hálddahuslaš čoahkkimat, ja Sámediggi áigu geahčadit lagabuidda movt daid sáhtášii viidásetovddidit.

Evalueremis leat cuiggoduvvon maiddái ovttasbargošiehtadusat gielddaid ja Sámedikki gaskka. Šiehtadusat leat leamaš menddo unnán konkrehta ja unnán heivehuvvon ovttaskas gieldda várás. Sámediggi oaidná ahte dárbbasuvvojit dakkár ovttasbargošiehtadusat mat addet buori servodatbeavttu ja váikkuhit sámegeiela geavaheami lassáneami. Gielddaid geatnegasvuohta lea addit sámegeiela bálvalusaid sámii álbmogii. Muhtun gielddat leat ollásit guovttegielagat ja dat bálvalit olbmuid beaivválaččat guovtti gillii. Buot gielddain eai leat nu ollu guovttegielat bargit, mat bálvalivčče guovtti gillii. Sámediggi govahallá dakkár ovttasbargošiehtadusaid mat váldet vuolggasaji ovttaskas gieldda gielladilis, nu ahte ráhkaduvvojit guhkes áigge doaibmaplánat sámegeiela várás konkrehta mihttomeriiguin ja strategiijaiguin mat biddjojuvvojit vuoddu ovttasbargošiehtadusaid ráhkadeamis. Dát sihkarastášii dakkár ovttasbargošiehtadusaid mat leat heivehuvvon ovttaskas gildii ja daid dárbut.

Go guoská sámegeiela hálddašanguovllu fylkkagielddaide, de oaidnit mii ahte dárbbasuvvo eanet maiddái ovttasbargu, ráddeaddin ja gulahallan. Evalueremis gessojuvvo ovdan searvevuoda dárbut, ja Sámediggi oaidná ahte ovttasbargošiehtadusain fylkkagielddaiguin, galggašedje leat konkrehta doaibmabijut ja strategiijat. Sámediggi oaidná ahte sáhtá leat hástaleaddji fylkkagielddaide go leat mánggat ovttasbargošiehtadusat maid ektui bargat (regionála ovttasbargošiehtadusat kultuvrra birra, ealáhusovddideami ja oahpahusa birra, ja ovttasbargošiehtadus guovttegielatvuodarudaid geavaheamis), ja lea jerrojuvvon ahte sáhtášii go guovttegielatvuodarudaid ovttasbargošiehtadus leat mielde regionála ovttasbargošiehtadusas. Sámediggeráddi lea rabas dán čovdosii.

Mihttomearri:

- Sámedikki ja sámegeiela hálddašanguovllu gielddaid/fylkkagielddaid gaskka lea buorre ovttasbargu ja lagaš gulahallan.

Strategiijat:

- Ráhkadit buriid ovttasbargošiehtadusaid mat váldet vuolggasaji gielddaid/fylkkagielddaid giellagilis.
- Viidásetovddidit jahkásaš hálddahuslaš ja politihkalaš čoahkkimiid Sámedikki ja gieldda/fylkkagieldda gaskka.

Doarjjamálet

Guovttegielatvuodarudaide evalueremis oaidnit ahte lea dárbu ceahkkálastit doarjaga danne go gielddain leat nu sierralágan eavttut. Dáid eavttuid sáhtta juohkit guovtti oassái; 1) man stuorra oassi gieldda álbmogis hállá sámegiela, ja 2) man stuorra oassi gieldda hálddašeamis ja bálvalusain leat guovtti gillii. Muhtun gielddat bálvalit dál sámie álbmoga ollásit, eará gielddaid sáhtta gohčodit ealáskuhttingieldan mat dárbašit ovddidandoaimbajuid. Giellalávdegoddi evttoha oasseraporttastis sierralágan gielldakategoriijaid dan vuodul go dáláš gielddat hálddašanguovllus leat dan muttos sierraláganat. Sámediggi oaidná seamma hástalusaid, ja evttoha doarjjamálles 3 eanet ceahkkálastojuvvon doarjjaortnega mii leat buorebut heivehuvvon gielddaid duodalaš dillái.

Dalle go evalueren ovdan buktojuvvui Sámedikki gielldasemináras, cuoŋománu 2016 guorahallojuvvui maiddái áššecuolbma movt guovttegielatvuodadoarjja berrešii leat mielde rámmafiervrideamis stáhtas gielddaide. Norlánddadutkan rávve bisuhit guovttegielatvuodadoarjaga nu movt dat dál lea. Sihkkarastin dihte ahte ruđat duodai mannet sámegiela bálvalusaide. Sámedikki mielas ii leat ulbmillaš bidjat guovttegielatvuodadoarjaga oassin stáhta rámmafiervrideapmái. Sámedikki mielas lea hui deatalaš ahte ruđat sámegiela bálvalusaide bisuhuvvojit otnáš hámis sihkkarastin dihte sámie álbmogii giellalaš vuogiatvuodaid gielddain.

Mihttomearri:

- Doarjjamálle mii váikkuha sámegiela bálvalusaide gielddain ja fylkkagielddain.

Strategiijat:

- Ráhkadit čielga ja čalmmus njuolggadusaide guovttegielatvuodadoarjaga várás.
- Ráhkadit buriid ovtasbargošiehtadusaide gielddaid/fylkkagielddaid gielladili vuodul.

Mále 1: Otnáš mále

Gielddat:

Sámediggi bisuha dáláš doarjjamálle

- a) Gielddaid guovttegielatvuodadoarjaga dáláš rámma lea 43 329 000 ru ja dat juogaduvvo proseanttaide mielde ná; vuoddooassi 35%, bálvalusoassi 40% ja ovddidanoassi 25%. Bálvalusoassi rehkenastojuvvo dáláš rehkenastinčoavdaga mielde ja sámediggeráddi juohká ovddidanoasi ovtasbargošiehtadusaide, eadahuovvon doaimbajuid ja aktivitehtaplánaid vuodul.
- b) Ovtasbargošiehtadusat guovttegielatvuodarudaide geavaheamis Sámedikki ja ovttaskas gieldda gaska odasmahttojuvvojit ja sisdoallun galgá leat;
 - Šiehtadus vuoddo-, bálvalus- ja ovddidanoasi geavaheamis konkrehta mihttomeriid ja strategiijaid bokte.

- Šiehtadus jeavddalaččat kártet giellageavaheami gielddas.
 - Šiehtadus beliid geatnegasvuodain ja bargguin ovttasbargošiehtadusa čuovvoleami ektui.
- c) Gielddat ráhkadit aktivitehtaplánaid Sámedikki ja gieldda gaskasaš ovttasbargošiehtadusa vuodul.

Fylkkagielddat:

Sámediggi bisuha dáláš doarjjamálle

- a) Fylkkagielddaid guovttegielatvuodadoarjaga dáláš rámma lea 5 100 000 ru. Das juhkkajojuvvo 3 824 000 ru vuoddooassái ja 1 276 000 ru ovddidanoassái. Sámediggeráddi juohká ovddidanoasi ovttasbargošiehtadusaid, čadahuvvon doaibmabijuid ja aktivitehtaplánaid vuodul.
- b) Ovttasbargošiehtadus Sámedikki ja fylkkagieldda gaskka guovttegielatvuodarudaid geavaheamis odasmahttojuvvo ja sisdoallun galgá leat:
- Šiehtadus vuoddo- ja ovddidanoasi geavaheamis konkrehta mihttomeriid ja strategijaid bokte.
 - Šiehtadus jeavddalaččat kártet sámegiela geavaheami fylkkagielddas.
 - Šiehtadus beliid geatnegasvuodain ja bargguin ovttasbargošiehtadusa čuovvoleami ektui.
- c) Fylkkagieldda ráhkada aktivitehtaplánaid Sámedikki ja fylkkagieldda gaskasaš ovttasbargošiehtadusa vuodul.

Málle 1 ovdamunit:

· Doarjjaortnet lea oahpis gielddaide/fylkkagielddaide

Dat mii ii leat buorre málles 1

· Málles ii leat ceahkkálastin, ja das eai váldojuvvo vuhtii rávvagat mat bohtet ovdan evalueremis dahje giellalávdegotti oasseraporttas.

· Hástalusat maid mii vásihat dáláš ortnegis eai rievdda movt ge, go jurddašit váilevaš ulbmilstivrema.

· Málle lea leamaš hábmejuvvon nu ahte doarjja lea máksojuvvon ovdal go doaibmabijut leat leamaš čadahuvvon. Dán geažil leat doarjagat gessojuvvon ruovttoluotta jagi maŋŋá.

•Málle “geatnegahtta” gielddaid/ fylkkagielddaid álggahit ovddidandoaimbajuid, vaikko ovddidandoaimbajut eai leat ge lága bokte geatnegahttojuvvon sámelága giellanjuolggadusaid mielde.

Málle 2: Dáláš málle ovddidandoarjaga haga ja 3-jagáš doaibmaplánaiguin

Gielddat:

Málle váldá vuolggasaji dáláš doarjamálles, muhto ovddidanoasi haga. Ovddidanoasi sadijái biddjojuvvo oheanvudot ortnet ovddidandoaimbajuid várás sámegiela hálddašanguovllu gielddaide.

- a) Gielddaid guovttegielatvuodadoarjaga dáláš rámma lea 35 000 000 ru ja juogaduvvo vuoddo- ja bálvalusoassin, mas bálvalusoassi rehkenastojuvvo dáláš rehkenastinčoavdaga mielde.
- b) Dáláš rámmaid mielde várrejuvvo 8 000 000 ru oheanvudot ortnegii ovddidandoaimbajuid várás sámegiela hálddašanguovllu gielddaide.
- c) Giela ráhkada guhkes áiggi giellaplánaid/ doaibmaplánaid sámegiela várás mat leat heivehuvvon gielddaid plánadokumeanttaide. Dát lea vuoddu ovttsbargošiehtadusaid ráhkadeapmái Sámedikki ja gieldda gaska. Ovttsbargošiehtadusaid sisdoallu galgá leat ná:
 - Šiehtadus vuoddo- ja bálvalusoasi geavaheamis konkrehta mihttomeriid ja strategiijaid bokte, ja vuolggasadijái váldojuvvo gieldda iežas sámegiela doaibmaplána
 - Šiehtadus jeavddalaččat kártet sámegiela geavaheami gielddas.
 - Šiehtadus beliid geatnegasvuodain ja bargguin ovttsbargošiehtadusa čuovvoleami ektui.
- d) Ráhkaduvvojit 3-jagáš aktivitehtaplánat mat konkretiserejit doaibmajuid mat leat ovttsbargošiehtadusas.

Fylkkagielddat:

Málle váldá vuolggasaji dáláš doarjamálles, muhto ovddidanoasi haga. Ovddidanoasi sadijái biddjojuvvo oheanvudot ortnet ovddidandoaimbajuid várás sámegiela hálddašanguovllu fylkkagielddaide.

- a) Fylkkagielddaide guovttegielatvuodadoarjaga dáláš rámma lea 3 824 000 ru mii juhkkuojuvvo fylkkagielddaide vuoddoassin.

- b) Dáláš rámmaid mielde várrejuvvo 1 275 000 ru ohcanvudot ortnegii ovddidandoaibmabijuid várás sámegiela hálddašanguovllu fylkkagiielddaide.
- c) Fylkkagielda ráhkada guhkes áiggi giellaplánaid/doaibmaplánaid sámegiela várás mat leat heivehuvvon fylkkagiielddaid plánadokumeanttaide. Dát leat vuodđun ovttasbargošiehtadusaid ráhkadeapmái Sámedikki ja fylkkagiieldda gaskka. Ovttasbargošiehtadusaid sisdoallu galgá leat ná:
- Šiehtadus vuodđodoarjaga geavaheamis konkrehta mihttomeriid ja strategiijaid bokte, ja vuolggasadji váldojuvvo fylkkagiieldda iežas sámegiela doaibmaplánas
 - Šiehtadus jeavddalaččat kártet sámegiela geavaheami fylkkagiielddas.
 - Šiehtadus beliid geatnegasvuodain ja bargguin ovttasbargošiehtadusa čuovvoleami ektui.
- d) Ráhkaduvvojit 3-jagáš aktivitehtaplánat mat konkretiserejit doaibmabijuid mat leat ovttasbargošiehtadusas.

Ovdamunit málles 2:

- Bisuhit oktilašvuoda dáláš doarjjaortnegis vuodđo- ja bálvalusoasi ektui.
- Gielddat/fylkkagielddat ráhkadit guhkes áiggi giellaplánaid/doaibmaplánaid mat leat vuodđun ovttasbargošiehtadusaide Sámedikki ja gielddaid/fylkkagiielddaid gaskka.
- 3-jagáš doaibmaplánaiguin šattašii buoret einnostan vejolašvuohta ja giellabarggu canet guhkes áiggi plánen.
- Gielddat ja fylkkagielddat sáhttet oheat ovddidandoarjaga iežaset dárbbuid vuodul.

Heittovuodát málles 2:

- Málle bokte lea unnán vejolašvuohta ceahkkálastit doarjaga.
- Eai makkárge rievdadusat daid hástalusaid ektui maid mii vásihit dáláš ortnegis, go jurddašit ahte lea unnán vejolašvuohta ulbmilstivret.

Málle 3: Bálvalusfálaldat-málla

Gielddat:

Málla váldá vuolggasaji gielddaid iežaset eavttuin sámegeielat bálvalusaid ektui. Rehkenastinčoavdda dan guovtti ovddit mállii váldá vuolggasaji das man ollu olbmot leat diedihhan Sámedikki jienastuslohkui ja man ollu oahppit váldet oahpahusa sámegeielas gielddas. Málla 3 váldá vuolggasaji das man stuorra oassi gieldda hálddašeamis ja bálvalusain lea sámegeillii. Dát mearkkaša earret eará dan ahte man ollu gielddabargit máhttet sámegeiela njálmmálaččat ja čálalaččat.

Málla bokte lea gielddain vejolašvuohta maiddá ieža aktiivvalaččat válljet guovtteegeielatvuoda. Sámelága giellanjuolggadusaid ektui sáhttet buot gielddat mearridit galgá go olles gieldda vai oasit gieldda bálvalusain leat guovtti gillii. Dát málla eaktuda ahte juohke gielddastivra ferde mearridit galgá go guovtteegeielat bálvalus leat olles gielddas vai osiin gieldda bálvalusain. Gielddat ohcet dan maŋŋá kategoriijagullevašvuoda dan vuodul man stuorra oassi gieldda hálddašeamis lea guovtti gillii. Sámediggi mearrida gude kategoriijai ovttaskas gieldda galgá gullat.

Málles leat 4 kategoriija, main kategoriija 1 lea guovtteegeielat bálvalusat olles gieldda hálddašeamis ja kategoriija 4 lea guovtteegeielat bálvalusat unnimus gáibádusaid siskkobealde sámelága giellanjuolggadusaid mielde. Juohke kategoriijai gullet sierralágan geatnegasvuodát, ja guovtteegeielatvuodadoarjja juhkkovuođu sierraláhkai juohke kategoriija nammii. Dat gielddat mat gullet kategoriija 1 ožžot stuorámus oasi bohtus, go fas dat mat gullet kategoriijai 4 ožžot unnimusat, danne go dain leat unnimusat sámegeielat bálvalusat.

- a) Guovtteegeielatvuodadoarjja gielddaide dáláš rámma mielde lea 35 000 000 ru mii juhkkovuođu gielddaide dan vuodul gude kategoriijai dat gullet.
- b) Dáláš rámmaid mielde várrejuvvo 8 000 000 ru ohcanvuodot ortnegii ovddidandoaibmajuid várás sámegeiela hálddašanguovllu gielddaide.
- c) Gielddat ráhkadit guhkes áiggi giellaplánaid/doaibmaplánaid sámegeiela várás mat leat heivehuvvon gielddaid plánadokumeanttaide. Dát bidjá vuodu ovttasbargošiehtadusaid ráhkadeapmái Sámedikki ja gieldda gaskka. Ovttasbargošiehtadusas galget leat:
 - Šiehtadus vuoddo- ja bálvalusoasi geavaheamis konkrehta mihttomeriid ja strategiijaid bokte, ja vuolggasadji váldovuođu gieldda iežas sámegeiela doaibmaplánas
 - Šiehtadus jeavddalaččat kártet sámegeiela geavaheami gielddas.
 - Šiehtadus beliid geatnegasvuodain ja bargguin ovttasbargošiehtadusa čuoovvoleami ektui.
- d) Gielddaid geatnegasvuodát iešgudege kategoriijaid ektui mearriduvvojit ovdagihtii, ja kategoriijagullevašvuohta mearrida makkár geatnegasvuodát gudege kategoriijas leat, biddjovuođu aktivitehtaplána sadjái.

Fylkkagiellat:

Málles deattuhuvvojit fylkkagiellada iežas eavttut guovttegielat bálvalusaide, ja váldá vuolggasaji das man stuorra oassi fylkkagiellada hálddašeamis ja bálvalusain lea sámegillii. Dat mearkkaša man ollugat fylkkagiellada bargiin máhttet sámegiela njálmmálaččat ja čálalaččat.

- a) Fylkkagielladaid guovttegielatvuodadoarjja lea dáláš rámma mielde 3 825 000 ru mii juhkkovuvvo fylkkagielladaide sámegielat bálvalusaid vuodul.
- b) Dáláš rámma mielde várrejuvvo 1 275 000 ru ohcanvuđot ortnegii ovddidandoaibmabijuid várás sámegiela hálddašanguovllu fylkkagielladaide.
- c) Fylkkagiela ráhkada guhkes áiggi giellaplánaid/ doaibmaplánaid sámegiela várás mat leat heivehuvvon fylkkagielladaid plánadokumeanttaide. Dát lea vuodđun ovttasbargošiehtadusaid ráhkadeapmái Sámedikki ja fylkkagiellada gaskka. Ovttasbargošiehtadusaid sisdoallu galgá leat ná:
 - Šiehtadus guovttegielatvuodadoarjaga geavaheamis konkrehta mihttomeriid ja strategiijaid bokte, ja vuolggasadji váldovuvvo fylkkagiellada iežas sámegiela doaibmaplánas
 - Šiehtadus jeavddalaččat kártet sámegiela geavaheami fylkkagielladas.
 - Šiehtadus beliid geatnegasvuodain ja bargguin ovttasbargošiehtadusa čuovvoleami ektui.
- d) Fylkkagielladaid geatnegasvuodat iešgudege kategoriijaid ektui mearriduvvojit ovdagihtii, ja kategoriijagullevašvuolta mearrida makkár geatnegasvuodat guđege kategoriijas leat, biddjovuvvo aktivitehtaplána sadjái.

Ovdamunit málles 3:

- Sámi giellaovddideapmi gielladaid ja fylkkagielladaid hálddašeamis mearriduvvo giellastivrras ja fylkkadikkis juohke njealját jagi.
- Málle váldá vuolggasaji ovttaskas giellada ja fylkkagiellada gielladilis.
- Hui álkiduvvon ekonomalaš stivren ja raporterren, danne go doarjagis lea bálvalusoassi, mas aktivitehtat leat ovdagihtii mearriduvvon.
- Buorre einnoston vejolašvuolta gielladaid/ fylkkagielladaid ja Sámedikkis.
- Málle bokte sáhtá movttiidahttit gielladaid bargat dan ala ahte juksat kategoriija alit dásis.
- Málle addá jeavddalaš statistihkaid sámegiela geavaheamis sihke giellada ja fylkkagiellada bálvalusain.

Heajos bealit málles 3:

· Sámediggi lea, gielddaid sámegeilat bálvalusaid dási vuolggasaji vuodul, bidjan gielddaid kategoriijaide. Dát sáhtta leat gielddaid mielas čavga ja eahpevuoggalaš.

Notáhta • Notat

Geasa/Til:

Min čuj./Vår ref: 15/593 - 25

Beaivi/Dato: 01.06.2016

Unntatt offentlighet Opplysningar som er underlagde teieplikt

Høringsnotat - Samarbeidsavtaler og tospråklighetstilskudd for kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk

Innledning

Det er en hovedoppgave for sametinget å utforme virkemidler og legge til rette for at politiske mål oppnås på best mulig måte. I Samelovens sprakregler fremkommer det hvilke rettigheter og plikter kommunene og fylkeskommunene i kommuner innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk har. Sametinget forvalter tospråklighetstilskudd til disse kommunene og fylkeskommunene. Tilskuddet er ment som et virkemiddel for å sette kommunene og fylkeskommunene i stand til å oppfylle kravene i samelovens sprakregler. Tilskuddet skal virke til å bevare, styrke og fremme bruken av samisk språk i offentlig forvaltning. Det er en overordnet målsetting at kommuneforvaltningen fullt ut skal bli tospråklig, slik at samisk- og norsktalende får en likeverdig kommunal tjenesteyting. Tospråklighetstilskuddet skal også sette kommunene i stand til å sikre enkeltindividers rettigheter i forhold til Samelovens sprakregler.

Sametinget innførte ny tilskuddsmodell for tospråklighetsmidlene i 2012. Det ble samtidig bestemt at modellen skulle evalueres etter 3 år. Evalueringen av tospråklighetstilskudd til kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk ble foretatt av Nordlandsforskning i 2015/2016. Evalueringen viser hvordan dagens tilskuddsmodell har fungert, og peker på ulike forslag til forbedring og videreutvikling. På bakgrunn av denne evalueringen har Sametinget utarbeidet dette høringsnotatet med blant annet forslag på mulige fremtidige tilskuddsmodeller. Høringsnotatet sendes til samtlige kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk. Etter høringsrunden tar sametingsrådet sikte på å legge frem en sak om Sametingets strategier for kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk for plenum i desember 2016. Sametingsrådet håper på gode og konstruktive innspill fra kommunene og fylkeskommunene.

Evalueringen av tospråklighetsmidlene

Hovedtrekkene i evalueringen viser oss at tilskuddsmodellen som ble innført i 2012 har sine svakheter. Målsettingen med modellen var å gå fra kostnadsstyrt til målstyrt tilskuddsmodell. Dette har man kun delvis lyktes med, og dagens ordning kan bare til dels kalles målstyrt. Årsaken til dette er blant annet at samarbeidsavtalene som ble utarbeidet for den enkelte kommune ikke tar hensyn til spraksituasjonen, de er for generelle og i stor grad gjentar bestemmelsene i samelovens sprakregler.

Det fremkommer i evalueringen at flere kommuner ikke har vært fornøyd med opprettelsen av utviklingstilskuddet som ble innført i 2012. Vi ser at kommuner som nylig har blitt innlemmet i forvaltningsområdet har vært mest fornøyd med utviklingsdelen. Flere kommuner gir

tilbakemeldinger på at Sametinget med denne ordningen «tvinger» kommunen til å igangsette tiltak og prosjekter.

Grunntilskuddet fordeles i dag likt mellom kommunene som en basisdel. Betjeningsdelen fordeles etter antall innmeldte i Sametingets valgmanntall og antall elever i grunnskolen med opplæring i samisk. Verken basisdel eller betjeningsdel tar etter dagens beregningsnøkkel særlig hensyn til at kommunene står ovenfor forskjellige utfordringer, og at de har svært ulike forutsetninger for å oppfylle bestemmelsene i samelovens sprakregler. I noen kommuner betjenes befolkningen fullt ut på samisk, mens andre kommuner har en mindre samisk befolkning og også liten grad av tjenesteyting på samisk.

Evalueringen av tospraklighetsmidlene må også ses i sammenheng med sprakutvalgets arbeid. Samisk sprakutvalg (sprakutvalget) er et norsk offentlig utvalg oppnevnt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Sametinget. Utvalget ble oppnevnt i kongelig resolusjon 19. september 2014 og har i oppgave å utrede lovverk, tiltak og ordninger for de samiske sprakene i Norge. Utvalget leverte en delrapport om kommunenes forpliktelser og struktur knyttet til samisk språk i februar 2016, og skal levere sin endelige rapport i september 2016. I delrapporten fremkommer flere av punktene som vi ser i evalueringen av tospraklighetsmidlene. Delrapporten viser til både behovet for en gjennomgang av dagens forvaltningsmodell, styrket samarbeid mellom Sametinget og kommunene og behovet for kartlegging av spraksituasjon i de ulike områdene.

Sprakutvalget viser i tillegg til et behov for å kategorisere kommunene innenfor samisk sprakområde, da kommunene har ulike forutsetninger og behov. Utvalget foreslar en ordning som er tilpasset språkets situasjon i den enkelte kommune. Med ulike kategorier vil kommunene få spraklige forpliktelser differensiert ut i fra om hensynet er å bevare eller vitalisere sprakene. Utvalget foreslar kommunekategoriene; sprakbevaringskommuner, sprakvitaliseringskommuner og storbykommuner med særlig ansvar knyttet til samisk språk.

Sametingets strategier for kommuner i samisk språkområde

Sametingsrådet er opptatt av at kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk har best mulig rammevilkår for å kunne gi innbyggerne de samiskspraklige tjenestene de har krav på i henhold til gjeldende lovverk. Sametingets målsetting er at samisk språk skal brukes i den offentlig forvaltningen, og at den samiske befolkningen skal kunne bruke samisk språk i alle sammenhenger. I arbeidet for å nå disse målsettingene ser sametingsrådet to hovedutfordringer;

- Hvordan sikre godt samarbeid og dialog mellom Sametinget og kommunene/fylkeskommunene?
- Hvordan sikre tilskuddsmodeller som tar hensyn til at kommunene og fylkeskommunene har svært forskjellige utfordringer?

Som tidligere nevnt leverer Samisk sprakutvalg sin endelige utredning om samisk språk i september 2016. Sametinget har store forventninger og er spent på utvalgets forslag til lovendringer og tiltak. Til tross for at sprakutvalget sannsynligvis presenterer konkrete forslag og konkretiseringer av forvaltningsmodell og kommunenivåer, ser Sametinget behov for å starte arbeidet med å revidere dagens tilskuddsordning og samarbeidsavtaler allerede nå.

Erfaringsmessig tar lovendringsprosesser lang tid, og eventuelle lovendringer vil trolig ikke tre i kraft før tidligst i 2019. Etter eventuelle lovendringer og endringer av forvaltningsmodell vil Sametinget gjøre nye vurderinger av tilskuddsordningen.

Samarbeid, dialog og samarbeidsavtaler

Økt dialog og nært samarbeid mellom kommunene/fylkeskommunene og Sametinget vil være av stor betydning for å lykkes i arbeidet med å bevare og styrke samisk språk. Evalueringen av tospråkligheitsmidlene viser at det er behov for å styrke både den politiske og administrative dialogen mellom Sametinget og kommunene/fylkeskommunene. Det vises til at kommunene/fylkeskommunene opplever uklarheter både ved regelverk for tilskudd og dagens rapporteringssystem. Videre påpekes det at regelverket har vært lite tydelig. Sametinget tar disse tilbakemeldingene med seg, og vil utarbeide bedre rutiner og tydeligere regelverk. Sametinget vil også legge til rette for økt samarbeid og bedre dialog. Sametinget og kommunene/fylkeskommunene har arlige politiske og administrative moter, og Sametinget vil se nærmere på hvordan man kan videreutvikle disse.

Samarbeidsavtalene mellom kommunene og Sametinget har også fått kritikk i evalueringen. Avtalene har vært for lite konkrete og i liten grad tilpasset den enkelte kommune. Sametinget ser behov for samarbeidsavtaler som gir god samfunns effekt og bidrar til økt bruk av samisk språk. Kommunenes forpliktelser handler om å gi samiskspråklige tjenester til sin samiske befolkning. Noen kommuner er fullt ut tospråklige og driver en daglig betjening på to språk. Andre kommuner igjen har færre tospråklige ansatte, og mindre grad av betjening. Sametinget ser for seg samarbeidsavtaler som tar utgangspunkt i den språksituasjonen den enkelte kommune er i, og at den enkelte kommune utarbeider langsiktige handlingsplaner for samisk språk med konkrete mål og strategier som legges til grunn i utarbeidelsen av samarbeidsavtalene. Dette vil sikre samarbeidsavtaler tilpasset den enkelte kommune og deres behov.

Når det gjelder fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk ser vi også behovet for økt samarbeid, rådgiving og dialog. Evalueringen trekker frem behovet for partnerskap, og Sametinget ser behovet for at samarbeidsavtalene med fylkeskommunene inneholder konkrete tiltak og strategier. Sametinget ser at det kan være utfordrende for fylkeskommunene å ha flere samarbeidsavtaler å forholde seg til (regionale samarbeidsavtaler om kultur, næringsutvikling og opplæring, og samarbeidsavtale om bruken av tospråkligheitsmidlene), og det har vært stilt spørsmål ved om samarbeidsavtalen om tospråkligheitsmidlene bør inngå i den regionale samarbeidsavtalen. Sametingsrådet er åpen for en slik løsning.

Mål:

- Det er godt samarbeid og nær dialog mellom Sametinget og kommunene/fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk

Strategi:

- Utarbeide gode samarbeidsavtaler som tar utgangspunkt i kommunens/fylkeskommunens språksituasjon
- Videreutvikle de arlige administrative og politiske motene mellom Sametinget og kommunen/fylkeskommunen

Tilskuddsmodeller

Evalueringen av tospråklighetsmidlene viser til et behov for differensiering av tilskuddet siden kommunene har svært forskjellige forutsetninger. Disse forutsetninger kan beskrives i to deler; 1) hvor stor andel av kommunens befolkning som snakker samisk, og 2) hvor stor del av den kommunale forvaltningen og tjenesteyting som er på to språk. Noen kommuner betjener i dag sin samiske befolkning fullt ut, andre kommuner er å anse som vitaliseringskommuner hvor utviklingstiltak er nødvendig. Sprakutvalget foreslar i sin delrapport ulike kommunekategorier på bakgrunn av at dagens kommuner i forvaltningsområdet er såpass forskjellige. Sametinget ser de samme utfordringene, og foreslar i tilskuddsmodell 3 en mer differensiert tilskuddsordning som er bedre tilpasset den faktiske situasjonen i kommunene.

Under fremleggelsen av evalueringen på Sametingets kommuneseminar i april 2016 ble også problemstillingen omkring hvorvidt tospråklighetstilskuddet bør inngå som en del av rammeoverføringen fra stat til kommunene droftet. Anbefalingen fra Nordlandsforskning er å beholde tospråklighetstilskuddet i dagens form. Dette for å sikre at midlene faktisk går til samiskspråklige tjenester. Sametinget ser det ikke hensiktsmessig å gjøre tospråklighetstilskuddet som en del av den statlige rammeoverføringen. Sametinget ser det som svært viktig at midler til samiskspråklig tjenesteyting beholdes i dagens form for å sikre den samiske befolkningens språklige rettigheter i kommunene.

Mal:

- Tilskuddsmodell som bidrar til samiskspråklig tjenesteyting i kommunene og fylkeskommunene

Strategi:

- Utarbeide klare og tydelige retningslinjer for tospråklighetstilskuddet
- Utarbeide gode samarbeidsavtaler med utgangspunkt i kommunenes/fylkeskommunenes spraksituasjon

Modell 1: Dagens modell

Kommuner:

Sametinget viderefører dagens tilskuddsmodell

- Tospråklighetstilskudd til kommuner utgjør etter dagens rammer kr 43 329 000 og fordeles prosentvis slik: basisdel 35%, betjeningsdel 40% og utviklingsdel 25%. Betjeningsdel utregnes etter dagens beregningsnøkkel og utviklingstilskudd fordeles av sametingsrådet på bakgrunn av samarbeidsavtaler, gjennomførte tiltak og innsendte aktivitetsplaner.
- Samarbeidsavtalene om bruken av tospråklighetsmidlene mellom Sametinget og den enkelte kommune revideres og skal inneholde;
 - Avtale om bruk av basis, betjening og utviklingsdel gjennom konkrete mal og strategier
 - Avtale om jevnlig kartlegging av språkbruken i kommunen

- Avtale om partenes forpliktelser og oppgaver i forhold til oppfølging av samarbeidsavtalen
- c) Kommunene utarbeider aktivitetsplaner med utgangspunkt i samarbeidsavtalen mellom Sametinget og kommunen.

Fylkeskommuner:

Sametinget viderefører dagens tilskuddsmodell

- a) Tospråklighetstilskudd til fylkeskommuner utgjør etter dagens rammer kr 5 100 000. Av disse fordeles kr 3 824 000 til basisdel og kr 1 276 000 til utviklingsdel. Utviklingsdel fordeles av sametingsrådet på bakgrunn av samarbeidsavtaler med den enkelte fylkeskommune, gjennomførte tiltak og innsendte aktivitetsplaner.
- b) Samarbeidsavtale mellom Sametinget og fylkeskommunen om bruken av tospråklighetsmidlene revideres og skal inneholde:
- Avtale om bruk av basis og utviklingsdel gjennom konkrete mål og strategier
 - Avtale om jevnlig kartlegginger av bruken av samisk språk i fylkeskommunen
 - Avtale om partenes forpliktelser og oppgaver i forhold til oppfølging av samarbeidsavtalen
- c) Fylkeskommunen utarbeider aktivitetsplaner med utgangspunkt i samarbeidsavtalen mellom Sametinget og fylkeskommunen.

Fordeler med modell 1:

- Tilskuddsordningen er kjent for kommunene/fylkeskommunene

Ulemper med modell 1:

- Modellen legger ikke opp til differensiering, og tar ikke hensyn til de anbefalinger som fremkommer i evalueringen eller i språkutvalgets delrapport
- Ingen endringer i forhold til de utfordringer vi opplever med dagens ordning, med tanke på manglende målstyring
- Modellen har vært utformet slik at tilskuddet har vært utbetalt for tiltakene har vært gjennomført. Dette har ført til tilbaketrekkninger av tilskudd året etter.
- Modellen «pålegger» kommunene/fylkeskommunene å igangsette utviklingstiltak, til tross for at utviklingstiltak ikke er lovpalagt i henhold til samelovens språkregler.

Modell 2: Dagens modell uten utviklingstilskudd og med 3 årige aktivitetsplaner

Kommuner:

Modellen tar utgangspunkt i dagens tilskuddsmodell, men uten utviklingsdel. Utviklingsdelen erstattes med en søkerbasert ordning for utviklingstiltak i kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk.

- a) Tospråkligheitsstilskudd til kommuner utgjør etter dagens rammer kr 35 000 000 og fordeles på basis og betjeningsdel, hvor betjeningsdel utregnes etter dagens beregningsnøkkel.
- b) Etter dagens rammer settes det av kr 8 000 000 til søkerbasert ordning for utviklingstiltak i kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk.
- c) Kommunene utarbeider langsiktige språkplaner/handlingsplaner for samisk språk som er integrert i kommunenes plandokumenter. Dette legger grunnlag for utarbeidelse av samarbeidsavtaler mellom Sametinget og kommunen. Samarbeidsavtalene skal inneholde:
 - Avtale om bruk av basis og betjeningsdel gjennom konkrete mål og strategier med utgangspunkt i kommunens egen handlingsplan for samisk språk
 - Avtale om jevnlig kartlegginger av bruken av samisk språk i kommunen
 - Avtale om partenes forpliktelser og oppgaver i forhold til oppfølging av samarbeidsavtalen
- d) Det utarbeides 3 -årige aktivitetsplaner som konkretiserer tiltakene i samarbeidsavtalen.

Fylkeskommuner:

Modellen tar utgangspunkt i dagens tilskuddsmodell, men uten utviklingsdel. Utviklingsdelen erstattes med en søkerbasert ordning for utviklingstiltak for fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk.

- a) Tospråkligheitsstilskudd til fylkeskommuner utgjør etter dagens rammer kr 3 824 000 som fordeles på fylkeskommunene som basisdel.
- b) Etter dagens rammer avsettes det kr 1 275 000 til søkerbasert ordning for utviklingstiltak i fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk.
- c) Fylkeskommunene utarbeider langsiktige språkplaner/handlingsplaner for samisk språk som er integrert i fylkeskommunenes plandokumenter. Dette legger grunnlag for utarbeidelse av samarbeidsavtaler mellom Sametinget og fylkeskommunen. Samarbeidsavtalene skal inneholde:
 - Avtale om bruk av basistilskudd gjennom konkrete mål og strategier med utgangspunkt i fylkeskommunens egen handlingsplan for samisk språk
 - Avtale om jevnlig kartlegginger av bruken av samisk språk i fylkeskommunen
 - Avtale om partenes forpliktelser og oppgaver i forhold til oppfølging av samarbeidsavtalen
- d) Det utarbeides 3 -årige aktivitetsplaner som konkretiserer tiltakene i samarbeidsavtalen.

Fordeler med modell 2:

- Opprettholder kontinuiteten i dagens tilskuddsordning i forhold til basis og betjeningsdel
- Kommunene/fylkeskommunene utarbeider langsiktige språkplaner/handlingsplaner som utgjør grunnlaget for samarbeidsavtaler mellom Sametinget og kommunen/fylkeskommunen
- 3-årige aktivitetsplaner vil skape bedre forutsigbarhet og mer langsiktig planlegging av språkarbeidet
- Kommunene og fylkeskommunene kan søke utviklingstilskudd ut ifra egne behov

Ulemper med modell 2:

- Modellen legger i liten grad opp til differensiering av tilskuddet
- Ingen endringer i forhold til de utfordringer vi opplever med dagens ordning, med tanke på liten grad av malstyring

Modell 3: Tjenestetilbud-modellen

Kommuner:

Modellen tar utgangspunkt i kommunens egne forutsetninger for samiskspråklig tjenesteyting. Beregningsnøkkel for de to forgaende modeller har tatt utgangspunkt i antall innbyggere som er innmeldt i Sametingets valgmanntall og antall elever som får opplæring i samisk språk i kommunen. Modell 3 tar utgangspunkt i hvor stor del av den kommunale forvaltningen og tjenesteytingen foregår på samisk. Dette innebærer blant annet antall kommunalt ansatte som behersker samisk språk muntlig og skriftlig.

Modellen legger også opp til at kommunene selv må ta ett aktivt valg i forhold til tospraklighet. I henhold til samelovens språkregler kan enhver kommune fatte vedtak på hvorvidt hele eller deler av den kommunale tjenesteytingen skal skje på to språk. Denne modellen legger opp til at ethvert kommunestyre må fatte vedtak om den tospraklige tjenesteytingen skal gjelde heler eller deler av de kommunale tjenestene. Kommunene søker deretter kategoritilhørighet ut ifra hvor stor del av den kommunal forvaltning som skjer på to språk. Sametinget avgjør kategoritilhørigheten for den enkelte kommune.

Modellen består av 4 kategorier, hvor kategori 1 vil være tospråklig tjenesteyting i hele den kommunale forvaltningen, og kategori 4 vil være tospråklig tjenesteyting innenfor et minimum av forpliktelsene i samelovens språkregler. For hver kategori følger ulike forpliktelser, og tospraklighetstilskuddet fordeles ulikt for hver kategori. De kommuner som sorteres under kategori 1 vil få størst andel av potten, mens de som sorteres under kategori 4 vil få minst da de har minimalt med samiskspråklig tjenesteyting.

- a) Tospråkligheitsstilskudd til kommunene utgjer etter dagens rammer kr 35 000 000 som fordeles til kommunene ut i fra hvilken kategori de tilhorer.
- b) Etter dagens rammer avsettes kr 8 000 000 til søkerbasert ordning for utviklingstiltak i kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk.
- c) Kommunene utarbeider langsiktige språkplaner/handlingsplaner for samisk språk som er integrert i kommunenes plandokumenter. Dette legger grunnlag for utarbeidelse av samarbeidsavtaler mellom Sametinget og kommunen. Samarbeidsavtalene skal inneholde:
 - Avtale om bruk av basis og betjeningsdel gjennom konkrete mål og strategier med utgangspunkt i kommunens egen handlingsplan for samisk språk
 - Avtale om jevnlege kartlegginger av bruken av samisk språk i kommunen
 - Avtale om partenes forpliktelser og oppgaver i forhold til oppfølging av samarbeidsavtalen
- d) Kommunenes forpliktelser i forhold til de ulike kategoriene fastsettes på forhand, og kategoritilhørighet avgjør slik forpliktelsene for hver kategori, dette erstatter aktivitetsplan.

Fylkeskommuner:

Modellen tar utgangspunkt i fylkeskommunens egne forutsetninger for samiskspråklig tenesteyting. Dette inneberer blant annet antall fylkeskommunalt ansatte som behersker samisk språk muntlig og skriftlig.

Modellen legger også opp til at fylkeskommunene selv må ta ett aktivt valg i forhold til tospråkligheit. I henhold til samelovens språkregler kan enhver fylkeskommune fatte vedtak på hvorvidt hele eller deler av den kommunale tenesteytingen skal skje på to språk. Denne modellen legger opp til at ethvert fylkesting må fatte vedtak om den tospråklige tenesteytingen skal gjelde heile eller deler av de fylkeskommunale tenestene. Fylkeskommunene søker deretter kategoritilhørighet ut ifra hvor stor del av den fylkeskommunal forvaltning som skjer på to språk. Sametinget avgjør kategoritilhørigheten for den enkelte fylkeskommune.

Modellen består av 4 kategorier, hvor kategori 1 vil være tospråklig tenesteyting i hele den fylkeskommunale forvaltningen, og kategori 4 vil være tospråklig tenesteyting innenfor et minimum av forpliktelsene i samelovens språkregler. For hver kategori følger ulike forpliktelser, og tospråkligheitsstilskuddet fordeles ulikt for hver kategori. De fylkeskommuner som sorteres under kategori 1 vil få størst andel av potten, mens de som sorteres under kategori 4 vil få minst da de har minimalt med samiskspråklig tenesteyting.

- a) Tospråkligheitsstilskudd til fylkeskommuner utgjer etter dagens rammer kr 3 825 000 som fordeles fylkeskommunene ut i fra de samiskspråklige tenesteytingen.
- b) Etter dagens rammer avsettes kr 1 275 000 til søkerbasert ordning for utviklingstiltak i fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk.
- c) Fylkeskommunene utarbeider langsiktige språkplaner/handlingsplaner for samisk språk som er integrert i fylkeskommunenes plandokumenter. Dette legger grunnlag for utarbeidelse av samarbeidsavtaler mellom Sametinget og fylkeskommunen.

Samarbeidsavtalene skal inneholde:

- Avtale om bruk av tospråkligstilskuddet gjennom konkrete mål og strategier med utgangspunkt i fylkeskommunens egen handlingsplan for samisk språk
 - Avtale om jevnlig kartlegginger av bruken av samisk språk i fylkeskommunen
 - Avtale om partenes forpliktelser og oppgaver i forhold til oppfølging av samarbeidsavtalen
- d) Fylkeskommunens forpliktelser i forhold til de ulike kategoriene fastsettes på forhånd, og kategoritilhørighet avgjør slik forpliktelsene for hver kategori, dette erstatter aktivitetsplan.

Fordeler med modell 3:

- Samisk sprakutvikling i den kommunale og fylkeskommunale forvaltningen blir vedtatt i kommunestyret og fylkestinget hvert 4. år
- Modellen tar utgangspunkt i den enkelte kommunens og fylkeskommunens spraksituasjon
- Svært forenklet økonomisk styring og rapportering da tilskuddet kun består av en betjeningsdel der aktivitetene er forhandsbestemte
- Høy forutsigbarhet både hos kommunene/fylkeskommunene og Sametinget
- Modellen vil kunne stimulere kommunene til å jobbe med å nå en kategori på et høyere nivå

- Modellen gir jevnlig statistikk over bruken av samisk språk i både kommunal og fylkeskommunal tjenesteyting

Ulemper med modell 3:

- Sametinget har, med utgangspunkt i kommunenes grad av samiskspråklig tjenesteyting, plassert kommunene i kategorier. Dette kan kommunene oppleve som strengt og urettferdig

Delrapport fra Samisk språkutvalg

Kommunenes forpliktelser og struktur knyttet til samiske språk

– Prinsipielle vurderinger og overordnede tiltak

Forsideillustrasjon ved Jenny Løvlie

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	6
1.1	Om samisk språkutvalg	6
1.1.1	Utvalgets sammensetning	8
1.1.2	Utvalgets arbeid	9
1.2	Om utvalgets delrapport	9
2	SAMMENDRAG PÅ NORSK, SØR-, LULE-, OG NORDSAMISK	11
2.1	Sammendrag	11
2.1.1	Om samiske språk	11
2.1.2	Organisering av språkområder	11
2.1.3	Område og individbaserte språkrettigheter	11
2.1.4	Innlemmelse	12
2.1.5	Statistisk kunnskap om samiske språk	12
2.1.6	Utvalgets forslag i lys av kommunereformen	12
2.1	Ektiedimmie	13
2.1.1	Saemiej gieli bijre	13
2.1.2	Giiledajvh öörnedh	13
2.1.3	Dajve jih gielereaktah indivijden tjirrh	14
2.1.4	Meatan årrodh	14
2.1.5	Statistihken maahtoe saemiej gieli bijre	14
2.1.6	Moenehtsen uvtelasse tjeltereformen tjoevkesisnie	15
2.2	Tjoahkkájgæsos	15
2.2.1	Sámegiela j birra	15
2.2.2	Giellaguovlo j organiserim	15
2.2.3	Guovlo j ja ájnegis ulmutjij giellarievtesvuoda	16
2.2.4	Ásadibme	16
2.2.5	Statistihkalasj diedo sáme giela j birra	16
2.2.6	Nammadusá oajvvadusá suohkanádstusá gáktuj	17
2.3	Čoahkkáigeassu	17
2.3.1	Sámegiela id birra	17

2.3.2	Giellaguovlluid organiseren	17
2.3.3	Guovlu ja ovttaskas olbmo giellavuoigatvuodat	18
2.3.4	Laktin	18
2.3.5	Statistihkalaš diehtu sámeielaid birra	19
2.3.6	Lávdegotti evttohusat gieldareformma olis	19
3	UTVALGETS BEGREPSBRUK	20
4	UTVALGETS GRUNNSYN	22
5	SAMISKE SPRÅK OG SPRÅKBRUKERE	24
5.1	Innledning	24
5.2	Historisk tilbakeblikk	24
5.2.1	Fornorskingspolitikk	24
5.2.2	Samisk organisasjonsbygging	26
5.2.3	Følgene av fornorskingspolitikken	26
5.2.4	I etterdønningene av fornorskingspolitikken	27
5.3	Sørsamisk - utbredelse og språkbrukere	27
5.4	Lulesamisk - utbredelse og språkbrukere	29
5.5	Nordsamisk - utbredelse og språkbrukere	30
5.6	Særlig om samer bosatt i byer	31
5.7	Språkpakten	31
5.7.1	Språkpakten og samiske språk	31
5.7.2	Særlig om sørsamisk og lulesamisk omfattes av del III	32
5.8	Utvalgets vurdering	33
6	ORGANISERING AV SPRÅKOMRÅDER	35
6.1	Dagens forvaltningsområde for samisk språk	35
6.1.2	Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)	36
6.1.3	Sverige - Lov om nasjonale minoriteter og minoritetsspråk	37
6.1.4	Finland – Samisk språklov	37
6.1.5	Sametingets tospråklighetsmidler	38
6.1.6	Tidligere evalueringer av forvaltningsområdet for samisk språk	40
6.2	Folkerettslige forpliktelser	44

6.2.1	Innledning	44
6.2.2	Geografisk avgrensning av språkrettigheter	44
6.2.3	Innlemmelse i samiske språkområder	48
6.3	Utvalgets vurderinger	50
6.3.1	Gjeldende ordning med forvaltningsområdet for samisk språk	50
6.3.2	Område og individbaserte språkrettigheter	52
6.3.3	Dagens prosess for innlemmelse	53
6.4	Utvalgets forslag til organisering av samiske språkområder	54
6.4.1	Innledning	54
6.4.2	Språkbevaringskommuner	54
6.4.3	Språkvitaliseringskommuner	55
6.4.4	Storbykommuner med særlig ansvar for samiske språk	55
6.4.5	Samiske språkressursentre	56
6.4.6	Særlig om organisering og forvaltning i sørsamisk område	56
6.4.7	Tospråklighetsmidlene	56
6.4.8	Forslag til ny innlemmelsesprosess	57
6.4.9	Forslag til organisering i lys av pågående kommunereform	58
6.5	Utvalgets forslag til tiltak	59
6.5.1	Organisering	59
6.5.2	Innlemmelse	59
7	STATISTISK KUNNSKAP OM SAMISKE SPRÅK	60
7.1	Innledning	60
7.2	Folkerettslige forpliktelser	60
7.3	Dagens kunnskapsgrunnlag	64
7.3.1	Folketellinger	66
7.3.2	Samiske tall forteller	67
7.4	Utvalgets vurdering	67
7.4.1	Registrering av samiske språk	68
7.4.2	Registrering av samiske språk i lys av pågående kommunereform	70
7.4.3	Kartlegging av språksituasjon	71
7.5	Utvalgets forslag til tiltak	71

8	LOVFORSLAG MED MERKNADER	73
8.1	Forslag til endring i sameloven og tilhørende forskrift	73
8.1.1	Merknad til definisjonsbestemmelse i sameloven	73
8.1.2	Merknad til forskriftsbestemmelse om innlemmelse i kommunekategori	74
8.2	Forslag til endring i folkeregisterloven	74
8.2.1	Merknad til ny bokstav i forslag til § 3-1 "Hvilke opplysninger som kan registreres"	75
8.2.2	Merknad til ny bestemmelse om registrering av samiske språk, i forslag til kapittel 3 "Hvilke opplysninger som registreres"	75
9	ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER	77
10	REFERANSE- OG LITTERATURLISTE	78

1 Innledning

1.1 Om samisk språkutvalg

Utvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 19. september 2014. Utvalget har følgende mandat¹:

"Mandat for offentlig utredning om lovverk, tiltak og ordninger for de samiske språkene i Norge

Bakgrunn:

De tre mest utbredte samiske språkene i Norge er nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Sameloven § 1-5 slår fast at samisk og norsk er likeverdige språk. De skal være likestilte etter bestemmelsene i samelovens kapittel 3 om samisk språk.

Samelovens språkregler gir borgerne språklige rettigheter i møte med offentlige organ og tjenesteyting. De fleste bestemmelsene gjelder for forvaltningsområdet for samisk språk. Forvaltningsområdet består i dag av kommunene Karasjok, Kautokeino, Tana, Porsanger, Nesseby, Kåfjord og Lavangen i det nordsamiske området, Tysfjord i det lulesamiske området og Røyrvik og Snåsa i det sørsamiske området.

Regjeringen skal legge til rette for at samene skal kunne sikre og utvikle sitt språk og har det overordnede ansvaret for at nasjonale og internasjonale rettsregler for de samiske språkene blir fulgt opp. Sametinget forvalter midler til tospråklighet i kommuner og fylkeskommuner og har ansvar for utviklingen av de samiske språkene. Kommuner, fylkeskommuner og statlige etater i forvaltningsområdet har ansvar for gjennomføringen av samelovens språkregler. I Sametingsmelding om samisk språk 2013 er disse problemstillingene gjennomgått.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (nå Kommunal- og moderniseringsdepartementet) har foretatt en gjennomgang av samelovens språkregler. Gjennomgangen behandler de viktigste spørsmålene og problemstillingene som språkreglene i sameloven reiser, samt bestemmelser om samisk språk i andre lover. Departementet har vurdert bestemmelsene om samisk språk opp mot folkerettslige forpliktelser. Gjennomgangen viser at det har det skjedd betydelige endringer i organiseringen av offentlig sektor siden språkreglene ble vedtatt i 1990, særlig i helse- og omsorgssektoren (bl.a. innføring av helseforetak, samhandlingsreform og fastlegereform). Rapporten viser at mange av reglene derfor har uklart rekkevidde, og også til dels er utdaterte.

Forvaltningsområdet for samisk språk omfatter opprinnelig seks kommuner innenfor nordsamisk språkområde. Situasjonen i kommuner hvor samene utgjør en mindre andel av befolkningen, kan være annerledes. Regelverket om samisk språk tar i liten grad høyde for slike ulikheter.

Store deler av den samiske befolkningen bor utenfor forvaltningsområdet for samelovens språkregler. Befolkningsutviklingen viser at mange samer flytter fra tradisjonelle samiske områder til større tettsteder og byer.

Rapporter om situasjonen for de samiske språkene viser gjennomgående at nordsamisk står forholdsvis sterkt i Indre Finnmark, men at situasjonen er sårbar i områder utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Lulesamisk og sørsamisk er i en revitaliseringsfase, men

¹ Les om utvalgets mandat på samiske språk på utvalgets hjemmeside (www.samiskprakutvalg.no)
<http://www.samiskprakutvalg.no/medlemmer/>.

er fortsatt svært sårbare språk. Undersøkelser om samisk språk viser også at det er store variasjoner i hvordan kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk følger opp bestemmelsene i samelovens språkregler.

Fremtiden for de samiske språkene er avhengig av hvilke muligheter den enkelte har til å lære og bruke samisk språk. Det er i dag utfordringer knyttet til den enkeltes rett til opplæring og bruk av samisk språk. Aktuelle problemstillinger knytter seg til synlighet og bevissthet om de samiske språkene i samfunnet, behovet for personer med kompetanse i samisk språk, behovet for terminologi på de samiske språkene og behovet for arenaer hvor man kan bruke språket i fellesskap med andre.

Mandat:

Utvalget skal redegjøre for gjeldende ordninger, tiltak og regelverk knyttet til de samiske språkene, og vurdere hvordan disse tilpasses dagens organisering av offentlig sektor og sikre funksjonelle og likeverdige offentlige tjenester på samisk. Utvalget skal særskilt vurdere løsninger som bidrar til forenkling, herunder hvordan teknologiske løsninger kan styrke og forenkle bruken av de samiske språkene. Utvalget skal vurdere fleksible løsninger som tar høyde for at situasjonen for samiske språk varierer, og at kommunene har ulike utfordringer og behov. Utvalget skal vurdere aktuelle løsninger i lys av det pågående arbeidet med å skape større og mer robuste kommuner.

Utvalget skal vurdere og komme med forslag til hvordan kommuner og andre offentlige tjenesteytere kan sikres personale med kompetanse i samiske språk. Utvalget skal i den sammenhengen legge vekt på ordninger og tiltak som bidrar til at flere lærer seg og bruker de samiske språkene, og hvor dagens institusjoner og infrastruktur utnyttes bedre for å sikre og utvikle sør-, lule- og nordsamisk språk.

Med utgangspunkt i gjennomgangen av samelovens språkregler, samt bestemmelser om samisk språk i andre lover, skal utvalget utrede og eventuelt fremme forslag til endringer i lovverket for bruk av og opplæring i samiske språk, inkludert:

- dagens ordning med et forvaltningsområde for samisk språk, herunder prosedyrer for innlemmelse, og spørsmålet om det bør innføres ulike kategorier av språkkommuner og/eller mer fleksibelt regelverk.
- regler som er bedre tilpasset dagens organisering av offentlige tjenester, herunder spørsmålet om retten til å bruke samisk i større grad bør knyttes til tjeneste eller individ enn til geografisk område, organ eller institusjon.

Eventuelle forslag til endringer skal være i tråd med Norges internasjonale forpliktelser. Utvalget skal også se hen til ordningene i Sverige og Finland, samt vurdere og eventuelt komme med forslag til språklig samarbeid på tvers av grensene.

Utvalget skal gi en oversikt over dagens organisering og ansvarsfordeling mellom Sametinget og andre offentlige instanser med ansvar for samiske språk, og eventuelt fremme forslag til endringer i myndighets- og rollefordelingen mellom Sametinget, statens, kommuner og andre offentlige instanser. Utvalget skal videre vurdere hvordan dagens ordning med oppfølging av de samiske språkreglene i lovverket og klagebehandlingen fungerer, og om det er behov for endringer. Utvalget skal også vurdere om gjennomføringen av språkreglene kan styrkes ved bedre veiledning, samarbeid og dialog mellom ulike instanser, og fremme eventuelle forslag til forbedringer, for eksempel gjennom en ombudsfunksjon eller ved andre tiltak.

Utvalget skal utrede økonomiske og administrative konsekvenser av forslagene. Minst ett av utvalgets forslag skal baseres på uendret ressursbruk.

Utvalget skal i sitt arbeid legge opp til dialog med sentrale samiske institusjoner, samt kommuner og andre offentlige tjenesteytere. Utvalget skal se hen til arbeidet med kommunereformen og til utvalget som har utredet tolketjenester i offentlig sektor. Utvalget skal holde seg orientert om relevant lovarbeid på språkområdet i regi av Kulturdepartementet.

Utvalgets sekretariat skal ligge til Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Sametinget skal legge til rette for sekretariatets arbeid, herunder at sekretær i perioder skal ha arbeidssted ved Sametinget.

Utvalget skal avlevere sin utredning innen 15. februar 2016. Dersom andre prosesser tilsier det, kan utvalget bli bedt om å avgi delutredninger på et tidligere tidspunkt."

1.1.1 Utvalgets sammensetning

Utvalget har følgende medlemmer:

Bård Magne Pedersen (leder), Tromsø, konstituert fylkesmann i Troms.

Finn-Arne Schanche Selfors (nestleder), Deatnu/Tana, sorenskriver, Sis-finnmárkku diggegoddi/Indre Finnmark tingrett.

Ronny Berg, Alta, varaordfører i Alta kommune (Til 16. desember 2015).

John Roald Karlsen, Nordreisa, fylkespolitiker (Fra 8. januar 2016).

Elin Fjellheim, Engerdal, rådgiver, Saemien Lohkemejarnge/Senter for samisk i opplæringa, Sámi allaskuvla/Samisk høgskole og lærer ved Engerdal barne- og ungdomsskole.

Jens Johan Hjort, Tromsø, tidligere ordfører i Tromsø, partner i advokatfirmaet Steenstrup Stordrange.

Ellen Katrine O. Hætta, Kirkenes, politimester, Finnmark politidistrikt.

Frøydis Nystad Nilsen, Kárášjohka/Karasjok, overlege SÁNAG/SANKS - Samisk nasjonal kompetansetjeneste, psykisk helsevern og rus.

Jon Todal, Guovdageaidnu/Kautokeino, professor, Sámi allaskuvla/Samisk høgskole.

Inga Lill Sigga Mikkelsen, Divtasvuodna/Tysfjord, stipendiat, Sámi allaskuvla/Samisk høgskole.

Ronny Berg ble 16. desember 2015 utnevnt som statssekretær for fiskeriminister Per Sandberg, og gikk derfor ut av utvalget. John Roald Karlsen ble utnevnt som medlem av utvalget 8. januar 2016.

Utvalgets sekretariat

Utvalgets sekretariat består av: Ane Berge Tobias, sekretariatsleder, Liss-Ellen Ramstad, seniorrådgiver, Iris N. Wigelius, rådgiver og Elisabeth Grøvan Ruud, rådgiver.

Ved arbeidets oppstart var Iris N. Wigelius utvalgets sekretær. Hun gikk i desember 2014 ut i permisjon. Januar 2015 gikk Liss-Ellen Ramstad og Ane Berge Tobias inn i sekretariatet. Seniorrådgiver Gry Anita Langsæther jobbet i sekretariatet fra august til og med desember 2015. Elisabeth Grøvan Ruud gikk inn i sekretariatet i 40 pst. stilling i september 2015, og er fra januar 2016 ansatt i 20 pst. stilling. Iris N. Wigelius kom tilbake i sekretariatet november 2015.

1.1.2 Utvalgets arbeid²

Mandatet viser til at utvalget skal se hen til ordningene i Sverige og Finland. Utvalget har blant annet besøkt Jokkmokk i Sverige, hvor utvalget møtte politikere og ansatte i kommunen, leder av Sametingets språknemd, leder av ungdomsorganisasjonen Sáminuorra og president i Sametinget i Sverige, Håkan Johnson. Det har vært viktig for utvalget å bli kjent med situasjonen i alle tre språkområder som mandatet omfatter, og utvalget har derfor valgt å arrangere utvalgsmøter blant annet i Divtasvuodna/Tysfjord, Kárášjohka/Karasjok på Snåase/Snåsa, i tillegg til møtene i Tromsø og Oslo. Utvalget har møtt representanter og språkbrukere i Divtasvuona suohkan/Tysfjord kommune ved representanter for lag og foreninger. I forbindelse med møtene har utvalget også møtt representanter fra Gáivuona suohkan/Kåfjord kommune og samepolitisk råd, og arrangert møte med innspill fra ungdomspanel med ungdommer fra Norge, Sverige og Finland i Tromsø. Ellen Inga O. Hætta³ har holdt foredrag for utvalget om utfordringer med dagens forvaltningsmodell og Tove Skutnabb-Kangas⁴ har holdt et innlegg om tospråkighet og språkvitalisering. Utvalget har også hatt møter med Sametinget, i Karasjok og Oslo.

Utvalget har hatt møte med Finansdepartementet⁵ i forbindelse med det pågående arbeidet med endringer i lov om folkeregistrering (folkeregisterloven).

1.2 Om utvalgets delrapport

Utvalget skal levere offentlig utredning om lovverk, tiltak og ordninger for de samiske språkene i Norge. Mandatet omfatter tre samiske språk; nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Utvalget har anmodet om, og fått innvilget, utsatt frist for å levere sin endelige utredning til 15. august 2016⁶. Etter avtale med Kommunal- og moderniseringsdepartementet leverer utvalget denne delrapporten til opprinnelig frist, 15. februar 2015.

Et enstemmig utvalg leverer med dette sine prinsipielle vurderinger og overordnede tiltak når det gjelder kommunenes forpliktelser og struktur knyttet til samiske språk. Utvalget besvarer her følgende deler av mandatet:

"Utvalget skal vurdere fleksible løsninger som tar høyde for at situasjonen for samiske språk varierer, og at kommunene har ulike utfordringer og behov. Utvalget skal vurdere aktuelle løsninger i lys av det pågående arbeidet med å skape større og mer robuste kommuner.

Med utgangspunkt i gjennomgangen av samelovens språkregler, samt bestemmelser om samisk språk i andre lover, skal utvalget utrede og eventuelt fremme forslag til endringer i dagens ordning med et forvaltningsområde for samisk språk, herunder

² Fullstendig redegjørelse for utvalgets arbeid og møter kommer i utvalgets endelige utredning. Her redegjøres kun for møter som er direkte relevant for den delen av mandatet som besvares i delrapporten.

³ Hætta har siden 2011 vært rektor ved Sámi joatkkaskuvla ja boazodoalloskuvla/Samisk videregående skole og reindriftsskole i Kautokeino. Hun har blant annet vært statssekretær i Kjell Magne Bondeviks andre regjering 2004-2005 og reindriftssjef i daværende reindriftsforvaltning. 10. juni 2014 ble hun oppnevnt som medlem i NRKs styre som den første samer.

⁴ Dr. Phil. University of Roskilde.

⁵ Møte mellom Samisk språkutvalg, Finansdepartementet og Skattedirektoratet 18. juni 2015.

⁶ Utvalgets brev av 4. september 2015 og KMDs svarbrev av 18. september 2015. Tilgjengelig på utvalgets hjemmeside (www.samisksprakutvalg.no): <http://www.samisksprakutvalg.no/2015/09/22/utsatt-leveringsfrist-pa-rapport/>.

prosedyrer for innlemmelse, og spørsmålet om det bør innføres ulike kategorier av språkkommuner og/eller et mer fleksibelt regelverk.

Utvalget bes også komme med prinsipielle uttalelser når det gjelder spørsmålet om retten til å bruke samisk i større grad bør knyttes til tjeneste eller individ enn til geografisk område, organ eller institusjon".

Utvalget understreker at disse prinsipielle utgangspunktene vil utdypes og konkretiseres i utvalgets besvarelse av de øvrige deler av mandatet, i utvalgets endelige utredning. Nærmere omtale av konkrete forpliktelser for kommunene og de konkrete forpliktelsene/rettighetene knyttet til eksempelvis barnehage, opplæring, samiske språk i helsevesenet og justissektoren, rett til svar på samisk og samisk i den kommunale forvaltning med videre, vil derfor behandles i utvalgets endelige NOU.

Denne første delen av utredningen vil utgjøre et utgangspunkt for kommunene, som vil kunne være relevant i den pågående drøftelsen av en ny kommunestruktur. Utvalget har i denne delrapporten fokus på kommunene, og deres forpliktelser og struktur knyttet til samiske språk. Utvalget har funnet det nødvendig å gi en kort omtale av situasjonen for de ulike samiske språkene, og behovet for et tilfredsstillende kunnskapsgrunnlag. Delrapporten omfatter videre et kapittel der utvalget gir sitt grunnsyn på de tema som behandles i denne rapporten, grunnsynet vil også bli utvidet og utdypet i utvalgets endelige utredning. Utvalget vurderer at pågående arbeid med endringer i folkeregisterloven og utvalgets forslag knyttet til registrering av samiske språk⁷, er særlig relevant for kommunenes forpliktelser og dimensjonering av tilbud og tjenester knyttet til samiske språk. Utvalget har derfor behandlet også dette i delrapporten.

⁷ Finansdepartementet sendte 27. mars 2015 forslag til endringer i lov om folkeregistreringer (folkeregisterloven) på høring. Utvalget har hatt møte med Finansdepartementet og også avgitt høringsuttalelse til departementets forslag til ny folkeregisterlov, vedlagt her. Finansdepartementet konsulterte Sametinget i saken 22. september 2015, og utvalgsssekretariatet observerte konsultasjonen. Konsultasjonen er ikke avsluttet ved ferdigstilling av utvalgets delrapport.

2 Sammendrag på norsk, sør-, lule-, og nordsamisk

2.1 Sammendrag

2.1.1 Om samiske språk

Utvalget legger til grunn at det er tre offisielle og likestilte samiske språk i Norge; sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk. Språkene er å anse som truede eller alvorlig truede. Språkene har svært forskjellige utgangspunkt som blir tatt hensyn til i utvalgets tiltak. Utvalget fastslår at samiske språk har forutsetninger for å bli vitalisert.

2.1.2 Organisering av språkområder

Utvalget foreslår en språkområdeinndeling med differensierte forpliktelser. Utvalget foreslår en modell tilpasset språkenes situasjon i den enkelte kommune. Kommunene tillegges språklige forpliktelser ut i fra om hensynet er å bevare eller vitalisere språkene.

Det som utvalget vil betegne som *språkbevaringskommuner* er kommuner som innehar tilstrekkelig samiskspråklig kompetanse til at samiske språk er komplette og samfunnsbærende språk innen de fleste samfunnsområder og i tjenestene som ytes. Fokuset er å bevare språk.

I mange kommuner er det behov for en vitalisering av samiske språk. Utvalget betegner disse kommuner som *språkvitaliseringskommuner*. Tiltak i disse kommunene skal bidra til å sikre et godt samiskspråklig tjenestetilbud, som vitaliserer det aktuelle samiske språket. Utvalget ser i forlengelsen av dette behov for særskilte tiltak for å bevare og vitalisere sørsamisk språk.

I lys av at stadig flere samiskspråklige flytter til byene, er det etter utvalgets vurdering nødvendig at noen av de store bykommunene inngår i ordningen, ved at de tildeles særlig ansvar knyttet til samiske språk. Utvalget foreslår derfor at enkelte *storbykommuner* inkluderes i ordningen.

For å bidra til bedre etterlevelse av språkrettigheter, mener utvalget at det bør opprettes *språkressursentre* for hvert av de tre samiske språkene, som skal ivareta henholdsvis sør-, lule-, og nordsamisk. Språkressursentre skal bistå kommuner og enkeltindivider i oppfyllelsen av samiskspråklig tjenestetilbud. Samtidig vil de bidra til å samle kompetanse og styrke fagmiljøer knyttet til samiskspråklig tjenestetilbud i forvaltningen.

Utvalget ser at det optimale for ordningen hadde vært at utvalget kom med konkrete forslag til hvilke kommuner som skal inngå i de forskjellige kommunekategoriene. Utvalget har imidlertid ikke forutsetninger for å gå inn på en slik vurdering av alle kommuner. Utvalget har derfor begrenset seg til å foreslå hvilke kommuner i dagens forvaltningsområde som kan være aktuelle i de ulike kommunekategoriene. Utover dette kommer utvalget med eksempler på visse nye kommuner som kan være aktuelle i ordningen utvalget foreslår.

Utvalget vil framheve at dette er rammeverket for ordningen, og at de konkrete forpliktelsene for kommunene vil komme i den endelige utredningen.

2.1.3 Område og individbaserte språkrettigheter

Samiske språk har en særlig tilknytning til tradisjonelle samiske bosettingsområder. Disse områdene vil derfor være sentrale for språkenes bevaring og fremtidige utvikling. I disse områdene må det derfor gjelde særlige regler, med forpliktelser for lokale, regionale og statlige myndigheter.

Utvalget legger med dette til grunn en modell hvor visse rettigheter og forpliktelser skal være direkte knyttet til kommunekategori. I tillegg vil det være visse rettigheter knyttet til individ, og pliktbestemmelser knyttet til organ, som skal gjelde uavhengig av geografisk område. I utvalgets endelige utredning vil utvalget komme tilbake til de konkrete rettighetene og forpliktelsene, samt spørsmålet om de bør knyttes til individ, geografisk område, organ eller institusjon.

2.1.4 Innlemmelse

Utvalget mener dagens innlemmelsesordning ikke er i samsvar med folkeretten. Prosessen for innlemmelse må derfor endres for bedre å ivareta Norges folkerettslige forpliktelser, herunder rettigheter og forpliktelser norske myndigheter har overfor samer som urfolk. Utvalget mener staten har et overordnet ansvar for å følge opp de folkerettslige forpliktelsene, og legge til rette for at språklige rettigheter blir ivaretatt.

Utvalget mener at den enkelte kommune fortsatt kan ta initiativ til å bli innlemmet i kommunekategori, i tråd med gjeldende praksis. Utvalgets forslag utelukker ikke at en kommune kan ta initiativ til å sikre sine innbyggere språkrettigheter, men forhindrer at en majoritet i befolkningen skal kunne begrense urfolks rettsvern. Utvalget påpeker at en god innlemmelsesprosess forutsetter en god og tidlig dialog med kommunen.

Utvalget foreslår en innlemmelsesprosess hvor både staten ved departementet, Sametinget og kommunen kan ta initiativ til innlemmelse. Utvalget foreslår ny forskriftsbestemmelse som omtaler prosessen. Utvalget foreslår at det forskriftsfestes at departementet, Sametinget og den enkelte kommune kan ta initiativ til innlemmelse i kommunekategori. Det presiseres at kommunen skal involveres i prosessen.

2.1.5 Statistisk kunnskap om samiske språk

Det foreligger ikke oversikt over hvem som er samiskspråklig i Norge eller pålitelig statistisk kunnskap om samiske språk. Utvalget mener at mangelfullt kunnskapsgrunnlag må ses på som et brudd på internasjonale forpliktelser overfor samer som urfolk.

Utvalget foreslår at folkeregisterloven skal regulere frivillig registrering av samiske språk i folkeregisteret. Hensikten med utvalgets forslag er blant annet å forenkle offentlige myndigheters språkplanlegging og legge til rette for et mer effektivt tjenestetilbud i tråd med gjeldende regelverk. Dette gjelder blant annet når de skal planlegge, dimensjonere, gjennomføre og evaluere tiltak og språktilbud til befolkningen.

Utvalget mener det må bli utviklet en metode for fremtidige språkundersøkelser som tar sikte på å gi et pålitelig overslag over antall personer som er samiskspråklige og hvor de bor i Norge.

2.1.6 Utvalgets forslag i lys av kommunereformen

Organisering av språkområder

Utvalget mener at samiske språk skal bevares og styrkes også etter eventuelle endringer i kommunegrensene. Hensynet til bevaring og vitalisering av samiske språk må derfor være en del av den helhetlige vurderingen ved en eventuell kommunesammenslåing. I spørsmålet om endringer av kommunegrensene må kommunene ta hensyn til den samiskspråklige befolkningen og de samiske språkenes ulike forutsetninger. Utvalget foreslår en organisering med ulike kommunekategorier. Utvalget mener at disse kommunekategoriene må gjelde for kommunen i sin helhet.

Registrering av samiske språk

Forslag om at personer skal kunne registrere egen språkbruk eller språktilknytning i folkeregisteret, vil forenkle kommunenes språkplanlegging og dimensjonering av kommunens tilbud, og slik legge til rette for et mer effektivt tjenestetilbud i tråd med gjeldende regelverk. Størrelsen på kommunen vil ikke ha noe å si for forslaget om at kommunen skal kunne innhente opplysninger om samiske språk.

2.1 Ektiedimmie

2.1.1 Saemiej gïeli bïjre

Moenehtsen v aroemisnie dah Leah golme by gkeles j h m rrestalleme saemiej g elh N orjesne;  arjelsaemien, julevsamien j h noerhtesaemien. Dah g elh aejhtemen jallh itjmies aejhtemen nuelesne. Dej g eli dan ovmessie v aroeminie mejtie moenehtse r ajvarimmine kr ohkesovvi. Moenehtse bajjehte samien g elh tsiehkies utnieh jealajidh.

2.1.2 G eledajvh  ornedh

Moenehtse raereste g eledajvide juekedh ovmessie deadtelimmiejgujmie. Moenehtse raereste maallem g eli tsiehkine sj ehtedamme fierhten tj eltesne. Dejtie tj eltide g eleldh deadtelimmieh l ssene destie jis galka g elide gorredidh jallh jealajidh.

D hte maam moenehtse s jhta g htjodh *g elevaarjelimmietj elth* Leah tj elth mah nuekies saemieng eleldh maahtoem utnieh samien g elh  llesth j h siebriedahkeguedtemen g elh dej jeenjemes siebriedahkesuerkine j h d enesjinie mah vedtieh. Vuajnoe lea g elem gorredidh.

Gellie tj eltine daerpies samien g elide jealajidh. Moenehtse dejtie tj eltide gohtje *g elejealajimmietj elth*. R ajvarimmieh dejnie tj eltine edtjeh meatan  rrodh vihtiestidh buerie saemieng eleldh d enesjefaalenassem, mij sj h tehke samien g elem jealajidh. Moenehtse dan mietie vuajna sj ere r ajvarimmieh daerpies  arjelsaemieng elem gorredidh j h jealajidh.

Dan d ehre jienebh saemieng eleldh almetj h staaride juhtieh, d hte moenehtsen vuarjasjimmien mietie daerpies naan dejstie storre staaretj eltide  ornemisnie, dah sj ere d edtem  adtjoeh samien g elide ektiedamme. Moenehtse raereste dan gaavhtan naan *stoerrestaaretj elth*  ornemasse meatan  rrodh.

Viehkehte guktie buerebe g elereaktah gorredidh, moenehtsen m elen mietie by roe *g elevierhtiejarngh* tseegkesovvedh fierhtine dejstie golme samien g elijste, mij edtja  arjel-, julev- j h noerhtesaemieng elem kr ohkedh. G elevierhtiejarngh edtjeh tj elth j h almetj h viehkiehtidh saemieng eleldh d enesjefaalenassem  adtjodh. Seamma aejkien dah viehkiehtieh maahtoem tj  ngkedh j h faagebyjresh n nnoestidh saemieng eleldh d enesjefaalenassese ektiedamme reeremisnie.

Moenehtse vuajna d hte b oeremes  orneginie lij jis moenehtse buakta konkreteles raeriestimmieh mah tj eltide edtjeh dejtie ovmessie tj eltekategorijidie  rrodh. Moenehtse ij nuepiem utnieh gaajhkide tj eltide vuarjasjidh. Moenehtse dan gaavhtan gaertjedamme raereste mah tj elth daenbiejjien reeremedajvesne maehtieh sj h tehke  rrodh dejtie ovmessie tj eltekategorijidie. Dan lissine moenehtse buakta vuesiehtimmieh naan orre tj elth mah maehtieh sj h tehke  rrodh  ornegisnie maam moenehtse raereste.

Moenehtse s jhta tj ertestidh daate lea  ornegen mierie, j h dah konkreteles deadtelimmieh tj eltide b etieh salkehtimmesne.

2.1.3 Dajve jñh gñelereaktah indivijden tjñrrh

Saemien gñelh aerpievuekien saemien dajvide sjñere vuekine ektiedamme. Dah dajvh dan gaavhtan jarnge årroeh gosse galka gñelide gorredidh jñh bñetije aejkien evtiedidh. Dejnne dajvine tjuaara dan gaavhtan sjñere njoelkedassh juhtedh, deadtelimmieh buektieh dejtie voenges, regionaalen jñh staaten åajvaladtjide.

Moenehtse dan mietie maallem ussjede gusnie naakenh reaktah jñh deadtelimmieh edtjeh rñåktesth tjñeltekategorijese ektiedamme. Dan lissine naan reaktah indivijdese ektiedamme, jñh dñedtenønnoestimmieh åårganese ektiedamme, mah juhtieh saagt geograafeles dajvine. Moenehtsen salkehtimmesne moenehtse sæjhta bñååstide bñetedh dejtie konkreteles reaktide jñh deadtelimmidh, jñh aaj gyhtjelassem jis dah byõroeh indivijdese, geografijen dajvese, åårganese jallh institusjovnese ektiedamme.

2.1.4 Meatan årrodh

Moenehtsen mñelen mietie daenbiejjien õõrnege guktie meatan årrodh ij seamedh åålmegereaktaj mietie. Barkoe jis meatan galka årrodh tjuaara dan gaavhtan jeatjahtehtedh buerebe guktie Nõõrjen åålmegereaktaj deadtelimmieh gñehtjedidh , dan nuelesne reaktah jñh deadtelimmieh nõõrjen åajvaladtjh utnieh saemide aalkoealmetjinie. Moenehtsen mñelen mietie staaten bijjemes dñedtem åtna dah åålmegereaktaj deadtelimmidh tjñrrehtidh, jñh sjñehteladtedh gñeeldh reaktide gorredidh.

Moenehtsen mñelen mietie fierhte tjñelte annje maahta skraejriem vaeltedh meatan årrodh tjñeltekategorijese, dan nønnoestamme barkoen mietie. Ij moenehtsen raeriestimmie dam gaptjh tjñelte maahta skraejriem vaeltedh dan årroji gñelereaktah vihtiestidh, men dñastohte jñenebelåhkoem årroejstie maehtieh aalkoealmetji reaktavaarjelimmie gaertjiedieh. Moenehtse tjñerteste hijven vuekie meatan sjñdtedh tshkestahta aareh jñh buerie soptsestimmiem tjñeltine.

Moenehtse raereste vuekiem guktie meatan årrodh gusnie dovne staate departementine, Saemiedigkie jñh tjñelte maahta skraejriem vaeltedh meatan årrodh. Moenehtse raereste orre njoelkedassesjæjsjalimmie mij barkoem stuvredh. Moenehtse raereste njoelkedassi tjñrrh sjæjsjali departemente, Saemiedigkie jñh fiere guhte tjñelte maahta skraejriem vaeltedh meatan tjñeltekategorijese årrodh. Tjñelkese tjñelte edtja barkosne meatan årrodh.

2.1.5 Statistihken maahtoe saemiej gñeli bjñre

Ij naan maahtoe gñåvnesh gñeh saemiengñeeldh Nõõrjesne jallh vihties statistihken maahtoe saemiej gñeli bjñre. Moenehtsen mñelen mietie ahte maahtoe fñååtese tjuaara vuejnedh goh meadteme internasjonaaalen dñajvoeh saemide aalkoeåålmeginie.

Moenehtse raereste åålmegeregisterelaake edtja stuvrehtidh jñjtjevyljehke tjaalasovvemem saemien gñelide åålmegeregisterisnie. Aajkoe moenehtsen raeriestimmie lea gaskem jeatjebh byõgkeles åajvaladtji gñelesoejkesjimmiem aelhkebe darjodh jñh sjñehteladtedh jñenebh effektijve dñenesjefaalenassem njoelkedassi mietie. Daate tsavtsa gaskem jeatjebh gosse edtjeh soejkesjidh, dimensjoneradidh, tjñrrehtidh jñh vuarjasjidh rñajvarimmieh jñh gñelefaalenassh åålmegasse.

Moenehtsen mñelen mietie dñhte tjuaara vuekiem evtiedidh bñetije gñelegoerhtimmie mej ulmie vihties lñhkoem man gellie almetjh saemiestieh jñh gusnie dah Nõõrjesne årroeh.

2.1.6 Moenehtsen uvtelasse tjeltereformen tjoevkesisnie

Gieledajvh öörnedh

Moenehtsen mielen mietie saemien gielh edtjeh gorredidh jñh nænnoestidh aaj jis tjelteraasth jeatjahtehtedh. Krööhkestimmie saemien gielh gorredidh jñh jealajidh tjuara dan gaavhtan bieliie árrodh ellies vuarjasjimmeste jis tjelth ektiedidh. Gyhtjelassesne jis tjelth raasth jeatjahtehtedh tjuara tjelth krööhkestieh saemiengieleldh árroejidie jñh dej saemiej gieli ovmessie tsiehkide. Moenehtse raereste öörnemem ovmessie tjeltekategorijinie. Moenehtsen mielen mietie dah tjeltekategorijh tjuerieh abpe tjeltem tsevtsehd.

Saemien gielh tjaalasovvedh

Råajvarimmie dan bijre almetjh edtjeh maehdedh sov jñtje gieleaánoem jallh gieleektiedimmiem åålmegeregisterisnie tjaalasovvedh, tjeltem gielesoejkesjimmiem aelhkebe darjodh jñh tjeltem faalenassem dimejsoneradidh, jñh naemhtie sjehtede jienebh radtjoes dienesjefaalenasse njoelkedassi mietie. Ij tjeltem stvaradahke stuvrh jis raeriestimmiem tjirrehtidh jis tjelth edtja maehdedh bievnesh saemiej gieli bijre veedtjedh.

2.2 Tjoahkkájgæsos

2.2.1 Sámegielaj birra

Nammadusá vuodon le jut Vuonan li gålmmå almulasj ja dásásasj sámegiela; oarjjelsámegiella, julevsámegiella ja nuorttasámegiella. Dá giela aneduvvi ájtedum dilen jali alvos ájtedum dilen. Nammadus vielet állu sierralágásj dájmajt gielaj hárráj. Nammadus árvustallá sámegielajn li máhtukvuoda ælládahttemijda.

2.2.2 Giellaguovloj organiserim

Nammadus oajvvat giellaguovllojuohkemav iesjguhtik vælggogisvuodaj. Nammadus oajvvat modellav mij le hiebaduvvam gielaj vidjurijda iesjguhtik suohkanijn. Suohkana oadtju gielalaj vælggogisvuodaj gielajt bisodittjat ja ælládahttájit.

Nammadusá vuojno milta de li *giellabisodimsuohkana* suohkana gånna gávnnuji nuoges sámegielak máhtudahka nav vaj sáme giela li dievalasj ja sebrudakguodde giela ienemus sebrudaksuorgijn ja dievnastusájn ma fáladuvvi. Giellabisodibme le guovdátjin.

Moatte suohkanijn li dárbo sámegielav ælládahttet. Nammadus gáhttju dájit *giellaælládahttemsuohkanin*. Dájit suohkanijn galggi dájma buktet buorre sámegielak dievnastusfálaldagájt, ma guoskavasj sámegielav ælládahtte. Nammadusá mielas de dássta tjuovvu dárbo sierra dájmajda oarjjelsámegielav bisodittjat ja ælládahttájit.

Gå ienebu sámegielagijs stádajda jáhttáji, de li nammadusá árvustallamijs dárbo jut nágin dájit stuorra stádasuohkanijis li árnigin manen, nav vaj dájda vatteduvvá sierra vásstádus sámegielaj hárráj. Danen nammadus oajvvat muhtema *stuurastádasuohkana* li dán árnigin.

Nammadusá mielas de vierttiji *giellaresurssaguovdátja* ásaduvvat buvtátjit buorep giellarievtesvuodajt divna gålmmå sámegiela gáktuj; oarjjel-, julev- ja nuorttasámegiela. Giellaresurssaguovdátja galggi suohkanijt ja ájnegis ulmuttájit viehkedit dævdátjit sámegielak dievnastusfálaldagájt. Sæmmibuohhta sjaddi dá tjoahkkit máhtukvuodajt ja nannit fáhkabirrusav mij le tjanádum sámegielak dievnastusfálaldahkaj háldadimen.

Nammadusá mielas lij buoremus dán árnigij jus nammadus lij buktet konkreta oajvvadásájt makkár suohkana galggi siegen dákkár iesjuhtik lágásj suohkanárnigijda. Valla ælla nammadusán máhtukvuohta dákkár árvustallamij divna suohkanij hárráj. Nammadus le de danen ráddjim oajvvádit makkár suohkana dálásj háldadimguovlojn máhtti liehket duon dán suohkanárnigin. Duodden dási, de nammadus buktá buojkulvisájt makkár vissa ádå suohkana máhtti árnigin maŋen liehket.

Nammadus dættot dát le álgodisækton árnigij, ja konkreta vælggogisvuoda suohkanijda sjaddi boahitet lāhpalasj guoradallamin.

2.2.3 Guovloj ja ájnegas ulmuttjij giellariettesvuoda

Sámegielaŋn li sierra ieme sáme árromsajijda tjanádum. Dá guovlo li danen guovdátjin gielaŋn bisodibmáj ja boahiteájge ávdđánahttemij. Dájŋn guovlojn de hæhttuŋn danen sierra njuolgasúsá doajmmat, aktan vælggogisvuodaj bájkálasj, guovllo ja stáhta oajvátattjajda.

Dájŋna de nammadus buktá modellav gánnå muhtem rievtesvuoda ja vælggogisvuoda galggi njuolggá suohkankategorijjajda tjanádumvvat. Duodden galggi vissa rievtesvuoda liehket ájnegas ulmuttjij hárráj, ja vælggogisvuodamærrádusá orgánajda, ma galggi doajmmat berustahtek geografalasj guovlojs. Nammadusá lāhpalasj guoradallamin sjaddá nammadus máhttsat konkreta rievtesvuodajda ja vælggogisvuodajda, ja gatjálvissaj jus dá galggi tjanádumvvat ájnegas ulmuttjijda, geografalasj guovlluj, orgánajda ja institusjávŋnjajda.

2.2.4 Ásadibme

Nammadusá mielas de ij la udnásj ásadimárnik álmukriettesvuodaj milta. Ásadimprosæssa hæhttu danen rievddat Vuona álmukriettesvuoda gájbbádusáj gáktuj, daj gaskan aj vuona oajvátattjaj rievtesvuoda ja vælggogisvuoda sámij gáktuj álgoálmugin. Nammadusá mielas de le stáhtan badjasaj ávdåsásstádus tjuovvolit álmukriettesvuodaj vælggogisvuodaj, ja dilijt láhtjet nav vaj gielaŋn rievtesvuoda gátseduvvi.

Nammadusá mielas de le ájnegas suohkanijda ájn máhttelisvuohta ietja álgadit ásadimev man suohkankategorijjaj masi ájggu, doajmme dábij milta. Nammadusá oajvvadás ij ráddji suohkanijt álgadit viesádij giellariettesvuodaj nannitjij, valla hieret jut álmuga ieneplāhko ij máhte ráddjit álgoálmuga rievtesvuodaj suodjalimev. Nammadus dættot jut buorre ásadimprosæssa gájbbet buorre ja árra guládallamav suohkanijŋn.

Nammadus oajvvat ásadimprosessav gánnå stáhtta departementa baktu, Sámedigge ja suohkana ásadimprosessav álgadi. Nammadus oajvvat njuolgasustjálamærrádusá milta galggá mierredumvvat jut departemænnta, Sámedigge ja ájnegas suohkana máhtti álgadit ásadimprosessav suohkankategorijjajda. Dánna dættodumvå jut suohkan gálggá prosessan maŋen.

2.2.5 Statistihkalasj diedo sáme gielaŋn birra

Dálla e gávŋnu diedo dajs gudi li sámegielaŋn Vuonan jalik jáhkedahtte statistihkalasj diedo sáme gielaŋn birra. Nammadusá mielas dát diehtovádne hæhttu gehtjadumvvat dagu rijkaŋgasskasasj vælggogisvuodaj doadjemin sámij gáktuj álgoálmugin. Nammadus oajvvat álmuklāhkolāhka galggá regulerit luovvojdis registrerimav sáme gielaŋn birra álmuklāgon. Dán oajvvadásá ulmmen le ierit ietjān álkkebun dahkat almulasj oajvátattjaj giellaŋnplānimav ja dilijt láhtjet ienep dābmaris dievnastusfālaldagājt doajmme njuolgasúsáj milta. Dát guosská ierit ietjān dasi gā galggi plānit dājmajt ja giellaŋnplānlagājt álmugij dimensjonerit, tjadādit ja árvustallat.

Nammadusá mielas de hæhttuji boahhteájge giellaguoradallamijda vuoge ávdánahteduvvat ma vaddi jáhkedahte diedojt man moattes ulmutjijs li sáme-gielaga ja gánná Vuonan sij árru.

2.2.6 Nammadusá oajvvadásá suohkanádástusá gáktuj

Giellaguovloj organiserim

Nammadusá miella le jut sáme giela galggi bisoduvvat ja nanniduvvat aj jus suohkanij rájá rievddaduvvi. Sáme gielaj bisodibme ja ælládahttem hæhttu danen oassen álleslasj árvustallamis jus suohkanaktidime sjaddi. Gá le gatjálvis suohkanrájajt rievddadit de hæhttuji suohkana vieledit sáme-gielak álmuga ja sáme gielaj moattelágásj hásstalusájt. Nammadus oajvvat organiserimav moattelágásj suohkankategorijjajda. Nammadusá mielas de dá suohkankategorijja galggi doajmmat álles suohkanin.

Sáme gielaj registrerim

Oajvvadás jut ulmutja galggi máhttet registrerit ietjasa giellaadnemav jali giellagullumav álmukláhku, álkken dahká suohkanij giellaplánimav ja suohkana fálddagájt hiebadit, ja nav láhtjet dábmarap dievnastusfálddagájt doajmme njuolgadásj milta. Oajvvadásá milta de suohkanij stuorrudagá e galga liehket hieredussan gá suohkan galggá máhttet diedojt sáme gielaj birra oadtjot.

2.3 Čoahkkáigeassu

2.3.1 Sáme-gielaid birra

Lávdegoddi bidjá vuodđun dan ahte leat golbma almmolaš ja ovttadássásaš giela Norggas: máttasáme-giella, julevsáme-giella ja davvisáme-giella. Gielat adnojuvvojit áitojuvvon dahje garrasit áitojuvvon giellan. Gielain lea hui iešgudetlágan vuolggasadji mii lea váldojuvvon vuhtii lávdegotti doaimmain. Lávdegoddi nanne ahte sáme-gielat devdet vitaliserema eavttu.

2.3.2 Giellaguovlluid organiseren

Lávdegoddi evttoha giellaguovlojuogu sierranas geatnegasvuodaiguin. Lávdegoddi evttoha gielaid dillái heivehuvvon modealla guđege gielddas. Gielddaide biddjojtit gielalaš geatnegasvuodát dađi mielde leago áigumuššan seailuhit vai ealáskahttit giela.

Dat maid lávdegoddi namuha *giellaseailluhangiellan* leat gielddat main lea doarvái sáme-giela gelbbolašvuolta dasa ahte sáme-gielat leat ollislaččat ja servodatguoddi gielat eanaš servodatsurggiin ja bálvalusain mat addojuvvojit. Guovdilis lea giela seailuheapmi.

Olu gielddain lea dárbu sáme-gielaid ealáskahttimii. Lávdegoddi namuha dáid gielddaid *giellaealáskahttingiellan*. Doaimmat dáid gielddain galget leat mielde sihkkarastimen buori sáme-gielat bálvalusfáldaga, mii ealáskahtta guoskevaš sáme-giela. Lávdegoddi oaidná dasa lassín dárbbu earenoamáš doaimmaide máttasáme-giela seailuheapmái ja ealáskahttimii.

Dan vuodul go ain eambo sáme-gielagat fárrejit gávpogiidda, lea lávdegotti árvvoštallama mielde dárbbalaš ahte muhtin daid *stuorra gávpotgielddain* šaddá mielde ortnegii, dainna lágiin ahte daidda addojuvvo earenoamáš ovddasvástádus sáme-gielaid hárrái. Lávdegoddi evttoha danin ahte muhtin stuorragávpotgielddat fátmastuvvot dán ortnegii.

Vai giellavuoigatvuodát buorebut čuvvojuvvošedje, oaivvilda lávdegoddi ahte galget vuodđuduvvot *giellaresursaguovddážit* guđege golmma sámegiela fuolaheami váras, namalassii mátta-, julev- ja davvisámegiela. Giellaresursaguovddážit galget veahkehit gielddaid ja ovttaskas olbmuid sámegielat bálvalusaid ollašuttimis. Seammás dat galget čohkket gealbbu ja nannet fágabirrasiid hálldahussii gullelaš sámegielat fálaldatbálvalusain.

Lávdegoddi oaidná ahte ortnegii buoremus livččii leamaš ahte lávdegoddi livččii buktán konkrehta evttohusaid das mat gielddat galget gullat daid iešguđet giellakategoriijade. Lávdegoddi eai leat návccat dahkat dien lágan árvvoštallama buot gielddain. Lávdegoddi lea danin ráddjen iežas dušše evttohit mat gielddat dálá hálldašanguovllus sáhttet leat áigequovdilát daid iešguđet gielldakategoriijaide. Dán lassin addá lávdegoddi ovdamearkkaid muhtun ođđa gielddain mat sáhttet leat áigequovdilát dán ortnegii maid lávdegoddi evttoha.

Lávdegoddi deattasta ahte dát lea ortnega rámmaráhkadus, ja konkrehta geatnegasvuodát gielddaide bohtet loahpalaš čielggadusas.

2.3.3 Guovlu ja ovttaskas olmo giellavuoigatvuodát

Sámegielain lea earenoamáš čanastupmi árbevirolaš sámi ássanguovlluide. Dát guovllut leat danin guovddážis sámegielaid seailuheamis ja ovdáneamis boahhteáiggis. Dáid guovlluin fertejit gustot sierra geatnegahtti njuolggadusat báikkálaš, guovlulaš ja stáhtalaš eiseválddiide.

Lávdegoddi bidjá dán vuodđun modellii mas dihto vuoigatvuodát ja geatnegasvuodát leat njuolga čadnon giellakategoriijii. Lassin galget leat vuoigatvuodát mat gullet ovttaskas olmui ja orgánii gullelaš geatnegahtti mearrádusat, mat galget guoskat fuolakeahhtá geográfalaš guovllus. Lávdegoddi loahpalaš čielggadusas máhccá lávdegoddi fas konkrehtalaš vuoigatvuodaide ja geatnegasvuodaide, ja gažaldahkii ahte galget go dat čadnot ovttaskas olmui, geográfalaš guvlui, orgánii dahje institušuvdnii.

2.3.4 Laktin

Lávdegoddi oaivvilda ahte dálá laktinortnet ii dávis álbmotriektái. Laktinproseassa galgá danin rievdaduvvot vai buorebut fuolaha Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuodaide, maidda gullet maiddái vuoigatvuodát ja geatnegasvuodát mat Norgga eiseválddiin leat sámiid hárrái álgoálbmogin. Lávdegoddi oaivvilda ahte stáhtas lea bajimus ovddasvástádus čuovvut álbmotrievttálaš geatnegasvuodaide, ja láchit dili nu ahte gielalaš vuoigatvuodát vuhtii váldojuvvojit.

Lávdegoddi oaivvilda ahte ovttaskas gielddain ain sáhtta álggahit gielldakategoriijii laktima, dálá geavada mielde. Lávdegoddi evttohus ii eastat gieldda sihkarastimis iežas ássiid giellavuoigatvuodaide, muhto hehte álbmoga eanetlogu vejolašvuoda ráddjet álgoálbmoga riektesuodjalusa. Lávdegoddi čujuha ahte buorre laktinproseassa eaktuda buori ja ahte dialoga gielddain galgá álggahuvvut árrat.

Lávdegoddi evttoha laktinproseassa mas sihke stáhta departemeantta bokte, Sámediggi ja gielddain sáhttet vuolgahit laktima. Lávdegoddi evttoha ođđa ásašmearrádusa mii regulere proseassa. Lávdegoddi evttoha ahte ásašmeantta mearriduvvo ahte departemeantta, Sámediggi ja ovttaskas gielddain sáhttet álggahit gielldakategoriijii laktima. Deattuhuvvo ahte gielddain galgá váldot mielde prosessii.

2.3.5 Statistihkalaš diehtu sámegeielaid birra

Ii gávdno oppalaš geahčastat das geat leat sámegeielagat Norggas dahje luohtehahti statistihkka sámegeielaid birra. Lávdegoddi oaivvilda ahte váilevaš diehtovuodđu ferte gehččojuvvot riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaid rihkkumin sámiid vuostá álgoálbmogin.

Lávdegoddi evttoha ahte álbmotregistarláhka galgá mearridit eaktodáhtolaš sámegeielaid registrerema álbmotregistaris. Lávdegotti evttohusa dárkkuhus lea earet eará álkidahttit almmolaš eiseválddiid giellaplánema ja lámčit dili beaktileabbo bálvalusfállamii dálá njuolggadusrámma mielde. Dát guoská earet eará go plánejit, muddejit, čadahit ja árvvoštallet doaimmaid ja giellafálaldagaid álbmogii.

Lávdegoddi oaivvilda ahte ferte ovddidit metoda boahtteáiggi gielladutkamušaide maid dárkkuhussan lea addit luohtehahti meroštallama olbmuid logus geat leat sámegeielagat ja gos sii ássat Norggas.

2.3.6 Lávdegotti evttohusat gieldareformma olis

Giellaguovlluid organiseren

Lávdegoddi oaivvilda ahte sámegeielat galget sealluhuvvot ja nannejuvvot maiddái maŋŋá gieldarájaid vejolaš nuppástuhttimiid. Sámegeielaid sealluheami ja ealáskahttima vuhtii váldin galgá danin leat oppalaš árvvoštallama oktan oassin gielddaid vejolaš ovttahttimis. Go lea sáhka gieldarájaid nuppástuhttimis galget gielddat vuhtii váldit sámegeielat álbmoga ja sámegeielaid iešguđetlágan eavttuid. Lávdegoddi evttoha organiseret iešguđetlágan gieldakategoriijaide. Lávdegoddi oaivvilda ahte dát gieldakategoriijat fertejit gustot gildii oppalaččat.

Sámegeielaid registreren

Evttohus ahte olbmot galget sáhttit registreret iežaset giellageavahusa dahje giellagullevašvuoda álbmotregistarii, álkidahtta gielddaid giellaplánema ja fálaldaga muddema, ja nie lámčit effektiivaset bálvalusfálaldaga. Gieldda sturrodat ii mearkkaš maidege evttohussii ahte gieldda sáhtta viežžat dieđuid sámegeielaid birra.

3 Utvalgets begrepsbruk

Utvalget legger til grunn følgende forståelse av begrepene i samisk sammenheng:

Samiske språk

Utvalget benytter gjennomgående begrepet samiske språk i delrapporten. Det er for å synliggjøre det språklige mangfoldet i Saepmie/Sábme/Sápmi.

Urfolk

Med urfolk mener utvalget folk med særegne språk og kultur som har hatt territoriell tilknytning til området før dagens stat ble etablert med dagens grenser. Norge er etablert på territoriet til to folk, samer og nordmenn. Samer er ett folk med flere samiske språk og særegen kultur.

Morsmål

Med morsmål legger utvalget til grunn at det er det språket eller de språkene personer selv identifiserer seg med. Personer med morsmål inkluderer personer som enten er *samiskspråklig* eller har *samiskspråklig tilknytning*.

En kan ha ett eller flere morsmål.

Samiskspråklig

Med samiskspråklig mener utvalget personer som identifiserer seg med ett eller flere samiske språk og som er funksjonelt samiskspråklig. Dette er personer som både forstår og kan gjøre seg godt forstått på ett eller flere samiske språk.

Samiskspråklig tilknytning

Med samiskspråklig tilknytning mener utvalget personer som identifiserer seg med ett eller flere samiske språk, men som ikke behersker det på et funksjonelt nivå. Dette kan være personer som har et passivt språk. Dette kan også være personer som ikke har noen kompetanse i samisk, men som kommer fra en familiebakgrunn som har gjennomgått et språkskifte.⁸

Personer med samiskspråklig tilknytning er potensielle *samiskspråklige* i *vitaliseringen*⁹ av samiske språk.

Språkmålgruppe

Utvalget legger til grunn at språkmålgruppen er *samiskspråklige* personer og personer med *samiskspråklig tilknytning*. Språkmålgruppen er målgruppen for utvalgets tiltak for samiske språk. Denne gruppen har morsmålsbakgrunn og vil derfor ha språkrettigheter.

Språkbruker

Med språkbruker mener utvalget personer, både med og uten identitetstilknytning, som både forstår og kan gjøre seg godt forstått på ett eller flere samiske språk. Personer uten

⁸ Se utvalgets forståelse av begrepet "språkskifte".

⁹ Se utvalgets forståelse av begrepet "språkvitalisering".

morsmålsbakgrunn inngår i begrepet språkbruker når personer har lært seg ett eller flere samiske språk til et funksjonelt nivå og er brukere av disse. Med språkbruker mener utvalget i tillegg personer som gjennom tiltak foreslått av utvalget kan bli språkbrukere. Personer med *samiskspråklig tilknytning* er potensielle *samiskspråklige* og inngår i begrepet språkbrukere.

Språkskifte

Med språkskifte forstår utvalget et skifte fra å være funksjonelt *samiskspråklig* til kun å beherske majoritetsspråket. Dette kan skje gjennom generasjoner i en familie eller over tid i et samfunn.

Språkvitalisering

Med språkvitalisering forstår utvalget å snu språkskiftet, fra kun å beherske majoritetsspråket til også å bli funksjonelt *samiskspråklig*. En språkvitalisering forutsetter en økning i andel *språkbrukere*, særlig ved at personer med *samiskspråklig tilknytning* tar tilbake sine samiske språk.

Språkbevaring

Med språkbevaring forstår utvalget å opprettholde komplette og samfunnsbærende språk og en betydelig andel *språkbrukere*, og da særlig *samiskspråklige* i samfunnet.

Språkområder

Med språkområder mener utvalget de geografiske områdene hvor utvalget foreslår regler og tiltak for samiske språk.

Sørsamisk språkområde er området der utvalget foreslår regler og tiltak for sørsamisk språk, *lulesamisk språkområde* er området der utvalget foreslår regler og tiltak for lulesamisk språk og *nordsamisk språkområde* er området der utvalget foreslår regler og tiltak for nordsamisk språk.

4 Utvalgets grunnsyn

Språk er et bærende element i enhver kultur og nasjon. For urfolk, som på ulike måter er under sterkt kulturelt press, vil språk være avgjørende for kulturbevaring og urfolks identitet. Utvalget legger vekt på at samer er urfolk og at samiske språk har en svært stor betydning for samiske samfunn.

Samiske språk var i en lang periode utsatt for en statlig fornorskingspolitikk. Utvalget mener at fornorskingspolitikken innebærer at den norske stat har et særlig moralsk ansvar for å gi de samiske språkene tilstrekkelige ressurser slik at de har en fremtid som levende språk, med samme verdi som norsk.

Som følge av fornorskingspolitikken er de samiske språkene i en sårbar stilling. Utvalget mener at man fortsatt i dag ser klare konsekvenser av dette, ved at språkene ikke verdsettes på linje med norsk og at mange, også blant samene selv, ikke er trygge på verdien av å beherske samiske språk.

På den annen side er det mange samer som har et sterkt engasjement for å bevare og vitalisere samiske språk. Det er etablert flere nye språkarenaer med økte muligheter for samiske språkbrukere. Utvalget mener derfor at det er et grunnlag for vitalisering av både sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk språk.

Samiske språk har forskjellige utgangspunkt som gjør det nødvendig med tiltak tilpasset situasjonen språkene er i. Nordsamisk er, på tross av mange prøvelser, relativt godt synlig og i bruk i folks dagligliv. Sør- og lulesamisk er i langt mer utsatte posisjoner. Det er viktig å ha klart for seg at innenfor samme språk er det store geografiske forskjeller og forskjeller i synlighet og engasjement, også i det tradisjonelle nordsamiske bosettingsområdet.

Samiske språk har en selvstendig rett til å eksistere. I dag er det altfor få som praktiserer eller lærer seg språkene. Alle språkene er i dag å anse som enten truede eller alvorlig truede språk. Som en følge av dette påligger en plikt for offentlige myndigheter til å fremme samisk språkbruk aktivt. Det er behov for en betydelig innsats.

Hensynet til bevaring og utvikling av samiske språk er spørsmål av nasjonal betydning. I slike spørsmål må staten ta hensyn til at samisk språkbevaring og språkutvikling er en sentral del av samisk selvbestemmelse, særlig når staten skal vurdere hvilke tiltak for samiske språk det er hensiktsmessig å igangsette, opprettholde eller avvikle.

Både folkeretten og nasjonal lovgivning angir samiske språkrettigheter som skal bli lagt til grunn i tjenesteyting overfor samiskspråklige. Dette gjelder både for staten, underordnede statlige organer, kommuner, fylkeskommuner, Sametinget, og private aktører som tilbyr tjenester til samiskspråklige på vegne av offentlige myndigheter. Plikter for tjenesteytere vil ofte følge av rettighetslovgivningen. Mangel på oversikt over hvem som er språkmålgruppen gjør språkplanlegging vanskelig. Særlig sentralt er kommunens mulighet til å identifisere innbyggers behov for å kunne dimensjonere et godt tjenestetilbud, og slik oppfylle de lovfestede rettigheter og plikter.

Utvalget legger til grunn at det er tre offisielle samiske språk i Norge; sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk. Samiske språk skal behandles likeverdig. Dette må forstås slik at samiske språk skal være likeverdige med norsk og at de ulike samiske språkene innbyrdes skal være likeverdige. For å oppnå likeverdighet mellom norsk og samiske språk, kreves særskilte tiltak for de samiske språkene, såkalt positiv diskriminering. På grunn av store forskjeller knyttet til demografi, geografi og antall samiskspråklige personer, er det nødvendig med særskilte tiltak, for at de samiske språkene også innbyrdes skal oppnå likeverdighet.

Utvalgets mener at samiske språk skal bevares og styrkes også etter omorganiseringer i offentlig sektor og etter endringer av administrative inndelinger, som endring av kommunegrenser.

Utvalget mener vi er inne i et paradigmeskifte i samfunnet som klart viser at samiske språk er nødvendige for den enkelte same og for de øvrige innbyggerne i språkområdene, og hvor holdninger til samiske språk, særlig blant ungdom, er endret i positiv retning.

5 Samiske språk og språkbrukere

5.1 Innledning

Det samiske bosettingsområdet, Saepmie/Sábme/Sápmi, strekker seg fra de nordlige deler av Hedmark fylke i Norge og Kopparbärgs län i Sverige, og til de østlige deler av Kolahalvøya.¹⁰ Saepmie/Sábme/Sápmi består av ett sammenhengende geografisk område som i seg selv har vært grunnlag for ulike typer av tradisjonelle næringer, blant annet jakt og fiske, reindrift og jordbruk. Dette vide geografiske området har resultert i et rikt mangfold av samiske språk, bosettinger og næringstilpasninger, og er selve symbolet på det samiske samfunnet. Innenfor dette området blir det snakket flere samiske språk og dialekter.¹¹

De første bøkene på samiske språk kom på 1600-tallet, og på denne tiden ble også samisk litteratur skrevet med samme bokstaver som norsk og svensk. På 1800-tallet ble nye bokstaver tatt i bruk for samisk. I dag benytter fem av de standardiserte skriftspråkene en utvidet versjon av det latinske alfabetet, herunder sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk.¹²

Språkutvalgets mandat omfatter tre samiske språk: nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Det er ofte vanskelig å trekke grensen mellom hva som betegnes som et eget språk, og hva som skal kalles dialekter av samme språk. I rettsteorien har det vært diskutert hvorvidt man kan differensiere samiske språk i ulike dialekter, eller om forskjellene er så store at det er snakk om ulike samiske språk.¹³

I språkvitenskapelig sammenheng er innbyrdes forståelighet et viktig kriterium for hvorvidt man står overfor særskilte språk eller dialektvariasjoner innen samme språk. Samtidig bærer språket med seg kunnskaper om fortiden, og er nært knyttet til identitet og nasjonsbygging. Dette er også årsaken til at norsk, dansk og svensk, som stort sett er innbyrdes forståelige, defineres som forskjellige språk. I samisk sammenheng har det vært vanlig å omtale samiske språk i entall, selv om nordsamisk og sørsamisk står like langt fra hverandre som norsk og islandsk, mens forholdet mellom nordsamisk og lulesamisk kan sammenlignes med forholdet mellom norsk og svensk. Dersom språkvernet skal ha et reelt innhold, må det samme vernet gis for både sør-, lule,- og nordsamisk.

I dag blir det gitt opplæring i og på alle tre samiske språk, og alle tre språkene har sitt eget standardiserte skriftspråk og eget alfabet. Selv om nordsamisk er det klart mest talte og utviklede språket, er det ikke grunnlag for rettslig å forskjellsbehandle de tre samiske språkene.

5.2 Historisk tilbakeblikk

5.2.1 Fornorskingspolitikk

Språkenes historie og deres truede posisjon i dag er nært knyttet sammen med behandlingen samene opplevde gjennom en hard fornorskingspolitikk som ble ført over lang tid.

¹⁰ NOU 2000: 3 *Samisk lærerutdanning – mellom ulike kunnskapstradisjoner* punkt 5.1.

¹¹ Nordens språk med røtter og føtter (www.norden.org) <http://eplads.norden.org/nordenssprak/kap2/2c/01.asp>

¹² Se Sametingets hjemmeside (www.sametinget.no) <http://sametinget.no/nor/Spraak/Fakta-om-samiske-spraak>

¹³ Carsten Smith, *Samiske rettigheter i nordisk perspektiv* s. 333 (2006). Se også Susann Funderud Skogvang, *Samerett*, s. 167 (2009).

Fra slutten av 1800-tallet ga den norske stat fornorskningen av samer og kvener høy prioritet. Det geografiske tiltaksområde for politikken var fra Hedmark i sør til Finnmark i nord. Fornorskingsprosessen omfattet hele det tradisjonelle samiske bosettingsområdet. Lenge ble Nord-Troms og Finnmark betegnet som såkalte "overgangsdistrikt" der nordsamisk sto så sterkt at det ble sett på som nytteløst med fornorskningstiltak. Etter hvert skulle disse distriktene komme til å stå i en særstilling som primærområde for en intensivert fornorskingspolitikk.¹⁴

Staten satte i gang en rekke ressurskrevende tiltak for å få forgang i fornorskningen. Det handlet om en økonomisk storsatsing. Den samlede offentlige innsatsen¹⁵ fornorskingspolitikken utgjorde tilsier at det vil ta ca. 110 år før staten har brukt tilsvarende midler for å bevare og styrke samiske språk.¹⁶

De samiske språkene ble et mål for fornorskingspolitikken og et symbol på politikkenes falitt eller suksess. Politikken var uløselig knyttet til fremveksten av sterke nasjonalstater, og det var ikke innføringen av en slik linje i politikken som skilte Norge fra andre stater, men den målbevisste, kontinuerlige og langvarige utførelsen av den. Dette er bakteppet for at den historiske arven etter fornorskingspolitikken både er moralsk besværlig og politisk betent den dag i dag.¹⁷

Avstanden mellom samisk og norsk kultur og språk var så stor at samer og nordmenn ikke uten videre forsto hverandres livsform, ei heller språk. De siste 250 år har det blitt ført en mer eller mindre aktiv fornorskingspolitikk overfor samene som skulle resultere i et språkskifte og at samene skulle oppgi sin kultur. Allerede i 1848 ønsket Stortinget å sette fart i fornorskningen, spesielt i kystområdene. Politikken tok sikte på at samene skulle gå inn for fast bosetting og norsk språk – et kulturelt hamskifte. Det var et todelt mål med dette. For det første var formålet å sikre landets grenser, for det andre ønsket om å sikre en endret utnyttelse av naturressursene gjennom å endre språk, skikker og sedvaner, samt å bytte ut nomadiske flyttemønstre med fast bosetting. Målsetningene var klare, men virkemidlene staten benyttet var preget av mangel på kunnskap og innsikt i kulturen og livsformen blant samene.¹⁸ Fornorskingspolitikken støttet seg til en viss grad på en eksisterende hverdagsrasisme mot samer. Politikken som ble ført overfor samene, særlig sør for Finnmark, var like mye preget av nasjonale, sosialdarwinistiske og rasistiske motiver som sikkerhetspolitikk og ressurskamp.¹⁹

Fornorskingspolitikken gjennomløp flere faser. Frem til omtrent 1905 ble det formelle apparatet bygd opp gjennom vedtak, instruksjer, institusjonsbygging og gjennom en rekke ulike tiltak. Fra ca. 1920 ble fornorskningsideologien meislet ut. I mellomkrigstiden ble det full samordning mellom tiltakene i de ulike samfunnssektorene, herunder skoleverket, kirke, forsvar, jordbruk og industri. Fornorskingspolitikken omfattet etter hvert nesten alle samfunnssektorer.²⁰

¹⁴ Eivind Bråstad Jensen, *I møte med en flerkulturell landsdel* s. 23 og s. 257 (2015).

¹⁵ Henry Minde viser til en årlig samlet bevilgning til samiske formål på nivå med statsbudsjettet i 2005 i *Fornorskninga av samene – hvorfor, hvordan og hvilke følger?* s. 32 (2005).

¹⁶ Ibid. s. 258.

¹⁷ Ibid. s. 12.

¹⁸ Odd Mathis Hætta, *Samene – Nordkalottens urfolk* s. 56, 123 og 126 (2002).

¹⁹ Henry Minde, s. 28 (2005).

²⁰ NOU 1985: 14 *Samisk kultur og utdanning* s. 51.

5.2.2 Samisk organisasjonsbygging

Det første samiske landsmøtet²¹ som ble avholdt så tidlig som i 1917 og Alta-kampen i 1979-1982 står igjen som symboler på samenes kamp mot myndighetene.

Samisk motstand mot fornorskingspolitikken har særlig kommet til syne gjennom opprettelsen av samiske partier og samiske organisasjoner. Disse har blant annet stilt lister til både kommune- og fylkestingsvalg, sametingsvalg og stortingsvalg²² for å fremme samepolitiske standpunkter og slik påvirke hva som blir satt på dagsorden av samisk samfunnsutvikling.

Betydelig motstand mot fornorskingspolitikken ble først mulig når den moderne samebevegelsen ga grunnlag for store, kollektive aksjoner.²³ Alta-aksjonen satte fokus på den samiske minoriteten og mangelen på anerkjennelse og rettigheter som folk. For den norske befolkning, for myndighetene og for samene selv ble dette en vekker.

Samenes rettighetskamp medførte at Samekulturvalget og Samerettsutvalget ble opprettet. Samerettsutvalgets første utredning²⁴ lå til grunn for Stortingets vedtak om egen samelov. Ti år senere, i 1989, ble Sametinget åpnet og året etter vedtok Stortinget et grunnlovstillegg²⁵ som påla statlige myndigheter "at legge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og utvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv".²⁶

5.2.3 Følgene av fornorskingspolitikken

Følgene av fornorskingspolitikken var varierende fordi det ikke var et entydig syn på tiltakene og gjennomføringen av dem. Slik varierte intensiteten av fornorskningen på flere samfunnsområder avhengig av hvor samene oppholdt seg og hvem de kom i kontakt med.²⁷

Et resultatet av fornorskningen var at samene ble lite synlige i folketellingene²⁸ og samisk identitet og næringsinteresser ble marginalisert. I noen områder forsvant samene helt fra den offisielle statistikken. Et kjent eksempel er fra Kvænangen, der andelen samer i kommunen tilsynelatende ble redusert fra 44 pst. til ikke å ha registrerte samer i kommunen i tidsrommet fra 1930 til 1950.²⁹

Mange samer ble, på tross av massivt press fra storsamfunnet, likevel ikke assimilerte. Ofte var det samene som bodde innerst i fjordstrøk, reindriftssamer og særlig samer i kommunene i indre Finnmark som beholdt en kontinuitet i overføringen av samiske språk og kultur.³⁰

Effekten av den langvarige fornorskingspolitikken har totalt sett vært knusende for samenes språk, kultur og kunnskap om egen historie og har ført til normoppløsning og undertrykking av

²¹ Trondheim kommune er i 2017 vertskap for et stort jubileum som heter "Tråante 2017" som skal markere den nasjonale begivenheten at det er 100 år siden det første samiske landsmøtet ble arrangert i Trondheim i 1917.

²² Isak Saba var den første samer som ble valgt inn på Stortinget. Han ble valgt inn i 1906 som representant for Øst-Finnmark.

²³ Henry Minde, s. 32 (2005).

²⁴ NOU 1984: 18 *Om samenes rettsstilling*

²⁵ Tidligere i Grunnloven § 110 a, nå § 108.

²⁶ Øyvind Ravna, *Samenes rett til land og vann* (2011).

²⁷ Odd Mathis Hætta, s. 123-124, 148-149 (2002).

²⁸ Se kap. 7.3.1 Folketellinger.

²⁹ Henry Minde s. 14, 28 (2005).

³⁰ Odd Mathis Hætta, s. 124, 133 (2002).

samisk identitet. Hverdagsrasismen mot samer eksisterer fortsatt. Samer opplever regelmessig diskriminering³¹, nå også fra fornorskede samer, hvilket utgjør et alvorlig samfunnsproblem.

5.2.4 I etterdønningene av fornorskingspolitikken

Den nye nasjonale språkpolitikken ble staket ut så sent som i 1960-årene.³² En viss oppmykning av fornorskingspolitikken, samtidig med en økende bevissthet hos den samiske befolkningen, førte til at flere begynte å skrive og lese samisk og også synliggjøre sin samiske identitet. Den samme trenden kunne registreres i Sverige og Finland utover 1970-tallet.

Å være same i dag betyr å leve i en kompleks hverdag, og inneholder slik sett ikke bare nyvunnen glede over å kunne beherske samiske språk og utøve sin kultur, men også krenkelser, tap og forsoning. Samer lever i et samfunn der ikke lenger samisk og norsk kan sees på som gjensidig utelukkende kategorier. De er snarere ytterpunkter i en hverdag preget av både norsk og samisk tilstedeværelse. Dette har skapt nye samiske fellesskap i områder hvor det lenge så ut til at den samiske befolkningen var i ferd med å forsvinne. Samtidig er det mange som føler at de står utenfor disse nye samiske fellesskapene, og likevel opplever en tilhørighet som de ønsker å uttrykke. Dagens samer lever i en tid hvor språkets og tradisjonskunnskapens stilling er truet, samtidig som det samiske samfunnet har kjempet frem en rekke rettigheter og muligheter som tidligere generasjoner ikke hadde, for eksempel med hensyn til å utøve og videreføre samiske språk. Utfordringen for unge samer i dag handler om mer enn rettighetskamp, nemlig å forsone seg med fortiden og finne nye måter å bevare og utvikle det samiske fellesskapet og de samiske språkene på, også for fremtiden.³³

5.3 Sørsamisk - utbredelse og språkbrukere

Det sørsamiske bosettingsområdet strekker seg fra Saltfjellet i nord til Engerdal kommune i sør, og tilstøtende områder på svensk side. Reindriftsnæringen er en viktig identitetsfaktor for sørsamene og har vært en forutsetning for opprettholdelse av sørsamisk språk og kultur.³⁴ I det sørsamiske området er Snåasen tjielte/Snåsa kommune og Raarvihken tjielte/Røyrvik kommune innlemmet i forvaltningsområde for samisk språk. Hattfjelldal kommune har fattet vedtak om å søke innlemmelse i forvaltningsområdet. På Unescos liste over truede språk er sørsamisk språk klassifisert som et alvorlig truet språk.

Det hersker stor usikkert om hvor mange som anser seg som sørsamer, og hvor mange av disse som behersker det sørsamiske språket.³⁵ Det er svært få barn som har sørsamisk som hjemmespråk. I NOU 1984: 18 *Om samenes rettsstilling* antyder utvalget at det finnes i overkant av 2000 sørsamer i Norge og Sverige, og at ca. halvparten av disse bor i Norge. Man

³¹ Ketil Lenert Hansen, Stephen Minton og Tore Sørli, "Discrimination amongst Arctic indigenous Sami and non-indigenous populations in Norway" s. 1, 11, 12, 18 og 19 (2016).

³² St.meld. nr. 21 (1962-1963) *Om kulturelle økonomiske tiltak av særlig interesse for den samiske befolkning*.

³³ Astrid Dankersen, *Samisk artikulasjon – Melankoli, tap og forsoning i en (nord)norsk hverdag* (2014).³⁴ Se St. meld. nr. 28 (2007-2008) *Samepolitikken* punkt 2.3

³⁴ Se St. meld. nr. 28 (2007-2008) *Samepolitikken* punkt 2.3

³⁵ Se kap. 7.3 Dagens kunnskapsgrunnlag.

antar at under halvparten av disse behersker språket. Undersøkelser fra senere tid anslår at minst 270 personer snakker sørsamisk godt og minst 340 personer forstår språket godt.³⁶

Det sørsamiske bosettingsmønsteret er spredt utover et stort geografisk område. Det er 80 mil mellom det sydligste og nordligste området, med 17 reinbeitedistrikter som strekker seg over 46 kommuner og 5 fylkeskommuner.³⁷ Som en følge av den spredte bosettingen har sørsamene vært i en spesielt sårbar situasjon for forningspolitikken og ettervirkningen av den.³⁸ I mange områder er det sørsamiske språket nesten borte, og det er en stor utfordring å vitalisere språket og kulturen slik at språket blir samfunnsbærende og komplett.³⁹ Få språkbrukere og store avstander gjør det krevende å drive sørsamisk språkarbeid, ettersom det gir få og spredte språkarenaer som tar tid både å utvikle og styrke. Det finnes heller ikke kommuner med et sørsamisk flertall, hvilket igjen kan gi negative konsekvenser for språkarbeidet. Det sørsamiske språket er dermed i en helt spesiell situasjon med tanke på koordinering av språktiltak, ansvarsforhold, opplæringstilbud og ressurser.⁴⁰

I dag eksisterer det bare én sørsamiskspråklig barnehage, *Suaja maanagierte*, lokalisert på Snåase/Snåsa. Det er først og fremst Suaja maanagierte og den samiske barnehageavdelingen ved tidligere Elgå oppvekstsenter som har rekruttert sørsamiske førstespråkelever til skolen. Barnehagene er derfor en svært viktig arena for sørsamisk språkvitaliseringsarbeid.

Det foreligger pålitelige tall for valg av sørsamisk i grunnskolen, og derfor sikker kunnskap om at frafallet fra opplæring i grunnskolen er et problem i dag.⁴¹ Tallmateriale fra Grunnskolens informasjonssystem på internett (GSI) viser at det samlede elevtallet for elever med opplæring i sørsamisk har gått nedover de siste tre årene.⁴²

Undervisningstilbudet for sørsamiske elever i grunnskolen har først og fremst vært knyttet til sameskolene *Áarjelsaemiej skuvle* på Snåase/Snåsa i Nord-Trøndelag og *Gaske-Nöörjen saemienskuvle* i Hattfjelldal. I de siste årene har sistnevnte skole fylt en viktig funksjon ved å gi samisk fjernundervisning og språksamlinger til elever som går på andre skoler. Stortinget har vedtatt å kutte i støtten til sameskolen i Hattfjelldal i statsbudsjettet for 2016.⁴³

Sametingets språkmotiveringsprosjekt ved tidligere Elgå oppvekstsenter, samt Brekken oppvekstsenter og språksenteret Aajege på Røros har vært helt sentrale i vitaliseringsarbeidet av sørsamisk språk i det sydligste Saepmie de siste 15 år. Elgå oppvekstsenter ble nedlagt i 2012. I dag er det sørsamiske kompetansemiljøet i Elgå videreført med en egen avdeling under

³⁶Jon Todal, *Endringer i den sørsamiske språksituasjonen, Ei kunnskapsoppsummering bygd på tal* s. 8-9. Se også Ellen Ravna, *Undersøkelse av bruken av samisk språk*. (2000) og Karl Johan m.fl., *Samisk språkundersøkelse*, Nordlandsforskning (2012).

³⁷ Fylkeskommunene er Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Hedmark og Møre- og Romsdal (Trollheimen).

³⁸ St. meld. nr. 28 (2007-2008) *Samepolitikken* punkt 2.3.

³⁹ I St. meld. 35 (2007-2008), *Mål og mening* s. 60 heter det: "At et språk er *komplett*, betyr i denne sammenhengen at det kan brukes på alle områder i samfunnet. At et språk er *samfunnsbærende*, betyr at det i et gitt språksamfunn brukes til offisielle formål, for eksempel undervisning og lovgivning".

⁴⁰ Sametinget, *Sametingsmelding om samisk språk* s. 16.

⁴¹ *Samiske tall forteller* påpekte dette problemet allerede i første rapport i 2008. Se Jon Todal, "Samisk språk i grunnskolen, jevn vekst og brått fall" (2008).

⁴² Sámi allaskuvla, *Samiske tall forteller 8 - Kommentert samisk statistikk* s. 20 (2015) og Sámi allaskuvla, *Samiske tall forteller 4 - Kommentert samisk statistikk*, 4 s. 19 – 42 (2011).

⁴³ Se Innst.12 (2015-2016) og Prop. 1 S (2015-2016) side 54-55.

Sámi lohanguovddáš/Saemien lohkemejarnge/Senter for samisk i opplæringa ved Samisk høgskole.

Grong videregående skole og Røros videregående skole tilbyr gjennom *Aajege* opplæring på videregående nivå. Opplæring på videregående tilbys også på sameskolen i Hattfjelldal. Sørsamisk opplæring ved hjemmeskolene er basert på fjernundervisning.⁴⁴ Nord universitetet, tidligere Høgskolen i Nord-Trøndelag, har det nasjonale ansvaret for sørsamisk språk og kultur innen lærerutdanningen. I tillegg har språksentrene vært viktig i språkarbeidet. Det er tre språksentre i sørsamisk område: *Aajege* på Røros, *Gielem nastedh* i Snåase/Snåsa og *Gieleaernie* i Raarvihke/Røyrvik.

Det er stor mangel på førskolelærere og lærere i sørsamisk og stor mangel på læremidler.⁴⁵ Det er derfor viktig at kommunene og fylkeskommunene har kunnskap om sørsamiske forhold, og sikrer at sørsamisk språk ikke blir usynliggjort og glemt. Samfunnet har stort behov for personer med kompetanse i sørsamisk.

5.4 Lulesamisk - utbredelse og språkbrukere

Det lulesamiske språkområdet i Norge strekker seg fra Ballangen i nord til Saltfjellet i sør, og omfatter blant annet Divtasvuodna/Tysfjord, Hamarøy/Hábmer, Steigen, Sørfold og deler av Fauske kommune i Nord-Salten. I 2006 ble Divtasvuona suohkan/Tysfjord kommune innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. På Unescos liste over truede språk er lulesamisk språk klassifisert som et alvorlig truet språk.

Det er knyttet stor usikkerhet til hvor mange som snakker lulesamisk.⁴⁶ Det er antas at det er omlag 2000 lulesamer på norsk side av grensen, og at 600 av disse bruker språket aktivt.⁴⁷ Lulesamene i indre fjordområder har i større grad klart å beholde tradisjoner og språk, enn de som bodde i ytre deler av Salten og Ofoten.⁴⁸

I 1989 ble det etablert en lulesamisk barnehage, *Vuonak Sámemáná*, på Drag i Divtasvuodna/Tysfjord, som et resultat av iherdig innsats fra foreldrene. Barnehagens formål var å styrke lulesamisk språk, og gi barna gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i et samisk språkmiljø.⁴⁹ I august 1994 overtok det lulesamiske senteret Árran driften av barnehagen.⁵⁰ Barnehagen har bidratt til å rekruttere elever til samiskspråklige klasser i grunnskolen på Drag, samt bidratt til at det undervises i lulesamisk i videregående skole. Etableringen av barnehagen og samiskundervisningen i skolen har trolig vært avgjørende for den positive språkutviklingen blant lulesamiske barn og unge.

⁴⁴ Språksamlingene tilbys fra sameskolen i Hattfjelldal, sameskolen i Snåase/snåsa og Brekken skole, samt fra Grong videregående skole og Aajege.

⁴⁵ St. meld. nr. 28 (2007-2008) *Samepolitikken* punkt 2.3.

⁴⁶ Se kap. 7.3 Dagens kunnskapsgrunnlag.

⁴⁷ Ibid punkt 2.5.1.

⁴⁸ Ibid punkt 2.5.

⁴⁹ NOU 2000: 3 *Samisk lærerutdanning – mellom ulike kunnskapstradisjoner* punkt 5.3.3.

⁵⁰ Árran gir i dag undervisning i lulesamisk via videokonferanse til ulike grunn- og videregående skoler i Hordaland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Nordland. Árran startet første gang med denne undervisningsformen i februar 1999.

På oppdrag fra Sametinget utarbeidet Nordlandsforskning i 2012 en undersøkelse om bruk av samiske språk.⁵¹ Språkundervisningen viser imidlertid at språksituasjonen i den samiskspråklige barnehagen på Drag i Divtasvuodna/Tysfjord har beveget seg i en uheldig retning, og at lulesamisk språk ikke blir brukt i like stor grad som tidligere. Dette har også konsekvenser for språkbruken i de samiske klassene i skolen og på andre arenaer hvor barn og unge møtes. I et språkbevaringsperspektiv er dette alvorlig. Den negative utviklingen for lulesamisk språk er sammenfallende med innlemmelsen av Divtasvuodna/Tysfjord kommune i forvaltningsområde for samisk språk i 2006. Utviklingen kan kanskje forklares med at den samiske institusjons- og samfunnsbyggingen har medført en flytting av fokus fra språkopplæring til språkforvaltning, og at personer med lulesamisk fagkompetanse velger andre yrker, enn barnehage- og læreryrket.

I 1985 tilbød daværende Høgskolen i Bodø, nåværende Nord Universitet, for første gang et studie i lulesamisk på høyere nivå⁵². I 2012 ble dette tilbudet utviklet til bachelornivå, og fra høsten 2016 vil universitetet også tilby lulesamisk mastergrad.

5.5 Nordsamisk - utbredelse og språkbrukere

Det nordsamiske språkområdet strekker seg fra Finnmark/Finnmárku og Nord-Troms, og til områdene fra Midt-Troms og sørover til Ofoten. Da samelovens språkregler ble vedtatt i 1992 omfattet forvaltningsområdet kun kommuner i det nordsamiske området – Kárášjohka/Karasjok, Guovdageaidnu/Kautokeino, Porsanger/Porsáŋgu, Deatnu/Tana, Unjárga/Nesseby og Gáivuotna/Kåfjord. I 2009 ble Loabák/Lavangen innlemmet i forvaltningsområdet. Nordsamisk er klassifisert som et truet språk på Unescos liste over truede språk.

Det er knyttet stor usikkerhet til hvor mange som snakker nordsamisk.⁵³ Nordsamisk er den største samiske språkgruppen og det antas at det snakkes av omtrent 25 000 personer i Norge. Nordsamisk snakkes hovedsakelig i fylkene Finnmark/Finnmárku og Troms/Romsa, og i kommunene Tjeldsund og Evenes i Nordland.

I Guovdageaidnu/Kautokeino og Kárášjohka/Karasjok utgjør samene et flertall i kommunene, og her snakker majoriteten av befolkningen (anslagsvis 90 pst.) nordsamisk.⁵⁴ I de nordsamiske kommunene innenfor forvaltningsområdet er det mange barn som har nordsamisk som hjemmespråk, og nordsamisk er for mange daglig samhandlings- og kommunikasjonsspråk. I tillegg er nordsamisk også synlig i lokalsamfunnet i mye sterkere grad enn i andre samiske områder.

Det er seks samiske språksentre i det nordsamiske språkområdet. Disse befinner seg i kommunene Alta, Deatnu/Tana, Unjárga/Nesseby, Porsanger/Porsáŋgu, Gáivuotna/Kåfjord, Tromsø, Skibotn, Evenes og Loabák/Lavangen.

Nordsamisk brukes i forvaltningen innenfor flere kommuner i det nordsamiske språkområdet. Sametinget bruker i hovedsak nordsamisk og norsk i sin forvaltning. Språkrettigheter og etablering av samiske institusjoner har ført til at nordsamisk har fått en sterkere posisjon i samfunnet. Dette gjelder særlig institusjoner som NRK Sápmi, SÁNAG/SANKS, Sámi allaskuvla/Samisk høgskole, Eanandoalludirektoráhtta/Landbruksdirektoratet og Sis-

⁵¹ Karl Johan Solstad m.fl., *Samisk språkundervisning* (2012).

⁵² Anders Kintel, "Lulesamisk høgskoleutdanning". I Svein Lund (Red.), *Samisk skolehistorie* (2013).

⁵³ Se kap. 7.3 Dagens kunnskapsgrunnlag.

⁵⁴ NOU 1995: 6 *Plan for helse- og sosialtjenester til den samiske befolkning* i Norge punkt 3.1.3.1.

finnmárku Diggegoddi/Indre Finnmark tingrett. Samisk media og litteratur har særlig bidratt til å synliggjøre, styrke og utvikle samiske språk.⁵⁵

I mange områder utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, er nordsamisk språk fortsatt i en utsatt posisjon. Dette gjelder spesielt i mange sjøsamiske områder i Troms/Romsa og Finnmark/Finnmárku og i det markasamiske området i Sør-Troms og Nordre Nordland. Man må på denne bakgrunn anta at det nordsamiske språket fortsatt er i tilbakegang i disse områdene. De siste ti årene har det imidlertid foregått en aktiv kulturell og språklig vitalisering, med blant annet innlemmelsen av Loabága suohkan/Lavangen kommune i forvaltningsområdet i 2009 og etableringen av det samiske språksenteret, Várdobáiki, i Evenes kommune i 2002.

Det er fortsatt stort behov for kompetanse i nordsamisk innenfor opplæring, læremiddelutvikling og i offentlig forvaltning og tjenesteyting. De samiskspråklige miljøene er fortsatt viktige ressurser for utviklingen av nordsamisk språk, også i andre deler av de nordsamiske områdene. Disse områdene spiller derfor en viktig rolle for den kulturelle og språklige kontinuiteten i det samiske samfunnet som helhet.

5.6 Særlig om samer bosatt i byer

Det er en tendens at folk flytter fra bygder til byer og tettsteder, gjerne i forbindelse med utdanning og jobb. Mangfoldet i utdannings-, arbeids- og fritidstilbud gjør byene attraktive også for mange samer. Den samiske befolkningen i byene består i dag av samer fra alle deler av Sábmme/Saepmie/Sápmi. Oslo og Tromsø er blant annet byer med samiske innbyggere, og representerer dermed et stort samisk mangfold. Andre byer og sentra, særlig i nord, har også fått et betydelig antall samiske innbyggere.⁵⁶ Selv om den samiske befolkningen i byene er prosentvis liten i forhold til innbyggertallet, har mange byer en forholdsvis stor samisk befolkning. Det antas at over halvparten av den samiske befolkningen bor utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.⁵⁷

5.7 Språkpakten

5.7.1 Språkpakten og samiske språk

En problemstilling som har vært oppe i forbindelse med Norges rapporteringer om gjennomføringen av språkpakten, er spørsmålet om hvilke samiske språk som er beskyttet under paktens del III og hvilken betydning innlemmelsen av lule- og sørsamiske kommuner i forvaltningsområdet har for Norges folkerettslige forpliktelser. Ordlyden i ratifikasjonsdokumentet, "the sami language", har bidratt til tolkningstvil. Utvalget ser på denne bakgrunn behov for å gjennomgå språkpaktens bestemmelser.

Den europeiske pakt om regions- eller minoritetsspråk (heretter omtalt som språkpakten)⁵⁸ inneholder bestemmelser som har til hensikt å beskytte regions- og minoritetsspråk i Europa. For å ratifisere språkpakten er det tilstrekkelig at statene forplikter seg til del II. Del II fastsetter en rekke formål og prinsipper når det gjelder statenes plikt til å sikre vern av

⁵⁵ NRK har en allmennkringkasterrolle og dermed et stort ansvar for å ivareta og videreutvikle samiske språk.

⁵⁶ St. meld. 28 (2007-2008) punkt 2.7.

⁵⁷ Delrapport fra ekspertutvalg, *Kriterier for god kommunestruktur* (2014) punkt 3.3.

⁵⁸ Norge ratifiserte språkpakten 10. november 1993, og den trådte i kraft i 1998. (Pr 2015) har 25 stater ratifisert konvensjonen. Språkpakten forplikter nasjonalstatene til å gjennomføre konkrete tiltak for å bevare regional- og minoritetsspråk, slik at de blir synlige både i politikken, i lovgivningen og i praksis.

minoritetsspråkene. Del III inneholder mer omfattende og detaljerte regler som legger konkrete plikter på myndighetene på ulike felt, blant annet innen områder som utdanning, rettsvesen og den offentlige forvaltningen.

Språkpakten inneholder en definisjon av hva som menes med "regions- eller minoritetsspråk" i art. 1 bokstav a. Med *regions- eller minoritetsspråk* menes språk som "tradisjonelt brukes innenfor et gitt område av statsterritoriet av en gruppe som tallmessig er mindre enn resten av statens befolkning". I tillegg må språket være "forskjellig fra det offisielle språket i staten". Det er presisert at dialekter av de(t) offisielle språk faller utenfor språkpaktens bestemmelser. Det er videre lagt til grunn at regional- eller minoritetsspråk skal ha en historisk geografisk tilknytning til territoriet for og omfattes av pakten. Selv om språkpakten først og fremst gjelder territorielle språk, omfattes også språk som tradisjonelt brukes innen statens område, selv om språket ikke kan identifiseres med et spesielt område, jf. språkpakten art.1 bokstav c. Dermed skiller språkpakten mellom språk som har en geografisk og historisk tilknytning til området og språk som har en historisk tilknytning til området, men som er territorielt ubundet.⁵⁹ De territorielle ubundne språkene har et svakere vern enn språkene med geografisk tilknytning, jf. språkpakten art. 7 punkt 5.

Med "*territorium hvor regions- eller minoritetsspråk brukes*" forstår pakten geografiske områder hvor regions- eller minoritetsspråk er uttrykksmiddel for et antall mennesker som rettferdiggjør de i pakten nedfelte tiltak, jf. språkpakten art. 1 bokstav b. Altså ett område hvor språket tales i en betydelig utstrekning. Det følger av språkpaktens forklarende rapport at man under utarbeidelsen av konvensjonen bevisst ikke ønsket å fastsette konkret hvor mange språkbrukere som kvalifiserer til anvendelse av pakten, men at dette skulle være opp til hver enkelt stat å avgjøre.⁶⁰ På denne bakgrunn innrømmer språkpakten statene en relativ stor frihet når det gjelder spørsmålet om det geografiske anvendelsesområdet for paktens bestemmelser.⁶¹ Antallet mennesker som kreves for å rettferdiggjøre tiltakene, kan dermed variere ut fra spørsmålet om hvilket tiltak det er tale om å gjennomføre. Hensynet til språkets historiske tilknytning, språkpaktens formål og antall mennesker som begrunner vedtakelsen av de tiltak som følger av pakten, er blant annet momenter som skal vektlegges i vurderingen.⁶² Statene plikter dessuten å ta i betraktning de behov og ønsker som er uttrykt av gruppene, jf. art. 7 punkt 4.

Ekspertkomiteen har ved flere anledninger bedt norske myndigheter om å avklare spørsmålet om mulig anvendelse av paktens del III på lule- og sørsamisk. I 2006 ble Divtasvuona suohkan/Tysfjord kommune innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk som den første lulesamiske kommunen. Under henvisning til det betydelige antallet lulesamisketalende i Divtasvuodna/Tysfjord, pekte komiteen i sin rapport av 2007 på at innlemmelse i forvaltningsområdet normalt også ville bety at paktens del III ville gjelde for lulesamisk.

5.7.2 Særlig om sørsamisk og lulesamisk omfattes av del III

I henhold til språkpakten art. 15 skal statene hvert tredje år rapportere til ekspertkomiteen. I Norges første rapporteringsrunde la ekspertkomiteen tilsynelatende til grunn at del III var

⁵⁹ Council of Europe, *Explanatory Report to the European Charter for Regional or Minority Languages*, European Treaty Series - No. 148, para. 34.

⁶⁰ Ibid para. 35.

⁶¹ Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Rapport fra gjennomgang av samelovens språkregler* s. 41-42.

⁶² Se Explanatory Report to the European Charter for Regional or Minority Languages, para. 34-35.

ratifisert for det *samiske språket som helhet*. Samtidig valgte ekspertkomiteen å behandle lule- og sørsamisk som del II-språk under henvisning til at forpliktelsene under del III bare var gjennomført overfor nordsamisk innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. I den andre statsrapporten tilkjennega staten uttrykkelig at lule- og sørsamisk formelt er beskyttet av paktens del III. Samtidig forstod man det slik at ekspertkomiteen fant det passende å behandle lule- og sørsamisk under paktens del II under henvisning til at antallet språkbrukere ikke var tilstrekkelig til å rettferdiggjøre tiltak i samsvar med del III. I et tillegg til den tredje statsrapporten ble det fra norsk side gitt uttrykk for at det på ratifiseringstidspunktet kun var nordsamisk som var i en posisjon som gjorde beskyttelse under del III relevant. Departementet mente ordlyden i ratifiseringsdokumentet, "*the Sami language*", for det første kunne tolkes slik at det var det samiske språket som helhet, med alle dets varianter, som er beskyttet under paktens del III.⁶³ Ratifikasjonsdokumentet kunne, ifølge departementet, også tolkes slik at det bare var det nordsamiske språket som ved ratifiseringen fikk beskyttelse under paktens del III. Til støtte for et slikt syn argumenterte departementet med at det på ratifiseringstidspunktet bare var nordsamiske kommuner som var innlemmet i forvaltningsområdet. I statsrådsforedraget som lå til grunn for ratifikasjonsbeslutningen, ble det slått fast at eksisterende lovgivning og praksis oppfylte paktens del III, og at ratifiseringen ikke hadde noen økonomiske eller administrative konsekvenser for Norge ut over det eksisterende lovverk forpliktet til. Departementet mente dermed at den rettslige og faktiske konteksten som lå til grunn for ratifiseringen, talte for at det bare var nordsamisk innenfor forvaltningsområdet som var omfattet av språkpakten del III. Samtidig understreket departementet at en rekke av bestemmelsene som gjelder for nordsamisk, i praksis også blir gjennomført for sør- og lulesamisk.⁶⁴

5.8 Utvalgets vurdering

Uttalelsene fra ekspertkomiteen og staten begrunner noe ulikt hvorfor lule- og sørsamisk behandles som del II-språk. Ekspertkomiteen har vist til at del III-forpliktelsene faktisk bare var gjennomført overfor nordsamisk. Myndighetene har på sin side vist til at antallet brukere av sør-, og lulesamisk ikke rettferdiggjør de tiltak som følger av del III.

Selv om de folkerettslige forpliktelsene til en viss grad gir statene skjønnsmargin når det gjelder å definere områder hvor språkrettighetene skal komme til anvendelse, er utvalget av den oppfatning at språkpakten del III også bør omfatte sør- og lulesamisk. Skal de samiske språkene være levende språk, er det etter utvalgets oppfatning svært viktig med aktiv og utvidet bruk av språkene, og at det legges til rette for at sør- og lulesamisk i større grad kan benyttes i offentlig sammenheng i de tradisjonelle samiske områdene. Den internrettslige likestillingen av disse tre språkene bør, etter utvalgets vurdering, også reflekteres i Norges forpliktelser under språkpakten. Ved å definere sør- og lulesamisk som del-III språk, vil man kunne bidra til å høyne statusen for sør- og lulesamisk, samt bidra til å styrke språkarbeidet ved at staten uttrykkelig forplikter seg folkerettslig til å iverksette tiltak for disse språkene.

Utvalget ser på denne bakgrunn behov for at norske myndigheter presiserer overfor Europarådet hvilke forpliktelser som skal gjelde for sør- og lulesamisk. Dette kan gjøres ved å meddele Europarådet at sør-, lule-, og nordsamiske språk er omfattet av paktens del III innenfor sør-, lule- og nordsamiske språkområder. Utvalget understreker at statene fortsatt nyter en vid

⁶³ Se Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Rapport fra gjennomgang av samelovens språkregler* s. 30.

⁶⁴ Departementet understreker likevel at konklusjonen er "usikker", se Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Rapport fra gjennomgang av samelovens språkregler* s. 10. Se også Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Norges sjette periodiske rapport om gjennomføringen av språkpakten i Norge* s. 10.

skjønnsmargin når det gjelder spørsmålet om hvilke av de tiltak som er nevnt i del III skal omfatte sør- og lulesamiske språk. Tiltakene kan dermed tilpasses språkenes ulike situasjon.

Utvalget har erfart at spørsmålet om statusen for sør- og lulesamisk har bidratt til tvil. Utvalget legger til grunn at Norge har tre offisielle og likeverdige samiske språk, sør-, lule-, og nordsamisk. Utvalget vil komme tilbake til dette i utvalgets endelige utredning.

6 Organisering av språkområder

6.1 Dagens forvaltningsområde for samisk språk

Forvaltningsområdet for samisk språk omfatter i dag 10 kommuner: Snåasen tjielte/Snåsa kommune og Raarvihken tjielte/Røyrvik kommune i sørsamisk område, Divtasvuona suohkan/Tysfjord kommune i lulesamisk område og Loabága suohkan/Lavangen kommune, Guovdageainnu suohkan/Kautokeino kommune, Gáivuona suohkan/Kåfjord kommune, Kárášjoga giella/Karasjok kommune, Porsanger kommune/Porsánjgu giella, Deanu giella/Tana kommune og Unjárgga giella/Nesseby kommune i nordsamisk område.

Figur 6.1 Dagens forvaltningsområde for samisk språk

6.1.2 Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)

I sameloven lov 12. juni 1987 nr. 56 § 3-1 defineres forvaltningsområdet som de kommunene som det er fastsatt i forskrift at skal inngå i forvaltningsområdet:

"I dette kapitlet menes med:

1. forvaltningsområdet for samisk språk; de kommunene som Kongen i forskrift har fastsatt at skal inngå i forvaltningsområdet for samisk språk"

Forskrift om forvaltningsområdet for samisk språk⁶⁵ fastsetter hvilke kommuner som inngår i forvaltningsområdet:

"Med forvaltningsområdet for samisk språk menes kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger, Tana, Kåfjord, Lavangen, Tysfjord, Røyrvik og Snåsa".

Grunnloven § 108 etablerer en plikt for statens myndigheter å legge forholdene til rette for at "den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv." Plikten er gjennomført og konkretisert blant annet gjennom språkreglene i sameloven kapittel 3, som gir språklige rettigheter i møte med offentlige organer. Det gjelder oversettelse av regler, kunngjøringer og skjema til samisk, rett til svar på samisk, utvidet bruk av samisk i rettsvesenet, utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren, individuelle kirkelige tjenester, rett til utdanningspermisjon og rett til opplæring i samisk.⁶⁶ De fleste bestemmelsene er begrenset til forvaltningsområdet for samisk språk, med unntak av noen bestemmelser som gjelder hele landet. Bestemmelsene i sameloven er minimumskrav. Kommunene står derfor fritt til å tilrettelegge for samiske språk utover det som blir regulert i loven.

Bakgrunnen for opprettelsen av forvaltningsområdet for samisk språk var ønsket om å gjøre gjeldende særlige regler om bruk av samisk i områder der det samiske språk stod sterkest⁶⁷. I Ot.prp. nr. 60 (1989-1990) ble praktiske, økonomiske og administrative sider ved den geografiske avgrensningen vurdert. Ved opprettelsen av forvaltningsområdet ble det lagt til grunn at samisk språk skulle styrkes i kommuner også utenfor området, og at en utvidelse av forvaltningsområdet skulle vurderes når reglene hadde virket en stund. Det ble videre lagt vekt på at praktiseringen av reglene i forvaltningsområdet kunne gi inspirasjon til liknende bruk av språkene utenfor området, noe som igjen ville legge forholdene til rette for utvidelse av forvaltningsområdet.

Da samelovens språkregler ble vedtatt i 1990, ble det lovfestet hvilke kommuner som skulle inngå i forvaltningsområdet for samisk språk. I samelovens språkkapittel ble Kárášjohka/Karasjok, Guovdageaidnu/Kautokeino, Unjárga/Nesseby, Deatnu/Tana, Porsanger/Porsángu og Gáivuotna/Kåfjord innlemmet i forvaltningsområdet.

Daværende Kultur- og kirke departement sendte i 2004 på høring forslag om endring i sameloven, der det ikke lenger skulle fastsettes direkte i lov hvilke kommuner som skulle utgjøre forvaltningsområdet for samisk språk. Bakgrunnen var at Sametinget mente det ville være mer tjenlig med en forskriftshjemmel enn å presisere i lov hvilke kommuner som til enhver tid utgjør forvaltningsområdet for samisk språk. Dersom flere kommuner ønsket å innlemmes i forvaltningsområdet, var det ikke hensiktsmessig lovteknisk å presisere de respektive kommunene i loven. I høringsrunden påpekte Norsk språkråd⁶⁸ at prosedyrene for

⁶⁵ Forskrift 17. juni 2005 nr. 657 om forvaltningsområdet for samisk språk, § 1.

⁶⁶ Jf. Lov 6. desember 1987 nr. 56 Om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven) §§ 3-2 til 3-8.

⁶⁷ Ot.prp. 60 (1989-1990) Samisk språk.

⁶⁸ Nå Språkrådet.

innlemmelse burde vurderes nærmere, siden det politiske flertallet i kommunestyrene vil være skiftende. Som svar til uttalelsen viste Kultur- og kirkedepartementet til at det er Sametinget som vil være det organ som fremmer forslag til departementet om forvaltningsområdet for samisk språk skal utvides eller ikke. Departementet foreslo en endring av ordningen og at det nå skulle fastsettes av Kongen i forskrift hvilke kommuner som utgjør forvaltningsområdet for samisk språk. I Ot.prp. nr. 38 (2004-2005) la departementet til grunn at det var en forutsetning at den respektive kommunen i første omgang fattet et vedtak om å inngå i språkområdet, og at dette ble diskutert med Sametinget.⁶⁹

Slik regelverket praktiseres⁷⁰ i dag, er det derfor en forutsetning at kommunen fatter et vedtak om innlemmelse, for at Sametinget skal få saken forelagt, og for at regjeringen skal vedta innlemmelse ved kongelig resolusjon.⁷¹ Departementet foretar en forskriftsendring som fastsettes ved kongelig resolusjon, det vil si at saken behandles i statsråd.

6.1.3 Sverige - Lov om nasjonale minoriteter og minoritetsspråk

I forbindelse med utarbeidelsen av en ny lov om nasjonale minoriteter og minoritetsspråk ble det i Sverige foretatt en vurdering av hvilke kommuner som burde innlemmes i forvaltningsområdet. Utredningen ble foretatt av en gruppe sammensatt av uavhengige eksperter. Bakgrunnen for utredningen var blant annet kritikk fra Europarådets ekspertkomite om at store deler av den samiskspråklige befolkningen i Sverige, og spesielt den sørsamiske befolkningen, bodde utenfor forvaltningsområdet. På bakgrunn av utredningen trådte en ny lov i kraft i 2010. Forvaltningsområdet ble ved loven utvidet fra 4 til 17 kommuner, herunder både nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk språkområde. Hvilke kommuner som skulle inngå i forvaltningsområdet ble fastsatt i lov. Loven fastsetter at også andre kommuner, kan søke om å få inngå i forvaltningsområdet for samisk språk⁷².

Loven sikrer blant annet en part i en sak rett til å bruke samisk både muntlig og skriftlig i kontakt med en forvaltningsmyndigheter hvis geografiske virksomhetsområde helt eller delvis sammenfaller med forvaltningsområdet for minoritetsspråk. Utenfor forvaltningsområdet har en part i en sak rett til å bruke samisk i kontakt med forvaltningsmyndighetene, dersom saken kan behandles av personale som behersker språket. Dersom det finnes særskilte grunner, kan regjeringen fritta den myndighet som ber om det, fra forpliktelsene til å gi skriftlig og muntlig svar på samisk.

6.1.4 Finland – Samisk språklov

I 2004 trådte en ny samisk språklov i kraft i Finland. Formålet med loven er dels å sikre den grunnlovsfestede retten for samer til å bevare og utvikle sitt språk og sin kultur, og dels å trygge samenes rett til å anvende sitt språk hos domstoler og andre offentlige myndigheter. Dessuten pålegges det offentlige en plikt til å tilgodese og fremme samenes språklige rettigheter. Loven stiller krav til statlige og kommunale myndigheter innenfor forvaltningsområdet, og også

⁶⁹ Ot.prp. nr. 38 (2004-2005) *Om lov om endring i lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold* punkt 1.

⁷⁰ Se Regjeringens nettside (www.regjeringen.no) <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/samiske-sprak/samelovens-sprakregler-og-forvaltningsom/id633281/#4>

⁷¹ Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Rapport fra gjennomgang av samelovens språkregler* (2014).

⁷² Ibid.

enkelte krav til sentrale myndigheter utenfor forvaltningsområdet.⁷³ Det fastsettes i loven hvilke kommuner som inngår i forvaltningsområdet.⁷⁴

Loven bygger på systemet at man spesielt innen samenes "hembygdsområde"; Enare, Utsjoki, Enontekis og en del av Sodankylä kommune, skal kunne anvende samisk. Innenfor dette området skal derfor offentlige myndigheter betjene på samisk, og man har rett til å anvende samisk i videre utstrekning enn i andre deler av landet.

Utformingen av samisk språklov er også påvirket av den finske språklagen, som bygger på tanken om at kommunene er en- eller tospråklige, og reglene varierer ut ifra dette.

6.1.5 Sametingets tospråklighetsmidler

Kommunene som er del av forvaltningsområdet for samisk språk, samt de fire fylkeskommunene som disse kommunene ligger i, tildeles tospråklighetsmidler fra Sametinget. Tospråklighetstilskuddet er blitt tildelt til kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet siden 1993, som en følge av at samelovens språkregler trådte i kraft. Målet med midlene er at de skal bidra til at befolkningen i forvaltningsområdet skal kunne bevare og utvikle sitt språk, og at den samiske befolkningen i forvaltningsområdet har en reell mulighet til å bruke samisk i møte med offentlig forvaltning.⁷⁵ I Sametingets tildelingskriterier for tospråklighetsmidlene⁷⁶ er det fastsatt av Sametinget at det skal inngås individuelle samarbeidsavtaler med hver enkelt kommune og fylkeskommune i forvaltningsområdet for samisk språk. Bruken av tospråklighetsmidlene er dermed en del av samarbeidsavtalene Sametinget har inngått med alle kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet.

Tospråklighetsmidlene er del av grunnbevilgningen til Sametinget over kapittel 560 post 50. I tildelingsbrevet til Sametinget for 2015 står det at formålet med dette tilskuddet blant annet er "å dekke drift av Sametinget, tospråklighetsmidler til kommunene og Sametingets tilskudd til næringsutvikling". Den samlede tildelingen på denne posten i 2016 er 279,7 mill. kroner.⁷⁷

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Sametingets budsjett for 2015.

⁷⁶ Plenumsvedtak i Sametinget sak 011/11, *Nye tildelingskriterier for tildeling av tospråklighetsmidlene* punkt 6.1.2 og 6.4.7 (2011).

⁷⁷ Innst. 16 S (2015-2016).

Tabell 6.1 Tabell: Sametingets fordeling av tospråklighetsmidler 2012-2015

	(i 1000 kr)			
	2012	2013	2014	2015
Unjárga/Nesseby	3 021	3 021	3 511	3 532
Deatnu/Tana	5 082	5 082	4 985	5 015
Porsanger/Porsáŋgu	5 312	5 313	4 534	4 579
Kárášjohka/Karasjok	7 320	7 320	7 483	7 210
Guovdageaidnu/Kautokeino	7 554	7 554	7 690	7 666
Gáivuotna/Kåfjord	3 476	3 476	3 659	3 591
Divtasvuodna/Tysfjord	3 021	3 021	2 422	3 475
Snåase/Snåsa	3 021	3 021	2 828	2 973
Loabák/Lavangen	3 021	3 021	3 217	2 788
Raarvihke/Røyrvik	-	2 500	2 499	2 495
SUM - kommune	40 829	43 329	42 829	43 329
Finnmark/Finnmárku	1 400	1 400	1 356	1 216
Troms/Romsa	1 200	1 200	1 202	1 281
Nordland	1 300	1 300	1 356	1 356
Nord-Trøndelag	1 200	1 200	1 186	1 247
SUM – fylke	5 100	5 100	5 100	5 100

Kilde: Sametinget

Tabellen viser fordelingen av tospråklighetsmidler til kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet de siste fire årene.

6.1.6 Tidligere evalueringer av forvaltningsområdet for samisk språk

Det er gjennomført undersøkelser om forvaltningsområdets virkning for samiske språk.⁷⁸

I *rapport om tospråklighet i kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk*, utarbeidet av daværende Kommunal- og regionaldepartement i 2002, vises det til at kommunene innenfor forvaltningsområdet for samisk språk er ulike når det gjelder andelen samiskspråklige i befolkningen, hvor sterk status samisk språk og kultur har i kommunen, andelen elever som enten har samisk som fag eller får undervisning på samisk, antallet skoler og andelen samiskspråklige blant de ansatte i kommunen. Det understrekes at en positiv utvikling av samiske språk, altså en realisering av intensjonene i samelovens språkbestemmelser, er avhengig av holdningene til samiske språk og kultur både i lokalsamfunnene og i kommunal og fylkeskommunal forvaltning.

Nordisk Samisk Institutt gjennomførte i 2007 en evaluering av samelovens språkregler på oppdrag fra daværende Kultur- og kirkedepartement. Bakgrunnen for oppdraget var at Sametinget og departementet mente det var grunn til å se nærmere på hvordan samelovens kapittel 3 fungerer sett opp mot lovens formål. Rapporten konkluderer med at de fleste offentlige organer som omfattes av samelovens språkregler, ikke oppfyller lovens krav fullt ut. Befolkningen innen forvaltningsområdet for samisk språk er dermed ikke sikret rett til bruk av samisk i kontakt med offentlige organer slik språkreglene legger opp til. Rapporten peker på at hovedårsaken til manglende etterlevelse synes å være mangel på kompetanse i samiske språk blant ansatte i offentlige etater. Språkkompetansen varierer både mellom kommunene i forvaltningsområdet, og mellom etatene innad i en kommune. I tillegg viser rapporten til at det synes å være store forskjeller med hensyn til prioriteringer og innsats for oppfølging av samelovens språkregler innenfor offentlig sektor. Rapporten viser til at en for rigid holdning til den geografiske avgrensningen kan virke marginaliserende på samiske språkbrukere som er bosatt utenfor forvaltningsområdet. Evalueringen anbefaler at det bør vurderes en mer fleksibel og nyansert geografisk avgrensning av forvaltningsområdet, sett i lys av språkpaktens bestemmelser. I rapporten argumenteres det blant annet for at forvaltningsområdets språkkrettheter helt eller delvis bør kunne utøves i byer og tettsteder i en kommune, uten at nødvendigvis hele kommunen er innenfor forvaltningsområdet.

Problemstillinger i tilknytning til virkeområdet for samelovens språkregler tas også nærmere opp⁷⁹. I rapporten foreslås at det bør vurderes en ytterligere gradering av virkeområdet for samiske språkregler. Begrunnelsen er å gi flere samer språklige rettigheter og også gi flere områder bedre muligheter for å sikre og utvikle samiske språk. Nordisk Samisk Institutt skriver i rapporten at begrepene "samiske distrikt" og "virksomheter" kan brukes som et utgangspunkt for en slik vurdering, og viser til at de respektive områdene som skal inngå i slike distrikt kan defineres i forskrift.

Rapporten peker videre på at selv om samisk og norsk fortsatt ikke er likestilte språk innenfor forvaltningsområdet, blir de to språkene i større grad enn tidligere oppfattet som likeverdige. Ifølge rapporten, har språkreglene også ført til at det er gjort et omfattende arbeid for å imøtekomme målsettinger om tospråklighet og samiskspråklige tjenester, både i kommunale, fylkeskommunale og statlige etater.

Rapporten konkluderer med at det er behov for å tilpasse samelovens språkregler bedre til internasjonale forpliktelser, og det foreslås at myndighetene vurderer å utvide virkeområdet for

⁷⁸ Evalueringene er gjengitt fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Rapport fra gjennomgang av samelovens språkregler* (2014).

⁷⁹ Svanhild Andersen og Johan Strömngren, *Evaluering av samelovens språkregler* (2007).

språklige rettigheter, og å satse på (re)vitalisering av samiske språk. Rapporten legger videre vekt på behovet for språksamarbeid over landegrensene i samiske bosettingsområder.

En *kartlegging av samisk perspektiv i kommunesektoren*, foretatt av Norut i 2012 på oppdrag fra daværende Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartement⁸⁰, viser at det i stor grad varierer mellom kommunene i hvilken grad samisk perspektiv er innlemmet i kommunesektoren. Kartleggingen har ikke funnet noen eksempler på at det samiske perspektivet fullt ut er likestilt med det norske. Faktorer som påvirker hvordan kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk arbeider med samisk perspektiv i kommunesektoren, er blant annet om samiske språk og kultur stod sterkt i kommunen da innlemmelsen fant sted, samt konfliktnivået knyttet til beslutningen om innlemmelse. Kartleggingen viser at alle kommunene som kom inn i det opprinnelige forvaltningsområdet da ordningen ble innført, har gjort betydelige fremskritt i bruken av samiske språk. Det vises også til at kommunenes satsing på tospråklighetsarbeid varierer mellom kommunene.

Undersøkelsen omfatter også kommunene Tromsø og Alta utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Undersøkelsen viser til at disse kommunene har hatt en kraftig økning i andelen innbyggere som er med i Sametingets valgmanntall. Undersøkelsen viser videre til at kommunene utenfor forvaltningsområdet trolig er mer avhengige av engasjement fra enkeltpersoner og organisasjoner enn hva språkforvaltningskommunene er.

En undersøkelse *om bruken av de samiske språkene*, foretatt av Nordlandsforskning i 2012⁸¹ på oppdrag fra Sametinget, daværende Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartement og Kunnskapsdepartementet, viser at de geografiske forskjellene er store når det gjelder ferdigheter i samiske språk. Undersøkelsen viser at kommunenes evne og vilje til å fremme bruken av samiske språk i stor grad varierer mellom kommunene, både innenfor og utenfor språkforvaltningskommunene. I kommuner der lokalpolitikere har en positiv tilnærming til samiske språk, har de også en mer offensiv og praktisk tilnærming. Språkundersøkelsen understreker samtidig at en hovedgrunn for at samiske språk står sterkere i forvaltningsområdet, er at språkreglens bestemmelser gir klare og konkrete forpliktelser for kommunene, både forvaltningsmessig og innenfor offentlig tjenesteyting. Forvaltningsområdet med sine klare og konkrete forpliktelser medfører at samiske språk blir et offentlig anliggende, til forskjell fra øvrige kommuner hvor ansvaret for samiske språk i stor grad er overlatt til frivillige initiativ fra ressurspersoner⁸².

I *Sametingsmelding om samisk språk* fra 2012 uttaler Sametinget:

"Sametingets utgangspunkt er retten alle samisktalende har til å bruke sitt språk. Enhver samisktalende skal ha rett til bruk av samisk i møte med det offentlige uavhengig av bosted. I dag har kun befolkningen som bor i kommuner som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk disse rettighetene, da samelovens språkregler kun omfatter disse kommunene. Det er derfor nødvendig med en revidering av samelovens språkregler, slik at de omfatter hele landet.

[...] Sametinget ser at det er nødvendig med en slik gjennomgang på bakgrunn av endringer i språksituasjonen, bosetningsmønster samt at nye kommuner er innlemmet i forvaltningsområdet. En fremtidig forvaltningsmodell må ta hensyn til de ulike

⁸⁰ Norut, *Kartlegging av samisk perspektiv i kommunesektoren* (2012).

⁸¹ Nordlandsforskning, *Undersøkelse om bruken av de samiske språkene* (2012).

⁸² Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Rapport fra gjennomgang av samelovens språkregler* (2014).

språksituasjonene for å kunne ivareta og utvikle språket ut fra de behov som er i de forskjellige språkområdene.

Som en konsekvens av at samelovens språkregler endres til å omfatte hele landet, er det behov for å utarbeide et differensiert regelverk. Sametinget ser at det vil kunne være utfordrende for noen kommuner i Norge å betjene sin samisktalende befolkning på samisk. Det er derfor behov for en ny forvaltningsmodell som erstatter dagens forvaltningsområde for samisk språk. Når vi i denne sammenheng snakker om forvaltningsmodell gjelder dette offentlig tjenesteyting på samisk språk som Sametinget anser som et offentlig ansvar. Sametinget ser for seg en todelt forvaltningsmodell. Det vil være hensiktsmessig at de kommuner som i dag er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk omfattes av ett regelverk. Disse kommuner vil være språkressurskommuner hvor den samiske befolkningen må ha utvidede rettigheter til bruk og tjenester på samisk språk. Øvrige kommuner vil også være omfattet av samelovens språkregler, men med et noe mindre omfattende regelverk.

Noen helt sentrale språkkretigheter må gjelde for hele landet. Det er språkkretigheter for førskolebarn, rett til opplæring i og på samisk, rett til helse- og omsorgstjenester på samisk, rett til ivaretagelse av rettsikkerhet på eget språk og rett til kirkelige tjenester på samisk. En slik todelt modell vil gi behov for økte økonomiske ressurser og det vil være nødvendig at både språkressurskommuner og øvrige kommuner sikres rammeoverføringer til samiskspråklig tjenesteyting over statsbudsjettet.

Sametinget anser språkressurskommunene som viktige samarbeidspartnere i arbeidet for å styrke samisk språk lokalt."⁸³

Rapporten *Samiske tall forteller 5* tar opp flyttetrenden fra tradisjonelle samiske kommuner til større tettsteder og byer. Rapporten viser til at de siste 40 årene har vært stor utflytting fra mange tradisjonelle samiske kommuner til tettsteder og byer i Norge. Det er derfor en betydelig samisk populasjon bosatt i de norske byene. Rapporten slår fast at den samiske befolkningen i urbane strøk er en sammensatt gruppe, med røtter i forskjellige distriktsområder og med mangfoldig kulturbakgrunn og historie. Rapporten slår fast at mange av dem som har flyttet, har samisk og flerkulturell bakgrunn. Det understrekes at dette vil ha konsekvenser for bykommunens tilbud til den samiske del av befolkningen slik at også bykommunene må tilrettelegge og implementere samiske kulturelle og språklige tilbud i de offentlige tjenestetilbudene sine, blant annet gjelder det skoletilbud og helsetjenester.

Dette omtales også i boken *Samepolitikkens utvikling*.⁸⁴ Opprettelsen av et forvaltningsområde er ikke et mål i seg selv. Det egentlige målet er å styrke samiske språk for fremtiden. Er samiske språk styrket som følge av opprettelsen av et forvaltningsområde? En stor del av de samiskspråklige bor antakeligvis innenfor forvaltningsområdet. Språkreglene i sameloven gjelder alle som henvender seg til organene som er omfattet av forvaltningsområdet, eller ønsker samiskopplæring og virker slik sett inkluderende. I forvaltningsområdet har språket blitt mer synlig i det offentlige rom og språket blir brukt på flere samfunnsarenaer enn før. Blant barna i forvaltningsområdet er språket styrket i løpet av de rundt tjue årene det har eksistert. Ordningen ser derfor ut til å ha spilt en positiv rolle på de viktigste samfunnsarenaene for barn, barnehage og skole.

⁸³ Sametingsmelding om samisk språk, *Samelovens språkregler og forvaltningsmodeller* (2012)

⁸⁴ Jon Todal, "Forvaltningsområdet for samisk språk i tjue år" s. 206, og s. 220 (2015).

I rapporten fra Kommunal- og moderniseringsdepartementets *gjennomgang av samelovens språkregler* framgår følgende⁸⁵:

"Forvaltningsområdet for samelovens språkregler har vært et godt redskap for å styrke de samiske språkene, og vil fortsatt spille en avgjørende rolle for at de samiske språkene og samisk kultur skal opprettholdes og videreutvikles".

Videre uttaler departementet:

"Innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk er et av de viktigste virkemidlene for å få til systematisk språkarbeid i kommunene. Innlemmelse sikrer også den samisktalende befolkningen i kommunen rett til bruk av samisk i kontakt med offentlige organer og er derfor av stor betydning for å gi samiske språkbrukere likeverdige tjenester. Videre spiller innlemmelse av kommuner i forvaltningsområdet en viktig rolle for å gi det samiske språket status blant kommunens innbyggere".

I samme rapport⁸⁶ blir det pekt på at både samelovens språkregler og tilknyttet regelverk opprinnelig ble utformet for å passe til situasjonen for samiske språk i de kommunene som først var omfattet av forvaltningsområdet. Dette var relativt små kommuner, hvor en betydelig andel av befolkningen snakket samisk. I rapporten påpekes det at enkelte av dagens språkregler kan være vanskelig å gjennomføre i kommuner hvor samene er relativt få og bor spredt.

Sametinget viser i sin utredning om kommunereformen og samiske interesser at hovedmekanismen for kommunal institusjonalisering av samepolitikken, i dag er i den delen av forvaltningsområdet for samiske språk som sammenfaller med kommuner der samer er i flertall:

"For de samiske flertallskommunene institusjonaliseres samepolitikken i stor grad ved at de i seg selv både rammer inn det samiske sivilsamfunnet og rammes inn av det samiske fellesskapet. Kommunens rolle som tjenesteyter, lokalsamfunnsutvikler og lokaldemokrati-aktør skjer mer eller mindre grad i en samisk sammenheng eller kontekst. Disse kommunene er som sagt en helt sentral del av den samiske offentligheten, og de har betydelige ringvirkninger for det samiske fellesskapet også utenfor disse områdene. For forvaltningskommunene der samene er i et klart mindretall virker forvaltningsområdet i stor grad som en konkret pådriver for lokal institusjonalisering av samepolitikken. I disse kommunene er det i hovedsak lokalpolitisk vilje til å implementere tjenester på samisk overfor den samiske befolkningen, men dette er i stor grad individrettede tjenester som i begrenset grad bygger opp under samiske institusjons- og organisasjonsarenaer. Her er det imidlertid variasjoner mellom kommunene. Selv om forvaltningskommunene der samene er i mindretall mest bare virker til individsentrerte tjenester på samiske, så medfører ordningen også at kommunene forholder seg mer aktivt mot den samiske offentligheten med Sametinget og det samiske sivilsamfunnet. Det samiske blir synliggjort i kommunen og kommunen forholder seg aktivt til samepolitiske spørsmål".⁸⁷

⁸⁵ Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Rapport fra gjennomgang av samelovens språkregler* s. 37 og 44 (2014).

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Sametingets utredning *om kommunereformen og samiske interesser* (2015).

6.2 Folkerettslige forpliktelser

6.2.1 Innledning

I det følgende skal utvalget drøfte i hvilken grad internasjonal rett har betydning for om samiske språkrettigheter er knyttet til bestemte geografiske områder, eventuelt om språkrettighetene, helt eller delvis, også gjelder utenfor de tradisjonelle samiske bosettingsområdene. Utvalget drøfter videre om internasjonal rett setter krav til beslutningsprosessen om fastsettingen av de forskjellige områder med språkrettigheter og -plikter, hensynet til statens folkerettslige forpliktelser, samisk selvbestemmelse og lokalt demokrati.

Drøftelsen gjelder særlig forholdet til de konvensjoner som er inkorporert ved menneskerettsloven og senere inntatt i Grunnloven § 92.⁸⁸ Internasjonal urfolksrett for øvrig, kan imidlertid også ha betydning ved å gi uttrykk for internasjonal sedvanerett, eventuelt at urfolksretten får betydning ut fra det alminnelige presumsjonsprinsipp om at norsk rett er i samsvar med folkeretten.

6.2.2 Geografisk avgrensning av språkrettigheter

Den sentrale rettskilden for vern av minoriteter, i et omfattende rettsmateriale, er bestemmelsen om kulturvern i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (heretter omtalt som SP) art. 27. Bestemmelsen slår fast at i de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike minoriteter, ikke nektes retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur, bekjenne seg til og utøve sin egen religion, eller bruke sitt eget språk. Ordlyden i SP art. 27, kan dermed tilsi at bestemmelsen har et snevrere geografisk anvendelsesområde enn hva som gjelder for konvensjonen om sivile og politiske rettigheter generelt, sml. SP art. 2 nr.1.⁸⁹

SP art. 27 var blant annet gjenstand for en bred analyse i Samerettsutvalgets første utredning i NOU 1984: 18 *Om samenes rettsstilling*, og har også senere vært drøftet i en rekke andre teoretiske fremstillinger.⁹⁰ Samerettsutvalget tok ikke stilling til om personer bosatt utenfor det tradisjonelle samiske bosettingsområdet kunne ha individuelle språkrettigheter. Ett av spørsmålene utvalget imidlertid tok stilling til, var hvorvidt et individ kunne flytte fra vedkommende urfolks kjerneområde og likevel påberope seg rettigheter etter art. 27. Med henvisning til den såkalte *Lovelace-saken*⁹¹ mente utvalget at det var tilstrekkelig grunnlag for å si at bestemmelsen pålegger statene en viss plikt til å sikre at minoritetene får mer aktiv støtte, slik at deres kultur kan overleve.⁹² For at individer skal kunne kreve støtte for kultur og språk,

⁸⁸ Viktigst er her FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter og FNs konvensjon om barns rettigheter (barnekonvensjonen), samt Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon.

⁸⁹ Samerettsutvalget i NOU 1984: 18 *Om samenes rettsstilling* punkt 6.8.6 på side 284 konkluderte med at SP art. 27 har et snevrere geografisk anvendelsesområde enn konvensjonen generelt.

⁹⁰ Se blant annet NOU 2007: 13 *Den nye sameretten* s. 193 flg., NOU 2008:5 *Retten til fiske i havet utenfor Finnmark* kap. 8 og NOU 1984: 18 *Om samenes rettsstilling* s. 264-285. Se også Carsten Smiths foredrag på Sametingets 25-årsjubileum, *En lovutreders drøm* (2014).

⁹¹ Saken gjaldt en indianerkvinne som ville vende tilbake til sitt reservat etter at ekteskapet var oppløst. Komiteen kom frem til at kvinnen måtte sies å tilhøre minoritetsgruppen når hun valgte å vende tilbake, og at den canadiske lovgivningen som forhindret henne i dette var i strid med SP art. 27.

⁹² NOU 1984: 18 *Om samenes rettsstilling* s. 271 og 285.

må man, ifølge utvalget, være bosatt i et område av landet hvor "vedkommende etniske minoritet tradisjonelt har sitt bosettingsområde".⁹³

Folkerettsgruppen i NOU 1997: 5 *Urfolks landrettigheter etter folkerett og utenlandsk rett* var enig med Samerettsutvalget om at de mest vidtgående rettighetene som er listet opp i art. 27, bare kan påberopes på samers sentrale bosettingsområder. Samtidig modifiserte gruppen skillet til en viss grad, og pekte på at samer som har forlatt de tradisjonelle kjerneområdene, kan påberope seg andre sider av art. 27, slik som retten til å lære seg sitt eget språk.⁹⁴

Det følger av SP art. 2 nr. 1 at staten som utgangspunkt er forpliktet på hele sitt territorium å respektere og sikre rettigheter utledet av konvensjonen. Formålet med SP art. 27 er å beskytte innbyggernes grunnleggende sivile og politiske rettigheter. Selv om art. 27, ifølge sin ordlyd, gir individuelle rettigheter, regulerer bestemmelsen rettigheter som først har betydning når de kan utnyttes sammen med andre medlemmer av minoritetsgruppen. Den omtaler "rights, in community with the other members of their group". Individets rett til å utøve sitt språk vil naturligvis avhenge av gruppens mulighet til språkutøvelse.⁹⁵ Det er dermed tale om en individuell rett, med et kollektivt aspekt. Språkrettighetene kan derfor både knyttes til enkeltindividene, til mindre grupper eller til den samiske befolkningen som helhet. Selv om staten har en viss skjønnsmargin når det gjelder å definere de geografiske områdene hvor språkrettighetene skal komme til anvendelse⁹⁶, har Menneskerettighetskomiteen imidlertid bemerket, i sin generelle kommentar av 1994, at positive tiltak må respektere konvensjonens forbud mot diskriminering etter art. 2 nr. 1 og art. 26, både når det gjelder forholdet mellom ulike minoriteter og i forholdet mellom minoritetene og den øvrige delen av befolkningen.⁹⁷ Staten er med andre ord forpliktet til å sikre alle fullverdige rettigheter i samsvar med konvensjonen, gjennom lov eller andre nødvendige tiltak.⁹⁸ I motsetning til flere andre bestemmelser som fremgår av konvensjonen, åpner heller ikke art. 27 for at de rettighetene den regulerer kan begrenses ut fra ulike legitime formål. Statene har dermed ingen skjønnsmessig tolkningsmargin ("margin of appreciation") ved vurderingen av rekkevidden av SP art. 27 i konkrete saker. Dette ble slått fast i menneskerettskomiteens uttalelse i *Ilmari Länsman v. Finland*:

"A State may understandably wish to encourage development or allow economic activity by enterprises. The scope of its freedom to do so is not to be assessed by reference to a margin of appreciation, but by reference to the obligations it has undertaken in article 27."⁹⁹

Doktrinen om statens "margin of appreciation" begrunnes i behovet for en forsvarlig balansegang mellom de individuelle rettighetene og eventuelle motstridende samfunnshensyn.¹⁰⁰ En konsekvens av dette vil være at regler og tiltak om språklige rettigheter

⁹³ NOU 1984: 18 *Om samenes rettsstilling* punkt. 6.8.6 på side 284.

⁹⁴ NOU 1997: 5 *Urfolks landrettigheter etter folkerett og utenlandsk rett* punkt 3.6.5 på side 81.

⁹⁵ Se NOU 2007: 13 *Den nye sameretten* s. 194.

⁹⁶ Også i andre land med urfolk og minoriteter, herunder Sverige og Finland, er språklige rettigheter avgrenset til geografiske områder. I forarbeidene til den svenske minoritetsspråkloven (Prp. 2008/09:158s 71) har Europarådet imidlertid rettet kritikk mot Sveriges gjennomføring av minoritetsspråkpakten, bl.a. for at rettigheter etter språkloven kun gjelder for et geografisk avgrenset område. Europarådet har anbefalt Sverige å fremme bruken av finsk, meänkieli og samisk i kontakt med rettsvesenet og offentlige myndigheter, også utenfor forvaltningsområdet.

⁹⁷ Se Rapport fra arbeidsgruppe, *Utkast til Nordisk samekonvensjon* s. 151.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ *Länsman et al. v. Finland*, Communication No. 511/1992, U.N. Doc. CCPR/C/52/D/511/1992 (1994) para. 9.4.

¹⁰⁰ Ann-Gøril Johansen, "Ett skritt fram og to tilbake" s. 186 (2003).

ikke bør utformes så skjønsmessig at individenes rettigheter etter art. 27 ikke omfattes. Dette prinsippet må også få betydning for de rettigheter som gjelder utenfor de tradisjonelle områdene.

Urfolk og deres kultur er sterkt knyttet til egne territorier. Språk er på mange måter en nøkkel og sentral brikke i kulturen. Kulturens tilknytning til de tradisjonelle bosettingsområdene tilsier dermed at de mest vidtgående rettigheter under art. 27 oppstår i det område av landet hvor vedkommende etniske minoritet tradisjonelt har sitt bosetnings- og bruksområde. Samtidig må retten til å bruke sitt eget språk regnes som en elementær menneskerettighet, som i større grad må kunne sies å gjelde uavhengig av demografi og geografi.

Kystfiskeutvalget for Finnmark mente at art. 27 retter seg mot resultatet av de statlige tiltak, noe daværende Fiskeri- og kystdepartement sluttet seg til.¹⁰¹ I samsvar med kystfiskeutvalgets syn, må det derfor legges vekt på at bestemmelsen retter seg mot *resultatet* av de statlige tiltak for språk- og kulturbevaringen. Et sentralt vilkår for bevaring og vitalisering av de samiske språk er å kunne bruke språket "sammen med andre medlemmer av sin gruppe".¹⁰² Når stadig flere samer flytter ut av de tradisjonelle områdene, må dette få konsekvenser for hvilke tiltak det er hensiktsmessig å iverksette. I St. meld. 28 (2007-2008) *Samepolitikken* uttales det:

"Språket er et sentralt element i enhver kultur. Mange betrakter det som det viktigste for å opprettholde kulturell egenart. Skal samenes språk unngå ytterligere svekkelse, må det fungere som en naturlig del av samenes totale liv, ikke bare henvises til bestemte områder, som f.eks. skolen og reindriftsnæringen. Ideelt sett er ethvert språk et fullverdig instrument som uttrykksmiddel, analyseapparat og kontaktskapende faktor på alle livets områder. At samenes morsmål blir akseptert som et slikt instrument, både av samene selv og andre, er en viktig forutsetning for språklig vekst og utvikling. I dette bildet spiller den offentlige språkpolitikken en sentral rolle".

Videre er det lagt til grunn i Meld. St. 6 (2014-2015) *Sametingets virksomhet 2013* punkt 2.2 at "[d]en samiske befolkningen skal ha samme mulighet som majoritetsbefolkningen til å bruke sitt språk i sin hverdag".

Barnekonvensjonen art. 30 slår fast at samiske barn "ikke skal nektes retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk". Denne bestemmelsen er direkte inspirert av SP art. 27. Videre slår ILO-169 art. 28 fast at "Barn tilhørende vedkommende folk skal, når det er praktisk mulig lære å lese og skrive på sitt eget opprinnelige språk". Bestemmelsen i ILO-169 synes dermed å ha et videre geografisk anvendelsesområde enn SP art. 27, ettersom rettighetene ikke må utøves "sammen med andre medlemmer av sin gruppe", men kommer til anvendelse "når det er praktisk mulig".

Språkutvikling er en sosial prosess i samspill med andre, hvor blant annet sosial tilhørighet og barnas identitet bevisstgjøres og formes. Barn og unge tilbringer ofte en stor del av hverdagen i barnehage og skole. I og med at mange samiske barn antas å bo i store byer, i utkanten eller utenfor de tradisjonelle samiske områdene, er det derfor spesielt viktig å ta hensyn til barnas rettigheter, også av hensyn til behovet for nye samiske språkbrukere. FNs barnekomité har blant anbefalt at statspartene implementerer barnas rett til opplæring som gjør dem i stand til å lese og skrive eget språk.¹⁰³ Overfor andre land har komiteen også uttrykt bekymring for manglende morsmålsopplæring og manglende oversettelse av skolemateriell til alle

¹⁰¹ Se NOU 2008:5 *Retten til fiske i havet utenfor Finnmark* kap. 8.17 og Prop.70 L (2011-2012) kap. 10.4.1.7

¹⁰² Se NOU 2008: 5 *Retten til fiske i havet utenfor Finnmark* kap. 8.10 og Prop. 70 L (2011-2012) kap. 10.4.1.7.

¹⁰³ CRC, *The Rights of Indigenous Children – Recommendations*, 34th session, 3 October (2003).

minoritetsspråkene. I FNs urfolkserklæring art. 14 presiseres det også spesifikt at retten til opplæring også skal gjelde de barna som lever *utenfor* sine samfunn.

Flere av de nyere menneskerettighetskonvensjoner gir derfor adgang til, og i noen situasjoner også plikt til, positiv forskjellsbehandling for grupper som tradisjonelt har vært diskriminert eller står i en svakere stilling enn andre. Formålet med slik forskjellsbehandling er å etablere forhold hvor det både faktisk og formelt oppnås likhet mellom medlemmene i de berørte grupper.¹⁰⁴

Statens tiltak skal videre respektere det geografiske området for hvert språk, og eksisterende eller nye geografiske inndelinger skal ikke utgjøre et hinder for arbeidet med å fremme språkene. Skal slike inndelinger opprettholdes, må både lokale og regionale myndigheter kunne ivareta sitt ansvar overfor disse språkene, jf. blant annet språkpakten art. 7 bokstav b.

Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) har også lagt til grunn at ulike språkrettigheter på grunnlag av bosted vil kunne være omfattet av Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK)¹⁰⁵ art. 14. Bestemmelsen verner mot forskjellsbehandling på grunnlag av rase, språk, tilknytning til en nasjonal minoritet, eller annen status, av sammenlignbare personer eller grupper, i deres utøvelse av konvensjonens rettigheter og friheter. Ut fra språkernes truede situasjon kan EMK artikkel 14 dermed trekke i retning av at det vil være en urimelig forskjellsbehandling, dersom samer fratras grunnleggende individuelle språkrettigheter når de flytter fra de tradisjonelle samiske områdene.

Samfunnsforholdene i dagens Norge, med stor mobilitet, begrenset arbeidsmarked og institusjonsbygging i de tradisjonelle samiske bosettingsområdene, tilsier derfor at det legges til grunn at samer har rett til å bruke sitt språk i situasjoner som berører den enkeltes grunnleggende menneskerettigheter. Utviklingen av folkeretten gjør at de individuelle rettighetene for alle samer mest sannsynlig kan fastsettes noe mer presist enn det folkerettsgruppen beskrev i 1997, blant annet at retten til språkopplæring ikke nødvendigvis må begrenses til grunnskoleopplæring, men også omfatte et samiskspråklig barnehagetilbud.

Ut fra de samiske språkernes truede situasjon, der statens tidligere fornorskingspolitikk har hatt betydning, er de samiske språkene, selv i de tradisjonelle bosettingsområdene sterkt svekket, og det er nødvendig å styrke språkkompetansen og øke antallet språkbrukere.

I arbeidet med å vitalisere samiske språk må det derfor tas hensyn til både behovet for tiltak i de tradisjonelle samiske bosettingsområdene og behovet for tiltak for samiske språk utenfor disse.

Når nye tiltak skal vurderes, vil samiske representative organers syn ha betydning ut fra prinsippet om folkenes selvbestemmelsesrett, jf. SP art. 1 og FNs urfolkserklæring art. 3, særlig fordi språket ofte vil være et kjernesporsmål for kulturbevaring. Sametinget har sin språkmelding både understreket språkets betydning for kulturvern, samt vist til det særlige behovet for økt språkbruk i byene.¹⁰⁶

¹⁰⁴ NOU 1997: 5 *Urfolks landrettigheter etter folkerett og utenlandsk rett* s. 34

¹⁰⁵ Den europeiske menneskerettighetskonvensjon ble vedtatt av Europarådet 4. november 1950. Den trådte i kraft for Norges del 3. september 1953. Se også EMDs avgjørelse i *Magee mot Storbritannia* 6. juni 2000 EMDs storkammeravgjørelse, *Carson m.fl. mot Storbritannia* av 16. mars 2010.

¹⁰⁶ *Sametingsmelding om samisk språk* side 16.

6.2.3 Innlemmelse i samiske språkområder

En god prosess for innlemmelse krever at urfolk har en effektiv deltakelse i beslutningsprosesser. ILOs håndhevelsesorganer har betegnet prinsippene om konsultasjoner og deltakelse i ILO-169 art. 6 og 7 som hjørnesteiner i konvensjonen.¹⁰⁷ Videre har FNs Menneskerettskomité innfortolket et konsultasjons- og deltakelsesprinsipp i SP art. 27. Retten til deltakelse kan i stor utstrekning også utledes av internasjonal sedvanerett.¹⁰⁸

Art. 6 har vært gjenstand for en adskillig konkretisering gjennom klagesaker til ILOs styre og gjennom statenes periodiske rapporter.¹⁰⁹ Art. 6 nr. 1 lyder som følger:

"In applying the provisions of this Convention, governments shall:

(a) consult the peoples concerned, through appropriate procedures and in particular through their representative institutions, whenever consideration is being given to legislative or administrative measures which may affect them directly;

(b) establish means by which these peoples can freely participate, to at least the same extent as other sectors of the population, at all levels of decision-making in elective institutions and administrative and other bodies responsible for policies and programmes which concern them;

(c) establish means for the full development of these peoples' own institutions and initiatives, and in appropriate cases provide the resources necessary for this purpose."

I denne sammenheng er det først og fremst art. 6 nr. 1 bokstav b som er av interesse. Etter denne bestemmelsen plikter myndighetene å etablere virkemidler for at urfolk fritt kan delta, minst i samme utstrekning som andre deler av befolkningen, på alle beslutningsnivåer i folkevalgte, administrative og andre organer med ansvar for politikk og programmer som angår dem. Bestemmelsen må leses i lys av art. 7. ILO-169 art. 7 nr. 1 gir urfolk en form for deltakelsesrett i saker som angår deres lokale anliggender. ILOs organer har også uttrykt seg slik at konsultasjonsplikten etter art. 6 fremstår som et *virkemiddel* for å oppfylle urfolkets rett etter art. 7 til å delta i beslutningsprosesser.¹¹⁰ ILO-169 art. 7 lyder som følger:

"The peoples concerned shall have the right to decide their own priorities for the process of development as it affects their lives, beliefs, institutions and spiritual well-being and the lands they occupy or otherwise use, and to exercise control to the extent possible, over their own economic, social and cultural development. In addition, they shall participate in the formulation, implementation and evaluation of plans and programmes for national and regional development which may affect them directly".

Urfolk skal etter denne bestemmelsen, så langt som mulig, kunne utøve kontroll med egen sosiale og kulturelle utvikling, og delta i "utforming, gjennomføring og evaluering av nasjonale og regionale utviklingsplaner". Det engelske uttrykket "decide" må tolkes vidt. Dette i

¹⁰⁷ Se for eksempel Ilolex: 162000ECU169 para. 31.

¹⁰⁸ FNs erklæring om urfolks rettigheter, særlig art. 18, 19 og 32, samt Alta Outcome Dokument, UN official version fra FNs urfolkskonferanse i Alta juni 2013.

¹⁰⁹ NOU 2007: 13 *Den nye sameretten* s. 827 og 828.

¹¹⁰ Se for eksempel Ilolex: 162006MEX169 para 36 og NOU 2007: 13 punkt 17.2.3.2.

motsetning til art. 6 som gir urfolk rett til å "being consult". Dette taler for at deltakelsesretten etter art. 7 går lenger enn den generelle bestemmelsen i art. 6.

Det er dermed nærliggende å legge til grunn at både konsultasjonsplikten og deltakelsesretten fordrer kommunikasjon, forståelse og gjensidig respekt mellom partene. For å oppnå dette er det en forutsetning at det ikke overlates til lokale myndigheter alene å ta stilling til om urfolks språk skal kunne benyttes overfor myndighetene i organer hvor vedkommende folk ikke har effektiv representasjon. Norske myndigheter er forpliktet til å etablere mekanismer som sikrer effektiv urfolksdeltakelse på alle nivå, i politiske så vel som administrative organer, i saker som angår urfolk.¹¹¹ Dette er også formålet med SP art. 27, som gir et rettslig vern for en minoritet. Dette innebærer at medlemmer av minoriteter er gitt en særlig beskyttelse mot flertallets valg og prioriteringer. Et hovedpoeng er da at en majoritet i befolkningen ikke skal kunne begrense dette rettsvernet.¹¹² Skulle flertallet kunne vedta slike unntak, ville minoriteter ikke hatt noen effektiv beskyttelse. Det ville i så fall være en rett ("right") uten et reelt innhold.

Rammekonvensjonen art. 10 nr. 2 regulerer retten til å bruke minoritetsspråk overfor myndighetene. Rettighetene etter rammekonvensjonen kommer til anvendelse i områder som tradisjonelt eller i betydelig antall er bebodd av personer som tilhører nasjonale minoriteter, og i områder hvor en relativt liten andel personer som tilhører nasjonale minoriteter bor, forutsatt at disse personene tradisjonelt bebor de berørte områdene, at disse personene ønsker å bruke språket i samkvem med forvaltningsmyndighetene, samt at en slik anmodning svarer til et reelt behov. Den rådgivende komité har i sin uttalelse eksplisitt understreket at lokale myndigheter ikke alene bør fatte vedtak som innebærer at en minoritet ikke får gjennomført sine språklige rettigheter. For å sikre hensynet til likeverdighet er det, ifølge komiteen, viktig å sette opp klare prosedyrer på når og hvor man skal kunne benytte språket. Komiteen uttaler:

"The possibility of using minority languages in dealings with the administration in all areas where the criteria established by Article 10.2 of the Framework Convention are met may not be left solely to the discretion of the local authorities concerned. It is therefore important to set up clear and transparent procedures on how and when to institute the use of minority languages, including in written form, to ensure that the right is enjoyed in an equal manner."

[...] Numerical thresholds must not constitute an undue obstacle to the official use of certain minority languages in areas inhabited by persons belonging to national minorities either traditionally or in substantial numbers. In particular, a requirement that the minority group represents at least half of the population of a district in order to admit use of the minority language contacts with local administrative authorities is not compatible with the Framework Convention. Where thresholds exist, they must not be applied rigidly and flexibility and caution should be exercised. The Advisory Committee has welcomed the flexibility shown by some local administration officials in applying rigid legal provisions concerning the use of minority languages where, in practice, communication and correspondence in minority languages are still accepted, even if written replies are produced in the official language. Overall, the Advisory Committee encourages states to give careful consideration to the setting up of thresholds for determining the areas inhabited by persons belonging to national

¹¹¹ International Labour Office, *Indigenous and Tribal Peoples: A Guide to ILO Convention No. 169* s. 8 (1996)

¹¹² Johansen, Ann-Gøril, "Ett skritt fram og ti tilbake" (2003).

minorities in substantial numbers and welcomes measures taken by the authorities to lower any such thresholds as appropriate.¹¹³

I stortingsmelding *Stat og kommune – styring og samspel*¹¹⁴ står blant annet:

"Det er eit ansvar for statlege myndigheiter å sikre omsynet til samar som urfolk og nasjonale minoritetar. Staten skal verne om eksistensen og identiteten til ulike etniske, religiøse og språklege grupper med langvarig tilknytning til Noreg og leggje tilhøva til rette for at deira kultur, identitet og eigenart kan vidareutviklast. Det særlege statlege ansvaret for å vareta omsynet til samar og nasjonale minoritetar er ein konsekvens av internasjonale avtalar og nasjonale rettsreglar. Samstundes legg staten til grunn at kommunane og fylkeskommunane på eige initiativ også vil følgje opp nasjonale rettsreglar og dei internasjonale menneskerettskonvensjonane som Noreg har forplikta seg til å følgje opp overfor samane som urfolk og overfor dei nasjonale minoritetane. Sametinget er det fremste organet til å vurdere verknaden offentleg politikk har overfor samane, og det har gjennom konsultasjonsretten sin også eit ansvar for å vurdere desse saksfelta".

Statens syn vurderes her på linje med det som fremkommer av folkeretten. Rent flertallsdemokrati ivaretar ikke nødvendigvis minoritetsinteresser. Mekanismer som sikrer minoriteters rettigheter er derfor nødvendige for å oppnå reelt demokrati som sikrer medbestemmelse og innflytelse, også for urfolk og minoriteter.¹¹⁵

6.3 Utvalgets vurderinger

6.3.1 Gjeldende ordning med forvaltningsområdet for samisk språk

Undersøkelsene som er gjennomført om forvaltningsområdets virkning for samiske språk, vektlegger og framhever ulike funn.¹¹⁶ Utvalget vil i denne forbindelse også understreke at det er viktig at det i større grad gjennomføres undersøkelser om brukertilfredshet, og hvordan brukere oppfatter tjenestetilbudene.

Både samelovens språkregler og tilknyttet regelverk ble i stor grad utformet for å passe til situasjonen for samiske språk i de kommunene som opprinnelig ble omfattet av forvaltningsområdet. Dette var relativt små kommuner, hvor en betydelig andel av befolkningen snakket samisk. Utvalget registrerer at språkreglene som er fastsatt etter at samelovens språkregler trådte i kraft, hovedsakelig blir begrenset til forvaltningsområdet for samisk språk. Dette mener utvalget må ses i sammenheng med at det ved opprettelsen av forvaltningsområdet ble lagt til grunn at samiske språk skulle styrkes, også i kommuner utenfor området. Utvalget mener at samiske språkregler i større grad må utformes i samsvar med formålet om å bevare og vitalisere samiske språk.

Kommunenes etterlevelse av de lovpålagte forpliktelsene er svært varierende, også innenfor forvaltningsområdet. Enkelte kommuner har klart å møte befolkningens behov for tjenester på samiske språk, mens man i andre kommuner i liten grad har klart dette. Kommunene har rom

¹¹³ Council of Europe, *Advisory committee on the framework convention for the protection national minorities, The language rights of persons belonging to national minorities under the framework*, ACFC/44DOC(2012)001 Rev, Thematic Commentary No. 3 (2012).

¹¹⁴ Meld. St. 12 (2011–2012) kap. 2.3.

¹¹⁵ St. Meld. 28 (2007–2008) kap. 1.3.2.

¹¹⁶ Se kap. 6.1.6 Tidligere evalueringer av ordningen med forvaltningsområde for samisk språk.

for å gjøre lokale tilpasninger innenfor det forvaltningsmessige skjønn, men dette begrenses av nasjonal og internasjonal lovgivning. Utvalgets erfaring er at det er manglende fokus på og kunnskap om samiske språkregler, samt at kommunenes forpliktelser knyttet til dette ofte ikke prioriteres. Gjennomføringen av språkreglene er i dag avhengig både av positive holdninger i kommunen, gode rutiner og tilgang på personell med språkkompetanse. Manglende tilgang på personer med samisk språkkompetanse er gjennomgående en hovedutfordring ved gjennomføringen av de lovfestede språklige forpliktelsene. Manglende språkkompetanse er en særlig utfordring i områder hvor samiske språk står svakt.

Utvalget mener at de ulike språkenes geografiske utbredelse må vektlegges i større grad. I noen kommuner innenfor dagens forvaltningsområde er samiskspråklige i flertall, dette gjelder imidlertid kun i det tradisjonelle nordsamiske bosettingsområdet. I andre deler er de samiskspråklige geografisk svært spredt, og i et klart mindretall. Dette gjelder særlig for det sørsamiske bosettingsmønsteret som er spredt over et stort område. Det er videre stor variasjon i hvilken status, bruk og institusjonalisering de ulike språkene har. De samiske språkene er med andre ord i ulike situasjoner, i ulike deler av landet. Å styrke og å utvikle de tre samiske språkene, sør-, lule og nordsamisk, nødvendiggjør derfor også ulike tiltak. Utvalget mener at regelverket og forpliktelsene må differensieres i samsvar med språkets situasjon og om formålet er å bevare eller vitalisere språket. Dette må også sees i sammenheng med at kommunene er i ulike situasjoner når det gjelder ressurser, samiskspråklig kompetanse og antall språkbrukere. Utvalget ser at det er behov for en organisering som i større grad tar hensyn til at etterspørselen etter samiskspråklige tjenestetilbud varierer over tid i den enkelte kommune. Ved å legge til grunn en modell hvor forpliktelsene differensieres mener utvalget at det vil bidra til at ressursene benyttes på en bedre måte. Dette vil medføre at språkmålgruppen i de ulike kommunene får tilbud som er tilpasset sine behov.

Utvalget ser det som sentralt at et system der noen kommuner har særskilte forpliktelser knyttet til tjenesteyting og forvaltning av samiske språk består. For å lykkes i arbeidet med å bevare og vitalisere samiske språk, er det likevel nødvendig å utvide området som omfattes av tiltak for samiske språk. Utvalget mener det er potensiale for å styrke og utvikle samiske språk i flere kommuner i det tradisjonelle bosettingsområdet, også der antall samiskspråklige er i mindretall i kommunen. Etter utvalgets oppfatning må antallet kommuner som innlemmes i en slik organisering økes betraktelig. Mandatet viser til at utvalget blant annet skal se hen til ordningene i Sverige. Utvalget vil påpeke at Sveriges valg av løsning med å utvide forvaltningsområde for samiske språk, uten å også øke midlene tilvarende, ikke er en løsning som utvalget ser som hensiktsmessig.

Samiske språk og kultur, er generelt sett nært knyttet til tradisjonelle samiske bosettingsområder, og utviklingen av samiske språk må derfor ta utgangspunkt i disse områdene. Samiske språk vil naturlig nok stå særlig sterkt i de kommuner som er tilsluttet forvaltningsområdet for samiske språk, men også her er det betydelige forskjeller i antallet språkbrukere og samiskspråklige. Det er et betydelig potensiale for språkvitalisering også i kommuner som i dag ikke er definert som forvaltningskommune. Dette gjelder i tillegg en del av de større bykommunene, hvor man har en betydelig samisk tilflytting.

Utvalget mener derfor at det vil være hensiktsmessig med en ny organisering av språkområdene. Det er også viktig at det legges til rette for at samiskspråklige i de store byene får rettigheter til å benytte sine språk.

Utvalget tar utgangspunkt i at staten har et overordnet ansvar for å gjennomføre folkerettslige forpliktelser, herunder legge til rette for språkenes bevaring og utvikling, og at språklige rettigheter blir ivaretatt. Utvalget vektlegger hensynet til det lokale selvstyret i kommunene,

samtidig må det sikres at nasjonalt regelverk og internasjonale forpliktelser overfor samiskspråklige gjennomføres i de lokale prioriteringene.

Det er en naturlig del av samenes selvbestemmelsesrett å kunne påvirke utformingen av språkreglene og prioritere tiltak for språklig vitalisering, samt å være med på å bestemme fremtiden for samiske språk. Det er behov for å sikre at Norges internasjonale forpliktelser og lovfestede rettigheter og plikter overfor samiskspråklige etterleves.

Språksituasjonen og organiseringen kan beskrives ut fra flere kriterier, men utvalget mener at det er mest hensiktsmessig å ta utgangspunkt i om hovedfokuset er språkbevaring eller språkvitalisering¹¹⁷. Fokus på språkbevaring forutsetter at språket har en så sterk lokal utbredelse at man har tilstrekkelige menneskelige ressurser til å sikre et fullverdig, lokalt samiskspråklig tilbud. Fokus på vitalisering vil innebære at det viktigste vil være å sørge for at det tilbys god språkopplæring og tiltak som gir flere språkbrukere.

På bakgrunn av dette mener utvalget at gjeldende ordning med forvaltningsområde ikke i tilstrekkelig grad bidrar til å bevare og vitalisere samiske språk, særlig gjelder dette for lule- og sørsamiske språk. Med en ny organisering med differensierte forpliktelser, mener utvalget det tas hensyn til at situasjonen for de samiske språkene varierer og at samiskspråklige derfor har ulike utfordringer og behov, og videre at kommunene har ulike utfordringer og ressursituasjoner. Ved at det legges til grunn mer differensierte forpliktelser, mener utvalget at det også vil kunne medføre at flere kommuner vil være interessert i å inngå i en slik ordning.

Utvalget legger derfor opp til en ordning med en språkområdeinndeling tilpasset språkernes situasjon, med differensierte samiskspråklige forpliktelser avhengig av om målet er å bevare eller vitalisere språket.

6.3.2 Område og individbaserte språkrettigheter

De fleste av dagens samiske språkrettigheter er begrenset til et geografisk område, men det er også enkelte individuelle og kollektive rettigheter knyttet til visse samfunnsområder. Utvalget ser at det i denne sammenheng er hensiktsmessig å understreke at utvalgets forslag til organisering av språkområder ikke må oppfattes som et avgrensingsområde for samiske språk og språkrettigheter.

Etter utvalgets vurdering må internasjonal folkerett forstås slik at også samer som er bosatt utenfor de tradisjonelle samiske områdene, har språkrettigheter, så langt dette er nødvendig for å sikre bevaringen av samiske språk. Dette må særlig gjelde retten til samiskspråklig barnehagetilbud, retten til samiskundervisning i skolen, samt bruk av samisk i situasjoner som berører individets grunnleggende menneskerettigheter. Samiske språk har en særlig tilknytning til tradisjonelle samiske bosettingsområder. Disse områdene vil derfor være sentrale for språkernes bevaring og fremtidige utvikling. I disse områdene må det derfor gjelde særlige regler, med forpliktelser for lokale, regionale og statlige myndigheter.

Utvalget legger opp til en ordning med en språkområdeinndeling med differensierte forpliktelser for kommuner og storbykommuner med særlig ansvar knyttet til samiske språk. Utvalget legger med dette til grunn en modell hvor visse rettigheter og forpliktelser skal være direkte knyttet til kommunekategori. I slike områder mener utvalget at det vil tilsi pliktbestemmelser om språkanvendelse i kontakten mellom den enkelte og offentlige organer, og i tjenestene som tilbys. I områder utenfor disse kommunekategoriene, vil det tilsi individbaserte rettighet- eller pliktbestemmelser med tydelig ansvars plassering for hvor

¹¹⁷ Se kap. 3 Utvalgets begrepsbruk.

samiskspråklige skal få sine tjenestetilbud. I tillegg vil det være visse rettigheter knyttet til individ, og pliktbestemmelser knyttet til organ, som skal gjelde uavhengig av geografisk område. I utvalgets endelige utredning vil utvalget komme tilbake til de konkrete rettighetene og forpliktelsene, samt spørsmålet om de bør knyttes til individ, geografisk område, organ eller institusjon.

6.3.3 Dagens prosess for innlemmelse

Dagens prosess for innlemmelse, forutsetter søknad fra kommunen basert på flertallsvedtak i kommunestyret. Utvalget vil framheve at både innenfor og utenfor de tradisjonelle samiske områdene, er det få kommuner der den samiskspråklige befolkningen er i flertall. Norske myndigheter er forpliktet til å etablere mekanismer som sikrer effektiv urfolksdeltakelse på alle nivå, i politiske så vel som i administrative organer. Dette innebærer at urfolk er gitt en særlig beskyttelse mot flertallets valg og prioriteringer. En majoritet i befolkningen skal ikke kunne begrense dette rettsvernet. I sin tolkning av Europarådets rammekonvensjon for beskyttelse av nasjonale minoriteter peker komitéen eksplisitt på at staten ikke bør overlate til lokale myndigheter alene å ta stilling til om minoritetsspråk skal kunne benyttes overfor forvaltningsmyndighetene.

At samiske språkbrukere og samiskspråklige i kommunene er avhengig av om flertallet i kommunen vil søke innlemmelse, mener utvalget er uheldig for arbeidet med å sikre og utvikle samiske språk. Dagens innlemmelsesprosess, er etter utvalgets vurdering, heller ikke i samsvar med folkeretten. Dette innebærer at dagens prosess for innlemmelse ikke kan videreføres, den bør endres for bedre å ivareta Norges folkerettslige forpliktelser.

Dette må ses i sammenheng med at staten har et overordnet ansvar for å følge opp folkerettslige forpliktelser, og legge til rette for at mindretallets samiske språkrettigheter blir ivaretatt. Organiseringen av språkområder og tilhørende regelverk, herunder innlemmelse, må etter utvalgets oppfatning anses å være en del av den prinsipielle språkpolitikk, og derfor avgjøres av staten og Sametinget. Utvalget vil her trekke fram at da samelovens språkregler ble vedtatt, ble det fastsatt i loven hvilke kommuner som skulle inngå i forvaltningsområdet for samiske språk. De fem første kommunene som skulle inngå i forvaltningsområdet for samiske språk, ble innlemmet etter statlig initiativ og beslutning.

Prosess for innlemmelse må videre ses i sammenheng med utvalgets forslag om at kommunenes forpliktelser differensieres ut fra om målet er bevaring eller vitalisering av språket, og slik blir bedre tilpasset ulike kommuner og språkenes ulike situasjon. Aktuelle kommuner har ansvaret for gjennomføringen av bestemmelser som gjelder for kommunekategorien. Det vil derfor måtte legges stor vekt på at kommunene i tilstrekkelig grad er involvert i prosessen. En god innlemmelsesprosess forutsetter derfor en god og tidlig dialog med kommunen. Lokal oppslutning, initiativ og holdninger kan i stor grad påvirke viljen til å følge opp de samiskspråklige forpliktelsene. Det er derfor viktig at kommunene som innlemmes er involvert gjennom hele prosessen. En god innlemmelsesprosess, vil etter utvalgets oppfatning bidra til å sikre at hensynet bak en slik organisering ivaretas, nemlig å bevare og utvikle samiske språk.

Utvalget mener at den enkelte kommune fortsatt kan ta initiativ til å bli innlemmet i en kommunekategori, ved å søke departementet om slik innlemmelse, i samsvar med dagens praksis. Det utvalget vurderer som kritikkverdig er de tilfeller der kommunene ikke vil ta opp spørsmålet om innlemmelse til debatt, eller der hvor flertallsavgjørelsene forhindrer mindretallets ønske om innlemmelse. I tillegg til å utrede og vurdere innlemmelse på bakgrunn av søknad fra kommuner, mener derfor utvalget at staten ved departementet også på eget initiativ skal kunne foreta en utredning og vurdering av hvilke kommuner som bør innlemmes

i kommunekategori. Samtidig mener utvalget at også Sametinget bør kunne ta initiativ til å utrede og vurdere om en eller flere bestemte kommuner bør bli en del av foreslåtte organisering. Utvalgets mener dette sikrer en bedre innlemmelsesprosess som er i tråd med folkeretten.

I tråd med gjeldende regulering, skal forskriftskompetansen og myndigheten til å avgjøre saken, ligge hos staten ved regjeringen. Utvalget vektlegger at Sametinget skal bli konsultert om beslutninger knyttet til endringer i språkområdet og innlemmelse, og at Sametingets uttalelser i saken skal tillegges betydelig vekt. Utvalget mener at språk må antas å være kjernen i urfolkets selvbestemmelsesrett, jf. FN's erklæring om urfolks rettigheter art. 3

6.4 Utvalgets forslag til organisering av samiske språkområder

6.4.1 Innledning

Utvalget vil framheve at utvalgets forslag er rammeverket for ordningen, og at de konkrete forpliktelsene for kommunene vil komme i den endelige utredningen. Utvalget ser at det optimale for ny ordning hadde vært at utvalget kom med konkrete forslag til hvilke kommuner som skal inngå i de forskjellige kommunekategoriene. Utvalget har imidlertid ikke forutsetninger for å gå inn på en slik vurdering av alle kommuner. Utvalget har derfor begrenset seg til å foreslå hvilke kommuner i dagens forvaltningsområde som kan være aktuelle i de ulike kommunekategoriene. Utover dette kommer utvalget med eksempler på nye kommuner som kan være aktuelle i ordningen utvalget her foreslår.

Utvalget foreslår en ordning som er tilpasset språkernes situasjon i den enkelte kommune. Kommunene får språklige forpliktelser differensiert ut i fra om hensynet er å bevare eller vitalisere språkene. Utvalget foreslår kommunekategoriene; språkbevaringskommuner, språkvitaliseringskommuner og storbykommuner med særlig ansvar knyttet til samiske språk og i tillegg at det skal opprettes språkressursentre.

Utvalget mener at både språkbevaringskommuner, språkvitaliseringskommuner og de aktuelle storbykommunene skal utarbeide en plan for hvordan de skal bevare og vitalisere samiske språk. Det er sentralt at språkarbeidet forankres i kommunene. Alle kommunene i dagens forvaltningsområdet bør etter utvalgets mening videreføres som enten språkbevarings- eller språkvitaliseringskommune.

6.4.2 Språkbevaringskommuner

Kommuner der det er etablert et godt samiskspråklig tjenestetilbud bør inngå i det utvalget vil betegne som *språkbevaringskommune*. Fokuset i bevaringskommuner er å bevare det aktuelle samiske språket. En språkbevaringskommune innehar tilstrekkelig samiskspråklig kompetanse til at samiske språk er et komplett og samfunnsbærende språk innen de fleste samfunnsområder og i tjenestene som ytes. Disse kommunene er allerede i dag i stand til å oppfylle gjeldende regelverk, og i tillegg få utvidet ansvar for å bevare samiske språk. Dagens regler i gjeldende forvaltningsområde skal gjelde som et minimumskrav og språkrettighetene skal på enkelte områder styrkes. Utvalget vil i sin endelige rapport utrede forslag til konkrete regler for å sikre at samisk fullt ut skal kunne anvendes i all offentlig sammenheng. I språkbevaringskommuner skal det gjeldende samiske språket være fullt ut likestilt med det norske språket, og det skal være reell mulighet for bruk av det aktuelle samiske språket i all offentlig forvaltning.

Disse kommunene vil videre være viktige for å bidra til utvikling av samiske språk. De anses som språklige ressurskommuner, og vil således bidra til kvalitetsmessig god språkutvikling. Slik dagens språksituasjonen i språkforvaltningskommunene er, ser utvalget at det kun er

kommuner i det nordsamiske språkområdet som er aktuelle språkbevaringskommuner. Utvalget ser på Guovdageaidnu/Kautokeino, Kárašjohka/Karasjok, Unjárga/Nesseby, og Deanu/Tana som aktuelle språkbevaringskommuner.

Lule- og sørsamiske kommuner kan på sikt bli språkbevaringskommuner, etter at vitaliseringen har ført til at aktuelle samiske språk er et komplett og samfunnsbærende språk. Inntil det er etablert lule- og sørsamiske språkbevaringskommuner må språkressursentrene og språkvitaliseringskommunene ta et større ansvar for lule- og sørsamisk språkutvikling.

6.4.3 Språkvitaliseringskommuner

I mange av kommunene i det tradisjonelle samiske bosettingsområdet er det behov for en vitalisering av samiske språk, heller enn språkbevaring, da samiskspråklige tjenestetilbud ikke er etablert i like stor grad som i språkbevaringskommunene. I disse kommunene er ikke samiske språk et komplett og samfunnsbærende språk innen de fleste samfunnsområder og i tjenestene som ytes, og det er heller ikke en reell mulighet for bruk av samiske språk i offentlig forvaltning, sammenlignet med språkbevaringskommunene. Utvalget betegner disse kommunene som *språkvitaliseringskommuner*. Disse kommunene har et stort potensiale for å høyne andelen samiskspråklige i kommunen og etablere flere samiskspråklige arenaer der det aktuelle samiske språket brukes. Tiltak i disse kommunene skal bidra til å sikre et godt samiskspråklig tjenestetilbud, som vitaliserer det aktuelle samiske språket. Utvalget mener at det i mange kommuner er behov for tiltak som bidrar til å snu den forutgående og pågående fornorskingsprosessen. Det vil være nødvendig å prioritere ressurser, både i form av samiskspråklig kompetanse og økonomiske ressurser. I vitaliseringsarbeidet mener utvalget at samiskspråklige barnehager, opplæring i og på samisk i skolen og i voksenopplæringen, er sentralt.

En vellykket vitaliseringsprosess kan, på sikt, resultere i at samiske språk utvikles og står så sterkt at kommunen kan endre status fra å være en vitaliseringskommune til å bli en språkbevaringskommune.

Utvalget ser på Loabák/Lavangen, Porsanger/Porsáŋgu, Gáivuotna/Kåfjord, Divtasvuodna/Tysfjord, Snåase/Snåsa og Raarvihke/Røyrvik som aktuelle kommuner for å være språkvitaliseringskommuner.

Eksempler på øvrige potensielle språkvitaliseringskommuner kan være Hattfjelldal, Røros, Engerdal, Hamarøy/Hábmer og Skånland, samt en rekke andre kommuner i det nordsamiske området.

6.4.4 Storbykommuner med særlig ansvar for samiske språk

Mange samiskspråklige bor i byer. Dette gjelder særlig en del av de store byene hvor universitet og høyskoler er lokalisert. Det er ikke nytt at samer flytter inn til byer, det er imidlertid en ny tendens at mange er tydelige på at de ønsker å ivareta sine samiske språkrettigheter. Etter utvalgets mening er det av stor betydning å sikre grunnleggende språklige rettigheter for den samiskspråklige befolkningen i visse storbykommuner.

For å bevare og vitalisere samiske språk, er det etter utvalgets vurdering nødvendig at også noen av de store bykommunene inngår i ordningen ved at de tildeles særlig ansvar knyttet til samiske språk. Utvalget foreslår derfor at enkelte *storbykommuner* får særlige forpliktelser knyttet til samiske språk.

Utvalget mener storbykommunene Trondheim, Tromsø, Bodø og Oslo bør ha særlig ansvar knyttet til samiske språk og tjenesteyting. Tromsø for nordsamisk språk, Bodø for lulesamisk

språk, Trondheim for sørsamisk språk. I tillegg bør Oslo, i kraft av å være Norges hovedstad og største by, tildeles ansvar knyttet til alle tre samiske språk.

6.4.5 Samiske språkressursentre

Der det ikke er hensiktsmessig at kommunen er språkbevaringskommune eller språkvitaliseringskommune, er styrking av etterlevelsen av de individuelle språkrettighetene særlig viktig. For å bidra til å sikre at språkrettighetene ivaretas i større grad, mener utvalget at det bør opprettes *språkressursentre* for hvert av de tre språkene, som skal ivareta henholdsvis sør-, lule- og nordsamisk. Språkressursentrene skal bistå kommuner og enkeltindivider i oppfyllelsen av samiskspråklig tjenestetilbud. Samtidig vil de bidra til å samle kompetanse og styrke fagmiljøet knyttet til samiskspråklig tjenestetilbud i forvaltningen/kommunene. Utvalget ser at språkressursentrene også kan ha en støttefunksjon for språkvitaliserings- og språkbevaringskommunene, og bidra til informasjon- og erfaringsutveksling.

Språkressursentrene vil være sentrale i å bistå kommunene, samtidig som kommunene fortsatt har en tilretteleggingsplikt og ansvar for forvaltning og etterlevelse av regelverket. Utvalget mener at slike språkressursentre er en løsning som vil kunne sikre at lovfestede forpliktelser etterleveres, ved at ressurser og kompetanse samles og slik forhindrer at manglende kompetanse og prioriteringer lokalt i kommunene hindrer oppfyllelse av språkrettigheter/forpliktelser.

Utvalget vil understreke at språkressursentrene vil være noe annet enn de eksisterende språksentrene, som i større grad har som mål å drive med språkutvikling. Utvalget vil i sin endelige utredning omtale rolle- og ansvarsfordeling for samiske språk, herunder språkressursentrene og deres organisering og oppgaver.

6.4.6 Særlig om organisering og forvaltning i sørsamisk område

Det tradisjonelle sørsamiske bosettingsområdet er geografisk stort og med et spredt bosettingsmønster. Det er derfor mange kommuner i dette området som verken kan være språkbevarings- eller språkvitaliseringskommuner. I det sørsamiske området er det derfor nødvendig med en fleksibel organisering av tjenestetilbudet. Det er viktig å sikre at etterspørsel etter samiskspråklige tjenester, skal utløse et tilbud om dette. Eksempelvis vil dette særlig gjelde sørsamiskspråklig barnehagetilbud og grunnskoleopplæring. Utvalget vurderer at dette vil kunne ivaretas gjennom sørsamisk språkressursentre, som vil kunne bidra med ressurser og kompetanse når det avdekkes etterspørsel i kommunen. Det er samtidig viktig å understreke at det fortsatt vil være kommunen som er tjenesteleverandør og forpliktet etter regelverket. I de tilfeller språkressursenteret bidrar med løsninger, vil kommunen derfor fortsatt ha en tilretteleggingsplikt.

Utvalget ser at det kan være nødvendig med en egen sørsamiskspråklig barnehage- og skoleenhet, og at det vil kunne organiseres i sammenheng med et sørsamisk språkressursenter. En slik enhet vil være helt sentral i det sørsamiske området, og vil nødvendiggjøre flere ressurser til sørsamisk språkressursenter. Et språkressursenter og en barnehage- og skoleenhet skal ikke erstatte etablerte sørsamiske institusjoner, men inngå som en styrking av det etablerte tilbudet i sørsamisk område.

6.4.7 Tospråklighetsmidlene

Med utvalgets forslag til kommunekategorier med differensierte forpliktelser og språkressursentre, må kriteriene som tospråklighetsmidlene i dag tildeles etter, også endres.

Sametinget har i dag samarbeidsavtaler med alle kommuner innenfor dagens forvaltningsområde for samiske språk. Sametinget har regionale samarbeidsavtaler med fylkeskommunene i Finnmark/Finnmárku, Troms/Romsa, Nordland og Nord-Trøndelag som er i forvaltningsområdet for samiske språk. I tillegg har Sametinget samarbeidsavtaler med fylkeskommunene Sør-Trøndelag og Hedmark, men disse tildeles ikke tospråklighetstilskudd.

Utvalget mener Sametinget fortsatt bør ha samarbeidsavtaler med både kommuner og fylkeskommuner. Det bør også være klare tildelingskriterier og rapporteringsrutiner. Utvalget mener det kan være uheldig å omtale disse midlene som tospråklighetsmidler, da det kan fremstå som uklart at dette er midler som skal styrke de samiske språkene. Utvalget vil komme nærmere tilbake til hvordan dette tilskuddet bør forvaltes, samt behov for en økning i midlene, i den endelige utredningen i august.

I dag er de fire nordligste fylkeskommunene, Finnmark/Finnmárku, Troms/Romsa, Nordland og Nord-Trøndelag, del av forvaltningsområdet og tildeles tospråklighetsmidler. Utvalget er av den klare oppfatning at alle fylkeskommunene i det tradisjonelle samiske området bør ha samarbeidsavtale med Sametinget om hvordan det skal arbeides med de samiske språkene, med mål om styrking og vitalisering, slik at bevissthet rundt arbeidet med sørsamisk språk øker. For at dette skal ha reell effekt må det nødvendigvis også være en økning i tospråklighetsmidler til fylkeskommunene.

Utvalget vil komme nærmere tilbake til ansvarsfordeling mellom de ulike forvaltningsnivåene i den endelige utredningen.

6.4.8 Forslag til ny innlemmelsesprosess

Utvalget foreslår at både staten ved departementet, Sametinget og kommunen kan ta initiativ til innlemmelse.

Utvalget vil presisere at utvalgets forslag ikke utelukker at en kommune kan ta initiativ til å sikre sine innbyggere språkrettigheter ved å søke om dette i tråd med gjeldende praksis, men forslaget forhindrer at en majoritet i befolkningen skal kunne begrense urfolks rettsvern. Med forslaget er det ikke lenger en forutsetning at det foreligger en søknad fra den aktuelle kommunen, basert på flertallsvedtak. Departementet og Sametinget kan i tillegg ta initiativ til utredning og vurdering av om kommuner skal innlemmes i en kommunekategori.

I tråd med gjeldende regulering, skal forskriftskompetansen og myndigheten til å avgjøre saken, ligge hos staten ved regjeringen. Utvalget vektlegger at Sametinget skal bli konsultert om beslutninger knyttet til endringer i språkområdet og innlemmelse i henhold til folkerettens krav. Sametingets uttalelser i saken skal tillegges betydelig vekt. I en utredningsfase må det være dialog mellom departementet, Sametinget og den aktuelle kommunen. Saken skal forelegges Sametinget i tråd med gjeldende praksis. Departementet skal ta hensyn til urfolks selvbestemmelsesrett i slike saker.

Det er flere momenter som bør vurderes i spørsmålet om en kommune bør innlemmes som språkbevaringskommune, språkvitaliseringskommune eller storbykommune med særlige forpliktelser. Det vil være relevant å vurdere tilgangen på samiskspråklig personell, antall språkbrukere, og det enkelte samiske språks behov i den enkelte kommune og for språkets overlevelse og utvikling totalt sett. Samtidig må kommunene vise til konkrete og realistiske planer for å kunne gi det forutsatte tilbud og tjenester. Endringer i forutsetningene, som for eksempel ved økning i antall språkbrukere, bedre tilgang på samiskspråklig personell eller et større engasjement og initiativ, kan tilsi at en kommune bør bli innlemmet i en kommunekategori eller endre kommunekategorien.

Aktuelle kommuner har ansvaret for gjennomføringen av bestemmelser som gjelder for kommunekategorien. Det vil derfor måtte legges stor vekt på at kommunene i tilstrekkelig grad er involvert i prosessen. En god innlemmelsesprosess forutsetter en god og tidlig dialog med kommunen for å sikre forankring i kommunen. Det er derfor viktig at kommunene som innlemmes er involvert gjennom hele prosessen.

Utvalget foreslår at kommunene som inngår i de ulike kommunekategoriene skal fastsettes i forskrift til sameloven, i tråd med gjeldende regelverk.

Av hensyn til forutberegnelighet og at prosess for innlemmelse skal være tilgjengelig, mener utvalget at prosessen også omtales i forskrift. Utvalget foreslår derfor ny forskriftsbestemmelse hvor det fastsettes at staten ved departementet, Sametinget og den enkelte kommune kan ta initiativ til innlemmelse i kommunekategori. Videre presiseres det også at kommunen skal involveres i prosessen. Utvalget kan komme nærmere tilbake til regelteknisk utforming og forskriftsforslaget i endelig utredning.

Forslaget til forskriftsendring begrenser ikke muligheten for at det under behandlingen av utvalgets forslag iverksettes prosesser for innlemmelse, og at det gjøres vedtak om dette.

6.4.9 Forslag til organisering i lys av pågående kommunereform

Utvalget mener at samiske språk skal bevares og styrkes også etter eventuelle endringer i kommunegrensene. Hensynet til bevaring og vitalisering av samiske språk må derfor være en del av den helhetlige vurderingen ved en eventuell kommunesammenslåing. I spørsmålet om endringer av kommunegrensene, må kommunene ta hensyn til den samiskspråklige befolkningen og de samiske språkenes ulike forutsetninger. Dersom utvalgets forslag om ny organisering av språkområdet blir fulgt opp av regjeringen, Stortinget og Sametinget, er det viktig at formålene bak disse forslagene, bevaring og vitalisering av samiske språk, ikke svekkes ved en eventuell endring i kommunestrukturen.

Utvalget tar utgangspunkt i at det ikke nødvendigvis er samsvar mellom målene for kommunereformen, og hensynet til å bevare og vitalisere de samiske språkene. Eksempelvis kan små kommuner være helt sentrale kommuner for de samiske språkene. I sin *utredning om kommunereformen og samiske interesser*¹¹⁸ skriver Sametinget:

"Kommunekartet, sett fra et samisk perspektiv er ikke i samsvar med hvordan sentrale myndigheter i kommunereformen betrakter det som".

Sametinget viser til følgende uttalelse:

"Karasjok og Kautokeino, som betraktes som utkantkommuner, er fra et samisk perspektiv sentrum, mens Oslo blir å betrakte som periferi (Selle et. all. 2015)"

Etter utvalgets oppfatning påpeker Sametinget noe helt essensielt, nemlig at enkelte kommuner som er relativt små befolkningsmessig, har en helt avgjørende betydning for samiske språk.

Utvalget foreslår en organisering med ulike kommunekategorier. Utvalget mener at disse kommunekategoriene må gjelde for kommunen i sin helhet. En språkbevaringskommune kan da kun slås sammen med en språkvitaliseringskommune dersom den nye kommunen i sin helhet fortsatt oppfyller kravene til å være en språkbevaringskommune. Det samme gjelder dersom en språkvitaliseringskommune vil slå seg sammen med en kommune utenfor språkområdet. Hele den nye kommunen må da bli en språkvitaliseringskommune.

¹¹⁸ Sametinget, *Utredning kommunereformen og samiske interesser* (2015).

Utvalget mener det er viktig for bevaring av samiske språk at det er flere kommuner som er språkbevaringskommuner, da det dette gir flere språkarenaer og styrker samiske språk som komplette og samfunnsbærende språk. Utvalget ser samtidig at kommunesammenslåing kan virke positivt på både bevaring og vitalisering av de samiske språkene ved at det samler ressurser og språkbrukere, og bidrar til større fagmiljø. Dette gjelder særlig for kommuner i sør-, og lulesamisk språkområde eller kommuner der samiskspråklige er i klart mindretall. Utvalget anbefaler derfor at kommunene drøfter fordeler og ulemper med sammenslåing i lys av målsettinger om bevaring og vitalisering av samiske språk i de aktuelle kommunene.

6.5 Utvalgets forslag til tiltak

6.5.1 Organisering

- Utvalget foreslår en språkområdeinndeling i kommunekategorier, med differensierte forpliktelser ut i fra om hensynet er å bevare eller vitalisere språket. Utvalget foreslår som kommunekategorier; språkbevaringskommuner, språkvitaliseringskommuner og storbykommuner med særlig ansvar knyttet til samiske språk. Kommunekategoriene skal fremgå av definisjonsbestemmelse i sameloven.
- Utvalget foreslår at det opprettes språkressurssentre for hvert av de tre samiske språkene; sør-, og lule- og nordsamisk.
- Utvalget ser behov for særskilte tiltak for å bevare og vitalisere sørsamisk og lulesamisk språk. For sørsamisk må det dessuten vurderes særskilte organisatoriske løsninger.

Se kapittel 8 for lov- og forskriftsforslag.

6.5.2 Innlemmelse

- Utvalget foreslår at både staten ved departementet, Sametinget og den enkelte kommune kan ta initiativ til innlemmelse i kommunekategori.
- Utvalget foreslår ny forskriftsbestemmelse som omtaler prosessen for innlemmelse i kommunekategori, hvor det også presiseres at kommunen skal involveres i prosessen.
- I tråd med gjeldende praksis og regulering, fastsettes kommunene som inngår i de aktuelle kommunekategoriene i forskrift til sameloven.

Se kapittel 8 for lov- og forskriftsforslag.

7 Statistisk kunnskap om samiske språk

7.1 Innledning

Den tredje nordiske samekonferansen i Inari i Finland tok opp spørsmålet om en demografisk undersøkelse av den samiske befolkningen allerede i 1959. Problemstillingen er senere drøftet av Samekulturutvalget.¹¹⁹ Det er likevel fortsatt knyttet uvisshet til hvor mange som anses for å være samiskspråklig og hvor mange språkbrukere det totalt sett er i Norge i dag.

Offentlige myndigheter skal legge til rette for at informasjon og kontakt med befolkningen skal kunne foregå på samiske språk og for at en rekke sentrale tjenester skal være tilpasset samiskspråklige. I tillegg skal det bli lagt til rette for de som ønsker å lære seg samiske språk.¹²⁰ Offentlige myndigheter har ansvar for at kravene i de ulike regelverkene blir oppfylt.

I dag mangler en pålitelig oversikt over språkbrukere. Staten, fylkeskommuner, kommuner, Sametinget, og private aktører som tilbyr tjenester til samiskspråklige på vegne av offentlige myndigheter vet ofte ikke hvem som er samiskspråklige, og heller ikke hvem som ønsker at kontakten med offentlige myndigheter skal foregå på samisk. Offentlige myndigheter er i dag avhengig av at enkeltpersoner selv opplyser om dette.

Mangelen på kunnskap om samiskspråklige gjør det vanskelig å anslå språkbehov, som igjen gjør det utfordrende for offentlige organer å dimensjonere et språktilbud i tråd med gjeldende regelverk. Kommunenes mulighet til å sikre funksjonelle og likeverdige tjenester på samiske språk, står særlig sentralt.

Det er en stor utfordring at en ikke vet hvor mange fagpersoner med samisk språkkompetanse samfunnet faktisk trenger i de forskjellige sektorene som helse- og omsorg, barnehage, skole, rettspleien, kriminalomsorgen med videre.

I de senere årene har det vært økt fokus på forskning om samiske forhold. Mangelen på pålitelig statistikk gjør derfor forskning på status for de forskjellige språkene, og mulighet for å følge med på språkutviklingen, svært vanskelig.

7.2 Folkerettslige forpliktelser

I St. meld. 28 (2007-2008) *Samepolitikken* fremgår det at det er viktig å bringe fram kunnskap om samiske forhold som grunnlag for gjennomføring av samepolitikken, nasjonale lover og internasjonale konvensjoner. Internasjonale overvåkningsmekanismer til de ulike konvensjoner og pakter som Norge har ratifisert, har ved flere anledninger etterlyst datamateriale som dokumenterer situasjonen, tilstanden og utviklingen for samene innenfor de ulike samfunnsområdene, samt en nærmere tallfesting.¹²¹

Både ILO-169 og erklæringen fra FNs verdenskonferanse om urfolks rettigheter i 2014¹²², angir forpliktelser for statene angående utarbeidelse av kunnskapsgrunnlag som skal legges til grunn når tiltak overfor urfolk vurderes.

¹¹⁹ NOU 1985: 14 *Samisk kultur og utdanning* s. 144-145.

¹²⁰ Se sameloven § 1-5 jf. kap. 3 og lov 17. juli 1998 nr. 61 *om grunnskolen og den videregående opplæringa* (opplæringslova) §§ 6-2 første ledd, 6-2 tredje ledd, 6-3 og 4A-1.

¹²¹ St.meld. nr. 28 (2007-2008) kap. 2.1.1.

¹²² Outcome document of the high-level plenary meeting of the General Assembly known as the World Conference on Indigenous Peoples, A/RES/69/2 (2014).

ILO-169 art. 7 nr. 3 lyder som følger:

"Governments shall ensure that, whenever appropriate, studies are carried out, in co-operation with the peoples concerned, to assess the social, spiritual, cultural and environmental impact on them of planned development activities. The results of these studies shall be considered as fundamental criteria for the implementation of these activities".

Art. 7 pålegger statene å gjennomføre studier, når dette er relevant, for blant annet å kunne vurdere virkninger av urfolks sosiale og kulturelle situasjon ved eventuelle tiltak. Begrepet "whenever appropriate" tilsier at det i stor utstrekning er opp til nasjonalstatene selv å avgjøre hvorvidt man befinner seg innenfor konvensjonens ordlyd. På den annen side vil begrepet "impact", altså virkninger, begrense skjønnsmarginen, i det formålet med regelen nettopp er å utarbeide et kunnskapsgrunnlag som skal legges til grunn ved eventuelle tiltak fra statlig hold. Dette kunnskapsgrunnlaget skal utarbeides sammen med urfolk, jf. art. 6.

Art. 7 er i stor grad samsvarende med partenes erklæring fra FNs verdenskonferanse om urfolks rettigheter i 2014 art. 10 som lyder som følger:

"We commit ourselves to working with indigenous peoples to disaggregate data, as appropriate, or conduct surveys and to utilizing holistic indicators of indigenous peoples' well-being to address the situation and needs of indigenous peoples".

Norge har i årevis fått internasjonal kritikk, blant annet av Europarådets ekspertkomite¹²³, angående mangel på oppdatert informasjon om antallet brukere av regions- eller minoritetsspråk, geografisk fordeling av brukerne og for øvrig den generelle demografiske situasjonen, senest i den femte evalueringen av Norge i 2012.¹²⁴ I den sjette evalueringen av Norge i 2015 har ekspertkomiteen videre oppfordret norske myndigheter til å videreføre sitt arbeid med å utarbeide mer pålitelige data om bruken av samiske språk.¹²⁵

I forbindelse med høringen av Norges sjette rapport om gjennomføringen av språkpakten påpekte også enkelte høringsinstanser at de ønsket en kartlegging av språksituasjonen for minoritetsspråkene i Norge, herunder data som beskriver situasjonen for samiske språk. Myndighetenes vurdering har så langt vært at en kartlegging av språksituasjonen vil være svært utfordrende metodisk. Myndighetene har også påpekt at sannsynligheten for å få pålitelige data er liten.¹²⁶

FNs rasediskrimineringskomité (CERD) har også rettet kritikk mot Norge angående manglende opplysninger om bruk av samisk som morsmål,¹²⁷ jf. FNs konvensjon om avskaffelse av alle former for rasediskriminering (rasediskrimineringskonvensjonen) art. 1 avsnitt 1 og 4 jf.

¹²³ Se for eksempel Europarådets rapport etter Norges tredje og fjerde rapportering i 2007 og 2009 der Norge får kritikk blant annet for manglende offisiell statistikk og manglende pålitelig informasjon angående antall språkbrukere i Europarådet (2007) Application of the charter in Norway, Third monitoring cycle, ECRML 82007) 3 og Europarådet (2009) Report of the Committee of Experts, Fourth Report – Norway, MIN-LANG (2009) 10.

¹²⁴ Europarådet. *Application of the charter in Norway, 5th monitoring cycle*, ECRML (2012) 8.

¹²⁵ Europarådet, *Application of the charter in Norway, 6th monitoring cycle*, ECRML (2015) 4.

¹²⁶ Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *The European charter for regional or minority languages, sixth periodical report – Norway* (2014).

¹²⁷ Se CERD, *Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination* (1990) og (2015).

retningslinjene for rapportering.¹²⁸ *I retningslinjene for rapportering* heter det blant annet at demografisk informasjon skal følge med når Norge rapporterer og at rasediskrimineringskomiteen er interessert i informasjon om hvilke grupper som er ansett som urfolk, jf. avsnitt 10 og 12.

I retningslinjenes avsnitt 11 heter det:

"Many States consider that, when conducting a census, they should not draw attention to factors like race, lest this reinforce divisions they wish to overcome or affect rules concerning the protection of personal data. If progress in eliminating discrimination based on race, colour, descent, or national or ethnic origin (hereinafter racial discrimination) is to be monitored, some indication is needed in the CERD-specific document of the number of persons who might be treated less favourably on the basis of these characteristics. States that do not collect information on these characteristics in their censuses are therefore requested to provide information on mother tongues, languages commonly spoken, or other indicators of ethnic diversity, together with any information about race, colour, descent, or national or ethnic origins derived from social surveys. In the absence of quantitative information, a qualitative description of the ethnic characteristics of the population should be supplied. States are advised and encouraged to develop appropriate methodologies for the collection of relevant information".

I den siste observasjonen av Norge datert 28. august 2015 blir nettopp manglende rapportering av statistisk data påpekt av rasediskrimineringskomiteen. I avsnittet "*Statistical data on the ethnic composition of the population*" fremkommer følgende bekymring:

"While taking note of the position of the State party with regard to the collection of data based on ethnicity, the Committee regrets that the State party's report once again does not contain statistical data on the different groups that compose its population or recent, reliable and comprehensive data on economic and social indicators that could be used, in particular, to assess the extent of the enjoyment of economic, social and cultural rights by the Sami indigenous people, minorities and migrants, compared to general population in the State party [...]"

Videre anbefaler komiteen:

"[...] the Committee recommends that the State party provide it with all available indicators on the composition of its population, all other information on mother tongues, languages commonly spoken, or other indicators of ethnic diversity, together with any information about descent, or national or ethnic origin derived from social surveys. In the absence of quantitative information, a qualitative description of the ethnic characteristics of the population should be supplied. Such information should be collected on a voluntary fashion, based on self-identification and anonymity, and including with regard to national minorities".

Komiteen mener det er beklagelig at Norges rapport nok en gang ikke inneholder statistiske data om den samiske befolkning. Pålitelig statistikk kan blant annet brukes som indikator for å vurdere samers økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. I fravær av kvantitativ informasjon, bør en kvalitativ beskrivelse av de etniske egenskaper rapporteres. Ifølge komiteen bør slik informasjon fremkomme på en frivillig måte, basert på selvidentifikasjon og anonymitet.

¹²⁸ Guidelines for the CERD-specific document to be submitted by states parties under article 9, para. 1, of the convention, CERD/C/2007/1.

I den rådgivende komitéens rapport¹²⁹ av 2012 om språk, går komiteen langt i å beskrive hvilke hensyn som skal tas når statistisk data om urfolk skal utarbeides, sett i rammekonvensjonen. I avsnitt 19-21 heter det:

"The Advisory Committee emphasises the importance of collecting reliable disaggregated data to draw up, implement and evaluate effectively policies that respect and promote the linguistic needs and rights of persons belonging to different groups. The collection, storage and use of such data must fully respect existing standards on personal data protection. Importantly, states are encouraged to collect data from a variety of sources, in addition to the population census, such as formal and informal household or school surveys, as well as independent research. When interpreting the collected data, authorities must be aware that past experience and fear of discrimination can prompt persons to hide their linguistic affiliation and identity. Quantitative data must therefore not be regarded as the sole means of obtaining reliable information for the design of language policies, but must be supplemented with qualitative sociological, ethnographic and other scientific studies, especially when trends reveal a decreasing number of speakers of a particular language or when statistical data differs from estimations made by minority representatives.

Language as a marker for ethnic belonging was introduced in the scope of the population censuses in the 19th century. Following the assumption that every person has a dominant language, all persons indicating more than one language were nevertheless usually treated as monolingual for census purposes. However, in order for language policies to respond to current challenges, they must acknowledge individual multilingualism as well as the social and linguistic diversity of contemporary societies. Speakers of minority languages may use the official language(s) frequently and often have higher literacy skills in this language. However, this should not prevent them from also identifying themselves as native speakers of the minority language. In order not to reduce minority language speakers to a single language category, including for statistical purposes, questionnaires must allow respondents to indicate more than one language. Optional questions and open lists of alternative answers, with no obligation to affiliate to a set category, are essential to ensure that the results reflect the individual's choice.

The Advisory Committee encourages authorities to collect data in strict conformity with the principle of self-identification and with the recommendations of the Conference of European Statisticians.¹³⁰ The Advisory Committee encourages the authorities to take specific initiatives to include among the census enumerators persons belonging to minorities, and persons speaking relevant minority languages. In addition, questionnaires and other data collection tools should be translated into minority languages, and minority representatives should be consulted in the preparatory phases concerning the methods used during data collection, including questions relating to a person's ethnic or linguistic affiliation. These principles apply to all forms of data collection, such as those related to the provision of public services, social surveys, as well as other relevant research related to national minorities, including in the private sphere".

Folkeretten som Norge har sluttet seg til forplikter staten til, sammen med samene, å utarbeide pålitelig statistisk data om samiske samfunnsforhold. Det gjelder særlig data som gir oversikt

¹²⁹ Council of Europe, Advisory committee on the framework convention for the protection national minorities, *The language rights of persons belonging to national minorities under the framework*, ACFC/44DOC(2012)001 Rev, Thematic Commentary No. 3 (2012).

¹³⁰ UN Economic Commission for Europe, Conference of European Statisticians Recommendations for the 2010 Census of Population and Housing.

over utbredelsen av samisk som morsmål og som kartlegger språksituasjonen for samiske språk.

7.3 Dagens kunnskapsgrunnlag

Det foretas i dag ingen offisiell registrering av hvem som er behersker samiske språk eller hvem som har samisk identitet eller bakgrunn.¹³¹

Sametingets valgmanntall er et landsdekkende register over samer som selv har meldt seg inn. Samer som melder seg inn tar først og fremst et standpunkt til om de ønsker å stille eller stemme til sametingsvalg, og Sametingets valgmanntall benyttes hovedsakelig i forbindelse med avvikling av sametingsvalg. Sametinget utarbeider valgmanntallet på grunnlag av folkeregisteret, valgmanntallet ved siste sametingsvalg og enkeltpersoners begjæring om innskriving og strykning i Sametingets valgmanntall. For å kvalifisere til å stå i valgmanntallet må personer blant annet oppfylle et objektive språkkriterium. Ifølge kriteriet må enten vedkommende selv, eller en av foreldrene, besteforeldrene eller oldeforeldrene, ha snakket minst ett av de samiske språkene som et av språkene hjemme under oppveksten. Valgmanntallet kan gi noe informasjon om samiske språk i Norge. 15 356¹³² samer med stemmerett¹³³ til sametingsvalg har også samisk som morsmål.¹³⁴ En vil potensielt kunne vite, gjennom egenerklæringen som blir avgitt ved innskrivningen, hvilke personer som selv er samiskspråklig og hvem som baserer innskrivningen på samiskspråklige forfedre. Valgmanntallet i seg selv gir imidlertid ikke en pålitelig totaloversikt verken over samer i Norge eller over alle personer med samiske språk som morsmål. Dermed er det bare en del voksne samers morsmål valgmanntallet kan si noe om, og valgmanntallet i seg selv er ikke et godt utgangspunkt for å få pålitelig oversikt over språkbrukerne.

Statistisk sentralbyrå (SSB) er den sentrale institusjonen for innsamling, bearbeiding og formidling av offisiell statistikk i Norge, og er organisert under Finansdepartementet. Lov 16. juni 1989 om statistikk og Statistisk Sentralbyrå (statistikkloven) regulerer SSBs organisasjon og virksomhet. Det følger av statistikkloven at SSB faglig sett er en uavhengig institusjon, men underlagt de overordnede retningslinjer og finansielle rammer for utforming av det samlede statistikkprodukt som regjering og Storting til enhver tid setter for virksomheten. SSB fastsetter de statistiske metoder som skal legges til grunn ved utarbeiding av en gitt statistikk.

Statistikkloven pålegger SSB spesielt å kartlegge og prioritere behov for offisiell statistikk, samordne omfattende statistikk som blir utarbeidet av forvaltningsorganer, utvikle statistiske metoder og utnytte statistikken til analyse og forskning, gi opplysninger til statistisk bruk for forskningsformål, offentlig planlegging og ha hovedansvaret for internasjonalt statistisk samarbeid, jf. statistikkloven § 3-1.

SSB har egne nettsider med samisk statistikk som tar for seg folketall i samiske bosettingsområder og som baserer seg på det geografiske virkeområdet for Sametingets tilskuddsordninger for næringsutvikling (STN). STN-området ligger nord for Saltfjellet. Etter 2012 omfatter STN-området 21 kommuner og 10 delkommuneområder. Av disse 31

¹³¹ St. meld 28 (2007-2008) *Samepolitikken*, 2.1.

¹³² 15.356 personer var registrert i Sametingets valgmanntall per 30. juni 2015, se pressemelding fra Sametinget 16. november 2015.

¹³³ Det vil si at barn og unge under stemmerettslig alder og personer med samisk som morsmål og som ikke har skrevet seg inn faller utenfor dette registeret.

¹³⁴ Se utvalgets forståelse av begrepet morsmål i kap. 3.

kommunene ligger 13 i Finnmark/Finnmárku, 14 i Troms/Romsa og 4 i den nordlige delen av Nordland. STN-området utgjør nesten 60 pst. av arealet i Norge nord for Saltfjellet, og 14 pst. av befolkningen. Av de som bor i tettbygde strøk nord for Saltfjellet, bor 7 pst. i STN-området og 93 pst. i øvrige områder.¹³⁵ Det er altså utkanten i Norge, nord for Saltfjellet som er definert som samisk bosettingsområde. Den samiske befolkningen sør for Saltfjellet, alle byene og større tettsteder er derfor ikke inkludert i STN-området.¹³⁶ Et annet resultat av å ha en geografisk inndelingen som statistikkgrunnlag er at den inkluderer personer innenfor STN-området som ikke selv identifiserer seg som samer.

I 2009 ga Sametinget SSB tillatelse til å benytte Sametingets valgmanntall til å undersøke om det var mulig å utlede individbasert statistikk over den samiske befolkningen i kombinasjon med andre registre. I forbindelse med at Sametinget samtykket til bruken av valgmanntallet til dette formålet uttalte Sametinget at de anså behovet for utarbeidelse av individbasert statistikk som nødvendig.¹³⁷ På oppdrag fra daværende Fornyings- administrasjons- og kirkedepartement (FAD) og Sametinget, gjennomførte SSB i 2010 en utredning om muligheten for å utarbeide individbasert statistikk på grunnlag av de registerdata som finnes. SSB konkluderte med at det ville være store utfordringer knyttet til å bygge opp en god og representativ populasjon som grunnlag for en individbasert samestatistikk. De aktuelle kildene på området var vanskelig å kombinere, og det knyttet seg enkelte etiske og juridiske problemstillinger til arbeidet. Ifølge SSB ville det også bli svært kostnadskrevenende. På bakgrunn av dette ble prosjektet avsluttet.

Det er gjort en rekke andre undersøkelser, evalueringer og utredninger som søker å slå fast antallet samiskspråklige. Disse undersøkelsene er de beste som er gjort og anslår at antallet kan ligge rundt 23-25 000.¹³⁸ Det er likevel metodiske utfordringer med måten undersøkelsene er gjort på som gjør tallene høyst usikre. Problemet er i tillegg at de ulike undersøkelsene ikke er sammenliknbare med hverandre. Det heller ikke gjort påfølgende undersøkelser som tallene kan sammenliknes med. En kjenner derfor ikke til verken hvor treffsikre undersøkelsene er eller til språkendringene videre.¹³⁹

Det finnes et godt kunnskapsgrunnlag for enkelte samfunnsområder. Per i dag finnes det for eksempel god oversikt over elever med samiskopplæring¹⁴⁰ og oversikt over hvem som har samiskspråklig barnehagetilbud.¹⁴¹ Slik kunnskap er svært nyttig innenfor de enkelte samfunnsområdene, men sier lite om hvor mange som er språkbrukere totalt sett i samfunnet.

Det følger av sameloven § 3-12 at Sametinget skal utarbeide en rapport om samiske språksituasjon hvert fjerde år. Den samiske språkundersøkelsen fra 2012, utført av Nordlandsforskning på oppdrag fra daværende Fornyings- administrasjon- og kirkedepartement og Sametinget, skulle blant annet kartlegge hvor mange som behersker nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk språk på ulike nivå, og i hvor stor utstrekning samiske

¹³⁵ Se SSBs internettside (www.ssb.no) <http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/samisk/hvert-2-aar>.

¹³⁶ Dagens virkeområde følger av Sametingets plenumsvedtak i sak 026/12 og fremkommer i Sametingets budsjett for 2016 under punkt 13.6.

¹³⁷ Brev datert 09.03.2009 fra Sametinget til SSB.

¹³⁸ Ellen Ravna, *Undersøkelse av bruken av samisk språk* (2000) og Torkel Rasmussen, *Jávohuvvá ja ealáska*. (2005).

¹³⁹ Jon Todal, "Kvantitative endringer i den samiske språksituasjonen i Noreg" (2013).

¹⁴⁰ Torkel Rasmussen, "Samiske språk i grunnskolen og videregående opplæring" (2015).

¹⁴¹ Se SSBs internettside (www.ssb.no) <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=SameBarnehager&KortNavnWeb=samisk&PLanguage=0&checked=true>.

språk blir benyttet. Selv om denne språkundersøkelsen ga interessant informasjon om alderssammensetningen blant voksne samiskspråklige, ga heller ikke denne undersøkelsen en pålitelig oversikt over antall samiskspråklige personer fordi datagrunnlaget kun var hentet fra Sametingets valgmanntall og fordi svarprosenten var lav.¹⁴²

7.3.1 Folketellinger

SSB gjennomførte folketellinger i Norge fra 1845 til 1970 med spørsmål om bruk av samiske språk. Ifølge folketellingene holder tallet seg på rundt 20 000 fram til 1930, men ved neste telling i 1950 er tallet mer enn halvert. Dette reiser spørsmål om hvorfor ikke tallet på samiskspråklige stiger i tråd med befolkningsutviklingen forøvrig. Forklaringen kan ligge i at kriteriene for å bli registrert som samisktalende varierte ut over tellingene. En annen forklaring kan være at fornorskingsperioden i Norge spiller inn.¹⁴³

Stikkprøvene fra 1910 tyder på at tallet på samiskspråklige var satt for lavt også i folketellingene før 1950. Antakelig kan utbredt flerspråklighet ha gjort registreringene vanskelige, og at mange som snakket både samiske språk og norsk ble registrert som kun norskspråklige.¹⁴⁴

Tabell 7.1 Tall på samiskspråklige i Norge ifølge folketellingene 1891–1970

År	Samiskspråklig	Folketallet i Norge
1891	20 786	2 000 917
1900	19 677	2 240 032
1910	18 590	2 391 782
1920	20 735	2 649 775
1930	20 704	2 814 194
1950	8 778	3 156 950
1970	10 535	3 874 133

Kilde: Samiske tall forteller 6¹⁴⁵

På grunn av fornorskingsperioden var det mange som unnlot å oppgi at de var samiskspråklig. Vilhelm Aubert analyserte tallene fra den siste folketellingen i 1970 og argumenterte for at det var en betydelig underrapportering av samisk språk på grunn av at folk selv heller rapporterte å være norskspråklig enn samiskspråklig. Grunnen til dette mente han lå i stigmatiseringen av det å være same. Spørsmålet om samisk språkbruk var i 1970 bare stilt i Nord-Norge, og gjaldt først og fremst nordsamisk. Aubert anslo at det kunne være rundt 40 000 personer i Norge med samiskspråklig bakgrunn, men understreket samtidig at tallene var usikre.¹⁴⁶ Auberts anslag er imidlertid så foreldet at det ikke egner seg som grunnlag for språkplanlegging i dag, og sier i tillegg lite om lulesamisk og sørsamisk språkbruk.¹⁴⁷

¹⁴² Karl Jan Solstad mfl., *Samisk språkundersøkelse* (2012).

¹⁴³ Se mer om dette i kap. 5.2 Historisk tilbakeblikk.

¹⁴⁴ Jon Todal, "Kvantitative endringer i den samiske språksituasjonen i Noreg" s. 20-21 (2013).

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Vilhelm Aubert, *Den samiske befolkning i Nord-Norge* (1978).

¹⁴⁷ Torunn Pettersen, "Samene i Norge - 40 000 i 40 år?" (2012).

Siste folketelling i Norge ble gjennomført i 2001. Behovet for nye folketellinger vil ifølge SSB ikke være til stede da statistikken generelt vil kunne basere seg på opplysninger som finnes i eksisterende registre. Behovet for å produsere statistikk over språkbrukere vil imidlertid ikke være dekket av slike registerbaserte opplysninger siden det ikke eksisterer noe heldekkende registeropplysninger om samiske språk, kun enkelte datakilder og registre der deler av den samiske befolkningen og språkkunnskaper er identifisert.

7.3.2 Samiske tall forteller

En årlig rapport "Samiske tall forteller – kommentert samisk statistikk" er utgitt av en faglig analysegruppe for samisk statistikk. Arbeidet startet i 2007 og den første rapporten kom i 2008. Dagens retningslinjer for analysegruppen ble fastsatt av departementet¹⁴⁸ 12. september 2011 i medhold av *prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget* (konsultasjonsavtalen).¹⁴⁹

Analysegruppen skal årlig avlegge en rapport om situasjon og utviklingstrekk i de samiske samfunn, herunder situasjonen for samiske språk. Analysegruppens rapport kan legges til grunn for konsultasjoner i konkrete saker og for konsultasjoner om utviklingsbehov for samiske samfunn i de halvårlige møtene mellom statsråden for samiske saker og sametingspresidenten, jf. konsultasjonsavtalen punkt 8.

I Samiske tall forteller 6, kommentert samisk statistikk, som ble utgitt i 2013, konkluderer arbeidsgruppen med at gjennomførte undersøkelser om samiske språk ikke er sammenliknbare, og derfor heller ikke er egnet til å analysere språkutviklingen. Dermed mangler en betydelig del av kunnskapsgrunnlaget om samiske språk.

7.4 Utvalgets vurdering

Det foreligger ikke oversikt over hvem som er samiskspråklig eller pålitelig statistisk kunnskap om samiske språk i Norge. Verken folketellingene, eksisterende opplysninger i dagens registre, gjennomførte språkundørelser, utredninger eller evalueringer er tilstrekkelige for å ha pålitelig oversikt over språkbrukere.

Utvalget mener at manglende kunnskapsgrunnlag om samiske språk, må ses på som et brudd på internasjonale forpliktelser overfor samene som urfolk. Utvalget legger vekt på at Norge har fått internasjonal kritikk fra flere hold, og at staten er forpliktet til å legge til rette for å fremskaffe pålitelig statistisk kunnskap.

Folkeretten som Norge har sluttet seg til forplikter staten til å utarbeide pålitelig statistisk data sammen med samene, og da spesielt data som gir oversikt over utbredelsen av samisk som morsmål og som kartlegger språksituasjonen for samiske språk. Samene skal særlig være representert ved samenes representative organ, Sametinget, som skal arbeide for vern og utvikling av samiske språk i Norge.

Det finnes ikke et godt nok kunnskapsgrunnlag for dagens språkplanlegging, verken for kommunene eller andre offentlige myndigheter, når de skal planlegge, dimensjonere, gjennomføre og evaluere tiltak og språktilbud til befolkningen.

Det er behov for å tilrettelegge tjenestetilbud for samiskspråklige, men hvor stort dette behovet totalt sett er, må utvalget imidlertid erkjenne at man ikke vet. Det finnes ikke nok kunnskap

¹⁴⁸ Daværende Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet.

¹⁴⁹ Konsultasjonsavtalen ble undertegnet 11. mai 2005 og fastsatt ved kgl. res. 1. juli 2005.

om hvem som ønsker å lære samisk, hvem som snakker samiske språk, hvor mange de er, om de har aktiv eller passiv språkbruk, hvor de bor, hvilke samiske språk de behersker og om de ønsker å kommunisere med offentlige myndigheter på samiske språk. Dette er informasjon som er nødvendig i språkplanlegging.

Utvalget mener at fraværet av kunnskap om språkbrukere og de samiske språkene ikke legitimerer at det unnlates å sette i gang gode tiltak. Det er etter utvalgets vurdering nødvendig å få innhentet slik kunnskap, slik at fremtidig språkplanlegging får et bedre kunnskapsgrunnlag og blir mer målrettet, forutsigbar og effektiv.

Målet for språkplanleggingen er å ha levende samiske språk. Dette er det bred enighet om, både politisk og faglig. Det kommer ikke av seg selv, og det overordnede statistiske bildet vi behøver for å få dette til mangler stadig.

7.4.1 Registrering av samiske språk

Finansdepartementet sendte 27. mars 2015 forslag til endringer i lov 16. januar 1970 nr. 1 om folkeregistreringer (folkeregisterloven) på høring. Forslaget innebærer en ny modell for fremtidig folkeregistrering og en modernisering av systemet. Det er det rettslige rammeverket, folkeregisterloven, som legger føringene for hvilke personopplysninger som kan registreres i et modernisert folkeregister. I forbindelse med høringen kom utvalget med en høringsuttalelse.¹⁵⁰ Utvalget mener en god måte å få oversikt over samiske språk i Norge på, er å innføre frivillig registrering av samiske språk i folkeregisteret. Utvalget foreslår derfor at registrering av samiske språk i folkeregisteret hjemles i folkeregisterloven.

Utvalget vektlegger at Sametinget er positive til forslaget. Ifølge Sametingets høringsuttalelse vil en endring i folkeregisterloven gjøre registrering av samiske språk mulig.¹⁵¹ Utvalget forutsetter at Sametinget har innflytelse over innføringen av tiltaket gjennom å bli konsultert i prosessen.

Alle som har samisk som morsmål, altså både personer som er funksjonelt samiskspråklige og personer med samiskspråklig tilknytning, skal kunne registrere språkbruk eller språktilknytning. Det samme gjelder personer uten identitetstilknytning til samiske språk og som behersker samiske språk på et funksjonelt nivå. Registeret vil dermed måtte skille mellom funksjonelle språkbrukere og personer med samiskspråklig tilknytning. Det skal være mulig å registrere hvorvidt enkeltpersoner ønsker samiske språk som skriftlig og/eller muntlig kontaktspråk med offentlige myndigheter.

Virkningen av registrering av samiske språk vil for det første være at det på sikt blir mulig å skaffe statistisk oversikt over både språkbrukere og de med samiskspråklig tilknytning. For det andre blir det mulig å få oversikt over samiskspråklige som behøver eller ønsker å benytte samiske språk i kontakt med offentlig myndigheter. Dette vil etter utvalgets vurdering også bidra til å oppfylle internasjonale forpliktelser på en god måte.

Registreringen i seg selv fører verken til at personer får språkrettigheter eller blir fratatt språkrettigheter, men kun være en statistisk oversikt. Registrering vil etter utvalgets oppfatning

¹⁵⁰ Utvalgets høringsuttalelse 6. juli 2015 til ny folkeregisterlov finnes på utvalgets hjemmeside (www.samisksprakutvalg.no) <http://www.samisksprakutvalg.no/2015/07/08/dahttu-registreret-samegielaid-albmotregistarii/>

derimot kunne bidra til at rettighetene til de som har samisk som morsmål i større grad blir overholdt.

Utvalget ser at det kan være betenkeligheter ved å registrere språkbrukere, særlig hvis dette kan oppfattes som en etnisk registrering. Utvalget fremhever at det er sentralt å skille mellom registre basert på etnisitet og registrering av samiske språk. Utvalget understreker at en registrering av samiske språk, slik utvalget foreslår, ikke skal være et etnisk register og at personer som ikke identifiserer seg med samiske språk, men som har lært seg ett eller flere samiske språk til et funksjonelt nivå, også skal kunne registrere seg.

Etter utvalgets vurdering er ikke språk i seg selv en sensitiv personopplysning og det foreligger dermed i utgangspunktet ikke noen personvernrettslige hindringer for en slik registrering utvalget foreslår i folkeregisteret. Likevel kan samiske språk, all den tid språk er et av de viktigste kjennetegnene for samisk identitet, indirekte si noe om etnisitet. Utvalget mener derfor opplysninger om samiske språk bør være underlagt taushetsplikt. Utvalget har vektlagt at det allerede i dag er hjemlet at opplysninger om Sametingets valgmanntall kan registreres i folkeregisteret.

Opplysninger underlagt taushetsplikt kan bare utleveres til offentlige myndigheter med hjemmel i lov. Utvalget understreker at det er sentralt at opplysninger om samiske språk skal kunne bli gitt til offentlige myndigheter og virksomheter. Det vil si staten med underliggende organer, kommuner, fylkeskommuner og private virksomheter som tilbyr tjenester til samiskspråklige på vegne av offentlige myndigheter. Statistisk sentralbyrå og Sametinget skal ha tilgang til opplysningene. Det skal være tydelig ved registreringen hva opplysningene skal benyttes til og hvilke offentlige myndigheter som skal få tilgang til opplysningene om samiske språk.

Hensikten med å gi tilgang til opplysninger om samiske språk til offentlige myndigheter og virksomheter er blant annet for at de igjen skal kunne tilby samiskspråklige personer likeverdige, offentlige tjenester. Dette vil muliggjøre bedre språkplanlegging og et bedre og mer effektivt tjenestetilbud i tråd med gjeldende lovverk, ved at behovet for tilrettelegging for samiskspråklige personer avdekkes tidlig.

Et likeverdig tjenestetilbud til en samiskspråklig befolkning innebærer at alle skal ha tilgang til tjenester, at kvaliteten på tjenesten og informasjon om tjenesten er god og at tjenesten imøtekommer behovet for eller ønsket om å ivareta egne interesser på de ulike samiske språkene. Registrering av samiske språk vil kunne bidra til god kommunikasjon mellom tjenesteyter og bruker. Det vil videre bidra til å styrke statusen til samiske språk, føre til at språkene blir synliggjort og sikre at samiske språk er en selvfølgelig del av tjenestene som skal tilbys.

Det bør utover tilgangen til offentlige myndigheter være anledning for andre til å be om adgang til opplysningene til forskningsformål og andre samfunnsnyttige formål. Utvalget foreslår at Sametinget skal forvalte adgangen til opplysningene om samiske språk for andre. Det faktum at språkregistrering kan bli oppfattet som en sensitiv opplysning av enkelte, tilsier at Sametinget bør forvalte hvordan opplysningene kan bli brukt. Utvalget vektlegger at Sametinget har myndighet til å verne de samiske språkene, jf. sameloven § 3-12. Sametinget må i dag, i henhold til sameloven § 2-6 jf. forskrift 19. desember 2008 nr. 1480 om valg til Sametinget § 81, gi sitt samtykke for at opplysningene som er registrert i folkeregisteret angående Sametingets valgmanntall skal kunne benyttes til forskningsformål eller andre samfunnsnyttige formål.

Utvalget vil påpeke at det i oppbyggingen av språkregisteret vil kunne være underrapportering. Utvalget fremhever samtidig at en mulighet for å registrere samiske språk i folkeregisteret over

tid kan komme til å få svært stor betydning for utviklingen av samiske språk i Norge, spesielt dersom offentlige myndigheter som produserer tjenester for samiskspråklige gis anledning til å innhente opplysningene gjennom sine datasystemer.

Utvalget mener tiltaket bør følges opp raskt, slik at registrering av samiske språk i folkeregisteret blir mulig samtidig som et moderne folkeregister blir lansert.

7.4.1.1 Hvilke språk skal registreres?

Utvalget mener alle samiske språk som tradisjonelt har blitt brukt i Norge skal kunne registreres. Utvalget mener dette innebærer at nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk, skoltesamisk og pitesamisk skal kunne registreres i folkeregisteret. I et språkforskningsspektiv er det verdifullt med registrering av alle samiske språk som tradisjonelt hører til Norge.

Til språkplanleggingsformål er nord-, lule- og sørsamisk helt sentrale språk. For disse samiske språkene, som har standardiserte skriftspråk og som har en betydelig andel språkbrukere i Norge, er det både aktuelt å få registrert omfanget av samiske språk, hvem som ønsker å lære samiske språk og å få frem om samiskspråklige personer ønsker å bruke samiske språk som kontaktspråk med offentlige myndigheter.

Det er videre interessant å se på utviklingen av antall personer med samiskspråklig tilknytning til pite-, ume-, og skoltesamisk. I dag er det uklart om østsamisk/skoltesamisk- og pitesamisk er levende språk i Norge. Dersom en språkregistrering avdekker at ingen registrerer enkelte samiske språk som tradisjonelt har blitt snakket i Norge, er dette verdifull informasjon i seg selv og indikerer at språkene ikke lenger er levende språk.

7.4.1.2 Samiske skrifttegn

Det er en forutsetning for registreringen av korrekte samiske personnavn i folkeregisteret at samiske skrifttegn kan benyttes. Det må sikres at begge navneformene kan registreres dersom samiske personer benytter både samisk og norsk personnavn. Dette ansees av utvalget som særlig relevant for å likestille norske og samiske personnavn, og dermed også for korrekt identifisering av personer med samisk personnavn.

Det er en utfordring med hensyn til offentlige datasystemer at de ofte ikke støtter samiske skrifttegn. Utvalget har oppfattet at det derimot ikke foreligger tekniske hindringer for å innføre registrering av samiske språk i et modernisert system for folkeregisteret.

Ved en innføring av registrering av samiske språk, må det legges til rette for å benytte samiske tegnssett i folkeregisteret. For sør-, lule-, og nordsamisk innebærer det bokstavene: Áá, Čč, Đđ, Ĩĩ, Ɗɲ, Öö, Šš, ƦƦ, Žž. For østsamisk/skoltesamisk og enaresamisk innebærer det i tillegg bokstavene: Ââ, Ää, ƷƷ, ǰǰ, Ğğ, Ķķ og Ōō.

7.4.2 Registrering av samiske språk i lys av pågående kommunereform

Frivillig registrering av samiske språk i folkeregisteret harmonerer med målet i kommunereformen om et godt og likeverdig tjenestetilbud til innbyggerne i kommunene. Hensikten med å gi tilgang til opplysninger om samiske språk til kommunene er at dette vil forenkle kommunenes språkplanlegging. Omfanget av behovet for tilrettelegging for samiskspråklige personer vil kunne bli avdekket tidlig og kommunene vil få bedre forutsetning for å sørge for å ha tilstrekkelig kapasitet og kompetanse når det gjelder å tilby en effektiv og god tjenesteproduksjon som er tilrettelagt for samiskspråklige innbyggere, i tråd med gjeldende regelverk.

Størrelsen på kommunen vil ikke ha noe å si for forslaget om at kommunen skal kunne innhente personopplysninger om samiske språk, men ved kommunesammenslåinger der én eller flere kommuner er innenfor språkområdeinndelingen for samiske språk, må det tas høyde for at samiskspråklige har krav på et like godt eller bedre tjenestetilbud i den nye kommunen. Registreringen av samiske språk i folkeregisteret kan derfor være et godt hjelpemiddel for kommunene.

7.4.3 Kartlegging av språksituasjon

Mulighetene for registrering av samiske språk i folkeregisteret vil kunne gi nyttig informasjon om samiske språk ved at hver enkelt person kan velge å registrere seg (selvidentifisering), og på sikt vil en derfor kunne få frem pålitelig statistikk over språkbrukere.

Det er likevel lite trolig at man på kort sikt vil få en registrering med et omfang som alene kan brukes som grunnlag for språkplanlegging og som vil fungere ved evaluering av tiltak. Derfor er det fortsatt nødvendig med språkundersøkelser som kartlegger språksituasjonen, i tillegg til en registrering av samiske språk i folkeregisteret.

Utvalget er av den oppfatning at staten, i samarbeid med Sametinget, må ta ansvar for å få utarbeidet en god metode for å utarbeide pålitelig statistisk data for samiske språk. Etter utvalgets vurdering er dette en forutsetning for god og treffsikker språkplanlegging.

Det må være mulig å gjøre en kartlegging av språksituasjonen i Norge som ikke er individbasert, men som gir et pålitelig overslag over antall samiskspråklige, hvilke samiske språk de benytter og hvor de bor. Det må være mulig å få statistikk både på kommunenivå og for landet som helhet. Statistikk over samiskspråklige personer innenfor de enkelte språkområder og kommuner, er nødvendig for å kunne planlegge tiltak for samisk språkbevaring og vitalisering av samiske språk. Det er også nødvendig for å kunne måle effekten av iverksatte tiltak for styrking av samisk språk.

I en overgangsperiode bør undersøkelser gjennomføres slik som dagens språkundersøkelser, men med en mer formålstjenelig metode. På sikt bør språkundersøkelsene baseres på folkeregistrets språkregister. Undersøkelsene bør kunne bli benyttet til å innhente kunnskap om mange sider av samiske språk i det samiske samfunnet for eksempel til å undersøke hvor og med hvem folk snakker samisk, om folk opplever at de får det samiske språktjenestene de har rett til og om deres syn på verdien av de samiske språkene.

Utvalget legger vekt på at jevnlig språkundersøkelser er nødvendige. Undersøkelsene må være sammenliknbare og kunne vise språkutvikling over tid. Da er det en forutsetning at samme metode legges til grunn i alle undersøkelser som søker å gi svar på utbredelsen av samiske språk.

7.5 Utvalgets forslag til tiltak

- Utvalget foreslår at det blir utviklet en metode for utarbeiding av pålitelig statistisk data over samiskspråklige personer.
- Utvalget foreslår at det utarbeides sammenliknbare språkundersøkelser for å kartlegge språksituasjonen i Norge, slik at det er mulig å følge språkutvikling over tid.
- Utvalget foreslår at registrering av samiske språk i folkeregisteret hjemles i folkeregisterloven.
 - Alle som har samisk som morsmål, altså både personer som er funksjonelt samiskspråklige og personer med samiskspråklig tilknytning, skal kunne

registrere språkbruk eller språktilknytning. Det samme gjelder personer uten identitetstilknytning til samiske språk og som behersker samiske språk på et funksjonelt nivå.

- Opplysningene skal være underlagt taushetsplikt. Utvalget foreslår at offentlige myndigheter skal ha tilgang til personopplysningene i folkeregisteret om samiske språk når det er nødvendig av hensyn til tjenesten.
- Utvalget foreslår at det skal bli lovfestet at Sametinget forvalter adgangen til opplysningene om samiske språk for andre enn offentlige myndigheter.
- De nærmere regler om hvilke samiske språk det er ønskelig å registrere i folkeregisteret bør fastsettes i forskrift.

Se lovforslag i kapittel 8, utvalgets forslag knytter seg til forslag til folkeregisterlov som ble sendt på høring 27. mars 2015.

8 Lovforslag med merknader

8.1 Forslag til endring i sameloven og tilhørende forskrift

Forslag til definisjonsbestemmelse i sameloven:

Kommunekategori: språkbevaringskommune, språkvitaliseringskommune og storbykommune med særlig ansvar knyttet til samiske språk.

Med språkbevaringskommune menes kommuner med hovedfokus på å bevare samiske språk, de kommunene som Kongen i forskrift har fastsatt at skal være språkbevaringskommune.

Med språkvitaliseringskommune menes kommuner med hovedfokus på å vitalisere samiske språk, de kommunene som Kongen i forskrift har fastsatt at skal være språkvitaliseringskommune.

Med storbykommune med særlig ansvar knyttet til samiske språk, menes de kommunene som Kongen i forskrift har fastsatt at skal være storbykommune med særlig ansvar knyttet til samiske språk.

Forslag til forskriftshjemmel i sameloven:

Kongen fastsetter i forskrift hvilke kommuner som inngår i kommunekategoriene, språkbevaringskommune, språkvitaliseringskommune og storbykommune med særlig ansvar knyttet til samiske språk.

Forslag til bestemmelse i forskrift til sameloven som oppstiller hvilke kommuner som inngår i de aktuelle kategoriene:

Med språkbevaringskommuner menes:

Med språkvitaliseringskommuner menes:

Med storbykommuner med særlig ansvar knyttet til samiske språk menes:

Forslag til bestemmelse om innlemmelse i forskrift til sameloven:

Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Sametinget og den enkelte kommune kan ta initiativ til innlemmelse i kommunekategori. Aktuelle kommune skal involveres i prosessen.

8.1.1 Merknad til definisjonsbestemmelse i sameloven

Kommunekategoriene skal fremgå av definisjonsbestemmelse i sameloven.

I tråd med gjeldende praksis og regulering fastsettes hvilke kommuner som inngår i kommunekategoriene i forskrift til sameloven. Gjeldene forskriftshjemmel framgår indirekte av sameloven § 3-1. Forslaget til forskriftshjemmel medfører at forskriftshjemmelen gis eksplisitt.

Utvalget kan komme nærmere tilbake til regelteknisk utforming i sin endelig utredning.

8.1.2 Merknad til forskriftsbestemmelse om innlemmelse i kommunekategori

Den enkelte kommune kan ta initiativ til å bli innlemmet i en kommunekategori, ved å søke departementet om slik innlemmelse, i samsvar med dagens praksis. Staten ved departementet og Sametinget kan i tillegg ta initiativ, utrede og vurdere om en kommune bør innlemmes.

I tråd med gjeldende regulering, skal forskriftskompetansen og myndigheten til å avgjøre saken, ligge hos staten ved regjeringen. Utvalget vektlegger at Sametinget skal bli konsultert om beslutninger knyttet til endringer i språkområdet og innlemmelse i henhold til folkerettens krav. Sametingets uttalelser i saken skal tillegges betydelig vekt. I en utredningsfase må det være dialog mellom departementet, Sametinget og den aktuelle kommunen. Saken skal forelegges Sametinget i tråd med gjeldende praksis. Departementet skal ta hensyn til urfolks selvbestemmelsesrett i slike saker.

Aktuelle kommuner har ansvaret for gjennomføringen av bestemmelser som gjelder for kommunekategorien. Det vil derfor måtte legges stor vekt på at kommunene i tilstrekkelig grad er involvert i prosessen. En god innlemmelsesprosess forutsetter derfor en god og tidlig dialog med kommunen for å sikre forankring i kommunen. Det er derfor viktig at kommunene som innlemmes er involvert gjennom hele prosessen.

Forslaget til forskriftsendring begrenser ikke muligheten for at det under behandlingen av utvalgets forslag iverksettes prosesser for innlemmelse, og at det gjøres vedtak om dette.

Utvalget kan komme nærmere tilbake til regelteknisk utforming og forskriftsforslaget i endelig utredning.

Det vises til kapittel 6 for fullstendig omtale.

8.2 Forslag til endring i folkeregisterloven

Utvalgets forslag knytter seg til forslag til folkeregisterlov som ble sendt på høring 27. mars 2015.

Forslag til ny bokstav til § 3-1 Hvilke opplysninger som kan registreres:

xx) Samiske språk

Forslag til ny bestemmelse i kapittel 3. Hvilke opplysninger som registreres:

Registrering av samiske språk:

Enhver kan melde inn, eller endre opplysninger om egen samiske språkbruk eller språktilknytning.

Offentlige myndigheter og virksomheter, og private virksomheter som utfører oppgaver på vegne av det offentlige, kan få utlevert registrerte opplysninger om samiske språk.

Sametinget forvalter adgang til registrerte opplysninger om samiske språk for andre enn offentlige myndigheter og virksomheter.

8.2.1 Merknad til ny bokstav i forslag til § 3-1 "Hvilke opplysninger som kan registreres"

Formålet er å fastsette lovhjemmel for registrering av samiske språk i folkeregisteret.

Registreringen av samiske språk i folkeregisteret må gjøre det mulig å fremskaffe en oversikt som skiller mellom språkbrukere som behersker språk på et funksjonelt nivå og hvem som har samiskspråklig tilknytning og dermed er potensielle språkbrukere, og hvor de bor i Norge.

Det skal være tydelig ved registreringen hva opplysningene skal benyttes til og hvilke offentlige myndigheter som skal få tilgang til opplysningene om samiske språk.

Alle samiske språk som tradisjonelt har blitt brukt i Norge skal kunne registreres. Utvalget mener dette innebærer at nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk, skoltesamisk og pitesamisk skal kunne registreres i folkeregisteret. Til språkplanleggingsformål er nord-, lule- og sørsamisk helt sentrale språk. For de samiske språkene, som har standardiserte skriftspråk og som har en betydelig andel språkbrukere i Norge, er det både aktuelt å få registrert omfanget av samiske språk, hvem som ønsker å lære samiske språk og få frem om samiskspråklige personer ønsker å bruke samiske språk som kontaktspråk med offentlige myndigheter.

Gjennom registreringen av samiske språk, vil offentlige myndigheter og virksomheter, og private virksomheter som utfører oppgaver på vegne av det offentlige, kunne ha oversikt over personer som ønsker eller behøver å benytte samiske språk som kontaktspråk. Videre vil registrering av samiske språk muliggjøre bedre språkplanlegging og et bedre og mer effektivt og likeverdig tjenestetilbud i tråd med gjeldende lovverk, blant annet ved at samiskspråklige personers behov blir avdekket tidlig.

Et likeverdig tjenestetilbud til en samiskspråklig befolkning innebærer at alle skal ha tilgang til tjenester, at kvaliteten på tjenesten og informasjon om tjenesten er god og at tjenesten imøtekommer behovet for eller ønsket om å ivareta egne interesser på de ulike samiske språkene. Registrering av samiske språk vil kunne bidra til god kommunikasjon mellom tjenesteyter og bruker. Det vil videre bidra til å styrke statusen til samiske språk, føre til at språkene blir synliggjort og sikre at samiske språk er en selvfølgelig del av tjenestene som skal tilbys.

Språkrettighetene for samer svekkes ikke dersom en person ikke har registrert språkbruk eller språktilknytning i folkeregisteret. Likeledes vil personer ikke kunne få språkrettigheter basert på registreringen. Registreringen vil kun være en statistisk oversikt, som vil kunne forenkle saksbehandlingen for offentlige myndigheter.

Registreringsmåte og innholdet av registreringen skal utarbeides av folkeregistermyndigheten, som i dag er Finansdepartementet og Skattedirektoratet, i samarbeid med Sametinget.

Regler om hvilke samiske språk det er ønskelig å registrere bør etter utvalgets vurdering fastsettes i forskrift.

Det vises til kapittel 7 for fullstendig omtale.

8.2.2 Merknad til ny bestemmelse om registrering av samiske språk, i forslag til kapittel 3 "Hvilke opplysninger som registreres"

Den enkelte person skal sikres rett til selv å melde inn egen språkbruk eller språktilknytning til folkeregisteret og fritt når som helst kunne endre eller fjerne opplysningene. Foreldre kan foreta dette på vegne av sine barn, jf. lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova) § 30 jf. §§ 31 og 33 og lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål (vergemålsloven) §§ 16 og 17.

Registeret skal baseres på at det er frivillig å registrere seg. Alle som har samisk som morsmål, altså både personer som er funksjonelt samiskspråklige og personer med samiskspråklig tilknytning, skal kunne registrere språkbruk eller språktilknytning. Det samme gjelder personer uten identitetstilknytning til samiske språk og som behersker samiske språk på et funksjonelt nivå. Registeret vil dermed måtte skille mellom funksjonelle språkbrukere og personer med samiskspråklig tilknytning.

Opplysninger om samiske språk skal være underlagt taushetsplikt. Tilgang til opplysningene skal bli gitt til offentlig myndigheter og virksomheter når det er nødvendig av hensyn til tjenesten eller til andre når det foreligger tillatelse fra Sametinget. SSB skal ha adgang til å utarbeide anonymisert statistikk på bakgrunn av opplysningene som meldes inn.

Folkeregistermyndigheten har ansvar for at offentlige myndigheter og virksomheter, altså at staten med underliggende organer, Sametinget, kommuner og fylkeskommuner, samt private virksomheter som utfører oppgaver på vegne av det offentlige, får de folkeregisteropplysninger som er nødvendige. Dette gjelder i språkplanlegging når de skal dimensjonere og gjennomføre lovfestede forpliktelser knyttet til samiske språk, og når det er nødvendig av hensyn til tjenesteyting til samiskspråklige.

Alle som har lovpålagte oppgaver som innebærer tjenesteyting til samiskspråklige har uten omkostninger rett til de folkeregisteropplysninger som er nødvendige for å planlegge og gjennomføre tjenesten.

Det bør være anledning for andre til å be om innsyn i opplysningene til forskningsformål og andre samfunnsnyttige formål. Sametinget skal ha myndighet til å avgjøre hvem som skal ha adgang til opplysningene om samiske språk i folkeregisteret utover tilgangen til offentlige myndigheter og virksomheter. Søknad om innsyn i hele eller deler av registeret skal rettes til Sametinget. Ved en eventuelt innvilgelse sender Sametinget en anmodning til folkeregistermyndigheten, ved Skattedirektoratet, som utleverer opplysningene til søker i henhold til Sametingets vedtak i saken. Nærmere bestemmelser om dette bør fastsettes i forskrift.

Det vises til kapittel 7 for fullstendig omtale.

9 Økonomiske og administrative konsekvenser

Ny organisering av språkområder

Kommunene i dagens forvaltningsområde får tospråklighetsmidler tildelt fra Sametinget. En utvidelse av antall kommuner/fylkeskommuner som er omfattet av utvalgets forslag til ny modell med kommunekategorier og opprettelse av samiske språkressurssentre, vil nødvendigvis bety et økt behov for ressurser. Opprettelse av språkressurssentre vil samtidig samle kompetanse, og kan slik sett bidra til effektivisering og bedre utnyttelse av både eksisterende og nye ressurser. Utvalget vurderer at det kan være gode grunner til at de ulike kommunekategoriene blir noe ulikt finansiert, og da særlig knyttet til om det er språkbevaring eller språkvitalisering som er i fokus. I språkbevaringskommuner med klare plikter til kommunene knyttet til samiske språk og der en stor andel av befolkningen er samiskspråklige slik at kommunen er godt rustet til å følge disse pliktene, er det mulig å se for seg en annen form for finansiering og da rapportering, enn i kommuner der det samiske språket er i en langt svakere posisjon. Dette vil henge sammen med utvalgets vurderinger knyttet til rollefordelingen mellom Sametinget, fylkesmenn, stat og kommune. Utvalget vil komme nærmere tilbake til dette i utvalgets endelige utredning når også pliktbestemmelsene i de ulike kommunekategoriene og ansvarsfordeling blir nærmere beskrevet.

Endring i folkeregisterloven

Utvalget foreslår at samisk språkbruk eller språktilknytning kan meldes inn og registreres i folkeregisteret. Finansdepartementet har sendt forslag til endringer i folkeregisterloven på høring, og utvalget har avgitt en høringsuttalelse. Da endringer i folkeregisterloven er en pågående prosess, anser utvalget at å inkludere samisk språkbruk og språktilknytning ikke vil ha særlige administrative og økonomiske konsekvenser. Dette vil allikevel inngå i Finansdepartementet sine helhetlige vurderinger av de administrative og økonomiske konsekvenser av det samlede forslaget til endringer i folkeregisterloven.

10 Referanse- og litteraturliste

Lover

Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814.

Lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven).

Lov 16. januar 1970 nr. 1 om folkeregistreringer (folkeregisterloven).

Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova).

Lov 16. juni 1989 nr. 54 om statistikk og Statistisk Sentralbyrå (statistikkloven).

Lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova).

Lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål (vergemålsloven).

Forskrifter

Forskrift 17. juni 2005 nr. 657 om forvaltningsområdet for samisk språk.

Forskrift 19. desember 2008 nr. 1480 om valg til Sametinget.

Utredninger, proposisjoner, innstillinger og andre dokumenter mv. utarbeidet av norske offentlige utvalg, organer og instanser

NOU 1984: 18 Om samenes rettsstilling.

NOU 1985: 14 Samisk kultur og utdanning.

NOU 1987: 34 Samisk kultur og utdanning.

NOU 1994: 21 Bruk av land og vann i Finnmark i historisk perspektiv, Bakgrunnsmateriale for samerettsutvalget.

NOU 1995: 6 Plan for helse- og sosialtjenester til den samiske befolkning i Norge.

NOU 1997: 4 Naturgrunnlaget for samisk kultur.

NOU 1997: 5 Urfolks landrettigheter etter folkerett og utenlandsk rett.

NOU 2000: 3 Samisk lærerutdanning – mellom ulike kunnskapstradisjoner.

NOU 2008:5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark.

Ekspertutvalgets delrapport, Kriterier for god kommunestruktur (2014).

Ot.prp. nr. 60 (1989-1990) Samisk språk.

Ot.prp. nr.38 (2004-2005) Om lov om endring i lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold.

St.meld. nr. 21 (1962-1963) Om kulturelle økonomiske tiltak av særlig interesse for den samiske befolkning.

St.meld. nr. 10 (2003-2004) Om Sametingets virksomhet i 2002.

St.meld. nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken.

Innst.12 (2015-2016).

Innst. 16 S (2015-2016).

Prop. 70 L (2011-2012).

Prop. 1 S (2015-2016).

Meld. St. 12 (2011–2012) *Stat og kommune - styring og samspel*.

Meld. St. 6 (2014-2015) *Sametingets virksomhet 2013*.

Kommunal- og regionaldepartementet, *rapport om tospråklighet i kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk (2002)*.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartement, *Handlingsplan for samiske språk, Status 2010 og videre innsats 2011*.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *The European charter for regional or minority languages, sixth periodical report – Norway (2014)*.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Rapport fra gjennomgang av samelovens språkregler (2014)*.

Sametinget, *Brev datert 09.mars 2009 fra Sametinget til SSB, ref. 07/1152 – 42 (2009)*.

Sametinget, *Nye tildelingskriterier for tildeling av tospråklighetsmidlene, sak 011/11 (2011)*.

Sametinget, *Sametingets reviderte budsjett, plenumsvedtak i sak 026/12 (2012)*.

Sametinget, *Sametingsmelding om samisk språk (2012)*.

Sametinget, *Pressemelding om Sametingets valgmanntall, 16. november 2015*.

Sametinget, *Sametingets budsjett (2015)*.

Sametinget, *Utredning kommunereformen og samiske interesser (2015)*.

Sametinget, *Sametingets budsjett (2016)*.

Utkast til Nordisk samekonvensjon (2005).

Avtaler mv.

Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget (konsultasjonsavtalen), undertegnet 11. mai 2005, stadfestet ved kgl. Res. 1 juli 2005.

Avtale om samarbeid mellom Finnmark fylkeskommune og Sametinget, undertegnet 2003.

Samarbeidsavtale mellom Sametinget i Norge, Nordland fylkeskommune, Nord-Trøndelag fylkeskommune, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Hedmark fylkeskommune, undertegnet 11. februar 2005.

Avtale om samarbeid mellom Sametinget og Troms fylkeskommune, undertegnet 28. juni 2007.

Internasjonale konvensjoner, avtaler og andre instrumenter

Universal Declaration of Human Rights, December 10, 1948 (FNs verdenserklæring om menneskerettighetene, UDHR).

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Rome 4 November 1950 (Den europeiske menneskerettskonvensjonen, EMK – med protokoller).

Discrimination, General Assembly resolution 2106 (XX) of 21 December 1965 (FNs rasediskrimineringskonvensjon).

International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966 (FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, SP).

UN Convention on the Rights of the Child, General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989 (FNs barnekonvensjon).

ILO Convention No. 169 concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries (Indigenous and Tribal Peoples Convention), 1989 (ILO-konvensjon nr. 169).

Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, UN General Assembly, resolution 47/135, 18. December 1992.

Council of Europe, Framework Convention for the Protection of National Minorities, Strasbourg, 1.II.1995.

Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, UN General Assembly, resolution 61/295, 13. September 2007 (FNs urfolkserklæring).

Outcome document of the high-level plenary meeting of the General Assembly known as the World Conference on Indigenous Peoples, A/RES/69/2 (2014) (Verdenserklæringen fra FN's verdenskonferanse om urfolks rettigheter).

Klagesaker, uttalelser og annet materiale fra ILO

International Labour Office, Indigenous and Tribal Peoples: *A Guide to ILO Convention No.169*.

Ilolex: 162000ECU169, Report of the Committee set up to examine the representation alleging non-observance by Ecuador of the Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169), made under article 24 of the ILO Constitution by the Confederación Ecuatoriana de Organizaciones Sindicales Libres (CEOSL)

Observasjonsuttalelser, tolkningsuttalelser og avgjørelser fra FN's menneskerettskomité

Human Rights Committee, General Comment No. 23, Article 27, CCPR/C/21/Rev.1/Add.5 (1994), adopted on 50th Session, 08/04/1994.

Sandra Lovelace v. Canada (Communication No. R.6/24/1977), CCPR/C/OP/1 at 10 (1985), views adopted 30 July 1981.

Ilmari Lämsmäen et al. v. Finland (Communication No 511/1992), CCPR/C/52/D/511/1992 (1994), views adopted 26 October 1994.

FNs rasediskrimineringskomité

Committee on the Elimination of Racial Discrimination, *Guidelines for the CERD-specific document to be submitted by states parties under article 9, paragraph 1, of the convention*, CERD/C/2007/1 (2007).

Committee on the Elimination of Racial Discrimination, *Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination – Norway*, A/44/18 (1990).

Committee on the Elimination of Racial Discrimination, *Concluding observation of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination – Norway*, CERD/C/NOR/CO/21-22, (2015).

Guidelines for the CERD-specific document to be submitted by states parties under article 9, paragraph 1, of the convention, CERD/C/2007/1.

FNs barnekomité

Committee on the Rights of the child, *The Rights of Indigenous Children – Recommendations*, 34th session, 3 October (2003).

Uttalelser fra Europarådet

Council of Europe, *Explanatory Report to the European Charter for Regional or Minority Languages*, Strasbourg, 5.XI.1992, European Treaty Series - No. 148.

Council of Europe *Application of the charter in Norway*, Third monitoring cycle, ECRML 82007) (2007) 3.

Council of Europe, *Report of the Committee of Experts*, Fourth Report – Norway, MIN-LANG (2009)10.

Council of Europe, *Application of the charter in Norway*, 5th monitoring cycle, ECRML (2012) 8.

Council of Europe, Advisory committee on the framework convention for the protection national minorities, *The language rights of persons belonging to national minorities under the framework*, ACFC/44DOC(2012)001 Rev, Thematic Commentary No. 3 (2012).

Council of Europe, *Application of the charter in Norway*, 6th monitoring cycle, ECRML (2015) 4.

Andre FN-dokumenter

United Nations, General Assembly resolution 47/135, adopted 18. December 1992, Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities.

United Nations, UN-Document E/CN.4/1995/2, E/CN.4/Sub.2/1994/56 (Utkast til urfolkserklæring utarbeidet 1994 av FNs underkommissjon for forhindring av diskriminering og beskyttelse av minoriteter).

Alta Outcome Dokument, UN official version (2013).

Menneskerettsdomstolen i Strasbourg (EMD)

EMDs storkammeravgjørelse 6. juni 2000 *Magee mot Storbritannia*.

EMDs dom 16. mars 2010 *Carson m.fl. mot Storbritannia*.

Litteratur

Andersen Svanhild og Johan Strømgren, *Evaluering av samelovens språkregler*, Nordisk Samisk institutt (2007).

Aubert, Vilhelm, *Den samiske befolkning i Nord-Norge*. Oslo, Statistisk sentralbyrå (1978).

Bjerkeli, Bjørn, Selle, Per (red.), *Samer, makt og demokrati, Sametinget og den nye samiske offentligheten* (Oslo 2003).

Dankersen, Astrid, *Samisk artikulasjon – Melankoli, tap og forsoning i en (nord)norsk hverdag*, PhD i sosiologi, Fakultet for samfunnsvitenskap, Universitetet i Nordland (2014).

Hansen, Ketil Lenert, Minton, Stephen og Sørli, Tore, "Discrimination amongst Arctic indigenous Sami and non-indigenous populations in Norway – the SAMINOR 2 questionnaire study" i *Journal of Northern Studies* (in Press) (2016).

Helander, Kaisa Rautio og Johansen, Yngve, *Språkvalg på samiske skilt forteller i Samiske tall forteller 6 – kommentert samisk statistikk*, Sámi allaskuvla (2013).

Hætta, Odd Mathis, *Samene – Nordkalottens urfolk*, Høyskoleforlaget (2002).

Jensen, Eivind Bråstad, *I møte med en flerkulturell landsdel*, Nordkalottforlaget (2015).

Johansen, Ann-Gøril, *Ett skritt fram og to tilbake* i Bjerkeli/Selle i *Samer, makt og demokrati, Sametinget og den nye samiske offentligheten* (2003).

Kintel, Anders, "Lulesamisk høgskoleutdanning". I Svein Lund (Red.), *Samisk skolehistorie* (2013).

Minde, Henry, *Fornorskninga av samene – hvorfor, hvordan og hvilke følger?* i *Samisk skolehistorie 1*, Davvi Girji (2005).

Norut, *Kartlegging av samisk perspektiv i kommunesektoren* (2012).

Nordlandsforskning, *Undersøkelse om bruken av de samiske språkene* (2012).

Pettersen, Torunn, *Samene i Norge - 40 000 i 40 år?* i *Samiske tall forteller 5 – kommentert samisk statistikk*, Sámi allaskuvla (2012).

Rasmussen, Torkel, *Jávohuvvá ja ealáska. Davvisámegielaidd demografijja ja buolvvaidgaskaš sirdaseapmi Norggas ja Suomas*, Tromsø, Romssa universitehtta (2005).

Rasmussen, Torkel, *Samiske språk i grunnskolen og videregående opplæring* i *Samiske tall forteller 8*, Sámi allaskuvla (2015).

Ravna, Ellen, *Undersøkelse av bruken av samisk språk. Om bruken av samisk språk blant privatpersoner i samiske områder, offentlige institusjoner, samiske organisasjoner og samiske bedrifter*. Rapport, Tana, Samisk Nærings- og Utredningssenter (SEG) (2000).

Ravna, Øyvind, *Samenes rett til land og vann, sett i lys av vekslende oppfatninger om samisk kultur i retts- og historievitenskapene* i *Historisk tidsskrift*, 02/2011 (2011).

Smith, Carsten, "Samiske rettigheter i nordisk perspektiv", I *Lov og Rett*, 06/2006.

Smith, Carsten, *En lovutreders drøm* (2014).

Skogvang, Susann Funderud, *Samerett*, 2. utg. Universitetsforlaget (2009).

Solstad, Karl Jan mfl. *Samisk språkundersøkelse*, Nordlandsforskning. (2012):

Todal, Jon, "Samisk språk i grunnskolen, jevn vekst og brått fall" i *Samiske tall forteller* (2008).

Todal, Jon, "Kvantitative endringer i den samiske språksituasjonen i Noreg" i *Samiske tall forteller 6 – kommentert samisk statistikk*, Sámi allaskuvla (2013).

Jon Todal, *Endringer i den sørsamiske språksituasjonen, Ei kunnskapsoppsummering bygd på tal* (upublisert).

Jon Todal, "Forvaltningsområdet for samisk språk i tjue år" i Bjerkeli, Bjørn og Per Selle m.fl. *Samepolitikken utvikling* (2015).

Sámi allaskuvla/Samisk høgskole, *Samiske tall forteller 5 - Kommentert samisk statistikk* (2012).

Sámi allaskuvla/Samisk høgskole, *Samiske tall forteller 8, Kommentert samisk statistikk* (2015).

Nettsteder

www.samisksprakutvalg.no

www.regjeringen.no

www.sametinget.no

www.ssb.no

www.norden.org

Vedlegg 1.

Høringsuttalelse

Finansdepartementet (FIN)
Skattelovavdelingen/v Maja Salhus Røde

06.07.2015

Forslag til ny folkeregisterlov – høringsvar fra Samisk språkutvalg

Vi viser til høring av ny folkeregisterlov. Vi viser også til møtet med FIN v/skattelovavdelingen og Skattedirektoratet 18. juni d.å., hvor utvalget ved utvalgsleder Bård M. Pedersen ga innspill til forslag om ny folkeregisterlov og i den anledning fikk utsatt høringsfrist til slutten av august.

Utvalget merker seg med interesse, og er svært positive til, forslaget til ny formålsbestemmelse i folkeregisterloven. Det er sentralt at det lovfestes at formålet er å skulle bidra til at opplysningene i Folkeregisteret skal "*kunne brukes til administrative myndighetsoppgaver, forskning, statistikk og til å ivareta grunnleggende samfunnsbehov*". Dette sett i sammenheng med programmet for modernisering av folkeregisteret, mener utvalget er gode tiltak. De pågående prosessene gir en passende anledning til å iverksette utvalgets innspill knyttet til registrering av samiske språk.

Utvalget anbefaler at ny folkeregisterlov regulerer frivillig registrering av samiske språk. Utvalget har oppfattet at det ikke foreligger tekniske hindringer for et samisk språkregister i et modernisert system for folkeregisteret, og at det er det rettslige rammeverket, folkeregisterloven, som legger føringene for hvilke personopplysninger som kan registreres i et modernisert folkeregister.

Utvalget foreslår derfor at det tas inn en ny bokstav i lovutkastets § 3-1, første ledd, med følgende ordlyd: "samiske språk". I merknadene kan det vises til hvorfor det er ønskelig med språkregistrering, slik utvalget redegjør for nedenfor. Den enkelte person må samtidig i loven sikres rett til selv å melde inn og endre opplysningene om egen språkbruk eller språktilknytning. De nærmere regler om dette og hvilke samiske språk det er ønskelig å registrere, bør fastsettes i forskrift.

Registrering av samiske språk i folkeregisteret

Utvalget mener utarbeidelse av statistikk over samiske språkbrukere er en forutsetning for god og treffsikker språkplanlegging. Derfor må staten ta ansvar for å muliggjøre registrering av samiske språk i Norge. Det er en gjennomgående utfordring i utvalgets arbeid at det ikke foreligger statistikk eller oversikt over antall samiske språkbrukere og hvor de bor i landet. Manglende statistikk gjør det utfordrende å dimensjonere språktilbud for statlige myndigheter, kommuner og Sametinget. Dette gjelder innenfor mange områder, for eksempel helsesektoren, justissektoren og utdanningssektoren. På grunn av manglende statistikk er det i tillegg vanskelig å måle om iverksatte tiltak gir ønskede virkninger, og det vanskeliggjør forskning på området.

Samene har urfolksstatus i Norge. Utvalget mener at manglende statistikk må ses som et brudd på internasjonale forpliktelser overfor urfolk, se særlig ILO-169, artikkel 7, jf. erklæringen fra FNs verdenskonferanse om urfolks rettigheter (2014), artikkel 10. Norge har fått internasjonal kritikk, blant annet gjennom Europarådets ekspertkomite, angående mangel på presis informasjon om samiske språkbrukere og geografisk fordeling. Også FNs rasediskrimineringskomite har rettet kritikk mot Norge angående manglende opplysninger om bruk av samisk som morsmål. Det er lovfestet at samisk og norsk er likeverdige språk. Språkene skal også skal være likestilte etter bestemmelsene i sameloven kapittel 3. Registrering av samiske språk i folkeregisteret er etter utvalgets oppfatning en viktig forutsetning for at rettighetene overfor samiskspråklige skal kunne overholdes, og for at pliktene offentlige instanser i Norge har kan ivaretas bedre for fremtiden, og vil etter utvalgets vurdering også bidra til å imøtegå internasjonal kritikk på en god måte.

Utvalget mener det skal være mulig å registrere ulike samiske språk, og også to morsmål, siden mange i dag er funksjonelt tospråklige. Samiske språk i Norge innebærer flere språk. Sør-, lule-, og nordsamisk er mest utbredt og har en betydelig andel språkbrukere. Registrering av samiske språk forutsetter at det samtidig legges til rette for å benytte samiske skrifttegn i folkeregisteret. Det må i tillegg tas høyde for at mange samisktalende, og da spesielt eldre folk, har samisk som morsmål uten at de behersker å skrive eller lese samisk, slik at det må være mulig å registrere forskjellige muntlige og skriftlige kontaktspråk.

Etter utvalgets vurdering er ikke språk i seg selv en sensitiv personopplysning og det foreligger dermed ikke i utgangspunktet noen personvernrettslige hindringer for en slik registrering. Likevel kan samiske språk, all den tid språk er et av de viktigste kjennetegnene for samisk identitet, indirekte si noe om etnisitet. Utvalget mener derfor opplysninger om språktilhørighet bør være underlagt taushetsplikt. Utvalget har vektlagt at det allerede i dag er hjemlet at opplysninger om Sametingets valgmannantall kan registreres i folkeregisteret.

Utvalget understreker at det er sentralt at opplysninger om samiske språk skal kunne innhentes av relevante offentlige instanser. Dette vil muliggjøre et bedre og mer effektivt tjenestetilbud i tråd med gjeldende lovverk, ved at blant annet språkbehov avdekkes. Statistisk Sentralbyrå bør ha adgang til å utarbeide statistikk på bakgrunn av opplysningene som meldes inn. Det bør være anledning for andre til å be om innsyn i registeret angående samiske språk ut over dette til forskningsformål og andre samfunnsnyttige formål.

Utvalget gjør oppmerksom på at oppbyggingen av et samisk språkregister vil ta tid og at det i starten vil være underrapportering. Utvalget fremhever at en muligheten for å registrere samiske språk i folkeregisteret over tid kommer til å bli svært viktig for utviklingen av samiske språk i Norge.

Med hilsen
Bård Magne Pedersen
Utvalgsleder

Liss-Ellen Ramstad
Utvalgssekretær

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

Unjárgga gielda/

Nesseby kommune

Hjelpetjenesten

Áššedieđut/Saksframlegg

Beaivi/Dato 27.07.2016
Čuj./Referanse 2016/611-0 /
233

Trine Askheim
40440663
Trine.Askheim@nesseby.kom
mune.no

	Čoahkkinaššenr/Møtesaksnr	Čoahkkinbeaivi/Møtedato
Lávdegoddi/Utvalg		
Ovdagoddi/Formannskapet	60/16	23.08.2016

Betalingssatser for transport i flyktingtjenesten

Rådmannens innstilling

Nesseby kommune vedtar «Betalingssatser for transport i flyktingtjenesten».

Bakgrunn for saken

Flyktingtjenesten i Nesseby har kjøring av bosatte introdeltakere til diverse formål (språkpraksis/arbeid, lege/tannlege, politi etc.) på grunn av lite/ingen kollektivtrafikk. Denne kjøringen er på nåværende tidspunkt gratis. Flyktingtjenesten ønsker at denne kjøringen skal bli en betalt tjeneste, på lik linje med andre i kommunen som får tilbud om transporttjenester i kommunen, jamfør «betalingssatser i pleie- og omsorgstjenesten 2016».

Betalingssatser for transport i flyktingtjenesten:

- A) Kjøring til/fra Vadsø pr. voksen: 402 kr
- B) Kjøring til/fra Tana pr. voksen: 402 kr
- C) Kjøring til/fra Finland pr. voksen: 402 kr
- D) Kjøring til/fra Nyborg pr. voksen: 100 kr

Kjøring til lege/tannlege/fysioterapi utenfor Nesseby kommune må bestilles gjennom pasientreiser.

Kontaktinformasjon pasientreiser: 05515

Bussruter kan sjekkes på: www.177finnmark.no

Kjøring av barn til lege/helsesøster/tannlege er gratis. Innkalling av time MÅ fremvises. Har barnet ditt time utenfor Nesseby kommune må pasientreiser kontaktes.

Tilgang på ordinær kollektivtransport skal alltid sjekkes opp før man eventuelt ber om bistand fra flyktningtjenesten (buss skal benyttes hvis mulig).

Utgifter til kjøring trekkes direkte fra introduksjonsstønad.

Vurderinger

Det å ha like satser for transport som øvrige brukere i kommunen vurderes som viktig ifht forvaltningsprinsippet. Samtidig er det viktig at barna blir prioritert, da flyktninger ikke har mulighet til å transportere dem til ulike formål.

Unjárgga gielda/

Nesseby kommune

Økonomiavdelingen

Áššedieđut/Saksframlegg

Beaivi/Dato 16.08.2016
Čuj./Referanse 2016/621-0 /

Per Øyvind Paulsen

peroyvind.paulsen@nesseby.ko
mmune.no

Lávdegoddi/Utvalg	Čoahkkinaššer/Møtesaksnr	Čoahkkinbeaivi/Møtedato
Ovdagoddi/Formannskapet	61/16	23.08.2016
Giielddastivra/Kommunestyret		20.09.2016

Budsjettregulering 1 Drift 2016

Rådmannens innstilling

Budsjettreguleringen godkjennes.

Varangerbotn 14.08.2016

Marit Helene Pedersen
Rådmann

Per Øyvind Paulsen
Økonomisjef

Bakgrunn for saken

De vedtatte budsjettene for 2016 for Pleie og omsorg og Teknisk var lave i forhold til det som var realistisk hvis en ser på faktiske resultat for 2015 og utviklingen i 2016 bekrefter dette. Når det gjelder teknisk er utgiftene til brannvern økt ytterligere i forhold til 2015. For hjelpetjenesten har utgiftene til induksjonsstønader blitt vesentlig lavere enn budsjettert for fordi flykningene som var forventet i begynnelsen av 2016 ikke er kommet enda. Utgiftene til pensjon blir lavere enn forventet pga bruk av premiefond.

Avdeling	Konto	Ansvar	Beløp	Sum avdeling
Hjelpetjenesten	101000 Fast Lønn	31341 Flyktingtjenesten, direkte tiltak	-200 000	
Hjelpetjenesten	101000 Fast Lønn	31354 Rus- og psykiatritjeneste -rkt	-900 000	
Hjelpetjenesten	108910 Introduksjonsstønad	31341 Flyktingtjenesten, direkte tiltak	-900 000	
Hjelpetjenesten	109020 Arb.givers andel KLP	31354 Rus- og psykiatritjeneste -rkt	-200 000	
Hjelpetjenesten	171000 Refusjon sykelønn	31350 Hjelpetj, kontordrift	-150 000	-2 350 000
Pleie og Omsorg	101020 Fast Lønn sykepleiere	33370 Institusjonsbasert omsorg	2 100 000	
Pleie og Omsorg	102010 Vikarlønn sykefravær	33370 Institusjonsbasert omsorg	400 000	
Pleie og Omsorg	109020 Arb.givers andel KLP	33370 Institusjonsbasert omsorg	100 000	2 600 000
Teknisk	104000 Overtidslønn	38652 Brannvern	300 000	
Teknisk	105000 Annen lønn	38652 Brannvern	400 000	
Teknisk	123030 Brøyting/sandstrøing veger	38770 Kommunale veier	800 000	1 500 000
NAV	147000 Overføring til andre (private)	30332 Økonomisk sosialhjelp, NAV	900 000	900 000
Premieavvik	109051 Premieavvik KLP	40187 Premieavvik Pensjon	-2 650 000	-2 650 000
		SUM:	0	

Unjárgga gielda/

Nesseby kommune

Økonomiavdelingen

Áššedieđut/Saksframlegg

Beaivi/Dato 16.08.2016
Čuj./Referanse 2016/621-0 /

Per Øyvind Paulsen

peroyvind.paulsen@nesseby.ko
mmune.no

Lávdegoddi/Utvalg	Čoahkkináššennr/Møtesaksnr	Čoahkkinbeaivi/Møtedato
Ovdagoddi/Formannskapet	62/16	23.08.2016
Giielddastivra/Kommunestyret		20.09.2016

Budsjettregulering 1 Investering 2016

Rådmannens innstilling

Budsjettregulering investeringer 2016 vedtas.

Varangerbotn 14.08.2016

Marit Helene Pedersen
Rådmann

Per Øyvind Paulsen
økonomisjef

Unjárgga gielda/

Nesseby kommune

Økonomiavdelingen

Áššedieđut/Saksframlegg

Beivi/Dato 15.08.2016
Čuj./Referanse 2016/438-0 /
212

Per Øyvind Paulsen

peroyvind.paulsen@nesseby.ko
mmune.no

Lávdegoddi/Utvalg	Čoahkkináššennr/Møtesaksnr	Čoahkkinbeaivi/Møtedato
Ovdagoddi/Formannskapet	63/16	23.08.2016
Giieldastivra/Kommunestyret		20.09.2016

Driftsresultat 2016 K3

Rådmannens innstilling

Driftsresultat 3.kvartal 2016 tas til orientering.

Varangerbotn 15.08.2016

Marit Helene Pedersen
rådmann

Bakgrunn for saken

Oppdaterte tall legges fram i møtet.